

როზა გაფრინდაშვილი

## ქართულ ფოლკლორში დამალული ფსიქოლოგიური საიდუმლოები

ანუ სწავლების სახალისო ძველ-ქართული მეთოდები

ფსიქოთერაპიის, განწყობის შექმნისა და წარმატების მიღწევის  
მეთოდები, პიარ-ტექნოლოგიები და ა.შ. „ცრურწმენებში“  
ზღაპრებსა და თქმულებებში  
ანეკდოტებსა და ანდაზებში

თბილისი

2018

როზა გაფრინდაშვილი: „ქართულ ფოლკლორში დამალული ფსიქოლოგიური საიდუმლოებები“, ანუ სწავლების სახალისო ძველ-ქართული მეთოდები“, 216 გვ. გამომცემლობა - „საარი“ თბ., 2018.

რედაქტორი: მარი ბანბელაძე

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი

ტექნიკური რედაქტორი: ასმათ ფიფია

ბიზნესის ადმინისტრირების აკადემიური დოქტორი

ელფოსტა: [r.gaprindashvili@gtu.ge](mailto:r.gaprindashvili@gtu.ge)

ISBN 978-9941-477-29-4

## წინასიტყვაობა

ერთხელ მეექვსე კლასელმა ელენემ მკითხა:

- ბებია! თქვენ ინტერნეტი გქონდაათ?
- არა!
- მობილური?
- არა!
- კომპიუტერი?
- არა!

მცირე პაუზის შემდეგ, შვილიშვილი, ეშმაკური ღიმილით მეკითხება

ბე! თქვენ დინოზავრები გახსოვოვთ?

ანუ, ჩვენ შვილიშვილებს ჰგონიათ, რომ ჩვენ,

„დინოზავრების თაობამ“, რაკი ინტერნეტის სიკეთეები გვაკლდა . . .

ახლა მინდა მათ ის ფსიქოლოგიური სიბრძნეები შევახსენო, რაც ჩვენ წინაპრებს (და საერთოდ კაცობრიობას) ფსიქიკის შესახებ მეცნიერებამდელ პერიოდში გაუცნობიერებია (ანუ ის, რაც „ვიცოდით, მაგრამ არ ვიცოდით რომ ვიცოდით“) და თანამედროვე დასავლურ ფსიქოლოგიასთან მისი ნათესაობაც შევახსენო!

მინდა ახალგაზრდებს ვურჩიო მეტი გულისყურით და სიამაყით მოეკიდონ ფოლკლორულ სიბრძნეს! ჩვენი საუბრები კი მუხრანის ცნობილი სტრიქონით დავასრულო: „რა განძი გვექონიაა...!“

## შინაარსი

|                                                                                          |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| წინასიტყვაობა .....                                                                      | 3   |
| შინაარსი .....                                                                           | 4   |
| შესავალი.....                                                                            | 5   |
| თავი 1. ფსიქოთერაპიები ქართულ ფოლკლორში.....                                             | 9   |
| თავი 2. წარმატების მომტანი „ცრურწმენები“ და<br>ხუმრობა-შეშინებები .....                  | 23  |
| თავი 3. ზნეობრივი ღირებულებების ჩანერგვის „ცრუ“ მეთოდები.....                            | 50  |
| თავი 4. წინასწარხედვის „საიდუმლო“ - აღუქმელ გამდიზიანებელთა<br>ზემოქმედების შედეგი ..... | 63  |
| თავი 5. დაშიფრული ფსიქოლოგიური „საიდუმლოები“ ზღაპრებსა<br>და თქმულებებში.....            | 80  |
| თავი 6. ანეკდოტების ფსიქო-თერაპიული ფუნქციები .....                                      | 115 |
| თავი 7. „ჰკვიანურები“ საერთო-სახალხო ანეკდოტებში .....                                   | 144 |
| თავი 8. ქართულ ანდაზებში „დამალული“ ფსიქოანალიზური<br>საიდუმლოები.....                   | 154 |



## შესავალი

ამ ნარკვევების მიზანი ჩვენი წინაპრების მიერ ნაანდერძევი „ფსიქოლოგიური აღმოჩენების“ გახსენება-გააზრებაა. ამისათვის XX საუკუნის დიდი ქართველი ფსიქოლოგიური სკოლის ფუძემდებლის, ბატონი დიმიტრი უზნაძის მიერ შექმნილი - განწყობის თეორიის გახსენებაც დაგვეხმარება:

განწყობა აქტივობის უნივერსალური მექანიზმია, რაც ექსპერიმენტებით დასტურდება; იგივე ექსპერიმენტები გვარწმუნებს, რომ ადამიანის ფსიქიკის მართვა შესაძლებელია. ანუ, ექსპერიმენტატორს შეუძლია ცდის პირებს ხელოვნურად ისეთი განწყობა შეუქმნას, რაც წინასწარ ნავარაუდევია.

მაგალითად: ცდის ერთ-ერთ ვარიანტში, თვალახვეულ ცდისპირებს, ორივე ხელში სხვადასხვა ზომის ბურთები რამდენჯერმე მიეწოდებოდა; რვა-ათიოდე სეანსის შემდეგ, იმავე ცდისპირებს, ორივე ხელში ტოლ ბურთებს აძლევდნენ; ისინი ბურთებს სხვადასხვა ზომისად აღიქვამდნენ; იმ ხელში, რომელშიც პატარა ბურთი ეჭირათ, როგორც წესი, უფრო დიდი ზომის ბურთის შეგრძნება ჰქინდათ, რაკი ის, უწინდელი განწყობის ფონზე, დიდად შეიგრძნებოდა და პირიქით, დიდ ბურთს პატარად აღიქვამდნენ, რაკი უფრო დიდის აღსაქმელად იყვნენ განწყობილები.

პროფესორი ბარნაბ ხაჭაპურიძის ექსპერიმენტებში, ცდისპირებს ეკრანზე 3-5 წუთის განმავლობაში თეთრ-რუხი განათების ციმციმს აჩვენებდნენ; ამის შემდეგ მაგიდაზე დაწყობილი სხვადასხვა ზომის, ფორმის და ფერის გეომეტრიული ფიგურე-

ბიდან ერთერთის ამორჩევას სთხოვდნენ; ისინი სწორედ იმ ფიგურებს ირჩევდნენ, რასაც ეკრანზე ისე "ხედავდნენ", რომ "არ იცოდნენ, რომ ხედავდნენ" ანუ ქვეზღურბლოვანი (აღუქმელი) გამლიზიანებლის სახით ეს ფიგურები ისე იყო პროექტირებული, რომ ცდის პირები მას მხოლოდ სინათლის ციმციმად აღიქვამდნენ.

როგორც ჩანს ფსიქიკის ეს მართვადი ბუნება ჩვენმა წინაპრებმა მეცნიერებამდელ პერიოდშიც იცოდნენ და საზოგადოებისთვის საჭირო (სასურველი) ქცევა-მოქმედებების მიმართ ხალხს (მოზარდ თაობას) გართობითი ფორმით ისეთი რიტუალები და დღესასწაულები დაუწესეს რაც სიამოვნებით სრულდებოდა და რის გამოც ისინი ხალხისით გაითავისეს. დროთა განმავლობაში ამ რიტუალების შესრულების პროცესში, თანდათანობით, ფიქსირებული სოციალური განწყობები შეიქმნა; ბევრმა მათგანმა, „დრომოჭმული ტრადიციების“ და „ცრურწმენების“ სახით ჩვენამდეც მოაღწია, მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა იდეოლოგია ადამიანთა მეხსიერებიდან მათ ამოძირკვას დიდი გულმოდგინებით ცდილობდა, თუმცა ე. წ. „ცრურწმენებს“, ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, ბევრი სასარგებლო შედეგი ახლდა.

ახლა, თანამედროვე ფსიქოლოგები გვარწმუნებენ, რომ დაწყებით კლასებში სჯობს თამაშით სწავლებაზე გადავიდეთ, რაკი ბავშვები ასე უფრო იოლად და ხალხისით სწავლობენ, ვიდრე დამრიგებლურ-მენტორული მეთოდებით.

ჩვენი ვარაუდით „ცრუ“ რიტუალების ან ქცევა-მოქმე-

დებების საშუალებით (რასაც თან გართობა და სასიამოვნო ემოციებიც ახლავს), ბავშვის ფსიქიკაში რაიმე ღირებულებების ჩამოყალიბება-ჩანერგვა და მისი შესატყვისი ქცევა-მოქმედებისთვის მზაობა განწყობა იქმნება (ბატონი დიმიტრი უზნაძის ცნობილი - ბურთების ზემოქმედების მსგავსად), რაც დადებითი შედეგების მიღწევის დიდ ალბათობას ქმნის დაა რასაც დღესაც დიდი მონდომებით გვასწავლიან დაასავლური ფსიქოლოგიის თანამედროვე კორიფეები.

ხშირად ქართული ზეპირსიტყვიერება უფრო მეტი ვარაუდის საფუძველსაც გვაძლევს: მათში უხვად გვხვდება ხალისით შესასრულებელი ფსიქოთერაპიული მეთოდები, პიარტექნოლოგიები, წარმატებისკენ სწრაფვის მასტიმულირებელი რიტუალები, პოლიტიკური თუ ამა თუ იმ ეთნიკური კუთვნილების მოსახლეობისთვის რაიმე ნაკლის იუმორით ნათქვამი და სახალისო კრიტიკა, რაც ვინმესთვის საწყენი არასოდეს არაა და რასაც მეტწილად გულწრფელ ღიმილთან ერთად სასარგებლო შედეგებიც ახლავს.

ახლა გავიხსენოთ ამ აზრის დამადასტურებელი ზოგიერთი ნიმუში და თანამედროვე დასავლური ფსიქოლოგიის წარმომადგენლების შემოთავაზება (სერ კენ რობონსონის, დე ბონოსა და სხვების), რომლებიც განათლების სისტემის რეფორმას მოითხოვენ.

მათი აზრით დღეს, მასწავლებელი (მომძვარი), შეგირდს (მოსწავლეს), კითხვებზე გამზადებულ პასუხებს და შაბლონურ აზროვნებას ასწავლის, არადა აზროვნება - შემოქმედებითი პროცესია,

ანუ, შეგირდმა (მოსწავლემ), მეცნიერული პასუხები თავად უნდა იპოვოს, „პროვოკაციულ კითხვებზე“ პასუხების ძიებითო! თუ მათი მოწოდებით „ცდუნებული“ კრიტიკულად გადავხედავთ ჩვენს მიერ „გადაყრილ“ „ცრურწმენებს“ და „პროვოკაციულ“ კითხვას დავსვავთ - მართლა ცრუ იყო ჩვენი ცრურწმენები? დავრწმუნდებით, რომ თუ შედეგებს გავითვალისწინებთ ვომსჯელებთ, ისინი სულაც არ იყო ცრუ!

P.S. ალბათ ამიტომ თქვა თავის დროზე სენეკამ - ადამიანის განათლება ფოლკლორით უნდა დაიწყოს და მეცნიერებით უნდა გაგრძელდესო!

## თავი 1. ფსიქოთერაპიები ქართულ ფოლკლორში

### ნატვრის ხე

“ნატვრის ხე” წარმართობის დროინდელი ტრადიციაა, იგი ჭირველად, ნახევარი საუკუნის წინ, თიანეთში ექსკურსიის დროს, გზის პირას ვნახე. იქ, ხის ტოტებზე შებმული სხვადასხვა ფერის, ფორმისა და ზომის ნაჭრები ფრიალებდნენ, ზოგი ქარისა და წვიმისაგან გახუნებული, ზოგიც ახლათახალი, ხასხასა ფერისა. მაშინ ვლაცამ თქვა - აქაურების რწმენით თუ ხეს შენს დარდებს, ფიქრებს და ოცნებებს გაუზიარებ, დარდს გაგიქარვებს, ოცნებებს კი შეგისრულებსო; ნაჭერი კი იმიტომ უნდა შეაბა, რომ ხემ შენი თხოვნა დაიმახსოვროსო.

მაშინ ჩვენ, ცრურწმენების გმობის იდეოლოგიაზე გაზრდილებს, ის ადამიანები შეგვეცოდა, ვისაც ასეთი სიცრუეებისა სჯეროდა.

მოგვიანებით, როცა ჩვენმა თაობამ მეტი „სიბრძნე და გამოცდილება“ შეიძინა და აღარც იდეოლოგიურ წნეხს განვიცდიდით, ის „აღმოვაჩინეთ“, რაც „ვიცოდით, მაგრამ არ ვიცოდით რომ ვიცოდით“: აღსარება, ცოდვის გამხელა და დარდის (სიხარულისაც) გაზიარება, ადამიანს დიდ შვებას ანიჭებს და ეს მეთოდი, თანამედროვე ფსიქოთერაპიაშიც წარმატებით გამოიყენება.

აქედან გამომდინარე, იქ, სადაც ეკლესიის მაღლი აკლდათ და არც ადამიანებს ეცალათ ერთმანეთისთვის (ცხადია არც ფსიქოთერაპიაზე ჰქონდათ წარმოდგენა), „აღსარების ჩამბარებლის“ ფუნქცია ხეს დააკისრეს, რაც იმ საზოგადოების მიხვედრილობაზე და ფსიქიკურ პროცესებზე დაკვირვების დიდ უნარზე მეტყველებს. ეს „ცრუ“ რიტუალი, ადამიანს საკუთარი ცხოვრების სტილზე თუ სამოქმედო გეგმის განზრახვაზე დაფიქრებას, მის ერთგვარ ანალიზსაც ასწავლის; „თუ სახლში

უფროსი არა გყავს, დედაბომს დაეკითხოე“, უთქვამს ჩვენს წინაპარს; ამასთან, „შებმის“ პროცესში, ადამიანის მიერ თავისი დარდისა („საწუხარის“) თუ განზრახვის ლოგიზაცია სიტყვიერად გამოხატვა ხდება, რის გამოც ადამიანს სამოქმედო გეგმის თუ უკვე ნამოქმედარის შეფასება უადვილდება; დიდი ალბათობით ეს ყოველივე შეცდომების ალბათობასაც ამცირებს და ნევროზებსა და მასთან დაკავშირებულ დაავადებებსაც თავიდან აშორებს; ალბათ ამის გამო თქვა ჩვენმა წინაპარმა - „ლხენააო ჭირთა თქმანი!“

➤ გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში, ამერიკაში, ექსპერიმენტული პოლიკლინიკა გახსნილა. მოსაცდელი ოთახი კომფორტულად მოუწყვიათ ერთიმეორის გვერდით ორ-ორი სავარძელი დაუდგამთ, ლამაზი ფარდები და ყვავილები სიმყუდროვის სასიამოვნო გარემოს ქმნიდა. ყველა პირობა იყო, პაციენტებს თავი რომ კომფორტულად ეგრძნოთ, თუმცა არსად იყო ტელევიზორი, რადიო, ჟურნალ-გაზეთები, თავი რომ გაერთოთ; არადა მათ, სპეციალურად, დიდი ხნით აცდევინებდნენ.

ახლადმოსულ პაციენტებს წყვილწყვილად დადგმულ თითო სავარძელში მათზე ადრე მოსული „პაციენტი“ ხვდებოდა; ისინი, სინამდვილეში ე.წ. „ნასედკები“ („ჩამშვებები“) ანუ ექსპერიმენტის მონაწილეები იყვნენ. ახლადმოსულები მათ გვერდით ჯდებოდნენ; მალე „ნასედკების“ ინიციატივით, მათსა და ნამდვილ პაციენტებს შორის საუბრები იმართებოდა, სრულიად ნეიტრალურ თემებზე. შემდეგ ისინი თანდან „უხსნიდნენ გულს“ ერთმანეთს და ზოგჯერ ისეთ „საიდუმლოებსაც“ უმხელდნენ რასაც უფრო ახლობელთან ვერ ამბობდნენ.

ექსპერიმენტების შედეგებმა აჩვენა, რომ მათ, ვინც ტყუილმართალის სხვისთვის განდობით „გული მოიოხა“ ნაკლები მედიკამენტები დასჭირდათ და უფრო მალეც გამოჯან-

მრთელდნენ, ვიდრე ჩვეულებრივი პაციენტები ფსიქოთერაპი-  
აში ამას „ბოლის გამოშვება“ ჰქვია.

ცნობილია, რომ ფსიქოთერაპიის ერთ-ერთი მეთოდი  
მთხველოთერაპიაა, რაც სწორედ საკუთარი სულიერ-ფსიქი-  
კური პროცესების სხვისთვის (მკითხველისათვის) „განდო-  
ბას“ გულისხმობს.

რითაა ნაკლები ხის ტოტებზე შებმული ფერად-ფერადი  
ნაჭრები?

ამერიკელი სოციალ-ფსიქოლოგების ექსპერიმენტებმა ისიც  
შეგვახსენა, ადამიანს რომ სიხარულის გაზიარებაც (თქმა) ისევე  
ანიჭებს შვებას, როგორც დარდისა და მწუხარებისა.

➤ მეოცე საუკუნის ცნობილ პოეტს იოსებ გრიშაშ-  
ვილს, ასეთი ბალადა გაუღექსავს: (სათაური აღარ მახსოვს)  
კაცმა ქალს სიყვარული აუხსნა, თან გააფრთხილა არავის  
უთხრაო. ერთ ხანს ქალი ბედნიერი იყო, მაგრამ დროთა  
განმავლობაში „ლხინი ჭირად ექცა“, ქალი „გაუბედურდა“,  
რაკი მისი ბედნიერების ამბავი არავინ იცოდა, ძილი და მოს-  
ვენება დაკარგა. ბოლოს გამოსავალი მოიფიქრა მდინარის  
პირას მიირბინა, ორმო ამოთხარა და შიგ ჩაჰყვირა „მას  
უყვარვარ! მას უყვარვარო“, ორმოს მიწა მიაყარა და შინ მშვი-  
დად გაეშურა... მერე იმ ორმოდან ლერწამი ამოვიდა, მწყემსმა  
მოჭრა, მისგან სალამური გააკეთა და მას შემდეგ სალამური  
გაუმხელები სიყვარულის ტრაგედიაზე კვნესისო.

ანუ, ადამიანს ჭირდება ლხინისა თუ „ჭირის“ გამზიარ-  
ებელი; როცა აზრის გაზიარების დეფიციტია, ის უზენაესს,  
უხილავ არსებას - სულიერს თუ უსულოს მიმართავს და წარ-  
მოსახულ თანაგრძნობაში შვებას ხედავს. ანუ - „შვება“  
რეალურია და ის „ცრუ“ სულაც არაა.

ამასთან, გზის პირებზე, ხეებზე მოფრიალე ფერადფე-  
რადი ნაჭრების ფრიალიც ერთგვარი გზავნილია, რაც ასე

მშვენიერი ფორმით უდაოდ ნოვატორული ხედვისა და პოეტური სულის ადამიანებმა მოიფიქრეს.

### მუნჯობის შოკური თუ „ცრუ“ თერაპია?

ბეზიას ნაამბობი: ჩემ მშობლებს ოთხი გოგო და ერთი ბიჭი ყყავდით; ნაბოლარა იროდი ოთხი წლისა ის ისე გახდა, რომ არ ლაპარაკობდა, თუმცა კარგი სმენა ჰქონდა და სამეტყველო აპარატიც - ნორმალური. ოჯახისთვის დიდი ტრაგედია იყო - ერთი ბიჭი და ისიც მუნჯი?

ერთხელ ჩვენ სოფელში გამვლელმა ქალმა ჩემ დას ჰკითხა - გოგო, შენი ძმა კიდევ არ ლაპარაკობსო? დააბით და ალაპარაკდებო!

ჩემმა დამ რომ ეს ამბავი ოჯახში მოიტანა, მშობლები გადაირივნენ - ეს რა სისულელე უთქვამს იმ კუდიანსო!

ჩემი უფროსი და, ერთი თავნება და თავისნათქვამა გოგო იყო, თავისი სიჯიუტის გამო მშობლები მუდამ ეჩხუბებოდნენ. მაშინაც, თურმე, მან ჩვენი ძმა შორს, ტყეში წაიყვანა, ხეზე მიაბა და უთხრა - მე სახლში მივდივარ, შენ აქ დარჩიო და წამოვიდა.

მცირე მანძილი რომ გაიარა, უკნიდან ყვირილი მოესმა - სად მიდიხააარ, აქ არ დამტოვოოო!

მახსოვს და-ძმა შინ რა გახარებულები დაბრუნდნენ! მას შემდეგ იროდის ენა აღარ გაუჩერებიაო, დაასრულა თხრობა ბეზიამ.

ესაა „შოკური თერაპიის“ ერთერთი მეთოდი, რაც ჩვენს წინაპრებს მანამ „აღმოუჩენიათ“, სანამ ფსიქოლოგიის შესახებ რამე ეცოდინებოდათ.

მოგვიანებით, როცა ეს ამბავი სხვას ვუამბე, მითხრა - ასეთი რამისთვის მეც მომიკრავს ყურიო.

გარდა ამისა, ისიც გასათვალისწინებელია, რომ თუ ბავშვს თავიდანვე ალაპარაკება ცოტათი მაინც დაუგვიანდა, მერე



ალაპარაკება უჭირს, რადგან, ამასობაში თავმოყვარეობა უვითარდება და თავისი „ჩიქორთულით“ ნათქვამისა რცხენია - შინაურები ხომ ხალისით აიტაცებენ ხოლმე ყოველ შეცდომით ნათქვამს! ბევრ ბავშვს (განსაკუთრებით ვაჟებს) უჭირთ მისი შეცდომებით გამოწვეული ახლობელი ადამიანების სიცილისა და მხიარულების „ხუმრობაში გატარება“ ; ესეც შეიძლება იყოს ე. წ. „მუნჯობის“ ერთ-ერთი, დროებითი მიზეზი; ხშირად ისინი, როცა ამის აუცილებლობა არაა, ლაპარაკის დაწყებას არ ჩქარობენ! მშობლები ხომ ნაბოლარას, მითუმეტეს ვაჟს, ყველაფერს მზამზარეულად მიართმევენ!

• ამასთან დაკავშირებით ერთი ანეკდოტიც მახსენდება, რომელიც ჯერ კიდევ სტუდენტობის წლებში მოვისმინე: კახეთში, ერთ ოჯახში მუნჯი ვაჟი დაიბადა. ამის გამო ოჯახის წუხილს საზღვარი არ ჰქონდა. ერთხელ, როცა ბიჭი უკვე 10-12 წლისა იყო, სადილობისას ბიჭმა საგანგებოდ დაბოხებული ხმით, ხმამაღლა ჩაილაპარაკა - ხაშლამას მარილი აკლია!

ოჯახში მხიარული ყიჟინა ატყდა

- შვილო, თუ ლაპარაკი შეგეძლო, აქამდე რატომ არაფერს ამბობდიო?

- აქამდე არ აკლდა! დინჯად თქვა ოჯახის საამაყო შვილმა, და „ტრაგედია“ ამით დასრულდა.

ბებიას ნაამბობშიც და ამ ანეკდოტშიც ის სიბრძნეა გადმოცემული, რომ ზოგჯერ შინაგანი, თანშობილი უნარების გააქტიურებას გარეგანი - ცხოვრების პირობების მიერ ნაკარნახევი დაკვეთები უწყობს ხელს: ანუ, ზოგჯერ „ხაშლამას მარილი უნდა აკლდეს...“! ანუ - „ზოგი ჭირი მარგებელია!“.

ხოლო თუ შედეგების მიხედვით ვიმსჯელებთ, „დაბმის“ მეთოდიც, ერთგვარი - ფსიქოთერაპიის მეთოდად შეიძლება ჩაითვალოს.

## „ცრურწმენით“ გაყურებული ტკივილები

ოცდაათიოდე წლის წინ, ჩვენი სამეგობროდან ერთ-ერთ მარტოხელა ქალბატონს მეოთხე კატეგორიის სიმსივნე აღმოაჩნდა; მკურნალობა დაგვიანებული იყო; მალე ისეთი აუტანელი ტკივილები დაეწყო, რომ ეს ყველა გაჭირვების და სატკივარის მომთმენი ქალბატონი მთელი ქუჩის გასაგონად კიოდა. ექიმებმა მას ნარკოტიკი დაუნიშნეს, რასაც სპეციალური მინდობილობით, უბნის პოლიციის განყოფილებაში უფასოდ გვამღევდნენ.

ჩვენ მას მორიგეობით, ორ საათში ერთხელ ვუკეთებდით. მისი მკურნალი (უფრო სწორად - კონსულტატი) ექიმი გვირჩევდა - იქნებ როგორმე მოახერხოთ და ნემსებს შორის ინტერვალი გაზარდოთ, თორემ მდგომარეობა კიდევ უფრო გაურთულდება, ნარკოტიკმა მას საკმლის მომწელებელი სისტემა დაუდამბლავა, კიდევ უფრო აუტანელი ტკივილები დაეწყებაო.

ექიმის ვარაუდი ლოგიკური იყო, მაგრამ ეს როგორ უნდა მოგვეხერხებინა, ავადმყოფი ხომ ყოველი ნემსის გაკეთების დროს მოუთმენლად ელოდა?

ერთხელ როცა მასთან ნემსის გასაკეთებლად და სამორიგეოდ მივიჩქაროდი, მისი კვნესა-ტირილი შორიდანვე შემომესმა. ავჩქარდი; კარი რომ შევალე – მიშველე, ჩქარა მიშველეო, შემომტირა.

ხელი საჩქაროდ დავიბანე, მოწყობილობა გავამზადე და უეცრად „ბლუფზე“ წასვლა გადავწყვიტე; ერთჯერადი შპრიცი გავამზადე, ამპულას თავი ვითომ წავატეხე და ზუსტად იგივე მოძრაობები შევასრულე, რაც წამლის ამოღებას და შპრიციდან ჰაერის გამოშვებას სჭირდებოდა (ავადმყოფი, ისე რომ ეჭვი არაფერში შეპარვია, თვალმოუშორებლად მიყურებდა); მერე დუნდულა სპირტიანი ბამბით მართლა დავუმუშავე, ნემსიანი

ხელი კუნთზე მსუბუქად დავკარი, მცირე ხანს დავაყოვნე (სანამ „წამალი“ ვითომ კუნთში შევიდოდა), მერე „ნანემსარი“ ბამბით გავუწმინდე, მცირე მასაჟი გავუკეთე და საბანი წავაფარე.

ქალბატონმა შვებით ამოისუნთქა - შენმა ხელებმა გაიხარაო, თქვა, გადაბრუნდა და დაიძინა. ორი საათის შემდეგ ნემსი მართლა გავუკეთე შემეშინდა სიცრუეში არ გამოვეჭირე; შემდეგი „ბლეფი“ ისევ წარმატებული გამოდგა. იმ დღეს ორგანიზმს ორი ნემსით შეღავათი მივეცი.

შემდეგი ნემსი ჩემ შემცვლელს უნდა გაეკეთებინა; ვასწავლე ერთის გამოტოვებით როგორ უნდა ეცრუა, მაგრამ ის, ავადმყოფმა, პირველივე მცდელობისას „გამოიჭირა“.

არ ვიცი რა დამტკიცდა ამ „ექსპერიმენტით“ ჩემი შემცვლელის მოუხერხებლობა თუ ჩემი „ტყუილის ხელოვნება“ (რის გამოც ნამდვილად ვერ ვიამაყებ - მე ხომ ის მოვატყუე, ვისაც დაუეჭვებლად სჯეროდა ჩემი!), მაგრამ „ცრუ რწმენის“ რეალური, დადებითი შედეგი კი ნამდვილად სახეზე იყო.

### „ბატონები“ - მითი თუ რეალობა?

ამასწინათ სატელევიზიო გადაცემაში - „ექიმები“, ხაზგასმით ითქვა, რომ ის, რაც ხალხს „ბატონები“ ჰგონია, სინამდვილეში ნერვული სისტემის ინფექციური დაავადებაა და აქ „ბატონები“ არაფერშუაშია. ერთ-ერთმა იმათგანმა კი გაიხსენა როგორ ანებივრებდნენ თავად მას, როცა „წითელა ბატონები“ შეეყარა და თვალები ნეტარებით მილულა.

ექიმებმა დაავადების რეალური მდგომარეობა აგვიხსენეს, მაგრამ ვერ დაგვარწმუნეს, რომ „ბატონების“ მოფერება-განებივრება არის - მითი!

ცხადია ნებისმიერ დაავადებას ექიმი და წამალი სჭიდება,

რაშიც მათ ვერ შეედავები, მაგრამ ნერვული დაავადებების მკურნალობას და წამლის ეფექტურობას რომ ფსიქიკური ფონის შექმნა და ავადმყოფის განებივრება-მოფერება სჭირდება, არც ამის უარყოფა შეიძლება.

რა ხდებოდა ძველად, როცა ამდენი ექიმი, წამალი და აფთიაქი არ გვქონდა?

ბატონებიან ავადმყოფს (ძირითადად ბევშვებს), ოჯახში, მართლაც „ბატონკაცურ“ გარემოს უქმნიდნენ; მაშინ ოჯახის წევრები გამორიცხავდნენ ყოველგვარ ჩხუბსა და უსიამოვნებას, ცხოველის (ქათმის, გოჭის თუ ინდაურის) დაკვლაც არ შეიძლებოდა (აუცილებლობის შემთხვევაში ამას ოჯახს გარეთ აკეთებდნენ ისე, რომ ამის შესახებ ავადმყოფს არაფერი გაეგო), ტანსაცმელსაც ფერადფერადს არჩევდნენ, მხიარულების ატმოსფეროს შესაქმნელად; უკრავდნენ და მღეროდნენ; რაკი სათამაშოები ნაკლებად ჰქონდათ, ცომით ძერწავდნენ და აცხობდნენ (ცხოველებს, ფრინველებს, სხვადასხვა ზომის და ფერის კვერცხებს, ყვავილებს და ა.შ.). საზეიმოდ მორთულ ხონჩაზე ალაგებდნენ და ავადმყოფის სასთუმალთან დებდნენ; ავადმყოფობის დამთავრების შემდეგ კი - „გადაულოცავდნენ“ ანუ, სადღაც, ტყეში მიჰქონდათ, ბუჩქზე შემოდებდნენ, რაღაც ლოცვებს წაიკთხავდნენ და შინ მხიარულები ბრუნდებოდნენ. ზოგჯერ რაღაც რიტუალებსაც ასრულებდნენ, რაც ბატონებიან ავადმყოფში, მისი არაჩვეულებრივობის გამო დადებით ემოციებს იწვევდა, რაკი ავადმყოფისთვისაც და მისი ახლობლებისთვისაც ეს ყველაფერი სასიმოვნო სანახაობა-გასართობი იყო; შინგამომცხვარ ჩიტებსა და ნაირნაირ ფიგურებზე კი - ნადიმს ტყის ბინადრები აგრძელებდნენ.

ცხადია ახლა, თანამედროვე გასართობებით და სათამაშოებით განებივრებულ ბავშვებს ცომით გამომცხვარი სათა-

მაშობით და ოჯახური - „ბატონების გადალოცვის თეატრალიზებული“ სანახაობებით ველარ მოვხიბლავთ, მაგრამ, რაკი ის ამჟამად უჩვეულო რამ არის, შესაძლოა უფრო დადებითი ეფექტიც კი ჰქონდეს ბავშვის ფსიქიკაზე ზემოქმედების მხრივ.

ალბათ არავის გაუკვირდება, თუ ვიტყვი, რომ ოჯახებში ჩხუბი და აყალმაყალი არც თანამედროვე ბავშვებს აკლია, რაც უდავოდ ცუდად მოქმედებს ბავშვის ფსიქიკაზე, მითუმეტეს თუ ის ნერვული დაავადებითაა ინფიცირებული. ცხადია იმის თქმა არ მინდა, რომ სამედიცინო ჩარევა საჭირო არაა; გადმოცემით ბევრმა ჩვენგანმა იცის ზოგჯერ რა სავალალო შედეგებით მთავრდებოდა „მკურნალობის“ ეს ხალხური გართობა-განებივრებები, მაგრამ წამალთან ერთად რომ ავადმყოფის გახალისება-გართობა-განებივრებასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს, ამის დავიწყებაც სწორი არაა; დაე ბავშვმა თავი ზრახრულ სამყაროში იგრძნოს, მითუმეტეს დღეს, როცა ყოველგვარი ცივილური გასართობი მათთვის ყოველდღიურობადაა ქცეული და მოზეზრებულიც კი აქვთ! წამალთან ერთად ძველებურს კი, უფრო გამართობი და გამოჯანსაღებისთვის ხელშემწყობი ეფექტი ექნება.

მაშასადამე, „ბატონების“ (და არამარტო ნერვული დაავადებების) განკურნების საქმეში ძველი მეთოდები, მითი სულაც არაა.

ისიც უნდა გავიხსენოთ, რომ ყოველ მითში რაღაც დიდი სიბრძნეა ნაგულისხმევი და მას გაანალიზება-ამოცნობა სჭირდება და არა - „გადაგდება“.

ამერიკელ სოციალ-ფსიქოლოგებს 90-იან წლებში ექსპერიმენტულად გამოუკვლევიათ თუ რა როლს ასრულებს ე.წ. „ადამიანის ფაქტორი“ ავადმყოფების გამოჯანმრთელების საქმეში, რაც ავადმყოფისადმი „თბილ და მეგობრულ დამოკიდებულებას“ მათთვის საჭირო ინფორმაციის მიწოდებას

გულისხმობს. აღმოჩნდა, რომ იქ, სადაც ასეთი ურთიერთობები დანერგეს, ავადმყოფები ორჯერ უფრო ადრე გამოჯანმრთელდნენ და წამლებიც ნაკლები დასჭირდათ, ვიდრე ანალოგიურ ავადმყოფებს, სადაც ავტორიტარული მეთოდით მკურნალობდნენ, სადაც ექიმი და ავადმყოფი ერთმანეთისაგან გაუცხოებულიყვნენ არიან; ხშირად ექიმი - შეუვალი ავტორიტეტით სარგებლობს და პაციენტის პიროვნულ ღირსებებს არაფრად აგდებს; ზოგჯერ, ავადმყოფს რომ სხეულზე მეტად სული სტკივა და მკურნალობისას წამალთან ერთად ადამიანურად, გულისხმიერად მოპყრობა სჭირდება - ამაზე არ ფიქრობენ (ზოგჯერ!).

➤ ორიოდ წლის წინ თბილისის ერთერთ წამყვან საავადმყოფოში ასეთი ამბის თვითმხილველი გავხდი: ერთ საღამოს, პალატის ექიმმა ყოველგვარი ახსნა განმარტებისა და გაფრთხილების გარეშე, სანიტრებს „თავისი პალატიდან“ ორი ავადმყოფი გააყვანილა; მათ გრძელი კორიდორი გაატარეს და სადღაც შეაგორეს, იგივენაირ, მაგრამ გაუმთბარ პალატაში. ავადმყოფები განერვიულდნენ იფიქრეს, რომ ეს გაყინული პალატა „უპატრონო“ ან „უიმედო“ ავადმყოფებისთვის ჰქონდათ გადანახული; ამ ეჭვებმა ისინი შოკში ჩააგდო. ავადმყოფები ამაოდ ითხოვდნენ შველას, თავს დაუცველად და შეურაცხოფილად გრძნობდნენ, მათთვის არავის ეცალა. მერე მათ ტელეფონებზე ისტერიული რეკვა ატეხეს - შინაურებს საშველად უხმობდნენ.

მოგვიანებით გაირკვა, რომ მათ ადგილზე ორი მძიმე ავადმყოფი მიიყვანეს, რაკი სუნთქვის აპარატები მხოლოდ იქ ჰქონიათ და მათი სხვაგან მოთავსება შეუძლებელი ყოფილა; გაყინული კი იმიტომ იყო, რომ გათბობა დროებით მთელ საავადმყოფოში გამოურთავთ, რასაც მალე ისევ ჩართავდნენ.

ის ინცინდენტი იმ საღამოსვე მოგვარდა, მაგრამ იმ ავადმყოფებს ნერვულმა სტრესმა საქმე გაურთულათ. პალატის

ექიმს კი თავი თვითონ მიაჩნდა შეურაცხოფილად, რაკი მის კეთილშობილებაში ეჭვი უსაფუძვლოდ შეიტანეს.

„ბატონების მითმა“ ექიმის პროფესიულ ეთიკამდე მიგვიყვანა, რის შესახებაც, ჩვენს ექიმებს, ზოგჯერ, საკმარისი სწავლება ან გულისხმიერება არ ყოფნით.

## მცირე ხიფათის თუ ზარალის "ცრუ სიკეთეები"

ერთ-ერთი ცრურწმენა-გადმონაშთია „მცირე ხიფათის“ (ზარალის) ახსნა, როგორც სხვა უბედურებისაგან თავდაცვის მაუწყებელი; როცა ვინმეს მცირე ხიფათი (ზარალი) შეემთხვევა, ახლობლები ამშვიდებენ - არაუშავს, ამით რაღაც სხვა უბედურებას გადარჩი, ან პირიქით, შეიძლება კარგიც კი იყოსო! (ეს შეიძლება იყოს ფულის ან ნივთის დაკარგვა, რაიმეს გატეხვა, დაცემა და ა.შ.); როგორც წესი, ამ დროს ეუბნებიან - „შენი ჭირიც წაუღიაო“, „ზოგი ჭირი მარგებელიაო“.

რატომ ეგონა ჩვენს წინაპარს, რომ „ხიფათმა“ (ზარალმა) შეიძლება „ჭირი წაიღოს“, „მარგებელი“ იყოს ანუ ადამიანი უბედურებისგან დაიცვას?

ქართული ანდაზაა - „ზოგი ჭირი მარგებელიაო“; გერმანული ანდაზა - „ზარალი კაცს მოაქცვიანებსო“, ხოლო ინგლისური - „კაცი ისე არ დაბრძენდება, თუ რაიმე უბედურება არ ეწვიაო“

საქმე იმაშია, რომ, ასეთი ცრუ ნუგეშისცემა „ცრუ“ სულაც არაა; ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ასეთ შემთხვევებში ნუგეშისცემა-გამხნელება-თანაგრძნობა, რაც უნდა უშედეგო იყოს, მაინც კარგია, სასიამოვნოა, მაგრამ, რაკი ხიფათები, როგორც წესი გაუფრთხილებლობისა და უყურადღებობის ბრალია, დიდი ალბათობით მას, ადამიანის „გამოფხიზლება“, ყურადღების მობილიზება უნდა მოჰყვეს, რასაც არათუ რაიმეს „თავიდან ამორე-

ბა“, არამედ შესაძლოა რაღაც სასარგებლო საქმეც კი მოჰყვეს. ანუ, ეს ის შემთხვევაა, როცა ადამიანი „თავის შეცდომაზე სწავლობს ჭკუას“, მაგრამ არც ის მინდა ვთქვა, რომ „ხიფათი“ „გამომავლიზლების“ ფუნქციას ყველასთვის ყოველთვის ასრულებს!

ხიფათი (ზარალი) მხოლოდ წინდახედულ ადამიანებს შველით, მათ, ვისაც საზიანოდან სასარგებლო დასკვნების გაკეთება შეუძლია და ის, ზოგჯერ, ფსიქოთერაპიის ფუნქციასაც კი ასრულებს!

➤ აქ „მოლას ანეკდოტის“ გახსენებაც შეიძლება: მოლას ვირი მოჰპარეს; ცხადია, ძალიან შეწუხდა, მაგრამ თავის გამხმნეება მაინც შეძლო კიდეც კარგი, ზედ არ ვიჯექიო, თქვა და გზა მშვიდად, ფეხით განაგრძო!

ანუ, ანეკდოტი - გაგვაცინებს, გაგვამხმნეებს, ხოლო მეცნიერება (ფსიქოლოგია) კი გვასწავლის - ხიფათს (ზარალს) შედარებით ადვილად გადავიტანთ, თუ მას რაიმე დადებით მხარეს მოვუძებნით, „ცუდი“ ხომ „კარგის“ გარეშე არ არსებობს და მის - ხიფათის (ზარალის) გონებისმიერი ახსნას - კოგნიტური ფსიქოთერაპია ჰქვია.

## მარხვის „ცრუ“ ტრადიცია

ერთხელ ჩვენი ათეიზმის ლექტორმა, მარხვაზე საუბრისას თქვა - მარხვა მშრომელი ხალხის გასაბრიყვებლად მოგონილი სიცრუეა; გაბატონებულ კლასებს სურდათ მშრომელ ხალხს ცხოველური საკვებისგან თავი შეეკავებინათ, თვითონ კი არაფერს იკლებდნენ, მათთვის ყოველთვის ყველაფერი ნებადართული იყო (ლექტორების უმრავლესობა ამგვარ ახსნას იზიარებდა და კიდეც ასწავლიდა).

ჩვენ ვგრძნობდით ლექტორი რომ უნებლიედ ტყუოდა (ან



ცდებოდა), მაგრამ რაკი საწინააღმდეგო არგუმენტები არ გაგვაჩნდა (თანაც დუმილს ვიყვით მიჩვეული), გაპროტესტება აზრად არავის მოსვლია და ლექციამ მშვიდად ჩაიარა.

მოგვიანებით, როცა ბევრი „დამალული საიდუმლო“ გაცხადდა გავიგეთ (და თქმაც გავხედეთ), რომ - „გაბატონებული კლასების“ ერთი ნაწილის „ათეისტური კვების“ მიუხედავად, მარხვის ტრადიცია ადამიანის ჯანმრთელობისთვის ბევრი სიკეთის მომტანია!

ახლა ყველამ ვიცით „მარხვის საიდუმლო“ მხოლოდ ცხოველური საკვებისგან თავის შეკავება არაა; ეკონომიკურ ფუნქციასთან ერთად მას აქვს:

ორგანიზმის სულიერი და სხეულებრივი განწმენდის ცოდვების მონანიებისა და კათარზისის ფუნქცია.

ამ დროს ცხოველურ საკვებში აგრესიის ჰორმონი ყოფილა მომატებული, რაც ადამიანის ორგანიზმშიც გადადის და მის ქცევებზეც აისახება;

ზოგჯერ მარხვა (დიდი მარხვა) ცხოველების გამრავლების პერიოდს ემთხვევა - როცა ნამატს მშობლის რძით კვება სჭირდება და ადამიანის საკვებად მისი გამოყენება მიზანშეუწონელია;

ამასთან, მარხვა, როგორც დემოგრაფიული პოპლემის ერთ-გვარი მარეგულირებელი მექანიზმი, ადამიანს იცავს არასასურველ პერიოდში ჩასახვისაგან, რაკი მარხვის დროს ჩასახული ბავშვი ავადმყოფობისაგან დაზღვეული ნაკლებად ყოფილა; ამიტომ ითვლება ცოდვად ამ დროს ქორწინებითი (ცოლქმრული) ურთიერთობები (ცხოველებს გამრავლების პერიოდი წელიწადის მხოლოდ განსაზღვრულ დროს აქვთ).

მარხვა გახსნილების ზეიმით მთავრდებოდა; ეს ოყო სურნელოვანი, თაფლის სანთლებით გაჩირაღდნებულ ეკლესიებში, საეკლესიო საგალობლების ზემოქმედებით უზარმაზარი ტკბო-

ბა, შემდეგ კი საკუთარ ოჯახებში, მონატრებული და იმ დღისათვის საგანგებოდ მომზადებული საზეიმო სადილ-ვახშამი;

მარხვის დროს მორწმუნეს მოთმინების უნარი უვითარდება, რაც მეტად საჭირო ფსიქიკური ფუნქციაა როგორც თავად ადამიანის ჯანმრთელობისთვის ზრუნვის, ასევე სხვებთან ურთიერთობისათვისაც.

მოთმინების უნარი, ისე როგორც სხვა ყველაფერი, ხან კარგია, ხან ცუდი;

ცუდი მაშინაა, როცა ადამიანს გარემოება უსამართლობის მოთმენას აიძულებს. ის (უარყოფითი ემოციების შეკავება), ცუდ სამსახურს უწევს როგორც თავად მომთმენის ჯანმრთელობას, ასევე ქვეყნად წესრიგის დამყარებასაც; მაგრამ არც უსამართლობაზე სწრაფი რეაგირებაა რეკომენდებული; იმისათვის, რომ უსამართლო მხარემ თავისი ბრალი გააცნობიეროს, კონფლიქტიდან მცირე დრომ მაინც უნდა გაიაროს, რათა „დამნაშავე“ მხარეს აფექტმა გაუაროს, რაკი აფექტისას მისი ფსიქიკა „დახურულია“, რაც ხელს უშლის „ბრალის“ გაცნობიერებას.

საერთოდ, ემოციები და აზროვნება ვერ ჰგუობენ ერთმანეთს. ამიტომ გვირჩევენ ფსიქოლოგები - მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები ემოციურ მდგომარეობაში არ მივიღოთ და მშვიდ მდგომარეობას დაველოდოთ.

მაშასადამე, მარხვას ახლდა: გახსნილების დღესასწაული, რწმენის განმტკიცება, ჯანმრთელი თაობის დაბადება, სულიერი და სხეულებრივი კათარზისი, „განახლებული“ ცხოვრების დაწყების სიხარული, შვებისა და ნეტარების განცდა, ურთიერთობებისთვის საჭირო – მოთმინების უნარის განმტკიცება, რის გამოც მას აქვს თერაპიული ეფექტიც და დანაშაულია, რომ მას „ცრუ“ ვუწოდეთ.

## თავი 2. წარმატების მომტანი „ცრურწმენები“ და ხუმრობა-შეშინებები

### რწმენის ფსიქოლოგია

გწამს? მაშასადამე არსებობს! (პრაგმატიზმი);

თუ არ ირწმუნებ, ვერ დაინახავ (წმი. ილია მართალი)

რწმენა - ღვთიური ნიჭია (ბლუზ პასკალი)

პრაგმატიზმის ფილოსოფიის ფუძემდებლების აზრით (უილიამ ჯემსი, ჩარლზ პირსი, ჯონ დიუი) „თუ ღმერთი გწამს - არსებობს, თუ არა გწამს - არ არსებობს“. ამ მტკიცებულების საბუთად „ცრურწმენების“ რეალური შედეგები მიაჩნიათ; მნიშვნელობა არა აქვს, ხედავ „მას“ თუ ვერა, რწმენის სასარგებლო შედეგები ხომ სახეზეა!

ამ მტკიცების „საბუთად“ ჩვენ შეგვიძლია „ქრისტეს იგავებიდან“ თუნდაც ერთ-ერთი გავიხსენოთ: იესო ქრისტემ მორწმუნე ბრძანს თვალები აუხილა; გახარებული მორწმუნე ქრისტეს მუხლებზე მოეხვია - შენ მე მიშველო!

- შენ შენმა რწმენამ გიშველაო! უპასუხა იესომ.

შემთხვევით არ წერია „9 ნეტარებაში“ - „ნეტარ არიან მორწმუნენიო!“. რატომ არიან ნეტარნი? იმიტომ, რომ რწმენა არის ძალა და იმედი; იმედი არის - სიმშვიდე; სიმშვიდე არის - სულიერი და ფიზიკური ჯანმრთელობა! გწამს? ესე იგი არსებობსო, - სწორედ ამიტომ ამტკიცებენ პრაგმატიზმის ფუძემდებლები.

მაგრამ რწმენის ეს „ყოვლისშემძლეობა“ მის „მავნეობასაც“ არ გამორიცხავს, რაკი სამყაროული წესრიგი, წონასწორობის პრინციპითაა გარანტირებული (საქმე გავიიოლოთ და ნუ შევეხებით იმ საკითხს, თუ ვინ შექმნა ან როგორ შეიქმნა ეს

პრინციპი). მაგალითად, საკუთარი შესაძლებლობების რწმენა კარგია, მაგრამ არსებობს „ცრუ ოპტიმიზმის“ ცნებაც, რაც სწორედ რწმენის მავნეობას გულისხმობს - ეს ის შემთხვევაა, როცა საკუთარი თავისა და ძალის რწმენა უსაფუძვლოა; რაც უნდა ძლიერ სწამდეს ნაცარქექიას საკუთარი შესაძლებლობებისა, ფიზიკურად ის მაინც ვერ მოერევა დევებს, თუ თავისი სისუსტის საკომპენსაციოდ რაიმე ხერხი არ მოიგონა (მოიფიქრა); რწმენა საფუძვლიანი უნდა იყოს, ხოლო „საფუძველს“ ჭირდება სიბრძნე (ჭკუა, გონება), ამ სიბრძნის გამოყენების უნარი“, გამოცდილება და მიზნის განხორციელებისთვის საჭირო გარემო პირობები; ეს ყველაფერი ერთად არის ადამიანის (საზოგადოების, ქვეყნის) წარმატებული მოღვაწეობის პირობა.

აქ ერთი ფრიად რთული კითხვა იზადება - როგორ უნდა გავიგოთ ან ვინ გვასწავლის ჩვენი რწმენა საფუძვლიანია თუ უსაფუძვლო? სოკრატეს აზრით ამ კითხვაზე სწორი პასუხის გაცემა მხოლოდ ბრძენს შეუძლია; მაგრამ ვინაა ბრძენი? ლევ ტოლსტოის (დიდი რუსი მწერლის) აზრით, ქვეყნად მწელად იპოვება თავისი ჭკუით უკმაყოფილო ადამიანი, ყველას თავისი თავი ასე თუ ისე ბრძენი ჰგონია! (თავისი ბედით კმაყოფილი ადამიანი კი იშვიათია), რაც ადამიანებს შორის (საზოგადოებებს, სახელმწიფოებს და ა. შ. შორის) აზრთა სხვადასხვაობისა და კონფლიქტების მიზეზი ხდება. ამიტომ შეცვალა თავისი პასუხი ამ კითხვაზე ბრძენმა სოკრატემ და სიბრძნის მასწავლებლად კანონი აღიარა - კანონი, რომელსაც ბრძენი-ფილოსოფოსები მიიღებენ და რომელიც საყოველთაო-სავალდებულოდ გამოცხადდება. ამიტომ გახდა განვითარებულ ქვეყნებში „კანონის უზენაესობა“ - დოგმა, ხოლო კანონდამცველთა ავტორიტეტი - ხელშეუხებელი! თუ ქვეყანაში არაა ღმერთისა და ღვთისმსახურების და/ან კანონისა და

კანონდამცველების, სახელმწიფო მოღვაწეებისა და სტრუქტურების მიმართ რწმენა, ქაოსი - გარდაუვალია!

ალბათ ამიტომ იკრძალება ზოგიერთ ქვეყნებში ამ სტრუქტურების მაკომპრომეტირებელი ინფორმაციების გავრცელება.

არსებობს აზრი იმის შესახებ, რომ კაცობრიობას მხოლოდ განათლება/კანონის ცოდნა გადაარჩენს! მაგრამ თუ „განათლების“ ცნებაში მხოლოდ ინფორმაციის/კანონის „ცოდნას“ ვიგულისხმებთ (ვთქვათ, ვიცით, გვასწავლეს, რომ არ უნდა ვიცრუოთ) და არ გვექნება იმის რწმენა, რომ „სიცრუე და ორპირობა, ავნებს სულსა, მერმედ ხორცსა“, ასეთ „ცოდნას“ არც სასურველი შედეგი მოჰყვება.

საქმე იმაშია, რომ დანაშაული, რასაც რელიგია „ცოდვას“ უწოდებს, პირველ რიგში თავად დამნაშავეს სჯის (იხ. „სინდისი - პატარა ღმერთი ჩემში“), მხოლოდ ამის შემდეგ - მსხვერპლს! (იხ. ბოროტების კანონი) ადამიანებისთვის ამის გაცნობიერება და რწმენაა მთავარი და არა მარტო აკრძალვის ცოდნა! ცოდნასთან ერთად თუ კანონის რწმენაც არ არსებობს, დამნაშავეს ჰგონია, რომ თუ დანაშაულს მოხერხებულად დამალავს, ქრთამით ან ნათესაობით სასამართლოს თავს აარიდებს, სასჯელს გადაურჩება! მას შეგნებული არა აქვს, არ სწამს, რომ დანაშაულში თავისთავად არის მოცემული სასჯელი! ისევ სოკრატე დავიმოწმოთ - დამნაშავემ რომ იცოდეს (შეგნებული რომ ჰქონდეს) დანაშაული რომ მისთვისვე არის საზიანო, არასოდეს მას არ ჩაიდენდაო! (ანუ, „ცოდნას + რწმენა = „შეგნებას“).

საბოლოოდ კი იმაზე უნდა შევთანხმდეთ, რომ „კანონის ცოდნა“, რომელსაც კანონით აკრძალულის მავნეობის რწმენაც თან არ ახლავს, უსაფრთხოების საიმედო გარანტია არაა.

## სანთელი, ლოცვა

ჩვენი ქვეყნის ათეისტურ პერიოდში ისეთი წმიდა რიტუალებიც ცრურწმენად ითვლებოდა, როგორიც სანთლის ანთება და ლოცვაა.

მაშინ საზოგადოების უმრავლესობა, პოლიტიკური მოტივებით, იშვიათად ანთებდა სანთლებს და ლოცულობდა (ბევრნი იმის იმედით, რომ ღმერთი მოწყალეა და გვაპატიებს, რაკი ეს „თავშეკავება“ ჩვენი ბრალი არაა); ისეთებსაც ვიცნობდით, ვინც დილაობთ, ფანჯარასთან იდგა სანთლით ხელში და ლოცულობდა (ბებია, დედა). ალბათ ისეთი ათეისტებიც ბევრნი იყვნენ, ვისაც გულწრფელად სჯეროდა სამყაროული წესრიგის ევოლუციური კანონზომიერება და ისეთებიც, ვინც თანამდებობით მოხიბლულმა „დაიჯერა“ ღმერთის არარსებობა; თავად მე კი, წმიდა სანთლის მნიშვნელობის აღმოჩენაში ერთი შემთხვევა დამეხმარა, რაც ჩემი ახლობლებისთვის არაერთხელ მომიყოლია.

ერთხელ, მასიური ათეიზმის პერიოდში, ერთერთ რაიონში საქმიანი ღონისძიების შემდეგ რესტორანში კარგად მოვილხინეთ. შემდეგ ადგილობრივი ღირსშესანიშნაობების დათვალიერებისას, ეკლესიაშიც შევიარეთ. იქ სანთლები ყველამ აანთო, სტუმრებმაც და მასპინძლებმაც - რაიკომის მდივანმა, აღმასკომის თავმჯდომარემ და სხვებმა, მათ შორის მეც. ვიდექი ანთებული სანთლით ხელში და თაფლის სანთლების სუნით და ციმციმით მოხიბლული ფრესკებს შევცქეროდი, როცა ჩვენი ჯგუფის ხელმძღვანელი (ედუარდ კოდუა) მომიახლოვდა; ალბათ შემატყო სანთელი „ზრდილობისთვის“ რომ მეჭირა და წამწურჩულა - სანთელი ეგრე კი არ უნდა აანთო, უნდა ჩაუთქვა და სურვილი აგისრულდებო.

დიახ, უნდა ჩავუთქვა! მაგრამ რა ჩავუთქვა? იმდენი კი ვიცოდი, რომ არ უნდა მომეხსენიებინა უფალი „ამაოსა ზედა“ (უფალს ახალ ფეხსაცმელს ან ქურქს ხომ არ ვთხოვდი!), მაგრამ რა მინდა ისეთი, რაც არაა „ამაო?“ ვიფიქრე, ვიფიქრე და მივხვდი - როცა ოცდაათი წლის გაუთხოვარმა ქალმა არ იცის რა უნდა და რა თხოვოს უფალს, ის ღირსი არაა ქონდეს ის, რაც ქალისთვის მთავარია - საკუთარი ოჯახი და შვილები!

ასე „აღმოვაჩინე“, რომ ის, ვინც არ იცის ცხოვრების მოცემულ ეტეპზე რა არის მისთვის მთავარი და მნიშვნელოვანი, საეჭვოა რომ წარმატებას მიაღწიოს. როცა ადამიანმა იცის თავის სამოქმედო მიზანი, რაზეც ის ლოცულობს და რისთვისაც სანთელს ანთებს (თავის სურვილს, მიზანს, სიტყვიერად აყალიბებს და იცნობიერებს) - ის მის ფსიქიკაში დომინანტი ხდება! ლოცვა კი იმ რწმენას და ფსიქიკურ ენერგიას ანიჭებს, რაც მიზნის მიღწევისათვის არის საჭირო.

მახსოვს, მასიური ათეიზმის დროს, დედაჩემს ბებია ეტყოდა - საქმეზე წასვლის წინ უნდა ილოცო და ის საქმე, რაზეც მიდიხარ, უსათუოდ გამოგივაო. მე ეს შეგონებაც „ცრურწმენა“ მეგონა (როგორც ელენემ ივარაუდა - „დინოზავრების“ თაობა?) „ცრურწმენებზე“ იყო გაზრდილი.

მოგვიანებით, როცა ვნახე, რომ სტუდენტების უმრავლესობა სემინარებსა და გამოცდებზე უპასუხისმგებლოდ, დაბნეულები მოდიოდნენ, დავიწყებოდათ რვეულის ან პასტის წამოღება, წინა დღეებში მომზადებული მასალა და ა. შ., ბებიას შეგონება გამახსენდა წასვლის წინ უნდა ილოცოთო; მივხვდი, რომ „ცრურწმენაზე გაზრდილი წინა თაობა“ არ ცდებოდა „საქმეზე“ წასვლის წინ ლოცვა იმ განწყობის შექმნის მექანიზმია, რაც წარმატებული აქტივობისთვისაა საჭირო; მაშასადამე, გარკვეული რიტუალის შესრულებით (სანთლის

ანთებით და ლოცვით) ადამიანი განწყობას იქმნის, რაც დაბნეულობის, მღელვარების და სხვა გაუთვალისწინებელი ხელისშემშლელი ფაქტორების თავიდან აშორებაში ეხმარება.

ამგვარად, ლოცვისას ადამიანი საკუთარ სურვილს და შესაძლებლობებს აცნობიერებს; მაგრამ როცა არ იცის რა სურს, არც მის ცხოვრებაში მოხდება რაიმე კარგი, რაკი არც მიზანი აქვს გაცნობიერებული და არც ის განწყობა აქვს, რაც წარმატების მიღწევისთვის აუცილებელია. ლოცვა - სურვილებში პრიორიტეტებს გამოჰყოფს და მას ინტენსივობას შესძენს, რაც მიზნის მიღწევის დიდ ალბათობას ქმნის. ხოლო ზოგიერთი რელიგიური სექტის მიხედვით „ცრუდ“ მიჩნეული წმიდა სანთელი და ლოვა, თუ ის რწმენით სრულდება, „ცრუ“ სულაც არაა.

ამასწინათ ტეიევიზიით ერთი ახალგაზრდა, უცხოეთში განსწავლული გოგონას ლექციას გადმოსცემდნენ; ის ადამიანის წარმატებისთვის საჭირო ფსიქიკურ ფაქტორებზე საუბრობდა და საამისოდ დღეისათვის ფსიქოლოგიის მიერ აპრობირებულ მეთოდებს გვიზიარებდა: იმისათვის, რომ წარმატებებს მივაღწიოთ, მან გვირჩია ქაღალდზე ჩამოვწეროთ ყველა ის მიზანი, რაც ჩვენ ამჟამად დასახული გვაქვს, სარკესთან მივაკრათ და ყოველ დღე, როცა სარკეში ჩავიხედავთ, ყურადღებით წავიკითხოთ და შევიხსენოთ; ამასობაში ის მიზნები ჩვენი სამოქმედო გეგმების ორგანული ნაწილი გახდება, რაც ზრდის მისი მიღწევის შანსს!

ეს შეგონება რჩევა-დარიგებები მართლაც „მუშაობს“ მიზნის მიღწევის პროცესში, რის გაცნობიერებაც დიდ მიღწევად ეთვლება თანამედროვე ფსიქოლოგებს. თუმცა, ესაა „ძველი ჭეშმარიტების“ ხელახალი „აღმოჩენა“, რის „კარგად დავიწყება“ კაცობრიობამ ვერ მოასწრო და რასაც ძველთაგანვე წმიდა სანთელთან ლოცვა ასრულებდა.



თანამედროვეობამ შეცვალა ადამიანთა სამოქმედო მიზნები და მისი მიღწევის საშუალებები; ვფირობ, რომ მიზნის მიღწევის ძველი „საშუალებები“ - წმიდა სანთელი და ლოცვა, გაცილებით უფრო მორალური და ლამაზი, მეტი ფსიქიკური ენერგიის წყაროა ვიდრე თანამედროვე სარკესთან დაკიდული ხელნაწერი ფურცელი, რაც ახალგაზრდამ „ხშირხშირად უნდა გადაიკითხოს“, რათა ის მის ფსიქიკაში დომინანტი გახდეს და მოქმედებების იმპულსის ძალა შეიძინოს.

მაგრამ ახლა იმაზე დავა - ძველი ჯობდა თუ ახალი, მნიშვნელოვანი არაა; მნიშვნელოვანი ისაა, რომ ადამიანმა წარმატებას უნდა მიაღწიოს, თუკი მისი მიზანი ამასთან ერთად მორალურიც იქნება, ამის გარანტიას კი, სანთელთან ლოცვა უფრო მგონია!

ანუ, თუ შედეგების მიხედვით ვიმსჯელებთ, თაფლის სანთელთან გულწრფელი ლოცვა - ცრუ სულაც არაა!

**მსხვერპლშეწირვა - ცრუ იმედი?**

თუ დავაკვირდებით, მსხვერპლშეწირვის „ცრუ“ რიტუალის შესრულებისას ადამიანის ცნობიერებაში მიზნის მიღწევის მყარი რწმენა - იმედი ჩნდება, რაც უშედეგოდ თითქმის არასოდეს მთავრდება.

საბედნიეროდ, დღეს კაცობრიობას აღარც კი ახსოვს რა ბარბაროსული ფორმები და მასშტაბები ჰქონია წარმართობის ხანაში ამ ტრადიციას. ჩვენამდე მხოლოდ აქა-იქ, ქათმის ან ცხვრის მსხვერპლად შეწირვის შემთხვევებმა მოაღწია; სპეციალური ლიტერატურიდან კი მისი ისეთი ფორმებია ცნობილი, რაც თანამედროვეთათვის წარმოუდგენელია.

მაგალითად, უწინ, აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მცხოვრებ

ალბანელებს, სკოდნიათ ღვთაებისთვის ადამიანის მსხვერპლად შეწირვა. იმ ადამიანს, ვისაც შემთხვევით თავიანთ ტყეებში დაიჭერდნენ, სპეციალურ გომურში ამწყვდევენ, მსუყედ კვებავენ, ასუქებდნენ და მერე თავიანთ ღვთაებას საკულტო ადგილზე დაუკლავდნენო.

სამოცდაათიან წლებში მარტვილის რაიონში სტუმრობისას, მასპინძლებმა „დიდი ჭყონი“ – „დიდი მუხა“ გვიჩვენეს და გვითხრეს, რომ ამ ადგილას, წარმართობის პერიოდში, დედები მსხვერპლად შვილებს სწირავდნენო.

ბერძული მითოლოგიის ზოგიერთი ავტორის (გუსტავ შვაბის) მიხედვით, ტროას ერთ-ერთმა გმირმა - აგამემნონმა, ომში წასვლის წინ პოსეიდონს გამარჯვებაში დახმარება სთხოვა და მისი სიმჰათიის დასამსახურებლად, მსხვერპლად თავისი უსაყვარლესი ქალიშვილი - იფიგენია შესწირა (ომში ის ზღვით მიემგზავრებოდა). ამან მას უზარმაზარი ტკივილი მიანიჭა, რამაც ასევე უზარმაზარი ენერგია შესძინა, რის გამოც „არ შეიძლებოდა ომში გმირულად არ ებრძოლა“ წერს შტაინერი.

ამ ბარბაროსული „მსხვერპლშეწირვების“ გახსენების შემდეგ შეიძლება სიამაყით ვთქვათ, რომ დღეს, ქრისტიანული სარწმუნოების წყალობით, საზოგადოებამ დაივიწყა სისხლიანი ტრადიციები, მაგრამ რაიმე ღირებულებისადმი (წარმატებისათვის) „მსხვერპლის გაღება“ ადამიანს დღესაც უწევს. ესაა განათლებისთვის, სილამაზისთვის, სიყვარულისთვის, ჯანმრთელობისთვის და ა.შ. ფულის, შრომის, დროის, სწავლის, თავშეკავებისა და სხვა სახით გაღებული სულიერი თუ მატერიალური „მსხვერპლები“ და რაც უფრო დიდია (ძვირი) „მსხვერპლი“, მით უფრო ეფექტურია მისი შედეგები.

➤ ერთმა ყოფილმა ფილოსოფოსმა, როცა ის უმუშევარი დარჩა, წიგნებით ვაჭრობა დაიწყო (როგორც ამბობენ, მას ეს

საქმიანობა გაცილებით უფრო გამოადგა), მითხრა ხუთ ლარიან წიგნს ვინ იყიდის, ან წაიკითხავს, მითუმეტეს ვინ ისწავლის, დააფასეთ ოცდაათი, ორმოცი ლარი და სულ ზეპირად ისწავლიანო! ის ფილოსოფოსი არ ცდებოდა - ფაქტია, რომ სტუდენტები „ძვირ“ უნივერსიტეტებში, ერთსა და იმავე ლექტორებთან გაცილებით უკეთ სწავლობენ და ძვირი წამლებიც რომ უფრო ეფექტურია. სხვათაშორის, როგორც წესი, ადამიანები კარგად („ძვირად“) ჩაცმულ ექიმებს, ადვოკატებს, მასწავლებლებს და ა.შ. უფრო ენდობიან და უფრო სჯერათ მათი, ვიდრე უბრალოდ, ჩვეულებრივად ჩაცმულებს.

ისიც შესაძლებელია, რომ ვინმეს, საკუთარი მცდელობის გარეშე, თავისთავად და ბუნებრივად ჰქონდეს რაიმე ღირებულება - ის, რასაც ფსიქოლოგიაში - „ნასახი“ ანუ „ნიჭის ჩანასახი“ ჰქვია, მისი განვითარება კი მაინც ფსიქიკურ მსხვერპლს - ნებისყოფას, მონდომებას, მცდელობას მოითხოვს; ესაა საკუთარი ძალისხმევის დახმერებით შეძენილი ჩვევის დაუფლების პროცესი; მაგალითად: სპორტული სრულყოფილების მისაღწევად ან მუსიკალური ნიჭის განვითარება-სრულყოფასათვის საჭირო ვარჯიში, მეცნიერული ინტერესების გაღვივება-განვითარება, მატერიალური დოვლათის შექმნა-გამრავლებისთვის დახარჯული შრომა და საერთოდ, ნებისმიერი წარმატებისთვის დახარჯული შრომა! ანუ, „უმსხვერპლოდ“ (უმრომელად) მისი განვითარება - საეჭვოა.

➤ ძველი აღმოსავლური სიბრძნე გვასწავლის: დათესავ ქცევას, მოიმკი - ჩვევას; დათესავ ჩვევას, მოიმკი - ხასიათს! დათესავ ხასიათს - მოიმკი - ბედს!

თუ ამ შეგონებას გავაანალიზებთ ვნახავთ, რომ მასთან ბევრი საერთო აქვს თანამედროვე ბიჰევიორალურ მედიცინას („ბიჰევიორ“ ნიშნავს ქცევას!). მისი მეთოდის მარტივად ასახს-

ნელად ერთი ქალბატონის წერილის გახსენება დაგვეხმარება: ის წერს - „ახალგაზრდობაში თავისუფალი ყოფაცემის ქალი ვიყავი ...მოგვიანებით ერთი ტრადიციული ღირებულებების ვაჟზე გათხოვება გადავწყვიტე და მის მოსახიბლად ტრადიციული ქალბატონის როლის თამაში დავიწყე; დროთა განმავლობაში აღმოვაჩინე, რომ სინამდვილეში, მე, სწორედ ეს „ახალი ქალბატონი“ ვარ და არა ის, ვინც აქამდე მეგონა რომ ვიყავი!“ ანუ, ბიპევიორიზმი ასწავლის, რომ ადამიანს შეუძლია გახდეს ისეთი, როგორც მას სურს რომ იყოს - როგორ ქცევასაც „დასთესს“ ისეთ ჩვევებს შეიძენს, ანუ - „მოიმკის ჩვევას“, რაც მისი ხასიათის ფუნდამენტი და მისი ბედის განმსაზღვრელიც გახდება.

ანუ, ადამიანი თავად ქმნის თავის ბედს და საამისოდ დახარჯულ შრომას შეგვიძლია მსხვერპლი ვუწოდოთ (აქ შეგვიძლია ისევ ჩვენი წინაპრების ნაანდერძევი შეგონება გავიხსენოთ - სწავლის ძირი მწარე არის, კენწეროში - გატკბილდების!“).

ამგვარად, შედეგების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ „მსხვერპლშეწირვა“ კი არაა „ცრუ“, არამედ მისი ფორმაა მისაღები ან მიუღებელი, და ის საზოგადოების განვითარების დონეზეა დამოკიდებული.

### **ჭიაკოვონობა - გარემოს მოვლის „ცრუ“ ტრადიცია?**

ფოლკლორული „ცრუ სიბრძნეების“ ერთერთი ყველაზე უფრო პოპულარული და გავრცელებული ნიმუში ჭიაკოვონობის ტრადიციაა.

... როგორ გაუძლო მან საუკუნეებს ან კომუნისტურ იდეოლოგიას, მიუხედავად იმისა, რომ იდეოლოგები დიდი გულმოდგინებით ცდილობდნენ მათს ამოშლას ჩვენი შეგნებიდან? რა ხიბლი ჰქონდა მას, ნუთუ მხოლოდ იმიტომ შეიყვარა

ხალხმა, რომ ბავშვების კარგი გასართობი იყო ან მართლა კუდიანებისა ემინოდათ? ამ კითხვებზე პასუხს ჯერ კიდევ სკოლაში სწავლისას, სრულიად შემთხვევით მივაგენი.

ერთხელ, გაზაფხულზე, ჩვენს მიტოვებულ და დიდი ხნის მონატრებულ სოფელში წავედით. ეზოს რომ მივადექით, ჭიშკარი ვერ შევადეთ, რაკი გაზაფხულის წვიმებით გაჯერებულ ნიადაგს ბალახთან და ყვავილებთან ერთად ეკალბარდებიც უხვად მოსდებოდა. ჭიშკრის გაღებას ღობის ძირებში შემოდგომიდან შემორჩენილი ჩაშავებულ-ჩაშმორებული ფოთლებიც ხელს უშლიდა.

- ხედავ შვილო, დაპატრონებიან ჩვენს ეზოს ეშმაკები და ესააო, სევდიანად თქვა დედამ.

უეცრად „განათდა“ გონებაში - დედა იმ „ეშმაკებზე“ ლაპარაკობდა, რაზეც დიდი ხნის წინ ბებია გვეუბნებოდა ვის ეზოშიც აღდგომის წინა კვირაში ჭიაკოკონა არ დაინთება, იმ ეზოს ეშმაკები დეპატრონებიანო.

მაშინ, მასწავლებლების ავტორიტეტით შთაგონებულები ვფიქრობდით - ვისაც „ეშმაკების“ არსებობა სჯერა, ჭკვიანურს ვერაფერს გვირჩევსთქო და ბებიას ნათქვამი „ერთ ყურში რომ შევუშვით...“

საცხოვრებლად ქალაქში რომ გადავედით, სოფლის მისახედად აღარ გვეცალა; აღდგომის წინა კვირაში, ქალაქში, გაზონებში, აჟრიამულებული ბიჭების მიერ დანთებულ „ჭიაკოკონას“ - მანქანის ცეცხლწაკიდებულ საბურავებს, მეხუთე სართულიდან გადავცქეროდით, თან კარ-ფანჯრებს მჭიდროდ ვხურავდით შავ, მყრალ კვამლს რომ არ შევეწუხებინეთ; მერე კი, წვიმის მოსვლამდე, ნაკოცონარ ჭვარტლსა და ნაცარს ფეხის დასვრის შიშით გვერდს ვუვლიდით და მეეზოვეზე ვბრაზობდით.

დედამ რომ თქვა - „დაპატრონებიან ჩვენს ეზოს ეშმაკებიო“,

მხოლოდ მაშინ მივხვდი რა ეშმაკებზეც ლაპარაკობდა დიდი ხნის წინ ბებია. ის „ეშმაკი“ ადამიანის სულში ჩაბუდებული სიზარმაცე, დაუდევრობა, უვიცობა, შური, ავ-ხორცობა და მისი მსგავსი მანკიერებები ყოფილა.

ჭიაკოკონობის ტრადიცია კი სიზარმაცესაც (სულიერს) ებრძვის და ეკოლოგიურ პრობლემებსაც; მაშინ, სკოლამდელ ასაკში, ბებიები გვასწავლიდნენ - ყველაზე მაღალი ჭიაკოკონა რომ ანთოთ, ეზო-გარემოს გასუფთავებისას მოგროვილი ფიჭ-ხი, საქონლის საკვების ნარჩენები, წინა წლის გამხმარი ეკალ-ბარდები და სხვა ხარახურა თავად უნდა მოაგროვოთო! (სად იყო მაშინ დასაწვავი საბურავები! ვფიქრობ ახლაც შეიძლება ამ ტრადიციის დაკავშირება კორპუსების გასუფთავების ხარჯზე კოცონის ანთებასთან). ბებია გვიშლიდა - ჩალა არ დაწვათ, საქონელს არ დააკლოთ, ღმერთი გვიწყენსო. ამიტომ, „სხვაზე უფრო მაღალი ჭიაკოკონის“ სურვილით ეზო-გარემოც „სხვაზე უფრო სუფთა და გაკრიალებული“ გვექონდა.

მასწავლებლების ჩაგონებით „ცრუ“ ტრადიციაზე უარის თქმამ კი ისე ჩაგვიხერგა ეზოში შესასვლელი, რომ დიდი შრომა დაგვჭირდა ეს რომ მოგვეხერხებინა (შემდგომში კი უფრო სერიოზული პრობლემებიც შეგვიქმნა).

ძველი ჭიაკოკონობა მართლაც კარგი ტრადიცია იყო, საუკუნეების განმავლობაში დახვეწილი და განმტკიცებული. მართალია დღესაც ბევრი ტრადიცია იქმნება, მაგრამ „ახლებს“ ის ნაკლი აქვს, რომ ზეიმობს - უმცირესობა, ხალხი კი - მაყურებელია. „თბილისობაზე“ რაიონებიდან ჩამოტანილი და გამოფენილი პურმარილი, მხოლოდ ქალაქში მცხოვრები უახლოესი ნაცნობ-მეგობრებისთვისაა განკუთვნილი, მოზეიმეთა უმრავლესობა - მათი „ლხინის“ მაყურებელია. სასაქონლო პროდუქტი კი ჩვეულებრივ ფასებში ან უმნიშვნელო ფასდაკ-

ლებებით იყიდება, რაზეც ისეთი რიგები დგება, რომ იქ დგომას სჯობს საერთოდ არაფერი ჭამოს ადამიანმა. არადა, სახალხო ზეიმმა ყველა ოჯახში უნდა შეაღწიოს, რაც ზემდგომი ორგანიზაციების გადაწყვეტილებით არ ხდება ის სახალისოც უნდა იყოს, ყველა ოჯახისთვის ხელმისაწვდომიც, სასარგებლოც და სასიამოვნოც, რასაც წინ მოსალოდნელი სიხარულის მოლოდინი უნდა უძღოდეს, თუნდაც ყველა ოჯახისთვის ხელმისაწვდომი იშვიათი კერძის ან ნუგბარის სახით, როგორიცაა საახალწლოდ გოზინაყი, საშობაოდ ღორი, სააღდგომოდ - წითელი კვერცხი, დაბადების დღის - ტორტი და ა.შ. ცხადია, როცა ეს ყოველივე ყოველდღიური და ჩვეულებრივი საკვები გახდება (ისე, როგორც დღესაა გოზინაყი, ტორტი, საშობაო ღორი...), მას აღარც განსხვავებულად სასიამოვნო მოლოდინები ახლავს და აღარც სიხარულის მოტანა შეუძლია.

დღესასწაულების მოყვარულებს (და დამწესებულებსაც) უნდა ახსოვდეთ, რომ ის, რაც ყოველდღიურობად გადაიქცევა, აღარ შეუძლია სიხარულის და ზეიმურობის განცდა მიანიჭოს ადამიანებს, რისი მოლოდინიც მათ ძალიან სჭირდებათ.

## პატარ-პატარა „ერუ“ პიარ-ტექნოლოგიები

თანამედროვეობამ კიდევ ერთი ახალი ცოდნის დარგი საზოგადოებრივი ურთიერთობები (პიარი) შემოგვთავაზა (თავად „საზოგადოებასთან ურთიერთობების ხელოვნება“ უძველესი მეთოდია, მაგრამ ოფიციალურად ის მეოცე საუკუნის პირველ ნახევარში ჩამოყალიბდა), რომლის ერთ-ერთ მეთოდს - „ღუზა სიტყვა“ თუ „ღუზა მოქმედება“ ჰქვია; მისი მიზანია - საზოგადოებისთვის რაიმე მნიშვნელოვან ღირებულებას ისეთი

სიტყვა ან მოქმედება დაუკავშიროს, რაც ამ მოქმედებისთვის „ლუზის“ მნიშვნელობას შეასრულებს (ანუ - მას „ქარი და „ზღვის ტალღები“ ოილად ვერ „წაიღებს“, ანუ, ძნელად თუ ამოშლის ადამიანების მეხსიერებიდან).

„ლუზა სიტყვის“ (თუ მოქმედების) აზრი უფრო გასაგები რომ გახდეს, ფილოსოფიის ისტორიაში ცნობილი ფაქტი მოვიშველიოთ: სოკრატეს, ხელისუფლებამ, საწამლავით სიკვდილი მიუსაჯა (ოფიციალური ვერსიით - ხელისუფლებას არ მოსწონდა მისი სწავლება, რაც თავისუფალმოაზროვნეობის საფრთხეს ქმნიდა); მისმა გავლენიანმა მოწაფეებმა მას საპატიმროდან გაქცევა შესთავაზა, რაზეც დიდ ფილოსოფოსს უარი განუცხადებია - მე რომ თქვენი წინადადება მივიღო სიცოცხლეს კი შევინარჩუნებ, მაგრამ მთელი ჩემი მოძღვრების საწინააღმდეგოდ მოვიქცევი, რასაც ვერ დავთანხმდებო (როგორც ცნობილია, ის კანონის უზენაესობას აღიარებდა და მოითხოვდა). მეორე დღეს ცნობილმა ფილოსოფოსმა საკუთარი ნებით, საკუთარი ხელით შესვა საწამლავი!

ფილოსოფიის ისტორიკოსები ამბობენ - სოკრატემ თავისი სიკვდილით იმაზე უფრო დიდი ღვაწლი დასდო თავის მოძღვრებას, ვიდრე მთელი თავისი მოღვაწეობით! ანუ, „ლუზა მოქმედება“ ისეთი პიარ-ტექნოლოგიაა, რაც ადამიანების ფსიქიკაში რაიმე ღირებულებას თანდათანობით და შეუმჩნევლად ჩანერგავს და რაც შემდგომ საზოგადოებისთვის არათუ მისაღები, არამედ სამართლიანი და აუცილებელიც გახდება.

საამაყო ჩვენი წინაპრების მიერ ადამიანის ფსიქიკაზე ზემოქმედების ფსიქოლოგიური მეთოდების აღმოჩენა და არა აქ მოტანილი „ცრურწმენების დაკავშირება“ საჭირო და სასურველი ჩვევების გამომუშავებისათვის სახალისო, გასართობი და იუმორისტული რიტუალების დაკავშირება, რათა მომავალმა



თაობამ ის თანდათან და საკუთარი ნებით გაითავისოს და შეითვისოს!

ახლა მინდა ამ აზრის დასაბუთების რამდენიმე მაგალითი - „ცრურწმენა“ერთად გავიხსენოთ, სადაც სასურველ ქცევებთან ისეთი „ხუმრობა-შეშინებებია“ დაკავშირებული, რომელთა გამო მომავალი თაობა შეუმჩნევლად და თანდათანობით, მზად არის „მსხვერპლი გაიღოს, რათა „შემაშინებელ ხიფათს“ თავი აარიდოს.

### თეფშზე დატოვებული კერძის არასასურველი შედეგები

ჩვენში დღემდეა შემორჩენილი ბავშვის "შეშინება" თუ ჭამის დროს თეფშზე კერძს დატოვებ (ბოლომდე არ შეჭამ), ულამაზო მეუღლე (ცოლი ან ქმარი) შეგხვდება ან - შეყვარებული დაგტოვებსო!

ჭკვიანი ადამიანების დაკვირვებით, თუ ბავშვი უმადობის მიზეზით სუსტი და უენერგიო გაიზრდება, ადვილი შესაძლებელია, რომ მან ვერც წარმატებას მიაღწიოს და ვერც ლამაზ მეუღლეს „გამოჰკრას ხელი“. ამ „ხუმრობის“ ხშირ-ხშირად შეხსენება ბავშვს „ლამაზი მეუღლის“ შერჩევის სურვილს და ადამიანის ერთ-ერთი მთავარი ღირებულებისათვის, სილამაზისთვის „მსხვერპლის“ გაღებას - არასასურველი ფაფის ჭამას აიძულებს, რის გამოც შემდგომში ბავშვი „მოგებული“ რჩება - ის ენერგიულობა, ჯანმრთელიც და თან ისეა „სილამაზისადმი“ განწყობილი, რომ უთუოდ ეცდება, ფიზიკურად ძლიერი გაიზარდოს (რომ „შეყვარებული ვერავინ წაართვას“) მეუღლე ლამაზი შეარჩიოს, ისე, რომ საბუღალველი „ფაფა“ ერთხელაც არ გაახსენდება.

## მაგიდის კუთხეში დაჯდომის „საკრალური შედეგები“

ასევე დღემდეა შემორჩენილი წვეულებისას მაგიდის კუთხეში მოხვედრით დაუქორწინებელი ახალგაზრდების „ხუმრობა-შეშინება“ - შვიდ წელიწადს ვერ დაქორწინდებო!

ამ „ცრურწმენისთვის“ სიცრუის იარაღის მოხსნაში იმის გათვალისწინება დაგვცხმარება, თუ გავიხსენებთ წვეულებისას, ჩვეულებრივ, როგორი ადამიანები ხვდებიან მაგიდის კუთხეში; როგორც წესი, ესენი მოკრძალებული, თავმდაბალი ახალგაზრდები არიან, ყველაფერში რომ უპირატესობას სხვას ანიჭებენ. ეს ადამიანები, ხშირად იჩაგრებიან თავიანთი თავმდაბლობისა და დამთმობობის გამო და მათ, ხშირად, წათამამება ან „შეშინება“ სჭირდებათ, შეუმჩნეველნი რომ არ დარჩნენ. ანუ, ეს „ცრურწმენა“ ახალგაზრდისთვის იმის შეხსენების მეთოდია, რომ „ცხოვრების გაშლილ სუფრაზე“ საპატიო ადგილის დაკავებას სიყოჩადე და გაბედულება სჭირდება! ანუ, ისიც პიატექნოლოგიად შეიძლება ცაითვალოს.

„ცრურწმენებში“ მოიაზრება აგრეთვე, მოზარდი თაობისათვის წარმატებისა და თავის ტოლებში პირველობის მოპოვების ისეთი მასტიმულირებელი - „შეშინების“ მეთოდი, რაც ახლა მინდა გავიხსენო:

## ცივი წყლით ფეხის დაბანის „სიკეთე“

ბავშვობისას, ზაფხულობით, ნაწვიმარზე, მინდორში ფეხშიშველა სირბილი დიდ სიამოვნებას მგვრიდა. ცუდი ის იყო, რომ ხშირად, შინ დაბრუნებულს, ბებია ცივი წყლით ფეხების დაბანას მაიძულებდა. ზოგჯერ მე ამ უსიამო პროცედურისას მარჯვენა ფეხს მარცხენით ვიბანდი და პირიქით; როცა ბებია თვალს შემასწრებდა, შენიშვნას მაძლევდა - ასე არასოდეს მო-

იქცე თორემ ტოლი გაჯობებსო. მაშინ, დაწყებითი სკოლის მოსწავლეს, ეს შეგონებაც „ცრუ“ მეგონა და ჩუმად ვიცინოდი - რა სისულელეათჟო! მოგვიანებით მივხვდი ბებიას, ჩემში, ამ შეგონებით წარმატებისთვის ბრძოლის ჟინის გაღვივება სურდა, ალბათ გრძნობდა ზედმეტად ხათრიანი რომ ვიყავი და ეშინოდა „ქვეყნის მაჩანჩალა“ არ გამოვსულიყავი.

## ეზოში გადაყრილი თმის „თავისტკივილები“

ბევრჯერ მომისმენია თავის დავარცხნის დროს სავარცხელზე შერჩენილი თმის ბუწუწების უკონტროლოდ გადაყრას, თავის ტკივილები ახლავსო!

ცხადია ახალ, შეგნებულ თაობას ვერ მოატყუებ - თავისტკივილი ბუწუწებთან მართლაც არაფერშუაშია, მაგრამ მოგვიანებით, იმ ოჯახების ეზო-გარემოს, სადაც ამ „ცრურწმენისა“ არ სჯეროდათ და „ბუწუწებს“ არხეინად ფანტავდნენ, პრაქტიკამ, სტუმარ-მასპინძლიანა, დიდი უხერხულობა შეუქმნა; მათ დაუდევრობას, როგორც შინ, ისე გარეთ, გავლა-გამოვლისას თუ დასუფთავებისას, მცირე, მაგრამ დამატებითი სირთულეები და უსიამო განცდები მოჰყვა. ცხადია არავის სიამოვნებს ფეხსაცმელზე თუ ცოცხზე გაბლანდული ქალის გრძელი ბუწუწები, რის მოშორებას საკმაოდ გულისამრევი პროცედურა ახლავს!

ისე, ამ უსიამოვნებას, მართლაც თავის ტკივილი სჯობია!

## სუფრაზე დაბნეული მარილის გამო ჩხუბი

არ ვიცი სხვაგან როგორ იყო, მაგრამ ჩემ ბავშვობაში, თუ სუფრაზე ვინმე გაუფრთხილებლად მოიქცეოდა და მარილს დააბნევდა, ღიმილით ეტყოდნენ - ჩხუბი იცისო!

როგორც ბებიამ ამიხსნა, ამ გაფრთხილებით მხოლოდ ბავ-

შეგებს მიმართავდნენ, ისიც იმიტომ, რომ სუფრაზე გაუფრთხილებლად მოქცევა ყოველთვის იმსახურებს უფროსების შენიშვნებს და გამორიცხული არაა მას რომ შელაპარაკება მოჰყვეს, მითუმეტეს, ძველად, როცა ჩვენში მარილი საკმაოდ ძნელად იშოვებოდა (აღზევანიდან შემოჰქონდათ) და გასაკვირი არ უნდა ყოფილიყო, მარილის დაბნევა ბავშვებთან ჩხუბით რომ დამთავრებულიყო!

დროთა განმავლობაში, სხვა ქვეყნებთან განვითარებულმა ურთიერთობებმა გააიოლა და გააიაფა მარილის შოვნა და შემოტანა; ამიტომ ახლა, ამ შენიშვნას ხუმრობის ხასიათი უფრო აქვს და მას გაფრთხილების მიზნით მხოლოდ ბავშვებს აძლევენ, რაც ზედმეტი თითქმის არასოდეს არაა!

ამ ახსნა-განმარტებას კომენტარი არ სჭირდება, მაგრამ მაინც მინდა ვთქვა: გარკვეული გონივრული საფუძველი ყველა ტრადიციას თუ რიტუალს აქვს, როგორ „ცრუდაც“ უნდა გვეჩვენებოდეს ის; ცხადია ახალმა თაობამ „დრომოჰმული“ ტრადიციები უნდა დაივიწყოს, მაგრამ თუ ახალი თაობა მასში იმ გონივრულ საფუძველასც დაინახავს რაც დრომ და განვითარებამ ზედმეტი გახადა, უფროს თაობასთან ურთიერთობისას ქედმაღლურად აღარ მოიქცეოდნენ და რელიგიური ათი მცნების (პატივი ეცით დედასა და მამასა თქვენსა, რამეთუ . . .) დარღვევის ცოდვას გადარჩებოდნენ.

## მაგიდაზე დადებული ხელჩანთის ეკონომიკური „უბედურობები“

დაახლოებით ამ რანგის ხუმრობა-შეშინების ხასიათს ატარებს სტუმრისთვის თუ შინაურისთვის იმის შესხსენება, რომ, ხელჩანთის მაგიდაზე დადება, უფულობა იცის! აქ

ასახსნელიც არაფერია, რკი ყველასთვის ცხადია, რომ ქუჩიდან, ტრანსპორტიდან, სამსახურებიდან თუ გასართობი ადგილებიდან მოსული სტუმრის თუ შინაურის ხელჩანთის ადგილი, თუნდაც მხოლოდ ჰიგიენის გათვალისწინებით, მაგიდაზე ნამდვილად არ არის და არც ამის შეხსენებაა სტუმრისთვის სასიამოვნო. იუმორი კი ხსნის ყოველგვარ უხერხულობას და ადამიანს კარგ ხასიათზეც კი აყენებს!

გარდა ამისა დღეს, განათლების დარგის მკვლევარები ხშირად საუბრობენ თამაშით სწავლების მეთოდების სიკეთეებზე, რაკი მოზარდებს, იუმორი თუ თამაშის ფორმით სწავლება ნებისმიერი ქცევის შესრულების მოთხოვნილებას უყალიბებს, რაც შესაბამის სიტუაციაში იძულების გარეშე, საკუთარი სურვილით ქცევის შესრულებას უზრუნველყოფს.

## „ბედობის დღის“ რეალური შედეგები

ერთგვარ "ცრურწმენად" ითვლება (ითვლებოდა), აგრეთვე, ახალი წლის მეორე - ბედობის დღეც; იგი მოსახლეობაში გავრცელებული რწმენაა, რომლის მიხედვით მთელი წლის განმავლობაში ოჯახის წარმატებულობა იმაზეა დამოკიდებული, ვინ იქნება მეკვლე - წარმატებული და მასპინძლის ოჯახის ერთგული ადამიანი თუ პირიქით; ამ რწმენიდან გამომდინარე, მოსახლეობის უმრავლესობა, ზოგი სერიოზულად, ზოგიც იუმორით, საგანგებოდ ემზადება - ცდილობენ ამ დღეს მათ ოჯახში ასეთი სასურველი ადამიანი პირველი სტუმარი იყოს.

განსაკუთრებით ამისათვის წარმატებებზე ორიენტირებული ადამიანები აქტიურობენ საგანგებოდ ეძებენ და პატიჟებენ სასურველ ადამიანს ვისი სტუმრობაც, მათი რწმენით, ოჯახს კე-

თილდღეობას მოუტანს და პურმარილსაც სადღესასწაულოს ამზადებენ.

ცხადია მასპინძლის მცდელობას არავითარი წარმატება არ შეიძლება მოჰყვეს, თუ მისი მიღწევის რეალური საფუძველი არ არსებობს; მაგრამ მთავარი, აქ, მომავალი წლისთვის რაღაც მიზნის მიღწევის სათანადო განწყობის შექმნაა; ოჯახის სამზადისი - სათანადო კანდიდატურის ძებნა, მოპატიჟება, მზადება, ხარჯი, მოლოდინი, შემდეგ კი მასპინძლობა, ის აქტიურობაა, რაც წარმატების (რაიმე მიზნის) მიღწევის განწყობას ქმნის; ყველაფერი ეს ოჯახის წევრების ორგანიზებულობას, ფსიქიკური ენერგიის მობილიზებას, რაღაცის მიღწევისთვის მზადყოფნას გამოხატავს და, ცხადია, არც თუ იშვიათად, ასეთი ოჯახები, მართლაც წარმატებულები არიან, თავისი მცდელობა-აქტიურობით ფიქსირებული განწყობის გამო.

მაგრამ როცა (თუ) ოჯახი ალაღბედზეა მინდობილი, მათთვის მნიშვნელობა არა აქვს და არ სწამთ ვინ მივა იმ დღეს მათთან, ეს ნიშნავს, რომ იქ, ძირითადად, წინასწარ არაფერს გეგმავენ, რაც შესაძლოა მშვენიერია, მაგრამ რეალური მიღწევები სათუთაა, თუ ამ პასიურ სიმშვიდეს სხვა საკომპენსაციო აქტიურობა არ "მიეშველა".

ამიტომ, ვფიქრობთ, რომ ცუდი სულაც არაა თუ "ცრურწმენებიდან" ჩვენც ვისწავლით და საზოგადოებას თანამედროვე მეთოდებით მის გაცნობიერებაში დავებმარებით.

რაც შეეხება ზოგიერთი ცრურწმენის მავნეობას, ვერ უარყოფთ, რომ განწყობის შექმნის მექანიზმები ასოციალური მიზნითაც შეიძლება იქნას გამოყენებული, მაგრამ ამგვარი საშიშროებისგან არც მეცნიერული აღმოჩენებია დაზღვეული, რის გამოც მათზე უარის თქმა, დღეს, აზრად არავის მოუვა.

## პატარძლის თაიგულის „ჯადოსნური ძალა“

თითქმის ყველა ქვეყანაშია გავრცელებული „ცრურწმენა“ - ქორწილში, პატარძალი რომ მექორწინებისკენ მხარუკულმა თაიგულს გადაისვრის, ვინც დაიჭერს, ყველაზე ადრე ის დაქორწინდებაო (როგორც წესი, ამ „ხერხს“ ძირითადად გასათხოვარი ქალიშვილები მიმართავენ, ცხადია ხუმრობით).

ალბათ ეს „ცრურწმენა“ შედარებით ახალი გადმოღებულია, რაკი მის შესახებ არც ბავშვობისას მომისმენია და არც ფოლკლორში შევხვედრივარ.

მოგვიანებით, როცა საგრძნობლად თამამი ახალგაზრდობა მოვიდა და რამდენჯერმე თავადაც შევესწარი ამ მხიარულ რიტუალს, მივხვდი ამ ხერხს მოლოდ დაქორწინებისთვის მონდომებული გოგონები ან ვაჟები მიმართავენ, რაც მათ სითამამეს, ძალას და ენერგიას აძლევთ თაიგულის მოსაპოვებლად. ასეთ შემთხვევებში, ცხადია წარმატება აუცილებლად მოვა.

მახსოვს, ერთხელ, ნაცნობი კბილის ექიმის კაბინეტში, სავარძელში ვიჯექი; სანამ ექიმი ჩემი ხელოვნური კბილის ესთეტიკურ მხარეზე ზრუნავდა, ერთმა ბუზმა „დამიბრიყვა“ - განუწყვეტლივ ბზუოდა, თავს დამტრიალებდა და სახეზე დაჯდომასაც მიპირებდა. მე მას ხელის აქნევით ვიშორებდი, მაგრამ, როცა მის აბეზარ ახალ-ახალ შეტევებს ვეღარ გავუძელი, ხელი მოვიქნიე და ბუზი მუკში მოვიმწყვდიე; ერთხანს მუკში მყავდა; ის ფართხალებდა და ხელისგულზე მიდიტინებდა; დიდხანს ვერ გავუძელი, ავდექი, ფანჯარასთან მივედი, კარგახანს მის გაღებაზე ვიწვალე და ბუზი გარეთ გავისროლე.

ამასობაში ექიმის მეუღლე შემოვიდა, მომესალმა და მაშინვე მკითხა

- გოგო, შენ კიდევ გაუთხოვარი ხააარ?

ექიმი, რომელიც თავის საქმეს უხალისოდ ჩაჰკირკიტებდა, თითქოს ვერც ამჩნევდა ირგვლივ რა ხდებოდა, მაგრამ ცოლის შეკითხვაზე გამოცოცხლდა და ჩემი აზრით ფრიად სამართლიანი რეპლიკით „შემეშველა“ - მაგან ბუზი ვერ მოკლა და რას გათხოვდებოდა!

ვითომ ბუზის მოკვლა რამეს ნიშნავსთქო? ზრდილობისთვის ვიკითხე.

- როგორ არ ნიშნევს, ჩემო კეთილო, როგორ არ ნიშნავს! მრავალმნიშვნელოვანი ღიმილით დაასრულა ექიმმა ჩვენი საუბარი.

...მაშინ ერთხელ კიდევ მივხვდი, ყველა სერიოზულ „საქმეს“ რომ სითამამე-გაბედულება სჭირდება, რასაც „ვაჟკაცობის სატონობას“ უწოდებდნენ ძველი ბერძენი ფილოსოფოსები.

ეს ამბავი თაიგულისთვის ჰაერში ამხტარი გოგონების „ვაჟკაცობამ“ გამახსენა, რაც მე თავის დროზე არ გამაჩნდა და რამაც 36 წლამდე გაუთხოვარი დამტოვა (თუმცა ეს არასოდეს მინანია).

### ემმაკის ცნების „საიდუმლო“

სიტყვა „ემმაკი“ („აიშმა“), ძველ ირანულ ენაზე ბოროტ სულს ნიშნავს; რელიგიური გაგებით ის იყო ბოროტი, ავი, მავნე სული და უსახური, რაც წარმოდგენაში გვეძლევა როგორც ბანჯგვლიანი და თვალსისხლიანი არსება; მას რქები, კუდი, გრძელი ყურები და წვეტიანი ფრჩხილები აქვს; შეუძლია გარდასახვა - პატარა ბავშვის, შავი კატის, ძაღლის, ღორის და სხვ. სახის მიღება.

„ემმაკი“ შედარებით მოგვიანებით გახდა ქართული ზეპირ-სიტყვიერების პერსონაჟი (ბიბლიის ქართულ ტექსტში ის ბოროტი სულის აღმნიშვნელი ერთადერთი სიტყვა ყოფილა).



ეშმაკის თემით მაშინ დავინტერესდი, როცა სტუდენტობისას, ძველბერძნული მითების „ბოროტი“ პერსონაჟი - თანატოსი „გავიცანი“, გოეთეს გამონათქვამი ამოვიკითხე ერთ ყურში რომ ანგელოზი მეჩურჩულება, მეორე ყურში - ეშმაკიო, თან ჰეგელის „დაპირისპირებულ ძალთა ერთიანობისა და ბრძოლის კანონი“ გვასწავლეს. ამან „კეთილისა და ბოროტის“ - დაპირისპირებულთა ბრძოლა-ერთიანობის აუცილებლობაში დამარწმუნა.

- ჩემმა ოთხი წლის ვაჟმა, თავისი გაუთავებელი შეკითხვებით, სიცოცხლის გაგრძელების მთავარი მექანიზმის „საიდუმლოზე“ მიმანიშნა: სიკვდილი კაიაა...? აჰა ღმერთი გლახა რამეს გამეიგონებდაა? - აჰა ხო. გეიმსე-ბოდა ქვეყანა ბებრებით და ჩვენ ველარ დევეტეოდით!

სიკეთე-ბოროტების ბრძოლა-ერთიანობის შესახებ ბევრ ცნობილ მოაზროვნეს აქვს აზრი გამოთქმული. ფსიქონალიზმა კი კეთილი და ბოროტი საწყისი - შექმნა-განადგურების იმპულსი, ადამიანის არაცნობიერ ფსიქიკაში დაინახა. ამ ურთიერთ დაპირისპირებული ძალების არსებობის დასტურად ფროიდმა ბერძნული მითოლოგიიდან სიცოცხლისა და სიკვდილის ღვთაებები - ეროსი და თანატოსი მოიშველია.

ეროსი ბერძნული მითოლოგიის უძველესი ღვთაებაა; თავდაპირველად ის სამყაროს საწყისად იყო მიჩნეული, მოგვიანებით სიყვარულის, ახალი სიცოცხლის ჩასახვისა და ცხოვრებით ტკბობის ღმერთი გახდა, ოქროსფერი თმით, მშვილდ-ისრითა და კაპარჭით ხელში. მისგან ნასროლი ისარი ადამიანებს სიყვარულის მძაფრი გრძნობით აავადებს, რასაც თან ახლავს შთამომავლობის გაჩენა, სიცოცხლის გაგრძელება და სხეულებრივი ტკბობა.

თანატოსი - სიკვდილის ღმერთია, ეროსთან დაპირისპირე-

ბული, შავი ტანსაცმლით და ცელით ხელში, რაც მას, ვითომ სიცოცხლის მოსათიბად სჭირდება; რკინის გული აქვს და არავინ ებრალება, ღმერთებსაც ეჯავრებათ და ადამიანებსაც; ფროიდმა მისი სახელი აგრესიის, ნგრევისა და სიკვდილისადმი არაცნობიერი ლტოლვის აღსანიშნავად გამოიყენა (ქართულ მითოლოგიაში მას მიქელგაბრიელი ჰქვია).

ფროიდის აზრით, მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანებს სიკვდილის ეშინიათ, მისი გახსენება თავზარსა სცემთ და მასზე საუბარს თავს არიდებენ, არაცნობიერად მაინც მისკენ მიისწრაფიან; აქედან იღებს სათავეს ნარკოტიკის, ალკოჰოლისა და სასიკვდილო იარაღის სიყვარული, გემოთმაძიებლობის ცოდვა - ნაყროვანებისადმი მიდრეკილება, რასაც ზიანი მოაქვს ადამიანის ჯანმრთელობისთვის და მას სიკვდილთან აახლოვებს.

➤ ერთხელ, გემრიელი საჭმელების (ტკბილეული, ცხიმოვანი, შემწვარ-მოხრაკული) შეზღუდვებით თავმოებურებულმა, სამი წლის ელენემ მკითხა

- ბებო, რაც გემრიელია, რატომ არის ყველაფერი მაწყინარი?

ამას, როცა გაიზრდები, მაშინ მიხვდები, ახლა კი დაიჯერე, რასაც უფროსები გეტყვიან!

ჩემი ვარაუდით კი ამ კითხვაზე ასე უნდა მეპასუხნა: - იმიტომ, რომ განვითარების კანონის მიხედვით ახალი თაობა რომ მოვიდეს, მას ძველმა თაობამ ადგილი უნდა დაუთმოს, უნდა წავიდეს; ყოველი სიახლე ძველის წასვლით არის შესაძლებელი, ესაა თაობათა ცვლის და საერთოდ განვითარების ბუნებრივი მექანიზმი; შემოქმედმა „საკუთარი ნებით ადგილის დათმობის“ ერთ-ერთ მექანიზმად გემრიელი სმა-ჭამა დააწესა, თან ადამიანები გააფრთხილა გემოთმაძიებლობას (ნაყროვანებას) რომ სავალალო შედეგები - ჯანმრთელობის პრობლემები

ახლავს. თუ ადამიანები გაითვალისწინებენ ამ გაფრთხილებას და კვებასთან დაკავშირებით ზომიერებას დაიცავენ, მათი ამქვეყნიდან „წასვლის“ ვადა დიდი ხნით გადაიწევეს, თუ ვერ/არ დაიცავენ, მაშინ უფრო ადრე „წავლენ“ და ეს მათ თავის თავს უნდა დააბრალონ.

არსებობს „საკუთარი ნებით (შეუგნებლობით ან უცოდინარობით) ადგილის დათმობის“ და ამქვეყნიდან „წასვლის“ სხვა მექანიზმებიც, რაზეც ადამიანები წინასწარ არიან გაფრთხილებულები - „ათ მცნებაში“ ის შეზღუდვებია მოცემული, რომელთა დაცვა საჭიროა, ხოლო დარღვევა - ცოდვად არის მიჩნეული და ის, ყოველგვარი გარეგანი სადამსჯელო (შემაშინებელი) ინსტიტუტების გარეშეც, თავისთავად ისჯება შემოქმედის მიერ შექმნილი „თვითრეგულაციის მექანიზმის“ - შინაგანი „ცენზორის“ - სინდისის მიერ (დღეგრძელი ადამიანები, როგორც წესი, „ათი მცნების“ შეძლებისდაგვარად კეთილსინდისიერი დამცველები ყოფილან).

ამქვეყნად ყველა ადამიანმა როდი იცის ცოდვები რომ თავისთავად ისჯება და ადამიანს თავად რომ შეუძლია „აირჩიოს“ ამ ქვეყნიდან ადრე წავიდეს თუ გვიან; ვისაც სწამს საეკლესიო სწავლებანი და იცავს მას - „ნეტარნი არიან“ ანუ, ცოდვილებთან (ურწმუნოებთან) შედარებით ცოდვებით გამოწვეული ავადმყოფობებით ნაკლებად იტანჯებიან და ამქვეყნიდანაც დიდი ხნის შემდეგ, უტანჯველად „მიდიან“ (ეს მაშინ, თუ მათ ავადმყოფობა წინაპრებისგან მემკვიდრეობით არ მიუღიათ).

მაშასადამე, რწმენით (უნერვიულიდ) თავშეკავება-ზომიერება ყველასთვის სასარგებლოა, რაკი ამ გზით ადამიანი საკუთარ ჯანმრთელობასაც უფრთხილდება, რის გამო მას თერაპიული მნიშვნელობაც აქვს! მართალია უცოდველად ცხოვრება შეუძლებელია, მაგრამ ამ ქვეყნად ყველაფერი შედარებითია

ანუ, ყველაფერი მეტ-ნაკლებად შესაძლებელია!

ფსიქოანალიზის მიხედვით, კულტურები ზღუდავენ ეროსულ და თანატოსური ლტოლვების თვითნებურ დაკმაყოფილებას და საზოგადოებას გარკვეულ მარეგულირებელ ნორმებსა და აკრძალვებს - ტაბუს (აკრძალვას) უწესებენ; სხვაგვარად შეუძლებელი იქნებოდა ადამიანთა მშვიდობიანი ურთიერთობები, თანამშრომლობა და განვითარება.

რეგულირებული და აკრძალული ლტოლვების საფუძველზე აღმოცენებული და დაგროვილი ენერგიები კი სუბლიმირდება (დაგროვდება, შეჯამდება, „სხვა არხებში“ გადაირთვება) და კულტურის სხვადასხვა დარგებში - კონსტრუქციულ საქმიანობაში რეალიზდება. დაუხარჯავი ენერგია კი დესტრუქციულ საქმიანობაში იჩენს თავს, ან „ანგრევს ფსიქიკას“ და საქმე ფსიქიკურ აშლილობამდე მიდის.

აგრესიის მიზეზია ბოროტისადმი და კონფლიქტისადმი (სხვისთვის ტკივილის მიყენებისადმი) გაუცნობიერებელი ლტოლვა რაც ადამიანის ფსიქიკაში იმთავითვეა „ჩადებული“ და სათანადო პირობებში იჩენს თავს (ამას ადამიანის სიხლის ანალიზში აგრესიის ჰორმონის - ტესტოსტერონის აღმოჩენაც ადასტურებს; ტესტოსტერონს, სხვაგვარად, მამაკაცურ ჰორმონსაც უწოდებენ); აგრესიის მიზეზებში ასახელებენ: ფრუსტრაციას (მოლოდინის, იმედის გაცრუებას), ამპარტავნებას და დიდი ინტენსივობის ან უკონტროლოდ გაზრდილ ფიზიკურ თუ სულიერ დაუკმაყოფილებელ სურვილებსაც .

აგრესიულობის არსებობას ადასტურებს ყველა კულტურული რელიგიის მიერ აღიარებული კეთილსა და ბოროტს შორის მუდმივად არსებული ბრძოლაც.

ალბათ ამით უნდა აიხსნას კაცობრიობას ბევრჯერ ამაოდ რომ დაპირდნენ საყოველთაო ჰარმონიასა და ბედნიერ ცხოვ-

რებას ხან ღმერთის, ხან მეცნიერების, ხანაც სამართლიანი პოლიტიკური წყობილების იმედით. მიუხედავად არაერთი მცდელობისა, სამი მთავარი ბოროტებიდან (ავადმყოფობა, სიღატაკე, უვიცობა) ვერც ერთის დამარცხება ვერ მოხერხდა. ბოროტობები, ახალი პირობების შესაბამისად, მხოლოდ სახეს იცვლიან, რის გამოც, კაცობრიობა, ბოლოს და ბოლოს, იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ ადამიანები "უბოროტებო არსებობაზე", ანუ „ამქვეყნიურ სამოთხეზე“ ტყუილად ოცნებობენ.

როგორც ჩანს იმ აზრს უნდა შევეგუოთ, რომ "კეთილი და ბოროტი" ანუ ეშმაკი და ანგელოზი, სიცოცხლის ორი აუცილებელი მხარეა; ადამიანს კი, ამ ორ დაპირისპირებას შორის ლავირების საშუალება აქვს, რაშიც მას მთელი რიგი ურთიერთობების მარეგულირებელი მექანიზმები - რელიგია, ზნეობა, ტრადიციები, სახელმწიფო, სამართალი, მეცნიერება, ხელოვნება და „ცრურწმენებიც“ კი ეხმარება. ამათგან თითოეულს თავისი წვლილი შეაქვს ადამიანთა მშვიდობიანი ურთიერთობებისა და კაცობრიობის წინსვლა-განვითარების პროცესში. ადამიანი ახალი დროის მოთხოვნების შესაბამისად, ზოგ რამეს ცვლის ამ "მექანიზმებში", რაშიც მას ღმერთის რწმენა, სიბრძნე, გამოცდილება და დიდი მასწავლებლების შეგონებებიც ეხმარება.

ქართულ ფოლკლორში დაპირისპირებულთა ბრძოლა-ერთიანობის გაცნობიერების დამადასტურებელი ანდაზებია: „აღმართს დაღმართიც მოსდევსო“, „გაციება-გაცხელება - ორივე ერთადაო“; „ერთი პირიდან სიტბოც ამოდის და სიცივეცაო“; „ჭირი ლხინის მოზიარეაო“; „ჯერ დაბადება მტკივა, მერე სიკვდილიო“; „ვარდი უეკლოდ არავის მოუკრებიანო“ და ა. შ.

### თავი 3. ზნეობრივი ღირებულებების ჩანერგვის „ცრუ“ მეთოდები

გზა – ანგარებიანი სიკეთიდან უანგარო სიკეთემდე ანუ „ვინც იძახის არასა...“

მახსოვს, ბავშვობაში, ბებია ფელამუშს რომ ადულებდა, როგორც წესი, ბავშვები გარს ვეხვით. ბებია უზარმაზარ ქვას ცეცხლზე შემოდგამდა, შიგ ყურძნის ახლად დაწურულ წვენს ჩაასხამდა, ტკბილი რომ შეთბებოდა, შიგ ფქვილს ჩაყრიდა, ხის დიდი კოვზით (ციცხვით) ურევდა და გვასწავლიდა - განუწყვეტლივ უნდა ურიოთ, თან უნდა იმეოროთ - „ვინც იძახის არასა, მისი ბარაქა - ამასა“! ნახავთ, რომ ფაფა თანდათან შესქელდება; ის ადამიანი, ვინც გაჭირვებულს დახმარებაზე „არას“ ეუბნება, ღმერთი ბარაქას ართმევს და ვინც უარს არ ეუბნება - მას აძლევსო;

მართლაც, სულ მალე ქვაბში ტკბილი სითხე, ციცხვის თანაბარი მოძრაობისა და ბებიას ბუტბუტის „გავლენით“ თანდათან სქელდებოდა და უგემრიელეს ფელამუშად გარდაქმნებოდა. ბავშვებზე ეს ყველაფერი, გემრიელ და ჯანსაღ საკვებთან ერთად, წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენდა. განსაკუთრებით საინტერესო იყო „ჯადოსნურ“ სიტყვებზე შესქელებული ფელამუში. მაშინ გვჯეროდა, რომ გაჭირვებულს „არა“ არ უნდა ვუთხრათ თორემ, „ჩვენ წაგვერთმევა და სხვას - ვინც აძლევს, მას მიეცემა“.

ცხადია ქველმოქმედების ეს ეგოისტური პრინციპი მთლად ზნეობრივი არაა, უანგარობა-ზნეობა მაღალი საფეხურია, რაც გონებრივ განვითარებასთან ერთად მიიღწევა; მაგრამ სანამ ეს მოხდებოდეს ანუ სანამ ბავშვის შეგნება უანგარო ქცევის სიკეთეს გააცნობიერებს, „ბრმა რწმენით“ ჩადენილი „სიკეთეც“

მისაღებია; ბავშვისთვის „თხოვნაზე უარის არ თქმის“ რწმენის ჩანერგვა კი - უანგარო სიკეთის მიღწევის პირველი საფეხურია.

როგორც ჩანს ჩვენმა წინაპრებმა იცოდნენ მოზარდისთვის, შეუგნებლად, მხოლოდ საკუთარი ინტერესები რომ მნიშვნელობს ...ბებიას მიერ „ანგარებიანი სიკეთის“ ჩანერგვის ეს მექანიზმი - „ცრურწმენა“ გასალანძლი სულაც არ იყო, რაკი ის „მაღალი ზნეობისთვის“ ამზადებს ნიადაგს. როცა მოზარდი მშრალი დიდაქტიკური მოწოდების ნაცვლად თუნდაც „ანგარებიანი სიკეთის“ სასარგებლო შედეგს იხილავს, ის უანგარობის ღირსებებსაც ადვილად ირწმუნებს და მიეჩვევა.

ახლა კი დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ: ბავშვის ბუნებრივ - საკუთრების ინსტინქტზე დაფუძნებული სიკეთე, შემდგომი, შეგნებული სიკეთისქმედების საიმედო გარანტიაა და ადამიანისთვის შეურაცხმყოფელი სულაც არაა კულტურალური, მორალური ნორმები რომ „ინსტინქტების მართვის ხელოვნებაა“, რის დანერგვასაც „ცრურწმენები“ და სხვა სოციალური ინსტიტუტები ახერხებდნენ, მითუმეტეს, რომ მადლის მქმნელს, მადლი (სიკეთე, ბარაქა), დიდი ალბათობით უკანვე უბრუნდება..

ამგვარი მექანიზმების გაცნობიერება გვაფიქრებინებს - რა ზედნიერებაა ადამიანი რომ გაუცხოებულია! ანუ, ადამინს, მისი ცხოველური - მტაცებლური ინსტინქტი რომ შეძლებისდაგვარად დაკარგული აქვს!

**ჩიტიფაფობა - ფრინველებზე ზრუნვის მოთხოვნილების აღზრდა**

ადამიანს რომ დღესასწაულები და დრო და დრო ხალისიანი გართობა სჭირდება (განსაკუთრებით ბავშვებს) ამას მტკიცება არ უნდა; ჩვენს წინაპრებს დიდ დღესასწაულებთან ერთად

ბევრი პატარპატარა, ტრადიციით დაცული რიტუალი სცოდნია, რასაც ბავშვები დღესასწაულად აღიქვამდნენ.

ერთ-ერთი ასეთი პატარა, სახლისო და თვის მნიშვნელობით დიდად სასარგებლო დღესასწაული ჩიტი-ფაფოზა ყოფილა, რის შესახებაც დიდი ხნის წინ დედა მიაშვებდა.

დედაჩემი იმერეთში გამოთხოვილი რაჭველი იყო; ეს ტრადიცია, ბავშვობიდან, კარგად ახსოვდა და თოვლიანი ზამთრის რომელიღაც დღეს ჩვენშიც ხშირად მართავდა: ოჯახში ფაფა იხარშებოდა (ის უსათუოდ სქელი და უმარილო უნდა ყოფილიყო); ჩვენ მას დედის დახმარებით საგანგებოდ ამისთვის შერჩეულ ფართო-ფართო ნაფოტებზე ვასხამდით, ეზოში გავიტანდით, თოვლზე დავალაგებდით და მერე ფრინველების „ნადიმს“ ფანჯრიდან ვუთვალთვალავდით.

მახსოვს ბავშვობა როგორ გაგვილამაზა ამ ტრადიციამ; თოვლზე დაწყობილ ფაფიან ნაფოტებს ძირითადად ბელურები დაეხვეოდნენ; შიგადაშიგ შაშვი, ჩხართვი, ოფოფი ან რომელიმე მოზრდილი ფრინველიც გამოჩნდებოდა; მახსოვს, ერთი ულამაზესი, შაშვისხელა ჭრელი ფრინველიც; ბაბუა ამბობდა - მოლალურიაო. ზოგჯერ იქ პატარპატარა კონფლიქტები ან სასიყვრულო სცენებიც იმართებოდა.

მერე, ძილის წინ დედა იმ სევდიან ზღაპარს მიაშვებდა, სადაც დედინაცვლის მიერ წვიმიან და ქარიან ღამეში, დაკარგული ხარების სამეზნელად გარეთ გამოყრილი და შეშინებული პატარა ბავშვები როგორ გადაიქცნენ მოლალურებად. მას შემდეგ, ვითომ ის ბავშვი-მოლალურები დაფრინავენ და ერთმანეთს სევდიანი ხმით გასძახიან - „ვერანახევე?“ საპასუხოდ, საიდანღაც უსათუოდ გაისმის სხვა მოლალურის ასევე სევდიანი ხმა - „ვეერა, ვეერააა!“

ჩიტიფაფოზას ბავშვების გართობასთან ერთად სხვა სასარ-



გებლო შედეგიც ახლდა. ფრინველებისადმი გამოჩენილი ეს მცირე მზრუნველობა მოსახლეობის მადლიერებას გამოხატავდა ჩვენი ფრთოსანი მეგობრების მიმართ იმ დიდი ღვაწლის გამო, რითაც ისინი ჩვენს მოსავალს გარკვეულ სამსახურს უწევენ, ჩვენ კი არსებობას გვილამაზებენ.

➤ აქ იმ „უბედურებაზე“ საუბრისაგან თავშეკავება მიჭირს, რაც ახლახან, ოცდამეერთე საუკუნის დასაწყისში „დაგვემუქრა“: წელს საზაფხულო არდადეგებზე, ზემოიშერთის ულამაზეს სოფელში „ვისვენებდი“: ერთდროს იქ, ისე როგორც ყველგან, საქართველოში, უმდიდრესი ფლორა და ფაუნა გვანებივრებდა; წლების წინ მხოლოდ დაკვირვებული ადამიანები წუხდნენ - ჩვენში ტრადიციული ნადირ-ფრინველის კლების ტენდენციაზე; უკვე რამდენიმე წელია რაც ამ ფაქტს საგანგებო დაკვირვება აღარ ჭირდება წელს, ჩვენს ეზოებში, „ცვრიან მინდორზე ფეხშიშველა სიარული“ უკვე შეუძლებელი გახდა - ან ძლიერი ქარი „ანგრევდა“ ჩვენს ეზო-გარემოს (რაკი მარგანეცის „მოხალისე მომპოვებლების“ მიერ გაჩეხილი ტყეები ქარს ვეღარ უმკლავდებოდნენ); ერთ დროს დილის ნამით მწვანედ აბიზინებული მინდვრები კი ყავისფრად შრებოდნენ (და კვდებოდნენ) მზისგულზე; ეზოს მახლობლად, ერთ დროს ასწლოვანი ხეებით და ტყის ბარაქით დახუნძლული ტყიდან კი, დილა-საღამოს აღარ ისმოდა ნაირნაირი ფრინველის ჭიკჭიკ-ჭყივილი! უთუოდ ამის გამო, მომრავლდნენ მავნე მწერების აქამდე არნახული სახეობები; საღამოობით ჩვენი გრილი და ფართო აივნები, სადაც რამდენიმე წლის წინ, ერთმანეთს მონატრებული მეზობლები ვიკრიბებოდით და ტკბილად ვსაუბრობდით, ახლა ჩაბნელებული გვექონდა, რაკი სინათლის შუქზე იქ იმდენი ღამის პეპელა, კალია, ხოჭო, ბზიკი და კრაზანა იკრიბებოდა და იკბინებოდა, რომ მათგან თავის დაცვა

პრაქტიკულად შეუძლებელი გახდა (არ ვიცი სხვაგან როგორაა, მაგრამ ზემოიშვრეთის სოფლებს რომ ტურები შეესივნენ, სალამოობით რომ მათი ყურისწამლები ყმუილი აყრუებს სოფელს, თავზარსასცემს ბავშვებს და სიმინდის აქაიქ შემორჩენილ ყანებსაც ანადგურებენ, ჩემი თვალთ მაქვს ნანახი და ყურით გაგონილი) ...ძველი თაობის წარმომადგენლები ახლად ვხვდებით რა დავაშავეთ როცა მსგავსი „ცრურწმენები“ თავიდან მოვიშორეთ და მთლიანად მთავრობისგან ველოდებით ყველაფერზე ზრუნვას! ერთ დროს, სოფლის გზების კეთილმოწყობაზე, სანიაღვრე არხების გაწმენდაზე, წყლის პრობლემების მოგვარებაზე და ა. შ. თავად სოფლის მცხოვრებლები ზრუნავდნენ! ეს პრობლემები ახლაც შეიძლება მოგვარდეს თუ „სოფლის საკრებულოს“ მსგავსი ჩამოყალიბდება, შეირჩევა რამდენიმე გამოცდილი მეურნე და სოფლის გადაუდებელ საჭიროებებზე ზრუნვას უხელმძღვანელებენ.

ჩიტიფაფობის ტრადიციას სხვა სიკეთეც ახლდა; იგი მხოლოდ ფრინველებისთვის როდი იყო სასარგებლო - ის, მოზარდ თაობას, ბუნების სიყვარულის თანდაყოლილი უნარის განვითარებაში ეხმარებოდა, მის გაფთხილებას და მისი დაცვის საჭიროებას შთააგონებდა; ბუნებაზე ზრუნვის მოთხოვნილების განვითარება კი, ადამიანის შესაძლებლობების იმ რეზერვებს აამოქმედებს, რაც ამჟამად დავიწყებულია და ადამიანის ფსიქიკაში თვლემს.

სტუდენტობისას წავიკითხე - თურმე, ერთხნს, ჩინელები ბელურებზე გაბრაზებულან - ისინი ბრინჯის ყანებს ანადგურებენო; მართლაც, თუ ბრინჯის ყანაში ქვას გადააგდებდი, იქედან რამდენიმე ასეული ბელურა ერთბაშად ამოფრინდებოდა, ისე, რომ ცას შავად გადაფარავდნენო. ამიტომ, ჩინელებს ბელურებზე ნადირობა გამოუცხადებიათ; ჯილდოც კი დაუ-

წესებიან - თუ სათანადო დაწესებულებაში რამდენიმე წყვილ ბელურის ფეხს მიიტანდი, გარკვეულ საფასურს მიიღებდი.

ასეთი მრავალწლიანი „ომის“ შემდეგ ბელურები მართლაც გადაშენებულან. მაგრამ არც ნათესებს დასდგომია კარგი დღე - ბრინჯის მოსავალი განადგურდა, რაკი, თურმე ბელურები იმ ჭიალუას სპობდნენ, რომლებიც ბრინჯით იკვებებოდნენ.

ამის შემდეგ ჩინელები იძულებულნი გამხდარან ბელურები ამერიკიდან ათასობით და ათიათასობით წყვილი შემოეყვანათ; ანუ, ის ზარალი, რასაც ნათესებს ბელურები აყენებდნენ, უმნიშვნელო ყოფილა იმასთან შედარებით, რაც მათ პარაზიტებმა დაჰმართესო. ბუნების მკვლევართა აზრით ბელურების მაგალითი მართლაც მაგალითი უნდა გახდეს ფერმერებისთვისო.

ამ მაგალითის გათვალისწინებით, თავს უფლებას ვაძლევ დავასკვნა, რომ „ჩიტიფაფობის“ ტრადიცია არაფრით ჩამოუვარდება ამერიკულ „მადლიერების დღეს“. სამწუხაროდ არ ვიცი ამ ლამაზი და სასრგებლო ტრადიციის დავიწყება კომუნისტურ იდეოლოგიას უნდა დავაბრალოთ თუ ქალაქური ცხოვრების წესის გაფეტიშებას; იმაში კი დარწმუნებული ვარ, რომ ჩვენი ბებია-ბაბუების დროინდელი ხალხური გართობადღესასწაულები არც დღეს იქნება მოკლებული ხალისსა და გართობის ფუნქციას.

### **„ჩაკეტილობის“ მავნეობა**

ბავშვობისას ასეთი ამბის მოწმე გავხდი: საავადმყოფოში, ჩვენ მეზობელს მშობიარობა გაურთულდა ხუთი დღე და ღამე კიოდა თურმე საწყალი - მენჯები არ გაეხსნაო, ვიშვიშებდნენ მეზობლები. ექიმები ვერაფერს შველოდნენ (მაშინ ვის ეცალა „საკეისროსთვის“!).

ერთხელ, თურმე, პალატის დამლაგებელმა სხვათაშორის ჰკითხა შვილო, სახლში ჩაკეტილი ხომ არაფერი დაგიტოვებიაო? - კიიო, უპასუხნია მშობიარეს. - გაახსენეწინე თქვენებს ყველაფერი, რაც კი ჩაკეტილი დატოვეო, დაარიგა თურმე დამლაგებელმა.

მშობიარეს, საავადმყოფოს ბალიშის ქვეშიდან გასაღებების აცმა, გამოუღია და ქმრისთვის გაუგზავნია - ყველაფერი გააღე, მაინც ოხრად მრჩება ყველაფერი, რა ჭირად მინდა რამე, თუ მე არ ვიქნებიო, შეუთვლია შინაურებისთვის.

თურმე ის ქალბატონი იმავე ღამეს განთავისუფლდა და მშვენიერი ვაჟიც დაიბადაო - ჰყვებოდნენ იმით გაოცებული მეზობლები, რომ ვერ აეხსნათ რა შუაში იყო განჯინის გასაღებები მშობიარის მენჯებთან.

ცხადია, მაშინ მეც გაოცებული ვიყავი ამ „ჯადოსნობით“, მაგრამ წლების შემდეგ, ცოდნა და გამოცდილება რომ მოვიდა, მივხვდი - განჯინის დაკეტილი უჯრების გახსნის გადაწყვეტილების შემდეგ ის შინაგანი ფსიქიკური დაძაბულობა მოიხსნა, რასაც „საკუთრების დაკარგვის შიში“ იწვევდა და რასაც მშობიარის კუნთების დაძაბულობა-შეკუმშვა ახლდა, ხოლო „ხელჩაქნეულობამ“, „გახსნილობამ“ - დაძაბულობის მოხსნა და შვება მოიტანა!

ამ შემთხვევას თუ განვაზოგადებთ, ხელგაშლილობის, გულახდილობა-გულწრფელობის სათნოებებამდე მივალთ (ამ ყველაფერს შეიძლება „ღიაობის“ ანუ „გულწრფელობის სათნოება“ ეწოდოს); ის „დაკეტილი უჯრები“ საკუთრების დაკარგვის შიშით - სიძუნწით იყო გამოწვეული (რაც თავის მხრივ ადამიანის ნერვული სისტემის დაძაბვას იწვევს), ასევეა გულში „შენახული“ და „დამალული“ საიდუმლოც - იგი ქვეცნობიერად პაბავს და ანერვიულებს ადამიანს; ადამიანმა „იცის“ ახლობლისთვის,

შინაურისთვის რაიმეს დამალვა-ჩაკეტვა ცოდვად რომ ეთვლება, მაგრამ „არ იცის რომ იცის“; ამ ცოდვის სხვისთვის გამხელა და მონანიება-გულწრფელობა („ღიაობა“ - გულწრფელობა) კი სულიერი სიჯანსაღის პირობაა, რაც ფიზიკურ სიჯანსაღეს უდევს საფუძვლად.

ასეა ერთმანეთთან გადაჯაჭვული სულიერი და სხეულებრივი პროცესები ხან ფიზიოლოგიური (ბიოლოგიური ფაქტორი) იწვევს სულიერს (ფსიქიკურს), ხან პირიქით, სულიერი - კუნთურს, ფიზიკურს.

ახლა, მრავალი წლის შემდეგ ის მიკვირს - საიდან ჰქონდათ ჩვენს წინაპრებს ადამიანის ფსიქიკის „საიდუმლოების“ ისეთი ღრმა ცოდნა, რაზეც მაშინდელ ექიმებსაც კი ხელი არ მიუწვდებოდათ?

**სინდისი - შინაგანი თვითკონტროლი ანუ „პატარა ღმერთი ჩემში“**

ხშირად ადამიანს ეეჭვება სწორია თუ არა თავისი განზრახვის ან უკვე ნამოქმედარის შეფასება; მაშინ ის მოძღვარს მიმართავს და საიმედო რჩევას მისგან იღებს; მაშინ შეცდომებიც და მასზე პასუხისმგებლობაც ნაკლებია; მაგრამ ადამიანების დიდ უმრავლესობას თვითკრიტიკის უნარი არა აქვს (სოციოლოგიური გამოკვლევების მიხედვით, კრიტიკული აზროვნების უნარი თანამედროვე ადამიანების მხოლოდ 7-14 პროცენტს აქვს); ამის გამო ისინი თავის შეცდომებს დაგვიანებით ან საერთოდ ვერ ამჩნევენ; მაგრამ სინდისი ანუ „პატარა ღმერთი ჩემში“ ყველაფერს „ხედავს“, „მას არაფერი ავიწყდება“, რის გამოც ადამიანები სულიერ სიშვიდეს ვერ პოულობენ, თუმცა ამის მიზეზი არ იციან, რაკი ცნობიერ „მეს“ არ „სურს“

საკუთარი ბრალის გაცნობიერება. ანუ, თუ „ვერ ამჩნევენ“, ეს ნიშნავს, რომ მათ „არ იციან, რომ აწუხებთ“, არ იციან, თავისი ცოდვების გამო რომ ისჯებიან და მიზეზს გარეთ, სხვებში და სხვაგან ეძებენ; ორივე შემთხვევაში ისინი რეალურად, სხვადასხვაგვარად ისჯებიან, რაკი სინდისი, ეს შინაგანი „მკაცრი მსაჯული“ მათ მანამ არ მოასვენებთ, სანამ დამნაშავე სათანადოდ არ დაისჯება, თუნდაც აღიარებით, მონანიებით, ავადმყოფობით.

დანაშაულის აღიარება და მონანიებაც უკვე ერთგვარი სასჯელია, რაც მისი განმეორების შესაძლებლობას უფრო მეტად ამცირებს, ვიდრე წლობით დამნაშავეს საპატიმროებში გამოკეტვა.

ამიტომ მოგვიწოდებდნენ ჩვენი დიდი მასწავლებლები დიდი თუ მცირე დანაშაული გავაცნობიეროთ, ვაღიაროთ, მოვინანიოთ; როცა ადამიანმა არ იცის, რომ შესცოდა, „პატარა ღმერთი“ იმით „გვსჯის“ (მეტწილად გაუცნობიერებლად), რომ მუდმივად ნევროზულ მდგომარეობაში ვართ, ნევროზები კი, ნებისმიერი სხვა დაავადებების საფუძველი ყოფილა.

ძველმა ბერძნულმა მითოლოგიურმა აზროვნებამ ადამიანის ცნობიერებაში მიმდინარე ფსიქიკური პროცესები მითოლოგიური პერსონაჟების სახით გაათვალსაჩინოვა. მაგალითად, ასეთია ბერძნული მითოლოგიის პერსონაჟები - შურისძიების ქალღმერთები - ერინიები; მათ მხოლოდ დამნაშავეები „ხედავენ“; ისინი მიხუცი, მახინჯი ქალბატონები ბრძანდებიან და დამნაშავესკენ საშინელი კივილით მიიწევენ; თმების მაგიერ მათ გველები ასხიათ, რომლებიც საზარლად იკლავებიან და სისინებენ. ისინი - მკვლელებს, ფიცის გამტეხებს, ტრადიციების უარყოფლებს და სხვ. მანამ სდევნიან და თავზარსა სცემენ, სანამ დამნაშავეები დაიღუპებიან.

ამგვარი მითოლოგიური, იგავური სიბრძნეების ბაზაზე

განსწავლული ბერძენი ფილოსოფოსის (სოკრატეს) აზრით, ადამიანს შეგნებული რომ ჰქონდეს ბოროტება მისთვისვე რომ არის საზიანო, მას არასოდეს ჩაიდენდაო; ამ სიბრძნეს ეთიკაში ცნობილი „ბოროტების კანონი“ („ზაკონ ზლა“) გვასწავლის.

ჩვენი წინაპრები, ფსიქოლოგიამდე, ამ სიბრძნეებს ფოლკლორიდან - მითებიდან, ანდაზებიდან, თქმულებებიდან და ა.შ. სწავლობდნენ.

მათ უთქვამთ: „ნუ იქმ ავსა და ავის ნუ გეშინიაო“; რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო“, „კაცს თავისი ბრალი ზურგზე ჰკიდიაო“; „წყევლა მაწყევარსაო“; „ჭამოს მამამ, ზღოს შვილმაო“ - ითქმის დაუსჯელ დანაშაულზე, რაც, თურმე შთამომავლობით გადადის.

ქრისტიანული რელიგიის წარმოშობის შემდეგ ადამიანის სულიერ ცხოვრებას საიმედო ქომაგი გამოუჩნდა (რაზე საუბარსაც არაკვალიფიციურობის გამო ვერ გავხედავ). მეოცე საუკუნიდან კაცობრიობას, დიდ სამსახურს ფსიქოლოგიაც უწევს, თავისი მრავალმეთოდოიანი ფსიქოთერაპიების შეთავაზებით.

### **ბურატინოს ცხვირის ზრდის საიდუმლო და ქართული ზღაპრისთვის „უპატიებელი იდეოლოგიები“ (?)**

„ბურატინოს თავგადასავალს“, მიუხედავად მისი უცხოური წარმოშობისა, ქართულ ზრაპრებში, საპატიო ადგილი უჭირავს; იგი ქართველმა პატარებმა (დიდებმაც), მშობლიურივით გაითავისეს, რაკი ისიც ზნეობრივი ღირებულებების აღზრდას ემსახურება, მიუხედავად იმისა, მის ავტორს (შარლ პეროს) მიზნად ჰქონდა დასახული ეს, თუარა და იმის მიუხედავად, რომ ის „სიცრუეზეა“ აგებული - ხის ბიჭუნა ხომ ვერასოდეს

ალაპარაკდება და არც ცხვირი გაეზრდება სიცრუისას, თუკი ის ოდესმე იცრუებს! (ჩვენ, ჩვენი „თოვლის ბაბუა“ დავივიწყეთ და სანტა-კლავსით ჩავანაცვლეთ! ალბათ იმიტომ, რომ ბევრნი ვფიქრობთ ისე, როგორც ზოგიერთი მაღალი თანამდებობის განათლების სფეროს მუშაკი - ქართულ ზღაპარს, „სიცრუე“ (და სისასტიკე) - არ ეკადრება და არც ეპატიებაო (ვითომ?)

ახლა ორიოდ სიტყვა სისასტიკეზეც ვთქვათ, რაკი ეს ქართულ - ჩიტი-ჩიორას და კომბლეს ზღაპარს უსაყვედურეს:

ცნობილია, რომ სისასტიკე (აგრესია) - თანდაყოლილია და ის ადამიანის აქტივობისას, მოთხოვნილების დაკმაყოფილების დეფიციტის დროს ამოქმედდება; ზღაპარის მთავარი გმირების „სისასტიკის“ მიზეზი მოთხოვნილებებია (მელიასთვის - შიმშილი, ხოლო ჩიტი-ჩიორასთვის შვილების დაცვის მოთხოვნილება). ცხოველებთან ეს ბუნებრივი პროცესია და „უპრობლემოდ“ გვარდება, ადამიანთან კი ამ პროცესს კულტურა არეგულირებს - ზღუდავს. ცხოველებზე ზღაპარში გამოვლენილი „უპრობლემო“ ურთიერთობები მსმენელებში (ბავშვებში) პროტესტს იწვევს და ზღაპრის მიზანიც სწორედ ესაა - მათში უარყოფითი ემოცია გამოიწვიოს როგორც მელიის აგრესიამ, ასევე ჩიტი-ჩიორას მორჩილებამაც. ბევრი ზღაპარი, მითი („კომბლე“ იქნება ის თუ მედეას მითი) და ტრაგედია ამ იდეოლოგიაზეა აგებული და მათგან ადამიანში გამოწვეული ემოცია (ინტერესი, აღშფოთება, სულიერი ტკივილის, ბოროტის სიძულვილს და ა.შ.), არისტოტელედან მოყოლებული, კათარზისის ანუ განწმენდის ფუნქციად არის შეფასებული; მაშასადამე, არც ჩვენს მიერ „გადაყრილი“ ყველა „ცრურწმენაა“ ცრუ და არც ზღაპრებში „გაპარული“ სისასტიკეებია მორალურ ეფექტს მოკლებული!

ამიტომ იწვევს უსამართლობის განცდას ჩვენ რომ ყველა



„ცრურწმენა“ (ახლახან კი ზღაპარიც) გავლანძღეთ, „ცრუ“ და მავნე“ ვუწოდეთ

ერთი შეხედვით, მართლაც სიცრუეა ვიფიქროთ რომ, თუ ახალგაზრდა ლხინის დროს, ხშირად „მაგიდის კუთხეში ზის“, მას, დიდი ალბათობით, დროულად დაქორწინება გაუძნელდება! ან - ვერც ეზო-გარემოს დაეპატრონება ეშმაკი, იმიტომ, რომ ის არ არსებობს! მაგრამ იმ ცხოვრებისეული სიბრძნეების დანახვას და დაფასებას, რაც ხშირად „ცრურწმენებშია“ დაშიფრული, მიხვედრილობის უნართან ერთად, საკუთარი ღირსების დანახვა-დაფასების უნარიც ჭირდება (რის დეფიციტიც, სამწუხაროდ, ჩვენს თვითშეფასებებში ხშირად შეინიშნება).

მაგრამ ზოგჯერ, საკუთარი ღირსებების დაუნახაობის (თავმდაბლობის?) და სხვისის გაფეტიშების მიზეზი უთუოდ საკუთარი სიპატარევის, სისუსტის, დაბალი თვითშეფასების (არასრულფასოვნების) კომპლექსია, რასაც ფსიქოანალიზის მიხედვით არასრულფასოვნება უდევს საფუძვლად.

ამგვარად, ქართულ ფოლკლორში შემონახულ საგანძურს დანახვა, გაფრთხილება, შესწავლა-გააზრება და დაფასებამოწონება უფრო მოუხდება, ვიდრე მისი გაუაზრებელი კრიტიკა და სხვისის წაბადვა-გაფეტიშება!

გამორიცხული არაა, რომ ამგვარი „თავმდაბლობა“ და ეროვნული ფოლკლორული საგანძურის დამცირება რომელიმე სხვა, მდიდარი ქვეყნის/ქვეყნების წინაშე ქედისმოდრეკით და მათ საამებლადაა ჩაფიქრებული?

ამ ვარაუდის გასაქარწყლებლედ უნდა ვთქვათ, რომ თანამედროვეობისთვის დამახასიათებელი გლობალიზაციის პროცესი, თავისთავად, სულაც არ გულისხმობს კლუტურალური თავისებურებების გაქრობას! პირიქით! ცნობილია რომ ამერიკამ, კონტინენტის ადგილობრივი მცხოვრებლების განდევნა-

შევიწროება შეწყვიტა (მართალია ცოტა მოგვიანებით, მაგრამ მაინც ხომ შეწყვიტა!), არათუ მარტო „შეწყვიტა“, არამედ რეზერვაციებიც კი შეუქმნა, რათა მათ თავიანთი კულტურალური თავისებურებები არ დაეკარგათ. მარქსიზმი, კულტურულ ღირებულებათა გაფრთხილებისაკენ დიდი გულმოდგინებით მოუწოდებდა თუმცა, საერთო-სახალხო სახელმწიფოს შექმნის პროგნოზსაც აანონსებდა!

ასე, რომ, თუ რომელიმე ფუნქციონერს იმის ეშინია რომ საკუთარი წარსულის ღირებულებების გახსენებამ რომელიმე ჩვენს მიერ გაფეტიშებულ ქვეყანას „ჩრდილი არ მიაყენოს“, ძალიან ცდება! ეს მცდარი ვარაუდი კი ნამდვილად შეურაცხყოფს მას! (რატომ არ შეიძლება, რომ სანტაკლაუსის გვერდით „ჩვენი თოვლის ბაბუაც არ მოვიხსენიოთ?“),

თუ ქართულ ფოლკლორში აქაიქ გამკრთალი სისასტიკეები (ჩიტი-ჩიორას ზღაპარი) შეუფერებელია თანამედროვეობისთვის, რაღა უნდა ვთქვათ მედეას მითზე? (ერთ-ერთ ბერძნულ მითში, მოღალატე ქმარი ცოლმა და მისმა დამ იმით დასაჯა, რომ ნადირობიდან დაბრუნებულ ქმარს საკუთარი შვილები დაუკლა, მოუხარშა და იმით გაუმასპინძლდა, რასაც ასევე საშინელი შედეგი მოჰყვა).

## თავი 4. წინასწარხედვის „საიდუმლო“ - აღუქმელ გამღიზიანებელთა ზემოქმედების შედეგი

### სიზმარი

გამხელილი საიდუმლოს სიკეთეს ეხება „ცუდი სიზმრის წყალს გატანების“ „ცრურწმენაც“, რაკი ამ შემთხვევაშიც „თქმასთან“ გვაქვს საქმე, მაგრამ მას მხოლოდ მაშინ აქვს დამამშვიდებელი ეფექტი, თუ „წყალს გატანება“ - გწამს! როცა ადამიანს სწამს რომ შესაძლებელია რაღაც უბედურება „წყალმა წაიღოს“, ის უსათუოდ შიშისგან გათავისუფლდება, გამაფრთხილებელ ფუნქციასაც შეასრულებს და ეს ცოტა არაა.

მაგრამ შესაძლოა სიზმარი სულაც არ იყოს „წინასწარმეტყველური“ და ის რაღაც შემთხვევითი მიზეზითა იყოს გამოწვეული; მაგალითად, ისეთი გარეგანი ფაქტორი, როგორიცაა ხმაური - ჭექაქუხილი, ძაღლის ყეფა, კარებზე ბრახუნნი, ცუდი სუნი და ა. შ. მაგრამ თუ არ გწამს, შესაძლოა თავად ამ შიშმა გამოიწვიოს რაღაც უბედურება, ან გააუარესოს ჯერ კიდევ აღუქმელი დაავადების მდგომარეობა.

რწმენის დიდი ძალის შესახებ სახარებიდან ცნობილია ეპიზოდი - როცა ქრისტემ ბრმას თვალები აუხილა, ბედნიერმა კაცმა ქრისტეს თაყვანი სცა - შენ მე მიშველეო! რაზეც ქრისტემ მიუგო - შენ შენმა რწმენამ გიშველაო.

„რწმენა“ ყოველთვის როდი შველის ადამიანს; თუ მას პირიქით სწამს - არაფერი მიშველისო, მართლაც საეჭვოა რომ ფსიქიკურმა ფაქტორებმა უშველოს; ანუ რწმენა, მეტწილად, მორწმუნეებს შველით, ურწმუნოებს - ნაკლებად (ნეტარ არიან მორწმუნენი!).

ერთხანს ცრურწმენად ითვლებოდა თუ ვინმეს სიზმრის სჯეროდა და მის ასახსნელად გამოცდილ ადამიანს ან „მკითხავს“ მიმართავდა.

ზოგჯერ მკითხავს მართლაც შეუძლია სიმართლესთან მიახლოებული პასუხის გაცემა; უფრო ხშირად კი სიზმარი „ცრუ განგაშის“ მიზეზი ხდება, რაკი მას ბევრი მიზეზი აქვს, რომელთა ამოცნობას ფსიქონალიზი სჭირდება, რაც დიდ პროფესიონალიზმსა და შესწავლას საჭიროებს; ვარაუდზე დაფუძნებულ ახსნა კი სიზუსტის გარანტიას არ იძლევა. ალბათ ამიტომ შერაცხეს ის „ცრუდ“, თუმცა, მის მიმართ ინტერესი მაინც არ განელეზულა.

აქ უმჯობესია თავად სიზმრის მიზეზებზე ვისაუბროთ, რაც უხსოვარი დროიდან ადამიანის ინტერესს იმსახურებდა.

როგორც ითქვა, სიზმრის გამომწვევი მიზეზი მრავალი რამ შეიძლება იყოს. ეს შეიძლება იყოს:

შემთხვევითი გამღიზიანებლები - ფანჯრიდან მონაბერი ნიავი, შიმშილი, წყურვილი, სუნი, რომელიმე ბუნებრივი მოთხოვნილება და ა.შ.; სუნამოს სასიამოვნო სუნმა შეიძლება სურნელოვანი ყვავილებით აჭრელებული მინდორი ან, ასევე სასიამოვნო ადამიანთა გარემოცვა დაგასიმროს, უსიამოვნო სუნმა კი - პირიქით, რაიმე, კოშმარული.

სიზმარი შეიძლება გამოიწვიოს მოხერხებულმა ან პირიქით, მოუხერხებელმა საწოლმა, ჯანმრთელობის მდგომარეობამ, სხეულის მდგომარეობამ და ა.შ.

სიზმრის მიზეზი შეიძლება გახდეს ტკივილი; დღისით, როცა ადამიანის ფსიქიკაზე მრავალი გამღიზიანებელი ერთდროულად ზემოქმედებს, მცირე ინტენსივობის ტკივილის შეგრძნება შეიძლება აღუქმელი დარჩეს. ძილის დროს კი, სხვა გამღიზიანებლებისგან იზოლაციისას, ის აღქმადი ხდება, რაც შესაძლოა რაიმე უსიამოვნო ცხოველის, ადამიანის, საშიში სიუჟეტის ან სხვა სახის კოშმარული სიზმრის გამომწვევი გახდეს.

ერთხელ, პირველ კურსზე რომ ვიყავით, არდადეგებზე,

მთელი ჯგუფი ბაკურიანში წავედით. სათხილამუროდ დილით ადრე გავდიოდით, მაგრამ ერთ ჩვენ ჯგუფელს დილით ადგომა უჭირდა. ვუცდიდით და ვბრაზობდით, მაგრამ მისი მარტო დატოვებაც არ გვინდოდა. ერთხელაც, მძინარესთან მისი ძმაკაცი მივიდა, მძინარეს შუბლზე ფრჩხილი გადაუსვა - ახლა ექსპერიმენტული სიზმარს ვნახავთო, თქვა და შედეგს დაველოდეთ. მალე ეზოში ჩავედით და ისე გავერთეთ, რომ მძინარე მეგობარიც და „ექსპერიმენტული სიზმარიც“ დაგვა-ვიწყდა. მცირე ხანის შემდეგ ის აივანზე გადმოდგა, დაბნეულ-მა შეგვათვალიერა და გადმოგვძახა - აუ ბიჭოოო! ახლა მე ტიპებმა გამაბრტყელეეს! თურმე სიზმრად მას ვიღაც ბიჭებმა სცემეს, უთუოდ მაშინ, როცა მას შუბლზე ფრჩხილი გადაუსვეს.

სიზმრის გამომწვევი მიზეზი შეიძლება იყოს აგრეთვე, მძინარე ადამიანის ემოციური მდგომარეობა - სიყვარული, სიძულვილი, მონატრება, სინდისის ქენჯნა, გაუცნობიერებელი სურვილები, შემთხვევითი გამღიზიანებლებით გამოწვეული ასოციაციები და ა.შ.

რიგითი ადამიანების მიერ სიზმრის ადექვატური ახსნა მცდარობის დიდ ალბათობას შეიცავს, მოსალოდნელი არასა-სურველი შედეგებით (ალბათ ამ მიზეზით შერაცხეს ის ცრუდ);

თუმცა, ხალხმა მას ე. წ. „წინასწარმეტყველური“ ფუნქციაც მიაწერა.

ზოგჯერ მართლაც შეიძლება ადამიანმა სიზმარში რაიმე ცუდის ან კარგის მაუწყებელი შეტყობინება მიიღოს.

პლუტარქეს გადმოცემით: ავგუსტუსი მეგობრის სიზმარმა აიძულა თავისი კარავი დაეტოვებინა; რამდენიმე საათის შემდეგ კარავი მართლაც მტერმა აიღო, იმპერატორის საწოლი კი ხმლით აკუწეს. იულიუს კეისარს რომ სიზმრის რწმენა

ჰქონოდა, ის ცოლის გაფრთხილებას გაითვალისწინებდა და იმ დღეს სენატში არ წავიდოდაო, წერენ ამ საკითხით დაინტერესებული ფსიქოლოგები.

ციცერონი გვიამბობს: ორმა მოგზაურმა ღამე სხვადასხვა ადგილას გაათია; ერთმა - ფუნდუკში, მეორემ - კერძო სახლში. ამ მეორეს დაესიზმრა ვითომ მისი მეგობარი დასახმარებლად ეძახდა; გაეღვიმა, მაგრამ სიზმარს ყურადღება არ მიაქცია და ხელახლა დაიძინა; მეგობარი მას მეორედაც დაესიზმრა, რომელმაც უთხრა - უკვე გვიანაა, რადგან უკვე მკვდარი ვარ, ჩემი სხეული კი ნეხვშია დამარხებული. დილით მისი სხეული საზიდავის ქვეშ იპოვეს. ციცერონი შენიშნავს რომ, როცა ღმერთებს ადამიანები უყვართ ისინი მათ თავიანთ განზრახვებს სიზმარში გაუმხელენო.

თურმე პლატონი იმ აზრს იზიარებდა, რომ „გული, სიზმრად ღვთიური აღმოჩენებისთვის იხსნება“. არისტოტელეს უთქვამს - სიზმრისეული წინასწარმეტყველება სრულიად სარწმუნოაო.

დაპიპნოზებულ ქალს თავისი მომაკვდავი დედის მდგომარეობა აღუწერია. აღმოჩნდა, რომ ის, რაც მან სიზმარში „დაინახა“ ყველაფერი ზუსტად ისე მოხდაო, ვკითხულობთ ფრანგი ასტრონომის წიგნში - „იდუმალი“.

ამ „საოცრებების“ ახსნა „აღუქმელ გამღიზიანებელთა“ ფსიქოლოგიის დახმარებით შეიძლება ვცადოთ:

მცირე ინტენსივობის დღისით აღუქმელი გამღიზიანებლები ადამიანს სიზმარში „ახსენდება“ – აღქმადი ხდება, რასაც მართლაც შეუძლია ადამიანს შენიღბული ფორმით რაღაც სასიამოვნო, ან უსიამოვნო ინფორმაცია მიაწოდოს; ადამიანს, არაცნობიერად არ სურს უსიამოვნო სიმართლის გაგება (რასაც ფსი-

ქიკის დამცავ ფუნქციას უწოდებენ), თუმცა, ორგანიზმი მას მაინც აწვდის მცირე ინტენსივობის ინფორმაციას, რაც მას ინტუიციის დონეზე აგრძნობინებს, რაღაც რიგზე რომ არაა.

როგორც დიდი ფსიქოლოგები გვასწავლიან, ადამიანებმა საკუთარი თავის შესახებ იმაზე გაცილებით უფრო ბევრი რამ „იციან“, ვიდრე მათ ჰგონიათ რომ იციან. „ცოდნაში“ სუსტი ინტენსივობის გამღიზიანებლები (ინფორმაცია) იგულისხმება - მაგალითად, ტკივილის ისეთი სუსტი შეგრძნება, რაც დასაწყის ფაზაში არ აღიქმება, მაგრამ ერთგვარ „არაცნობიერ ცოდნად“ მაინც შეიძლება მივიჩნიოთ; როცა ტკივილი გარკვეულ ინტენსივობას შეიძენს, ის ჯერ შეგრძნებადი, ბოლოს კი უკვე აღქმადი ხდება და სახეზეა აღქმადი ტკივილი, რომლის შველაც, შესაძლოა უკვე დაგვიანებული იყოს. ანუ, ადამიანი ტკივილს დასაწყის ფაზაში ვერ შეიგრძნობს (მითუმეტეს ვერ აღიქვამს), რაკი ის იმდენად სუსტია, რომ მას სხვა, უფრო ძლიერი გამღიზიანებლები გადაფარევენ. სიზმარში კი, როცა ადამიანის ცნობიერებამდე „სხვა გამღიზიანებლები“ ველარ ზემოქმედებენ, ის „შეუმჩნეველი გამღიზიანებელი“ შესამჩნევი ხდება და ტკივილის შეგრძნება, ძილმდვიძარე ადამიანის ცნობიერებაში, გარკვეული ან გაურკვეველი ფორმით „ამოდის“, რის გაშიფრვასაც ფსიქოანალიზური ცოდნა და დიდი გამოცდილება სჭირდება.

**ფსიქოანალიზი სიზმრების შესახებ:** ფსიქოანალიზის მიხედვით სიზმრების მიზეზებში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ადამიანისთვის მიუღებელი და ცნობიერებიდან არაცნობიერში (ე.წ. „სარდაფში“) განდევნილ, კულტურის მიერ ტაბუდადებულ (ინსტინქტურ) ლტოლვებს. მათი „დარაჯია“ „ზე-მე“ („სუპერ-ეგო“), შინაგანი „ცენზორი“, რასაც ეთიკაში „სინდისს“

უწოდებენ. იგი ადამიანს „უფლებას არ აძლევს“ გააცნობიეროს (მითუმეტეს განახორციელოს) ის „ბრძოლის პროცესი“, რაც ადამიანის არაცნობიერ ლტოლვებსა და შინაგან ცენზორს („ზე-მეს“) შორის ფარულად მიმდინარეობს.

ბილის დროს კი, როცა „შინაგანი ცენზორის“ ფუნქციობა შესუსტებულია, პიროვნებისთვის მიუღებელი და „განდევნილი“ ლტოლვები სიზმრებში, „შენიღბული“ სახით ამოდიან, რაც თურმე ადამიანს ტაბუირებული მოთხოვნილებებისგან „განტვირთვაში“ ეხმარება.

ერთხელ, ერთმა ჩემმა თამამმა მეგობარმა დიდი ხნის ქვრივს, ფრიად ღირსეულ და სიმპათიურ ქალბატონს, ეშმაკური ღიმილით ჰკითხა - უქმროდ არ გაგიჭირდათ ცხოვრებაო? - არა, სიზმრებშიო! დაუფიქრებლად უპასუხა მან.

ერთხელ კი, გაუთხოვრად შემორჩენილმა ისევ იმ მეგობარმა, რომელიც მუდამ უცნობ ვაჟებზე იყო შეყვარებული, მეგობრების ვიწრო წრეში „დაიჩვილა“ ხშირად ერთი და იგივე სიზმარი მესიზმრება - ვითომ ჩემი სიმპათია მოდის, უნდა მომეხვიოს, მაგრამ სწორედ მაშინ მეღვიძება, რა უბედური ვარ, სიზმარშიც კი არ მეღირსაო, იცინოდა. ამ სიზმრის „უბედურების“ მიზეზი კი ჩემი მეგობრის „ძვალ-რბილში გამჯდარი“ მყარი რწმენა იყო უკანონოდ და უეკლესიოდ ინტიმური ურთიერთობები არ შეიძლებაო!

ანუ სიზმარში, მეტ წილად, კულტურისათვის მიუღებელი ქცევა-მოქმედებების ჩანაცვლება ხდება, კულტურისათვის უფრო მისაღები შინაარსებით.

ეს იყო დაახლოებით ნახევარი საუკუნის წინ. ახლა კი, ალბათ ქალიშვილები ასეთ სიზმრებს აღარ ხედავენ; როგორც ჩანს მათი „ზე-მე“ (შინაგანი ცენზორი, სინდსი) უფრო ლმობიერი და



„ჰუმანურია“; მას აღარ სჭირდება ის „აღვირი“ რაც დიდი ფილოსოფოსის - პლატონის აზრით ადამიანებს მუდამ ხელში უნდა ეჭიროთ, რათა ის ვნებები მართონ, რაც ადამიანებს „უფსკრულში გადაჩეხვით“ ემუქრებაო (თანამედროვეობამ უკვე დასვა კითხვა - საჭიროა თუ არა „აღვირი?“)

ემუქრება თუ არა ადამიანობას უფსკრულში გადაჩეხვა, თუ თავისი ვნებების მართვის სადავეებს (აღვირს) ხელიდან გაუშვებს?

**ბედისკვერი, სარკეში დანახული საბედო თუ აღუქმელი გამღიზიანებლები**

„ბედისკვერის“ ჭამის და საბედოს „სარკეში დანახვის“ ცრურწმენების შესახებ, პირველად ბავშვობისას მოვისმინე, უფროსი ასაკის გოგონებისგან. სტუდენტობისას კი ბევრს ლაპარაკობდნენ სპირიტუალიზმზე და მის ტექნოლოგიებზე, რამაც ცხადია მეც დამაინტერესა. თუმცა არც ერთი ამათგანის არასოდეს მჯეროდა, მე მხოლოდ მათი ფსიქიკა მაინტერესებდა, ვისაც ამ „ცრურწმენებისა“ სჯეროდა.

მაგრამ მოგვიანებით, როცა უკვე გაბედულება (ვაჟკაცობას რომ ეძახდნენ ძველი ბერძენი ფილოსოფოსები) შევიძინე და ჩემ ცოდნებსაც კრიტიკულად გადავხედე, მივხვდი, რომ „ცრურწმენებში“ ბევრი სიბრძნეებია ნაგულისხმევი (ცხადია ამ „მიხედვებში“ ჩვენი დიდი მასწავლებლები დამეხმარნენ).

მაგალითად, ქართული - „ბედისკვერის“ ცრურწმენა: ფსიქოლოგიამდელი საზოგადოების დიდ ნაწილს სჯეროდა, რომ თუ ახალგაზრდა მარილიან კვერს შეჭამდა (რაც სპეციალურად ამისათვის უნდა დამზადებულიყო), სიზმარში თავის საბედოს ნახავდა. როგორ?

ბედისკვერი მას თავად (ან ბეზიას) ისე უნდა გამოეცხო, რომ ხმა არ უნდა ამოეღო. „ძალიან მარილიანი კვერის“ შემჭმელს (მეტწილად გოგონებს), ცხადია წყალი მოსწყურდებოდა, რაც მთელი დღის განმავლობაში „ბედისკვერის მჭამელს“ კატეგორიულად ეკრძალებოდა, რათა მას წყლის დალევის ძლიერი სურვილი (მოთხოვნილება) გასჩენოდა. ვინც მას სიზმრად წყალს დააღვინებდა, ის იქნებოდა მისი მეუღლე. ამბობდნენ, ძალიან ბევრი ქალბატონი ამტკიცებს, რომ თავისი მეუღლე სწორედ ამგვარად, სიზმარში ნახაო.

ცხადია ამ რწმენის საიმედოობა მთლად „საიმედო“ არაა, მაგრამ იმდენი დავიდარაბის შემდეგ, რაც ახალგაზრდას სიზმრის ნახვამდე თავს უნდა გადახდენოდა, არც ისაა გამორიცხული, რომ ახალგაზრდას ისეთი განწყობა შეეძნოდაა, რაც მის რჩეულს (ან მას მიმსგავსებულს) მართლა დაასიზმრებდა.

თუ ფსიქოლოგიის დიდ მასწავლებლებს დავუჯერებთ, თურმე ჩვენ საკუთარი თავის შესახებ ბევრი ისეთი რამ „ვიცით“, რაც „არ ვიცით რომ ვიცით“. სწორედ იმას ვნახულობთ სიზმრად, რაც „ვიცით, მაგრამ არ ვიცით რომ ვიცით“, ადამიანი ხომ გაუცხოებულია - აღზრდამ მას იმდენი ამკრძალავი ნორმები დაუწესა, რომ „დაავიწყდა“ ბუნებრივი სურვილები და მხოლოდ (ან უმეტესად) იმას აცნობიერებს, რის „ნებასაც“ შინაგანი „ცენზორი“ - სინდისი და საზოგადოების მიერ სანქციონირებული მორალური ნორმები აძლევს.

ჩვენმა წინაპრებმა სწორედ იმ მეთოდებს მიაგნო, რაც სიზმრად, ნაწილობრივ მაინც დაანახვებდა ახალგაზრდას საკუთარ, ბუნებრივ „მეს“. მაგრამ, ამისათვის, წინასწარ, რაღაც რიტუალები უნდა შეესრულებინა, რათა სათანადო განწყობა შეეძნოდა.

ასე იქმნება „საბედოს სარკეში დანახვის განწყობაც“. იმი-

სათვის, რომ ახალგაზრდას სარკეში ჩახედვისას „საბედო“ დაენახა, მთელი რიგი მოთხოვნები უნდა შეესრულებინა: სისხამ დილით, უბარზე (სანამ ვინმეს დაელაპერეკებოდა), წყაროდან წყალი უნდა მოეტანა; გზად თუ ვინმე შეხვდებოდა, მისთვის ხმა არ უნდა გაეცა; საბედო რომ სარკეში დაენახა, სარკე მისთვის ჩაუხედავი უნდა ყოფილიყო (ე.ი. სარკე ისეთი მეზობლისთვის უნდა ეთხოვა, ვის სარკეშიც მას არასოდეს ჩაუხედავს), სარკის წინ დადგმულ ჭიქაში, მის მიერ მოტანილ წყალში ჯვარნაწერი ბეჭედი უნდა ჩაეგდო და შუალამისას, თაფლის სანთლის შუქზე, ჯერ სარკეში, სარკიდან - წყლიან ჭიქაში ჩაგდებულ ბეჭედში უნდა ჩაეხედა, სადაც ის თავის საბედოს „დაინახავდა“; ცხადია ამდენი აზრიანი თუ უაზრო აქტიურობები მას იმის განწყობას შეუქმნიდა, რომ მისთვის სასურველი ადამიანი ან მისი მსგავსი მაინც „დაენახა“. ანუ, ესეც საკუთარ არაცნობიერში „ჩახედვის“ ერთ-ერთი მეთოდი იყო, იმის მცდელობა, რომ „დაენახა“ ის, რაც მისმა არაცნობიერმა „მემ“ იცოდა, მაგრამ რაც ცნობიერმა „მემ“ არ იცოდა, რომ იცოდა.

➤ სტუდენტობისას, მეგობრებმა ღამის „სპირიტუალურ სეანსზე“ დამპატიყეს. მიუხედავად ჩემი ურწმუნობისა, მაინც წავედი; მის შესახებ ბევრი რამ წაკითხული მქონდა და მინდოდა ჩემი თვალთ მენახა ეს პროცესი; მისვლისთანავე ერთი ვაჟი ზედმეტად სერიოზული, დაბღვერილი და თავის აღმატებულობაში დარწმუნებული მეჩვენა. ჩაი ისე დავლიეთ, რომ ჩვენს ღიმილიან ურთიერთობაში მონაწილეობა არ მიუღია.

მოგვიანებით მივხვდი, რომ მას ასეთი „პოზა“ ჩვენი შინაგანი განწყობის შესაქმნელად სჭირდებოდა; შუალამისას მან მაგიდაზე უზარმაზარი თეთრი ქაღალდი გაშალა, რაზეც ასევე უზარმაზარი წრე იყო შემოხაზული. მის ირგვლივ ქართული ანბანი იყო მიწერილი; ვაჟმა ქაღალდზე ლამაზი, პრიალა,

ამობრუნებული ლამბაქი დაამხო და სერიოზული სახით რა-  
ღაც მარტივი ლიტანია შეასრულა; მერე თვალები მაღლა მიაპ-  
ყრო და უხმოდ მცირე ლოცვა აღავლინა. მერე ამობრუნებული  
ლამბაქის ფსკერზე საჩვენებელი თითის დადება გვთხოვა და  
თავისი ადრე გარდაცვლილი მეგობრის სული გამოიძახა.

მცირე ლოდინის შემდეგ ლამბაქი შეინძრა, რაც თითქოს  
იმის მაუწყებელი იყო, რომ „სული მოვიდა“! მერე, არანორმა-  
ლურად შემზარავი ხმით მიმართა - ჩვენ, შენი მეგობრები მო-  
გესალმებით; გვინდა რამდენიმე კითხვით მოგმართოთ და  
გავიგოთ უახლოეს დღეებში რა გველოდება. თანახმა ხარ თუ  
არა, რომ გვიპასუხო?

ლამბაქი წრის ირგვლივ გასრიალდა და იქ შეჩერდა, სა-  
დაც ასო „დ“ ეწერა, შემდეგ „ი“, შემდეგ - „ა“, „ხ“ დაიწერა - ე. ი.  
„დიახო“.

მედიუმის (შუამავალს ნიშნავს) დასერიოზულებამ და  
უცნაურმა ხმამ ღიმილი მომგვარა, რაც მედიუმმა მაშინვე  
შეამჩნია და მითხრა - თქვენ დღეს მზად არახართ სულებთან  
სასაუბროდ, გთხოვთ ხელს ნუ შეგვიშლითო და ლამბაქიდან  
ხელის ალება მთხოვა, რაც დაუყოვნებლივ შევასრულე - გარე  
დამკვირვებლის როლში ყოფნა გაცილებით მერჩია.

ამის შემდეგ დაიწყო შეკითხვები და პასუხები: მედიუმის  
შეკითხვა: - უყვარს თუ არა ვ-ს მ-? (მ - ჩვენი კოლექტივის  
ერთ-ერთი წევრი; ვ - მისი შორეული სიმპატია); სულმა  
„დაწერა“ დიახო; როდის აპირებს მასზე დაქორწინებას?  
„სულმა დაგვიწერა“ - შემოდგომაზე დავქორწინდებითო.

თავდაპირველად მ - გახარებული იყო, მაგრამ დაქორწი-  
ნების ვადის დასახელებამ, ეჭვი გაუჩინა - ჯერ მას იმ ვაჟთან  
ისეთი ურთიერთობა არ ჰქონია, ასე მალე რომ ქორწინებით  
დამთავრებულიყო.

განთიადმდე ვისხედით და ჩვენი მედიუმის მიერ „ამოკითხულ“ წინასწარმეტყველებებს ვისმენდით, თუმცა მის მიმართ მხოლოდ მე როდი ვიყავი სკეპტიკურად განწყობილი; რომ დავიშალებო, პირვანდელი აღფრთოვანება აღარავის ეტყობოდა.

ამ ღამემ მე საკუთარი „თავის შეცნობის“ მექანიზმი აღმომაჩენინა სეანსის მონაწილეებში სათანადო განწყობის შექმნით (უჩვეულო რიტუალებით), ზემგრძნობიარე მედიუმს მართლაც შეუძლია (ჩვეულებრივი ადამიანის მიერ აღუქმელი გამღიზიანებლის აღქმა) ის ინფორმაცია „აღიქვას“, რასაც სეანსის ის მონაწილე გაუცნობიერებლად (უნებლიედ) გასცემს ვის შესახებაც შეკითხვაა დასმული; მაგალითად, როცა შეეყვარებული ადამიანი მედიუმს სთხოვს თავის გარდაცვლილ მეგობარს მისი შეყვარებულის სახელი ჰკითხოს, ცხადია მთელი მისი ბიო-ფსიქიკური არსება იმ ვაჟის სახელს „თავის გულში“ „ყვირის“, რასაც „ზემგრძნობიარე მედიუმი“ „აღიქვამს“ და ახმოვანებს; მაგრამ ეს „ზემგრძნობიარე მედიუმები“ ცხოვრებაში ჯერჯერობით იშვიათია; ვარაუდობენ, რომ მომავალში ეს უნარი ბევრს ექნება; დღეს კი, მეტ წილად, ამგვარ სეანსებში მედიუმი ეშმაკობს და ლამბაქს ცნობირად „დაარბენინებს“, თუმცა, გამორიცხული არაა, სეანსის მონაწილეთა შორის ვინმე მართლაც ისეთი „არანორმალურად მგრძნობიარე“ აღმოჩნდეს, ვინც ერთ-ერთი იმათგანის ძლიერ სურვილს ჯერ კიდევ მაშინ „ამოიცნობს“ სანამ თავად ის „ერთერთი“ ამას გააცნობიერებს.

ანუ, სპირიტუალიზმი არც მთლად ცრუა და არც მთლად უტყუარი. „მედიუმმა“ კითხვას რომ სინამდვილესთან მიახლოებული პასუხი გასცეს შეგრძნების ზემგრძნობიარე უნარი და სათანადოდ განწყობილი, შთაგონებადი პარტნიორები უნდა ჰყავდეს.

ჩვენს იმდამინდელ „ამომცნობს“ (მედიუმს) კი, მიუხედავად მისი დიდი მცდელობისა, ეს უნარი არ აღმოაჩნდა - რის გამოც ის, რაც მან ჩვენ გოგონებს უწინასწარმეტყველა, ერთიც არ ასრულებულა.

თუმცა, იმ ვაჟის სურვილი, რომ გოგონებისთვის სასიამოვნო ინფორმაციები მიეწიდებინა და ისინი გაემხნევებინა, დიდად დასაფასებელი იყო.

**„მოლაპარაკე ფოთლები“ და ქოთანში დამწყვდეული „ყვავის სიბრძნე“**

ბევრ ჩვენგანს წაუკითხავს ან გაუგონია როგორ ამხილა ტყუილში ილია ჭავჭავაძემ მევახშე, რომელიც გლეხს ვალის დაუბრუნებლობის გამო ედავებოდა, მაგრამ ახლა მაინც გავიხსენოთ ეს როგორ მოხდა: ერთხელ, როცა ბატონი ილია თიანეთის რაიონში მოსამართლედ მუშაობდა, მასთან მომჩივანი მევახშე და მოპასუხე გლეხი მისულა. მევახშე, გლეხს, ვალის დაუბრუნებლობაში სდებდა ბრალს. გლეხი იფიცებოდა - დავუბრუნეო; ცხადია ამის საბუთი გამოუცდელ გლეხს არ აღმოაჩნდა. მევახშეც იფიცებოდა - არაო, არ დაუბრუნებიაო!

- თუ გახსოვს მაშინ სად იყავით, როცა ვალი დაუბრუნეო? ჰკითხა ილიამ გლეხს; როგორ არ მახსოვს, სოფლის განაპირას, დიდი მუხის ძირასო!

- ჰოდა, წადი ახლა და იმ მუხის ფოთლები აქ მომიტანე, ისინი სიმართლეს იტყვიანო; - რას ამბობთ კაცო, იქამდე მისვლას ნახევარი დღე დასჭირდება, ნახევარი დღეც უკან დაბრუნებასო, შეჰყვირა მევალემ, რომელიც ძალიან გვიან მიხვდა „მახეში გაბმული“ რომ იყო.

იმ ხერხს, ილიამ რომ მიმართა, მართლმსაჯულება მისი

„სიცრუის“ გამო არ სცნობს და სამართლიანადაც, რაკი ესაა „ერთგერადი სიბრძნე“, რომელიც სხვა დროს აღარ გამოდგება; საქმე იმაშია, რომ, რაკი „მევახშეები“ ამ „ანკესზე“ ერთხელ წამოეგებიან, მეორედ „ჭკუას ისწავლიან“ და უფრო მოხერხებულად იცრუებენ.

„ცრურწმენების“ სასარგებლოდ მაგალითების მოტანა კლასიკური ლიტერატურიდანაც შეიძლება.

ჯეკ ლონდონის ერთ-ერთი ნოველა ალასკაზე მცხოვრები იმ ხალხის ერთ ეპიზოდზე მოგვითხრობს, რომლებიც ჯერ კიდევ შამანების და ტომის ბელადების გავლენის ქვეშ იმყოფებოდნენ.

ამავე სოფელში ცივილური სამყაროდან ჩასული ათეისტიც ცხოვრობდა; ის „ცრურწმენებში ჩაფლული“ სოფლელების „თვალის ახელას“ და ცოდნისკენ, განათლებისკენ მათ „შემობრუნებას“ ცდილობდა, მაგრამ მან ერთის მეტი ვერავინ გადაიბირა. ის ერთი ადგილობრივი ათეისტი დიდი ხალისით ეხმარებოდა „დიდი მიწიდან ჩასულს“ შამანის გავლენისაგან „ხალხის დახსნის“ საქმეში.

ერთხელ, ტომის ბელადს, ამრიკელი სტუმრის მიერ ნაჩუქარი ჭრელი საბანი მოჰარეს; ეს იყო სოფლის ცხოვრებაში უჩვეულო ამბავი, რაკი იქ არასოდეს არავის არაფერი დაუკარგავს (რაკი დასაკავიცი არაფერი ჰქონდათ).

ადგილობრივმა ათეისტმა გაიხარა; თუ მას აქამდე არავინ უსმენდა, ახლა დრო იხელთა, შამანის გაბითურების მიზეზი მიეცა - იპოვოს ახლა თქვენმა „ბრძენმა“ დაკარგული საბანი, ის ხომ გულთმისანიაო, იცინოდა.

შამანი მშვიდად იყო - ვიპოვით, ვიპოვითო, გაიძახოდა;

შემდეგ კი აი რა მოხდა:

შამანის მითითებით სოფლის მცხოვრებლები, უჩვეულო სანახაობის მოლოდინში მოედანზე შეიკრიბნენ. იქ კარავი

გეშალათ, შიგ კი თავმოკრული ქოთანნი ჩაედგათ, სადაც ყვავი იჯდა; სოფლის მცხოვრებლები კარავში სათითაოდ უნდა შესულიყვნენ, ქოთანზე ხელი მოესვათ და როცა ქოთანს ქურდის ხელი შეეხებოდა, ყვავი დაიჩხავლებდა.

ათეისტი ხარხარებდა - ხომ გეუბნებოდით, ამდენ ხალხს ერთი კაცი გასულელებთ! როგორ გჯერათ, რომ ყვავი ქურდს გამოიცნობს?

მაგრამ კარავში მაინც ყველა შედიოდა და შედეგს ინტერესით ელოდა.

სულ ბოლოს კარავში ადგილობრივი ათეისტიც შევიდა, რაკი შამანის გადაწყვეტილებას ისიც უნდა დამორჩილებოდა.

...მაგრამ ყვავმა - არ დაიჩხავლა!

სოფელი ღელავდა, ათეისტი ზეიმობდა, შამანი ერთსა და იმავეს მშვიდად იმეორებდა დაიცათ, დაიცათ, ქურდს უსათუოდ ვიპოვითო!

ბოლოს, შამანის მითითებით, სოფლელები წრეზე დადგნენ, წინ ხელებგაშვერილები, ხელისგულებით ზემოთ. ხალხი, „სასწაულის“ მოლოდინში, გარინდული იდგა და ელოდა.

ბოლოს, შამანმა რანდენიმე თანასოფლელთან ერთად წრეზე ჩმოიარა, თან სოფლელებს ხელისგულებზე გულმოდგინედ აკვირდებოდა. ბოლოს, ხელი ერთ კაცს დაადო - საბანი ამ კაცს წაუღიაო, თქვა და კაცები მის სახლში ნაქურდალის წამოსაღებად გაგზავნა. ისინი მალე შალის საბნით დაბრუნდნენ, რასაც გაოცებული სოფლელები ყიჟინით და შამანის მიხვედრილობით აღტაცებულები შეხვდნენ.

გაირკვა, რომ ქოთანში არავითარი ყვავი არ მჯდარა; ქოთანნი კი გამურული ყოფილა; ბრძენმა შამანმა, რაკი კარგად იცოდა ადამიანის ფსიქიკის „საიდუმლოები“, სწორად ივარაუდა - იმ ქოთანს ქურდი ხელს რომ არ მოუსვამდა; მართლაც,



ყველას აჩნდა ხელის გულზე მურის კვალი, ერთს გარდა და ეს იყო... თუ მიხვდებით ვინ? სწორია, ათეისტი!

ამ პატარა ნოველაში ავტორმა ხალხური სიბრძნის სიკეთე შეგვახსენა და ისიც თქვა, ყველა ადამიანი რომ მორწმუნეა, მიუხედავად იმისა, იცის მან ეს თუ არა. როცა ათეისტი „გამოცდის“ წინაშე დადგა, - დამარცხდა; მან ქოთანს ხელი ვერ შეახო, რისი მიზეზიც შინაგანი, გაუცნობიერებელი რწმენა იყო, რასაც ის ვითომ ებრძოდა. ანუ, ავტორმა ერთხელ კიდევ შეგვახსენა - შემოქმედმა „წინასწარ იზრუნა“ და ადამიანში შინაგანი „ცენზორი“ - სინდისი იმთავითვე ჩანერგა; დიდი ილია ხომ ბრძანებს - სინდისი - ესაა პატარა ღმერთი ჩემშიო!

### შავ სიაში შეტანილი „ძაღლის ყმუილის საიდუმლო“

ალბათ ბევრ ჩვენგანს ახსოვს ნოდარ დუმბაძის ნოველა - „ძაღლი“; ალბათ ბევრს ცრემლიც დაუდვრია ჩვენი საყვარელი, უტყუი მეგობრებისადმი იმ უმადური დამოკიდებულების გამო რაც იქაა მოთხრობილი - ძაღლებს მთელი სოფელი იმის გამო განუდგა, რომ ერთის ყმუილს მთელი სოფლის ძაღლებიც აჰყვნენ; ეს ფაქტი უბედურების მომასწავებლად მიიჩნიეს, რის გამოც სოფელმა ყველა მცხოვრებს საკუთარი ძაღლის მოკვლა დაავალა; როგორ მოხდა, რომ ასე სასტიკად გამოხეს იმ ტრადიციის მიმართ თავის დამოკიდებულება, რომელიც ასე დიდხანს შემორჩა ხალხის მეხსიერებას?

ამ კითხვაზე პასუხი ცოტა შირიდან უნდა დავიწყოთ:

ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმა შეგრძნებების ორგანოებზეა დამოკიდებული; ესენია მხედველობის, სმენის, ყნოსვის, შეხების და ტკივილის შეგრძნების ორგანოები (ლაპარაკობენ აგრეთვე „მეექვსე გრძნობის ორგანოზე“, რაშიც ძირითადად

ინტუიციით მისაწვდომი შინაარსები იგულისხმება, რისი განხილვის საჭიროება აქ არაა).

ადამიანების შეგრძნების ორგანოების ფუნქციობა, მცირე ინდივიდუალური სხვაობებით, თითქმის ყველასი, ერთნაირია; სხვაობები კი როგორც რეცეპტორების ფიზიოლოგიურ აგებულებაზე, ისე ინტერინდივიდუალურ ფსიქიკურ სხვაობებზეა დამოკიდებული; მაგალითად, ზოგის სმენის რეცეპტორი სხვის სმენის რეცეპტორზე უფრო გავარჯიშებულია (ან თავიდანვე სხვისაზე უფრო მგრძნობიარე იყო), რის გამოც ის უფრო მცირე ინტენსივობის ბგერებს აღიქვამს, ვიდრე სხვა. ასევეა ყველა შეგრძნების ორგანოს „მუშაობის საიდუმლო“ სუნისადმი ან ტკივილისადმი ზოგი უფრო მგრძნობიარეა, ვიდრე სხვა და ა.შ.

არსებობს ისეთი შემთხვევები, როცა „ადამიანი ტკივილს არასოდეს უჩიოდა, მაგრამ უეცრად რაღაც დაავადებით გარდაიცვალა“ ანუ, საშიშროების მოახლოების გამო ის „ტკივილმა თავის დროზე არ გააფრთხილა“, რაკი მისი ტკივილის შეგრძნების რეცეპტორი ნაკლებ მგრძნობიარე იყო. ამიტომ ამბობენ - ტკივილი ადამიანის მეგობარიაო! ადამიანს ტკივილი ავადმყოფობის დაწყებისთანავე „აფრთხილებს“ და სათანადო ზომების საჭიროებას შეახსენებს.

რაც შეეხება ინტერინდივიდუალურ ფსიქიკურ განსხვავებულობებს, ის, ადამიანის ამა თუ იმ ნერვული ტიპისადმი (მეტად ან ნაკლებად აგზნებადი) მიკუთვნებულობაზე ან აღზრდის სტილზეც არის დამოკიდებული. მაგალითად, ზოგიერთ ხალხებში ღორის ხორცის მწვადების დანახვა ზიზღის შეგრძნებას იწვევს, ზოგიერთში, იგივე განცდას იწვევს - ლოკოკინებით ან ბაყაყით მომზადებული კერძები; ან, ერთსა და იმავე კულ-

ტურის ადამიანებში, ზოგს კლასიკური მუსიკა ანიჭებს ტკობას, ზოგს - მეტალიკა და ა.შ.

მაგრამ ახლა ჩვენ „აყმუვლებული ძაღლის“ ტრაგედიის მიზეზის ახსნა გვინტერესებს: ცნობილია, რომ ძაღლებს, როგორც წესი, ყნოსვის უნარი განსაკუთრებულად განვითარებული აქვთ; როგორც სპეციალისტები ამტკიცებენ, ის „მომავდავი ადამიანის სუნს“ ექვსი თვით უფრო ადრე გრძნობს, სანამ თავად ავადმყოფი ტკივილს შეიგრძნობს.

ამიტომ ყმუის „საწყალი ძაღლი“ - ის გრძნობს „სიკვდილის სუნს“, მაგრამ მისი არავის ესმის; ადამიანებს ჰგონიათ სიკვდილი ძაღლის ყმუილმა გამოიწვია! არადა 1 „ამ შემთხვევაში უბედურების მიზეზი ძაღლი კი არა, ადამიანის შეცდომაა!

სავარაუდოდ, ძაღლის ყმუილის სიკვდილთან (ავადმყოფობასთან ან მსგავს ხიფათთან) დაკავშირება ძველთაძველი სიბრძნე იყო, რის მიზეზიც დროთა განმავლობაში დავიწყებას მიეცა, დარჩა მხოლოდ მისი შედეგი - უბედურება, რამაც დროთა განმავლობაში მიზეზის სახე შეიძინა და რასაც მრავალი „ჭკვიანი და ერთგული“ ძაღლის სიცოცხლე შეეწირა.

ცხადია ადამიანთა ამ შეცდომას დღეს მედიცინამ ფარდა ახადა და ძაღლის მიერ პატრონის „გაფრთხილებამ“ თავის ფუნქცია დაკარგა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მისი ეს უნარი მაინც დასაფასებელია, რაკი ის, თავის დროზე ხიფათის მოახლოების მაუწყებელი იყო და სასჯელს სულაც არ იმსახურებდა.

მაშასადამე, ამ „ცრურწმენის“ მიზეზი „ცრუ“ სულაც არაა რაკი, ძაღლის ყმული - საფრთხის მოახლოების მაცნე ყოფილა; ცრუ ის რწმენა იყო, ადამიანები რომ ხელიდან უშვებდნენ ამ შანსს, საწყალი ძაღლის ყმული კი „შავ სიაში“ ადამიანთა უვიცობის გამო მოხვდა.

## თავი 5. დაშინებული ფსიქოლოგიური „საიდუმლოები“ ზღაპრებსა და თქმულებებში

### ნაცარქექია

(ოჯახიდან წასვლის და შინ დაბრუნების იდეა, იმპერიებთან ურთიერთობების სტრატეგიები თუ მატერიალური სარგებლის სურვილით ნაკარნახევი ეშმაკობები?)

გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში გაზეთ "ლიტერატურული საქართველოს" ფურცლებზე, ცნობილი ქართველი მოღვაწეების (აკაკი ბაქრაძე, გურამ ასათიანი) მიერ გაიმართა დისკუსია ქართული სულის სპეციფიკაზე, სათაურით - „სათავეებთან“. გამოითქვა მოსაზრება, რომ ყოველი ქართველისთვის ცნობილი და საყვარელი ფოლკლორული გმირი ნაცარქექიაა. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ისაა, რომ ყოველ ქართველში პატარა ნაცარქექია „ზის“. იგი ზარმაცი, ღარიბი, მაგრამ კარგი ცხოვრების მოყვარულია, რასაც კიდევ აღწევს მოხერხებულობა-ეშმაკობით. ამის გამოა ეს ზღაპარი ყოველი ქართველის სულს რომ ეხმიანება, რის გამოც ის ქართველებმა შეიყვარეს.

იქვე ითქვა, რომ ქართული სულის სპეციფიკად მხოლოდ მატერიალური სიკეთეების მისაღებად ეშმაკობა-მოხერხებულობის გამოცხადება არ გამოდგება, რამდენადაც იოლად დოვლათის ხელში ჩაგდებაზე არც სხვა ერის ფოლკლორული გმირები ამბობენ უარს.

მათი აზრით, ქართული სულის სპეციფიკა მცირე და სუსტი ქვეყნისთვის დამახასიათებელი საკუთარი სიპატარავის კომპლექსია, რის საკომპენსაციოდ მოხერხებულობა-ეშმაკობით, დაპირისპირებული მხარის - ბაყბაყ-დევეების გაცურება-მოტყუება გამოდგება. საქართველო ხომ მუდამ "ბაყბაყ-დევეების" გა-

რემოცვაში ცხოვრობდა, მის "ჩაყლაპვას" რომ ლამობდნენ! გადარჩენის გზად, ტანად პატარა ნაცარქექიას ჭკუამ (აღლომ) ეშმაკობა-მოხერხებულობა უკარნახა ("ხერხი სჯობია ღონესა..."). რითაც მან, ასე თუ ისე, არსებობის შენარჩუნებაც მოახერხა და თავისთვის და თავის ძმებისთვის დოვლათი და უსაფრთხოებაც გაინაღდა.

ასეთივე მოტივებზეა შექმნილი „ხუთკუნჭულაც“ და ბევრიც სხვა ზღაპარიც, რომელთა გმირები ჭკვიანი, მაგრამ ღარიბი პერსონაჟები არიან; ცხოვრებამ მათ არსებობის უფლების და საარსებო საშუალებების მოპოვების ხერხი ეშმაკობა-მოხერხებულობა და ბაყბაყ-დევეების დამარცხება ასწავლა.

ანუ, ჩვენმა წინაპრებმა ამ ზღაპრებში "ბაყბაყ-დევეებთან" - იმპერიებთან საურთიერთობო პროგრამა დაგვიტოვეს - როცა პატარა, სუსტი, ღარიბი და უმეგობრო-უნათესაო ქვეყანა ხარ და მეზობელ „ბაყბაყ-დევეებს“ შენი „ჩაყლაპვა“ სურთ, მტრებს ჭკუით, ხერხით უნდა აჯობო, თორემ დაიღუპები; იმპერიებთან ურთიერთობა კი ის შემთხვევაა, როცა შესაძლოა ქვეყნის გადარჩენისთვის "სახელოვან სიკვდილს" „ნამძახი სიცოცხლე“ სჯობდეს, რაკი საქმე ქვეყნის გადარჩენას ეხება და არა ცალკეული პიროვნებისას, ვისაც აქვს უფლება განაგოს საკუთარი ყოფნა-არყოფნის საკითხი (ეს იდეა ჩემმა შვილმა - მეექვსე კლასელმა გელამ მაშინ მომაწოდა, როცა მან „საყოველთაო ჭეშმარიტებებს“ კრიტიკულად გადახედა).

ანუ, მორალი, ზნეობა, თავდაცვის ინსტინქტის საუძველზე წარმოშობილი კულტურალური წარმონაქმნია და ის, მაღალგანვითარებულ არსებებს - ადამიანებს, საწყისი ფორმით, თანდაყოლილი აქვსო (როგორც ზოგჯერ ამტკიცებენ, ცხოველებსაცო; თურმე, ზოგიერთ ცხოველს, დანაშაულის გამო, სინდისიც კი აწუხებს - ძაღლს, ცხენს; ასევე თავისივე მსგავ-

სის მიმართ თანაგრძნობის უნარიც; მგლებს, როცა საერთო მტერი გამოუჩნდებათ, ურთიერთქიშპი „ავიწყდებათ“ და მტერს ერთად უტევენო); კულტურა (აღზრდა) კი, ადამიანს კარგის და ცუდის, სიკეთის და ბოროტების ერთმანეთისგან გარჩევა-გაცნობიერებაში და ბოროტის დამარცხებაში ეხმარება.

არსებობს ამ ზღაპრის სხვა საინტერესო ინტერპრეტაციაც, რაც უფრო ზრდის მის მნიშვნელობას; ანუ, სხვადასხვანაირი ინტერპრეტაციები (ვარაუდები) ერთმანეთს სულაც არ გამო-რიცხავენ, ისე, როგორც ოდისეუსის მსგავსად ნაცარქექიას შინ დაბრუნების მარადიული იდეა და „ნაცარქექიაში“ ნაგულისხ-მევი - მეზობელ იმპერიებთან ურთიერთობის სტრატეგია.

### გულუხვის, მუნწის და მიქელ-გაბრიელის ზღაპარი, ანუ სტუმართმოყვარეობის ხიბლი

ერთხელ ერთ კაცს მიქელ-გაბრიელი მიადგა - მოემზადე, უნდა წაგიყვანო.

კაცმა „სტუმარს“ გაუღიმა, გულლიად შინ შეიპატიჟა - მოდი, ჯერ ჭიქა ღვინო დამილიეო; გაუშალა პურმარილი; სვეს, ჭამეს, შექეფიანდნენ, სიმღერაც კი შემოსძახეს.

მიქელ-გაბრიელი კარგ ხასიათზე დადგა შენ კაი კაცი ყოფილხარ, მიდი იცხოვრე, კარგად იყავიო უთხრა, დაემ-შვიდობა და წავიდა.

მცირე ხნის შემდეგ მეზობლის ოჯახში წივილ-კივილი ატყდა - არიქა უშველეთ, ოჯახის უფროსი მიქელ-გაბრიელმა წაიყვანაო... მაგრამ ვილა უშველიდა!

„კარგმა კაცმა“ ხელი დანანებით ჩაიქნია - ეეეეჰ! ხომ ვამ-ბობდი, მაგ საცოდავს დაღუპავს თავისი სიმუნწეთქო!

ეს ზღაპარი ქართული სტუმართმოყვრული ფსიქიკის ფან-ტაზიითაა შექმნილი. ხომ ამბობენ - ფოლკლორში იმ ხალხის

სული ჩანს, ვინც მისი შემქმნელიაო! ოღონდ, ზოგჯერ, სტუმრის „გადაჭარბებულ“ სიყვარულს სიყალბის ელფერი დაჰკრავს, რასაც ისეთივე საფრთხეს ემუქრება, როგორც ყველაფერ ზედმეტს!

სტუმრის „მეტისმეტ“ სიყვარულს, ზოგიერთმა ხალხურმა ანდაზამ და სათნოებათა ფსიქოანალიზურმა გაგებამ „წყალი შეუყენა“.

ქართული კლასიკური ლიტერატურიდან (იხ. კლდიაშვილის მოთხრობები) ყველას გვახსოვს იმერული, ღიმბილისმომგვრელი სტუმარ-მასპინძლობა; სტუმრის „განსაკუთრებულ სიყვარულს“ მოლას ანეკდოტებშიც ვხვდებით, რაც „ყალბი სტუმართმოყვარობის“ მიმართ ჩვენი და არაბული კულტურის ერთნაირი დამოკიდებულების მაჩვენებლად შეიძლება ჩათვალოს (მოლამ სტუმარი შინ შეიპატიჟა. - ცხენი სად დავაბაო? იკითხა სტუმარმა; - ამ ჩემი ენის წვერზეო! უპასუხა თავისი „სტუმართმოყვარეობით“ თავის თავზე გაბრაზებულმა მოლამ).

ყალბი სტუმართმოყვარეობის შეფასებები ანდაზებშიც ბევრგან გვხვდება: „დილით ოქრო ხარ სტუმარო, სადამოს ვერცხლად იქცევი, თუ ცოტა შეგაგვიანდა, სპილენძად გადაიქცევიო“; „სტუმარი თევზსა ჰგავს, მესამე დღეს - ყროლდებაო“ და ა.შ.

ფსიქოანალიზმა კი მთლად „ბოლო მოუღო“ სტუმარ-მასპინძლობის მშვენიერ ტრადიციას! მის მიხედვით, თურმე, სტუმრის „თან გადაყოლა და სიყვარული“ მისი „არსიყვარულის“ კომპენსაციაა. დავაზუსტოთ: იგულისხმება „სიყვარულის“ მეტისმეტად გამოხატვა და არა საერთოდ ახლობლებთან ურთიერთობების სიხარული.

ანუ, „ზომიერების უნივერსალური პრინციპი“ სტუმართმოყვარეობის გამოხატვისასაც სახელმძღვანელო და გასათვალისწინებელი ყოფილა. ზომიერი და გულწრფელი სტუმარ-მასპინძლობა კი არც სტუმარს შეაწუხებს და არც მასპინძელს.

## სიზარმაცე, წინდახედულება თუ უაზრო კანონმორჩილება

ფოლკლორი რომ ერის სულის გამოხატულებაა, ამაზე ძველი თქმულებაც მეტყველებს (რითაც ქართველები ხან თავს იწონებენ, ხანაც - იდანაშაულებენ). ეს თქმულება თითქმის ყველა ქართველმა (ალბათ არაქართველმაც) კარგად იცის, მაგრამ აქ მაინც უნდა გავიმეორო:

ღვთისმშობელი, სხვადასხვა ხალხებს შორის მიწებს (ტერიტორიებს) ანაწილებდა; თქმულების ერთერთი ვარიანტის მიხედვით ამ დროს ქართველებს ეძინა; სხვა ვარიანტში - ქეიფობდნენ; ორივე ვარიანტი იმაზე მეტყველებს, რომ ქართველები ამქვეყნიური, პრაქტიკული ინტერესებისგან შორს იყვნენ/არიან - დროს ძილში ან ქეიფში ატარებდნენ. ბოლოს გაუმართლათ, როცა გონს მოეგნენ და ღვთისმშობელთან გამოცხადდნენ, ტერიტორიები უკვე განაწილებული იყო, მაგრამ ღვთისმშობელს დარდიმანდი და არაპრაქტიკული ქართველები უყვარდა, უნაწილოდ ვერ დატოვა და ის მიწები (ტერიტორიები) უბოძა, რაც თავისთვის ჰქონდა გადანახული.

ჩვენმა წინაპრებმა ამ თქმულებით გამოხატეს თავადაც კარგად რომ ჰქონდათ გაცნობიერებული საკუთარი ერთდროულად ნაკლიცა და ღირსებაც - დოვლათის მოხვეჭა-მოგროვება-ოფლისდვრას მეგობრებთან ურთიერთობა, ქეიფი და დროსტარება რომ ერჩიათ. ამგვარ ცხოვრებაზე ალბათ არც ერთი ხალხი უარს არ იტყოდა, მაგრამ ბუნებამ ქართველებით ყველა როდი გაანებივრა; თუმცა, თურმე კარგმა ბუნებრივმა პირობებმაც შეიძლება ქვეყანას ცუდი სამსახური გაუწიოს; აკი შეიძლება რომ ყველაფერი კარგი ცუდში გადაიზარდოს! ხშირად ადამიანს ნიჭერებაც „ცუდ სამსახურს“ უწევს ის შრომის უნარს ვერ ინვითარებს, რაკი ნიჭიერი, ბავშვობიდანვე



ყველაფერს ადვილად, უშრომელად სწავლობს! ამიტომ ამბობდნენ ჩვენი წინაპრები - ნიკს გაფრთხილება უნდაო!

ასე რომ, ქართველებს მაშინ, ძილის (თუ ქეიფის) გამო ბევრი არაფერი დაუკარგავთ, პირიქით, ღვთისმშობლის წილხვედრი ტერიტორიები ერგოთ და თავს ძილისაც და „ქეიფის“ უფლებასაც აძლევდნენ; თან, ძირითადად ამ ტერიტორიების მტრებისგან დაცვით იყვნენ დაკავებული; მაგრამ, როცა ნახეს ამასობაში მწირმიწიან ხალხს რა გულმოდგინებით მოუვლიათ თავიანთი კუთვნილი ტერიტორიებისთვის, როგორი შრომისუნარიანობა შეუძენიათ და ტექნიკაც შეუქმნიაათ!..

ქართული ფსიქიკის (სულის?) შესახებ ანეკდოტიც მოგვითხრობს; ამ თემაზე საუბარს შემდეგ თავში ვაპირებ, მაგრამ ახლა აქ ის ისე მჭირდება, რომ მისი გახსენებისგან თავს ვერ ვიკავებ; ანეკდოტი კი ასეთია:

დაჯდა ქართველი სკამზე; შეერჭო ქინძისთავი; ვინ ოხერმა დაარჭო აქ ქინძისთავიო! დაიდრიალა და ქინძისთავი შორს მოისროლა (ქართული დაუდევრობა!). დაჯდა სომეხი, შეერჭო. ვაა, ქინძისთავიი? კარგად დაათვალიერა და გულისპირში გაირჭო, გამომადგებო (სომხური წინდახედულება); დაჯდა რუსი, შეერჭო; - ვა! ქინძისთავი? ესე იგი ასეა საჭიროო! თქვა, ისევ იმ ადგილას დაარჭო და მერე ზედ დაჯდა (რაა ეს, „კანონის პატივისცემა“? თუ „მონური“ მორჩილება?).

ეს ანეკდოტი ერთნაირად დასცინის ქართულ დაუდევრობასაც, სომხურ წინდახედულებასაც და რუსულ „კანონმორჩილებასაც“, მაგრამ თუ ობიექტურები ვიქნებით, დასაცინი სულაც არაა არც წინდახედულება და არც კანონმორჩილება, თუმცა, რუსის შემთხვევაში ის მართლაც სასაცილოა, რაკი იქ „კანონი“ არაფერ შუაშია, იქ სწორედ დასაცინ კომფორმულობასთან გვაქვს საქმე; რაც შეეხება „ქართულ დაუდევრობას“, ის

ლიმილისმომგვრელი კი არის, მაგრამ როცა დაუდევრობა ერის მახასიათებელია, „წვრილმანშიც“ და „მსხვილმანშიც“ მართლაც დამაფიქრებელია.

## ფულის შოვნის ზღაპრული ხერხი

ქართულ ზღაპრებში მთავარი გმირები, ძირითადად, წარმატებებს ინდივიდუალურად, მარტოხელები, ეშმაკობით, ტყუილით, მოხერხებულობით ან დიდი ფიზიკური ძალით აღწევენ; ძნელად მაგონდება შრომის, სწავლის ან ჯგუფური სოლიდარობის მაგალითები (რაც ქართულ ფოლკლორში იშვიათია, თუმცა გვაქვს ყველასთვის ცნობილი ანდაზა - „ძალა - ერთობაშია“).

იმ იშვიათ გამონაკლისებს შორის არის ერთი პატიოსანი მშრომელი კაცი, ვინც ადამიანობის სპეციფიკას - შრომის აუცილებლობას აღიარებს და მოითხოვს, რითაც ეს ზღაპარი საკაცობრიო მორალის სფეროს და ცხოვრების წესს ეხმიანება და უერთდება.

იმ კაცს თავისი შრომით ღონიერი ოჯახი შეუქმნია, მაგრამ როცა ერთხელ ეს კაცი ავად გახდა და ლოგინს მიეჯაჭვა, ძლიერ შეწუხდა - მისი ერთადერთი ვაჟი არაფრისმაქნისი, ერთი ზარმაცი ვინმე იყო, ოჯახის გაძღოლის თავი არ ჰქონდა. შვილი დაიბარა და უთხრა - მე ვკვდები შვილო, შენ კი ფულის შოვნის თავი არა გაქვს; ქონება რომ დაგიტოვო, სულ მალე გაანიავებ, ამიტომ გადავწყვიტე რომ, რაც მიშოვნია, სხვას დავუტოვო;

რას ამბობ მამა, ფულის შოვნას რა უნდა, შენ ქონება დამიტოვე და ნახავ თუ არ შემიძლიაო!

მამამ მოითხოვა - ჯერ მაჩვენე, რომ შრომა შეგიძლია და მერე დაგიტოვებო.

ვაჟის დედამ შვილი ანუგეშა - არ შეგეშინდეს, ფულს მე

მოგცემ, მამაშენს აჩვენე და ქონებას დაგიტოვებსო.

ვაჟმა დედას ფული გამოართვა, ქალაქში წავიდა, ერთხანს იქ გაერთო, მერე შინ დაბრუნდა, დარჩენილი ფული მამას მიუტანა და უთხრა - მამი, აი ფული თუ ვერ ვიშოვეო! მამამ გამოართვა, ფული ერთხანს ხელში ატრიალა, მერე დაყნოსა და ბუხარში შეყარა - არა შვილო, ეს ფული შენი შრომით ნაშოვნია არააო.

ვაჟმა გაიცინა, ჯიბეებში ხელები ჩაიწყო და დედასთან გავიდა. დედამ ისევ ანუგეშა, ფული კიდევ მისცა და ისევ „ფულს საშოვნელად“ გაუშვა.

ვაჟმა ისევ დროსტარება არჩია, მამასთან კი, რაც გართობას გადარჩა, იმ ფულით დაბრუნდა. მამა ისევე მოიქცა, როგორც პირველად, ფული ცეცხლში შეყარა არა შვილო, არც ეს ფულია შენი შრომით ნაშოვნო!

დედამ ვაჟს უთხრა წადი და რომ დაბრუნდები, დაღლილი სახე მიიღე, ვითომ შრომობდი და მამა დაგიჯერებსო. ვაჟიც ისე მოიქცა, როგორც დედამ დაარიგა - ტანსაცმელები მიკმეუქნ-მოკმეუქნა, მტვერში ამოიგანგლა, თმები აიბურძგნა, მაგრამ მამამ ფული ისევ ცეცხლში შეყარა - არც ესაა შენი შრომით ნაშოვნო.

მაშინ დედამ უთხრა - ხომ ხედავ რომ ვერ ვატყუებთ, ახლა წადი, რაიმე საქმე იშოვნე, გაისარჯე, ფული თავად იშოვნე და მამა თავის ქონებას დაგიტოვებსო.

ვაჟი ქალაქში წავიდა, იქ, ბაზარში, ხალხს ხან მძიმე ტომრების გადატანაში დაეხმარა, ხან ხილის ყუთები ზიდა და მცირე ფული იშოვნა. შინ დაღლილი დაბრუნდა, მამას ფული ჩააბარა და დაელოდა რას იტყოდა. მამამ ფული აიღო, გადააბრუნ-გადმოაბრუნა, დაყნოსა და უთხრა - არა შვილო, არც ესაა შენი შრომით ნაშოვნო და ცხლში შეყარა.

რას შევები მამა! ეგ რა ჰქენი, ფული როგორ დაწვიო! ვაჟი

ბუხარს ეცა, ნაცარი და ნაკვერჩხლები გაქექა, გადარჩენილი ფული ფრთხილად ამოკრიფა და სათუთად შეინახა.

აი ახლა კი ვხედავ, ფული რომ შენი შრომით გაქვს ნაშოვნი; ასეა შვილო, რაზეც ოფლი არ დაგიღვრია, ის არც გიყვარს და არც გენანება. ახლა დავრწმუნდი, რომ შრომით ფულის შოვნა შეგძლებია, ესე იგი, მისი შენარჩუნებაც არ გაგიჭირდებაო და ქონება თავის შვილს უნადერძა.

ვფიქრობ ეს ამბავი არაკი უფროა, ვიდრე ზღაპარი; ის ფულის ეკონომიკურ ფუნქციაზე დაფიქრების სტიმულსაც გვაძლევს და იმ კაცის „გულუხვობაზეც“ ჩაგვაფიქრებს, ვინც ფული უშრომლად იშოვნა - ის ფული, რომელიც შრომით შექმნილი არაა, არც რეალური საქმის ექვივალენტია, უშედეგოა! ასეთი „ფული“ „უნაყოფო, უზნეო, მკვდარი ფულია“, რაკი მას ვინმესთვის სასარგებლო შედეგი საქმე, (პროდუქტი) არ მოჰყოლია, ანუ არაფერი შეუქმნია დაა არც ის კაცია გულუხვი, ვინც „არმად ნაშოვნ“ ფულს დაუნანებლად ხარჯავს!

### სისუსტის კომპენსაცია თუ დედასთან ფალავანი?

ეს ზღაპარი (თუ თქმულება?) წარმოშობით სპრსული ყოფილა, მაგრამ რაკი ის ქართულმა ხალხურმა ფოლკლორმა შეითვისა, ესეიგი ქართული ფსიქიკისთვისაც „ნაცნობი ჭირი“ ყოფილა. ამიტომ ზედმეტი არც ქართული ყოფისთვის უნდა იყოს მისი გაცნობა.

ზღაპრის მიხედვით ერთ სოფელში ერთი დიდი ღონის ვაჟი ცხოვრობდა, როგორც ამბობენ - სოფლის ფალავანი.

ერთხელ, სხვა სოფლიდან სხვა ფალავანი ჩამოიყვანეს მასთან საჭიდაოდ. მოსულ-დამხვდური ერთმანეთს შეახვედრეს, მაგრამ დამხვდური მის აღნაგობას და ლალ გარეგნობას შეუშინებია,

მოსულმა აჯობა და დამხვდური ფალავანი ბეჭებზე დასცა.

დამხვდური სახლში გამწარებული გაიქცა; მას ერთადერთი ახლობელი, დედა შეეგება - მოდი შვილო, გასადილოო. დამარცხებულ-გამწარებულმა ფალავანმა დედას ხელი სტაცა, ჰაერში დაატრიალა და აკივლებული ქალი სოხანეზე (მიწის იატაკზე) დაანარცხა.

სწორედ ასეთ „ვაჟკაცზე“ ამბობენ დედასთან - ფალავანო!

ცნობილი კარიკატურისტის - ბიდსტრუპის ოთხტომეულში ასეთი ნახატიცაა: კაბინეტში ღიპიანი და გაბლენძილი უფროსის წინ წელში მოხრილი, შიშით დაპატარავებული, თავდახრილი ჩინოვნიკი დგას და ჩანს, უფროსის ლანძღვას მოთმინებით უსმენს. ამის შემდეგ იგივე ჩინოვნიკი, ოჯაში, დამუქრებული და მუშტომარჯვებული, დედის, ცოლის და ბავშვების წინაშე მრისხანე და დაუნდობელი, ბრაზით „ცოფებს ყრის“, ოჯახის წევრები კი მის წინ თავდახრილები, შემინებული და ატირებულები დგანან.

ეს ზღაპარიც და კარიკატურაც ისეთ „ვაჟკაცებს“ დასცინის, ვინც „გარეთ“ ანუ სხვებთან (უფროსთან, მდიდართან, უცნობთან) გაუბედავია, შინაურებში კი (ცოლთან, დედასთან, შვილებთან) გაბედულიცაა და განსაკუთრებული აგრესიითაც გამოირჩევა.

ფსიქოლოგიაში, ასეთ უსამართლო-უაზრო განრისხებას, ანუ უზნეობას, არასრულფასოვნების კომპლექსით ხსნიან, რასაც ხშირად სუსტი, უძლური ადამიანები თავისი ნაკლის (სისუსტის) საკომპენსაციოდ მიმართავენ; ღირსეულ და ძლიერ პიროვნებას კი არ უჭირს სხვისი უპირატესობის აღიარება, რამეთუ - მჯობნის მჯობნი - არ დაილევა!

## „ჯადოსნური“ ქოთნის საიდუმლო ანუ „არაფერი ზედმეტი“

ერთმა კაცმა გზაში შემხვედრ ბერიკაცს გზა მიასწავლა, მან კი მაღლიერების ნიშნად ჯადოსნური ქოთანი აჩუქა, თან ორი ჯადოსნური სიტყვა ასწავლა ერთს რომ იტყოდა, ქოთანი ფაფის ხარშვას იწყებდა ისე, რომ არც წყალი იყო საჭირო, არც ცეცხლი, არც ბურღული, ცხიმი და მარილი. მეორე სიტყვას რომ იტყოდა, ქოთანი ფაფის ხარშვას შეწყვეტდა.

გახარებულმა კაცმა ქოთანი შინ მიიტანა, მაგიდაზე შემოდგა, ჯადოსნური სიტყვა თქვა და ქოთანმა სურნელოვანი ფაფის ხარშვა დაიწყო.

ოჯახის წევრებმა გაიხარეს, ფაფით აავსეს ჯამები, ქვაბები და ყველა ჭურჭელი, რაც ოჯახში ჰქონდათ; მაგრამ ღარიბ კაცს დაავიწყდა მეორე სიტყვა, რითაც ქოთანი უნდა შეეჩერებინა. ფაფა მაგიდაზე გადმოიღვარა, აავსო მაგიდა, გადმოვიდა იატაკზე, აავსო ოთახი, ფაფაში დაიხრჩვნენ ოჯახის წევრები, ქოთანი კი დულდა და გადმოდულდა; მერე ფაფამ გამოანგრია ოთახის კარები, ფანჯრები და ეზოში გაიჭრა; მორბოდნენ გახარებული თანასოფლელები ჯამებით, ქვაბებით, ქოთნებით ფაფის მარაგი რომ აეღოთ; ფაფა კი დულდა და გადმოდულდა; მალე მან წალეკა სოფელი და მდინარედ თავქვე დაეშვა, სხვა სოფლების წასაღეკავად...

ეს ზრაპარი (თუ იგავი?) მაშინ გამახსენდა, ქუჩაში გამოსვლა თანდათან რომ გაგვიჭირდა მანქანური ინდუსტრიის განვითარებასთან ერთად, საცობებში საათობით რომ ვდგევართ, სასუნთქი გზების დაავადებები რომ გახშირდა; ერთ ხანს სპეციალურად რკინის ფარეხებში საიმედოდ დაცული მანქანები დღეს ქუჩებში რომ დგანან და დაცვას აღარ საჭიროებენ - მათ არა თუ გაიტაცებს ვინმე, არამედ, ალბათ, რომ აჩუქო,

ველარც კი იჩუქებენ, რაკი სულ მალე აღარც მოძრაობის საშუალება ექნებათ, აღარც მანქანის დასაყენებელი ადგილი, თუნდაც ქუჩაში. არც არის გასაკვირი! კაცობრიობას ხომ ის „ჯადოსნური სიტყვა“ დაავიწყდა, რომელიც „ფაფის დუღილს“ - მანქანების წარმოებას შეაჩერებს, ადამიანებს ფეხით სიარულს გაახსენებს, ფილტვებს და გარემოს შეღავათს მისცემს. მანქანური წარმოება კი „დუღს და გადმოდუღს“; მანქანური ინდუსტრიის „მამები“ სულ ახალ და ახალ დიზაინს სთავაზობენ პრესტიჟს გამოდევნებულ ადამიანებს, რათა ახალმა, გაყიდვები უფრო გაზარდოს და მწარმოებლების მოგება გაზარდოს! ეკოლოგიური საფრთხეები და მისი შედეგები, ადამიანთა ჯანმრთელობა და კაცობრიობის მომავალი კი მხოლოდ „ცხოვრებაში ხელმოცარულებს“ (უფულოებს) ადარდებს!.

იგივე ითქმის მსუბუქი მრეწველობის პროდუქციაზეც ადამიანებს იმდენი საჭირო თუ არასაჭირო ნივთები - ავეჯი, ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, ელექტო მოწყობილობები - მობილური ტელეფონები, კომპიუტერული და საოჯახო ტექნიკა დაუგროვდა, რომ გაივსო ჩვენი ტრადიციული საცხოვრებელი ბინები, კარადები და განჯინები, გარაჟები, სადარბაზოები და ეზოები... სწორედ ის მდგომარეობაა, ადამიანი „ნივთებში რომ იხრჩობა“ („ფაფაში“). აკი ჩვენმა წინაპრებმა ანდაზად დაგვიტოვეს - „მეტისმეტი - რეტის რეტიო!“ ჩვენ წინაპრებს ჯერ კიდევ ძველ ბერძნებამდე სცოდნიათ ზომიერების ფარგლებში რომ ყველაფერი კარგია, უზომოდ კი - ყველაფერი ცუდი!

ანუ, ის ერთი ჯადოსნური სიტყვა, ზღაპრის გმირს რომ დაავიწყდა არის ზომიერება! ანუ, ძველბერძნული მოწოდება - არაფერი ზედმეტი!

იქნებ ის მეცნიერები მართალნი არიან ვინც ამტკიცებს -

ფოლკლორული სიბრძნეები მომავლის საფრთხეებზე მიგვანიშნებენ და კარგი იქნება, თუ მას გავითვალისწინებთო! იქნებ ისინიც მართლები არიან, ვინც ამტკიცებდა - კომფორტი დაღუპავს კაცობრიობასო? იქნებ ბიბლიური „ყვითელი მამონა“ (ყვითელი ოქრო; მამონა ეშმაკი) მართლა დაემუქრა კაცობრიობას? აკი დღეს ისაა ქვეყნის განმგებელი!

## მრისხანების ცოდვის სიკეთე-ბოროტობები ანუ მტრული ქვეყნის გახელების საფრთხეები

ერთ ზაფხულს (70-იან წლებში), ბიჭვინთაში აფხაზ გოგონასთან ვმეგობრობდი; მან ისეთი გულისშემძვრელი და ფსიქოლოგიური თვალსაზრისითაც საინტერესო თქმულება მიაგმო, რომ დღემდე არ დამვიწყებია; ახლა მინდა ის თქვენც გაიმბოთ:

ორი ძმა ჭიუხებში წასულა, სანადიროდ. სამი დღის უშედეგო ხეტიალის შემდეგ შინ ხელცარიელი ბრუნდებოდნენ. „გზა“ თვალუწვდენელი უფსკრულის პირას გადიოდა. უცბათ მოწინავე ძმას ფეხი დაუსხლტა, მაგრამ უფსკრულში გადაჩეხვას გადაურჩა - კლდის ნაპრალში ამოზრდილ ხეს ჩაეჭიდა და ჰაერში გამოეკიდა; ბილიკზე დარჩენილი ძმა საშველად კლდის ქიმზე გაწვა, ძმას ხელი ძლივს მიაწვდინა, მაგრამ ღონე არ ეყო, რომ ამოეყვანა. გადასაჩეხად განწირული ძმა სასოწარკვეთილი გმინავდა - შენი გზით წადი, მე აღარაფერი მეშველებათ; ბილიკზე დარჩენილი ეხვეწებოდა - ღონე მოიკრიბე, შენც ეცადე დამეხმარო, რომ გადაგარჩინო; ჰაერში გამოკიდული ძმა ერთხანს ამაოდ ცდილობდა თავისთვის ძალა დაეტანებინა, ენერგია მოეკრიბა და ტანი აემჩატებინა; სულ მალე მან მცდელობა შეწყვიტა - მე აღარაფერი მეშველებათ და ბედს შეეგუა. მაშინ ბილიკზე დარჩენილმა უკანასკნელი „ღონე“ იხმარა, მცდელობა თავადაც შეწყვიტა, ძმას ხელი უშვა, ფეხზე წამოდგა და



ჰაერში გამოკიდულ ძმას შანის მოგებით მიაძახა - ძალიანაც კარგი! ახლა წავალ და შენ საცოლეს ცოლად მე შევირთავო!

უფსკრულის თავზე ხის ტოტს ხელჩაკიდებულ ძმას ამ სიტყვებმა ძალა შემატა, ბრაზით „გაცოფებულმა“ მეორე ხელის მოშველიებაც მოახერხა, ორივე ხელზე აიწია და ბილიკზე ამოჩოჩდა, წამოდგა, ხელთ მოხვედრილი კლდის ნატეხი აიღო, ბილიკზე მიმავალ ძმას წამოეწია და თავში ღონივრად ჩაარტყა: თავგაპოხილი ძმა იქვე დატოვა, მისი თოფი აიღო და შინისაკენ გზა გააგრძელა.

ამ თქმულებამ თავზარი დამცა, მაგრამ იმ ხალხის დაკვირვების უნარმაც გამოცა, ვინც ეს ამბავი უძველეს დროში შეთხზა.

„მრისხანების ცოდვა“, ზოგჯერ, ადამიანს მართლაც უზარმაზარ ძალას - ფსიქიკურ ენერგიას ანიჭებს; ცალკეულ შემთხვევებში მისი სასიკეთოდ გამოყენებაც შეიძლება; თუ განრისხებული ადამიანი გონს მოეგება, შეუძლია ეს ძალა სხვა, ისეთი საქმისთვის გამოიყენოს, რაც, ძალის გამოყენებას, თუნდაც უაზროდ, საჭიროებს. ქართულ ფოლკლორში, ერთი შეხედვით ასეთი „უაზრო“ შრომის ნიმუშად ცნობილია „წყლის გაშოლტვა“; თუ დავუკვირდებით, ის „უაზრო“ სულაც არაა, რაკი „წყლის გაშოლტვისას“ ადამიანი ბრაზს დაიცხრობს და დიდი ცოდვის (დანაშაულის) ჩადენას გდარჩება.

„მრისხანების“ (ბრაზის), როგორც ძალის მომცემ წყაროზე ბევრი დაკვირება და ხალხური თქმულება არსებობს - ერთ ზღაპარში, გაბრაზებულმა საჰყარმა კაცმა მთა მოგლიჯა, შორს მოისროლა, მდინარე ჩაკეტა, დაგუბებულმა წყალმა კი მშვენიერი ტბა გააჩინა;

ერთმა ცოლზე გაბრაზებულმა ქმარმა „ჯავრი იმით ამოიყარა“ (ეს გამოთქმაც ძველქართულია), რომ შინ დიდი ხნის წინ

დანგრეული ბუხარი ააშენა, რითაც ცოლი სინდისის ქენჯნით „დასაჯა“.

გმირობების მაგალითებსაც, უსამართლობის გამო განრისხებული ადამიანები აჩვენებენ; დიდი ხნის წინ ეთნოგრაფიულ ლიტერატურაში ამოვიკითხე - რომელიღაც კონტინენტის აბორიგენებს სცოდნიათ - კონფლიქტის მხარეებს ერთმანეთთან აჩხუბებდნენ. ვინც გაიმარჯვებდა, მართალიც ის იყო. მათი რწმენით, სიმართლის დასადგენად ეს ხერხი საუკეთესოა, რაკი „მართალ კაცს“ თავისი სიმართლის რწმენა იმხელა ძალას აძლევს, რომ „გოლიათს გაუმკლავდება!“.

ზოგჯერ ეს აზრი ანეკდოტური ფორმითაც კი არის გამოთქმული;

ამის ერთერთი მაგალითია ქალაქში, კინტოების მიერ გაღებული რაჭველის ანეკდოტი; როცა ის მშობლიურ სოფელში ცხვირგატეხილი დაბრუნდა, თანასოფლელების დაცინვა-ხუმრობაზე - ამხელა ძალ-ღონის კაცს, ქალაქელი კინტოები როგორ მოგერივნენო, მას „უნებლიე სიბრძნე“ წამოსცდა - ქვე გულის მოსვლა არ დამაცადესო...

იგივე თემაზეა გადაღებული ყველასთვის საყვარელი ქართული მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმი „რეკორდი“, სადაც ფილმის მთავარი გმირი „მტერს“ „ეხვეწება“ - შემაგინე და გესვრიო!

ცხადია მთელი ამ ხუმრობანარევი „ფილოსოფოსობის“ მიზანი სამართლის მეცნიერების განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, ძველი არქაული მეთოდების რეაბილიტაცია არაა, მაგრამ თუ ამ ყველაფრიდან რაიმე სასარგებლო დასკვნას გამოვიტანთ, ზედმეტი არ იქნება. კერძოდ: 1. „მტერი“ (არც მოყვარე), იმისათვის, რომ ჩვენ „გული მოვიფხანოთ“, არ უნდა გავაბრაზოთ (განვარისხოთ), თორემ ამით მას ისეთ ძალას და

ენერგიას შევძენთ, რომ მისი დამარცხება გაგვიჭირდება. 2. თუ მრისხანების (ბრაზის) დამორჩილებას (მართვას) ვისწავლით, ის, შეიძლება სასარგებლოდაც და „საგმირო საქმეებისთვისაც“ კი გამოვიყენოთ.

ეს სიბრძნე ჩვენს წინაპრებს კარგად ჰქონიათ გაცნობიერებული; ამ „კარგად დავიწყებული სიბრძნით“ სარგებლობა არც ახლა გვაწყენს, ჩვენზე უფრო ძლიერ ქვეყნებთან ურთიერთობისას.

### „ჯერ თავო და თავო“ თუ სხვისი მოიმედება?

ჩვენი წინაპრების მიერ დიდი ხნის წინ აღმოჩენილი ფსიქოლოგიური სიბრძნის საჩვენებლად ისევ ბეზიას ნაამბობს მივმართავ:

ერთ ქალს ერთადერთი ვაჟი ჰყავდა; რომ იტყვიან - „თან ჰყვებოდა“, „ცოც ნიავს არ აკარებდა“, „მისთვის ცოცხლობდა“, „თავს დაჰკანკალებდა“ და ა.შ.

ერთხელ, ვაჟმა იფიქრა - მოდი გამოვცდი, მართლა ასე ძალიან უყვარვარ დედაჩემს? მქონდეს მისი იმედი, რომ ჩემი გულისთვის თავს გასწირავსო?

წინასწარ თადარიგი დაიჭირა და როცა შესაფერი დრო იხელთა, შინ სპეციალურად ნარბენ-აქოშინებული შევარდა, დედას მოეხვია და შეევედრა მიშველე დედა, დამმალე, მიქელ-გაბრიელი მომდევს, უნდა წამიყვანოსო... - ნუ გეშინია შვილო, მე აქა ვარ, მე გიშველიო!

სტაცა შვილს ხელი და თავლაში გაარბენინა, ბაგაში ჩააწვინა, ზემოდან ჩალა გადააყარა და თავად შინ დაბრუნდა.

ვაჟი წამოხტა, წინასწარ მომზადებულ შავ მოსასხამში გაეხვია, სახეზეც შავი ჩამოიფარა, ხელში ცელი დაიჭირა, ხმა

დაიბოხა და დედას მიადგა - დედაკაცო! ჩქარა შენი შვილი გამოიყვანე, უნდა წავიყვანო! დამალვა არ გაბედო, დავინახე ახლა რომ შინ შემოვიდაო!

დედა „გადირია“ - არაო, არ მოსულაო, იფიცებოდა;

მაშინ, შენ უნდა წაგიყვანოო, დაუღრიალა „მიქელ-გაბ-რიელმა“ და დედას ხელი სტაცა.

ქალს შიშისაგან ენა დაება და ესლა ამოილულლულა - ბა-ბა-ბაგა, ბაგა სკვდილოო!

ეს ძველისძველი თქმულება (თუ იგავი?) იმ ფსიქოანალიზურ „საიდუმლოდ“ შეიძლება ჩაითვალოს, ფსიქოლოგიაში „ახლახან“, მეოცე საუკუნეში რომ გაჟღერდა - ბუნების მიერ მინიჭებული „შვილის სიყვარული“ მაშინ „მთავრდება“, როცა ის ზრდას დაასრულებს და დამოუკიდებელ არსებობას შეძლებს. რაც შეეხება შვილზე „თანგადაყოლას“, ესაა არაბუნებრივი და მაშასადამე ყალბი, კულტურის მიერ, უფრო სწორად - „უზომოდ გაკულტურულებული“ ადამიანების მიერ „თავს-მოხვეული“ სიყვარული. აკი თანამედროვე ფსიქოლოგები გვარწმუნებენ - შვილის ქემმარტი სიყვარული ისაა, რომ ის დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის მოვამზადოთ, ხოლო როცა ე.წ. „სათბურს“ ვუქმნით - მშობლები ყველაფერს მზამზარეულად მივართმევთ, ამით თავად ვაჩვენებთ პარაზიტულ ცხოვრებას, ანუ მათ „დათვურ სამსახურს“ ვუწევთ - სხვის მოიმედედ ვზრდით; ისინი წარმატების მისაღწევად სხვისგან ითხოვენ (ან მოითხოვენ) დახმარებასო! ამიტომ ფსიქოლოგები მოგვიწოდებენ მშობლებო! თუ შეიძლება ცოტა ნაკლებად გიყვარდეთ თქვენი შვილებიო!

ზემოთ მოტანილ თქმულებაში (თუ იგავში?), როცა ექსტრემალურ სიტუაციაში არჩევანი სიკვდილ-სიცოცხლეს შორისაა, თავდაცვის ინსტინქტის კარნახით (ინსტინქტურად), დედაც კი

საკუთარ სიცოცხლეს ირჩევს; ანდაზის სახით ქართული სიბრძნეც ამავეს გვეუბნება მოკლედ, ნათლად და გასაგებად - „ჯერ თავო და თავოო, მერე - ცოლო და შვილოო (თუმცა, თუ დედა არჩევანის წინაშე, დაფიქრების შემდეგ დადგება, სავარაუდოდ, შვილის სიცოცხლეს აირჩევდა).

ერთ თურქულ სერიალში ბიზნესმენის ოჯახში, განებივრებული, შრომის უუნარო ვაჟი გაიზარდა. კაზინოში დიდი ფული წააგო, რის გადახდის უნარი, ან მშობლების დახმარების იმედი მას არ ჰქონდა. ამიტომ, მან მამამისის საწარმო გაქურდა, რის გამოც ციხეში მოხვდა. ოჯახური ტრაგედიის მიზეზების ანალიზისას, ბიზნესმენის ცოლმა, (უაღრესად ჰკვიანმა და ავკარგიანმა ქალბატონმა) ქმართან საუბრისას, ერთი ძველი ამბავი გაახსენა - გახსოვს ჩვენ ბაღში, ბუჩქზე ჩიტს რომ ბუდე ჰქონდა? ერთ დღეს ვნახე, რომ იმ ბუდიდან ბარტყი გადმოვარდნილიყო; ის საბრალობლად წიოდა, ფართხალებდა, დედას საშველად უხმობდა, მაგრამ დედა იქვე, მაღლა, ბუჩქზე იჯდა და მიშველებას არც აპირებდა. ბარტყმა ბევრი იწვალა, იწვალა და ბოლოს გაფრინდა.

ხედავ? ჩიტმა თავის ბარტყს ფრენა ასწავლა, ჩვენ კი შვილს „ფრენა“ ვერ ვასწავლეთ, ყველა პრობლემას ჩვენ ვუგვარებდით, ის კი უსუსური დარჩაო!

როგორც ფსიქოლოგები გვირჩევენ, აღზრდის პროცესში არავითარი „თან გადაყოლა“, არავითარი „ცივი ნიავის შიში“! ფსიქოლოგიამდელიც და თანამედროვე ფსიქოლოგიაც გვირჩევს - „არ დაკარგოთ ზომიერება! შვილების აღზრდისას იმდენი სიყვარული და იმდენი სიმკაცრე გამოიჩინეთ, რამდენიც შვილის დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის არის საჭირო, რათა ის სხვის მოიმედდეს, პარაზიტად არ გაზარდოს!“ აკი ქართული ანდაზაც გვასწავლის - „შვილი მტრულად გაზარდე, მოყ-

ვრულად გამოგადგებაო!" რასაც გამოცდილი ადამიანებიც ადასტურებენ.

ანუ, რას გვასწავლის ეს ზღაპარი? სხვის (თუნდაც მშობლის) იმედად ყოფნას თუ – სხვის (თუნდაც მშობლის) იმედად ყოფნის (სხვისი მოიმედებობის) სავალალო შედეგებს? თუ დამოუკიდებლობის, როგორც ჭეშმარიტი თავისუფლების მიმნიჭებელ, უმაღლეს ღირებულებას?

### ოპტიმიზმის ზღაპრული აპოლოგია ანუ „ასე ჯობია“

არ მახსოვს რომელი ხალხის ფოლკლორში ამოვიკითხე ზღაპარი - „ასე ჯობია“, მაგრამ ვფიქრობ, მიკუთვნებულობაზე უფრო მნიშვნელოვანი ის აზრია, რაც მასშია გაცნობიერებული და რაც ქართულმა ფსიქიკამ საკუთარივით შეისისხლხორცა (ახლა ჩვენი მთავარი მიზანი ფოლკლორული სიბრძნეების გაცნობიერებაა და არა იმის გარკვევა რომელი ზღაპარი რომელი ხალხის შექმნილია).

ამ ზღაპარში დაახლოებით იგივე აზრია გამოთქმული, რასაც დიდი რუსთაველი ამბობს - კეთილმან სძლია ბოროტსა, არსება მისი გრძელიაო! ეს აფორიზმი, ჩვენ დროში ხშირად გამხდარა კამათის საგანი, რაკი კეთილი და ბოროტი მუდამ ერთმანეთს ცვლიან; მაგრამ, ვფიქრობ, რომ ეს საკითხი საკამათო მათთვისაა, ვინც ცხოვრებას მოკლე დროით განზომილებაში უყურებს.

საქმე იმაშია, რომ აწმყოში, მოვლენები, როგორც წესი სიკეთე, ან ბოროტებაა; მხოლოდ გარკვეული დროის შემდეგ გამოჩნდება, ბოროტი (სისასტიკე), რომ ზოგჯერ სიკეთის მომტანი ყოფილა და პირიქით, რაც ერთ დროს სიკეთედ აღიქმებოდა, თურმე ბოროტება ყოფილა. სიკეთის უნივერსალურობას ეჭვ-

ქვეშ პრაქტიკა აყენებს, რაკი ადამიანების მიერ ფაქტების შეფასება ხშირად ერთმანეთის საპირისპიროა და რაოდენ პარადოქსულადაც უნდა გვეჩვენებოდეს, თავის „სასარგებლო“ არგუმენტები ორივე მხარეს აქვს.

ამ საკითხის გააზრებაში ფსიქოლოგების ის დაკვირვება გამოგვადგება, რასაც ადამიანის პესიმისტად ან ოპტიმისტად შეფასებისთვის გვთავაზობენ: თუ ადამიანი ამბობს „ჭიქა ნახევრად სავსეაო“, ის ოპტიმისტად მიიჩნევა, ხოლო თუ ამბობს - „ნახევრად ცარიელიაო“ - ის პესიმისტია; ასევეა სიკეთე ბოროტების საკითხის შეფასებისასაც. ზოგი, პესიმისტი, მოვლენებში, ცუდს უფრო ხედავს, ზოგიც პირიქით. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს - მისი ამა თუ იმ ტემპერამენტის ტიპისადმი მიკუთვნებულობა (სანგვინიკია თუ ქოლერიკი), ჯანმრთელობა, ცხოვრების წესი ან გუნება-განწყობილება; როცა ის კარგ გუნებაზეა, მოვლენების მისეული აღქმაც უფრო ოპტიმისტურია და პირიქით.

ერთხელ შვილიშვილმა მთხოვა - მოდი შარის მოდებობანა ვითამაშოთო.

დავთანხმდი; როცა რამეზე ვიტყოდი „კარგიათქო“, ის ამ შეფასების საწინააღმდეგოს მიმტკიცებდა; მაგალთად, მე ვამბობ - ნახე რა ლამაზად თოვს? ის: - მერე რა არის ამაში კარგი! ეგ ფანტელები დადნება, მერე მოყინავს, ვიღაცას ყინულზე ფეხი აუსრივალდება, დაეცემა, მოიტეხავს... კარგია?

ამ თამაშით ერთი და იგივე ფაქტის თუ მოვლენის სრულიად სხვადასხვა მხრიდან დანახვა-აღქმა და შეფასება შეიძლება; ამის გაცნობიერება ადამიანებს სხვებთან ურთიერთობისას გაუგებრობების თავიდან აშორებაში ეხმარება - კონფლიქტები ხომ ძირითადად ფაქტებისა და მოვლენების სხვადასხვა მხრიდან აღქმის მიზეზით ხდება!

კონფლიქტის მხარეებს შორის კონტაქტი და კომუნიკაცია, წესით, ორივე მხარეს ერთიმეორის ინტერესებისა და საჭიროებების გაგებასა და ურთიერთ თანაგრძნობის მიღწევაში უნდა დაეხმაროს.

ზღაპარი „ასე ჯობია“ ოპტიმისტურად განწყობილი ადამიანების შექმნილია, რაკი ყველა ბოროტებაში სიკეთეა დანახული (თუმცა, შესაძლოა მასში სხვამ ბოროტება დაინახოს).

მისი შინაარსი კი ასეთია:

ერთ მეფეს ვეზირი ჰყავდა, რომელიც ყველა ფაქტს ოპტიმისტურად ხსნიდა, ყველაფერზე იმახდა - ასე ჯობიაო;

ერთხელ, მეფეს, ნადირობისას დაშავებული თითი მოაქრეს; დაღონებულმა ეს ამბავი თავის მრჩეველს შესჩივლა

- ასე ჯობიაო, უთხრა მან.

მეფე გაბრაზდა და მრჩეველი დილეგში ჩასვა;

- ასე ჯობიაო, ისევ თქვა ვეზირმა.

სულ მალე მეფე თავის ამალით ლაშქრობაში გაემგზავრა; გზაში მათ თავს დაესხა რომელიღაც ველური ტომი - ყველანი დაიჭირეს, შებორკეს და სათითაოდ მათ კოცონზე შებრაწვას და ნადიმს შეუდგნენ.

მეფის შეწვის რიგმა რომ მოაღწია, ველურებმა შეამჩნიეს, მსხვერპლს რომ მახინჯი ხელის მტევანი ჰქონდა, რომლის შეჭმა, მათი რწმენით არ შეიძლებოდა. ამ მიზეზით დაწუნებული მეფე - გაუშვეს.

გადარჩენილ მეფეს მოაგონდა თითის დაკარგვის შეფასებისთვის თავისი ვეზირი დილეგში რომ ჰყავდა დამწყვდეული; მაშინვე მისი გათავისუფლება ბრძანა, თან მოუზოდინა - მე შენი სიბრძნე ვერ დავაფასეო... და განაგრძეს ძველებურად ცხოვრება.

ერთხელ მეფე ისევ შარის ხასიათზე დადგა - თავის მრჩეველს აუხირდა; - ვთქვათ და ჩემი თითის დაკარგვა, შემთხვე-



ვით, მართლაც „ჯობდა“. აი შენ რომ დილეგში კარგახანს მოგიწია ჯდომა, ამაზე რას იტყვიო? - დილეგში ჯდომამ მე სიცოცხლეს შემინარჩუნა; ასე რომ არ ყოფილიყო, მეც შენთან ერთად დამატყვევებდნენ! მე არანაირი მიზეზი არ მქონდა, რატომაც შესაქმელად უვარგისად ჩამთვლიდნენ და სხვებთან ერთად ჩამახრამუნებდნენ; ასე, რომ, მაშინაც მართალი ვიყავი, როცა ვთქვი „ასე ჯობიაო“ - უპასუხა მჩვეელმა.

ამ ზღაპრის მორალი ნათელია - ყოველ ბოროტებაში არის თავისი წილი სიკეთე, რასაც დანახვა და დაფასება სჭირდება, ეს კი მხოლოდ ბრძენს ხელეწიფება.

იგივეს ამბობს ქართული ანდაზაც - ზოგი ჭირი მარგებელიაო! (რუსული ანდაზაა - „нет худо без добра“).

უფრო კატეგორიულია ბველინდური რელიგიის მაჰა-მუდრას შეგონება - ბუნებაში არ არსებობს „კარგი“ და „ცუდი“; ეს ცნებები ადამიანის მოგონილია; ადამიანის აზრით „კარგი“ ისაა, რაც მას „აწყობს“ და პირიქით, რაც „არ აწყობს“ - ცუდი. მან (ადამიანმა) არ იცის, რომ ყველაფერი, რაც ღმერთის შექმნილია - კარგია, მაგრამ მას (ადამიანს) ჰგონია, რომ ის ცუდია, რაკი მოცემულ მომენტში ის მას „არ აწყობს“; შესაძლოა ამას მომავალში მიხვდეს კიდეც, მაგრამ ისიც შესაძლებელია, რომ ვერასოდეს მიხვდესო!

ჩვენ კი, უმჯობესია ოპტიმისტური დასკვნა გავაკეთოთ - რა ცუდადაც უნდა ვგრძნობდეთ თავს, გვჯეროდეს, რომ ის უსათუოდ, უსათუოდ სიკეთით შეიცვლება; თავის მხრივ სიკეთეც, ადრე თუ გვიან...

სათქმელი გამიგრძელდა, თუმცა დარწმუნებული არა ვარ, რომ ჩემი აზრი ნათლად გამოვხატე. ამიტომ, ისევ ჩემი ოთხი-ხუთი წლის ვაჟის მიერ წამოცდენილ „სიბრძნეს“ მოვიშველიებ - სიკვდილი კაია, აჰა ხო გეიმსებოდა ქვეყანა ბებრებით!

ძველისძველ ხალხურ ლექსში კი, მთელი ეს "ფილოსოფია"

ერთ სევდიან სტრიქონშია გადმოცემული - ჩვენს ნასახლარზე  
ოდესმე, ბალახი აზიზინდება!

## თანდათანობის ეფექტი ანუ ნაცრის საჩხრეკში გაცვლილი ცხენი

ერთმა კაცმა ბაზარში გასაყიდად ცხენი წაიყვანა. გზად, მინდორში, ბიჭები ძროხებს მწყემსავდნენ; მისალმებისა და მიკითხვა-მოკითხვების შემდეგ ბიჭებმა შეამჩნიეს, რომ ცხენის გამყიდველი „ჭკუასთან მწყრალად“ იყო და მისი გაბრიყვება სცადეს - ძიაკაცო, არ გინდა, რომ მაგ ცხენი ძროხაში გაგიცვალოთ? ხომ იცი ძროხა ოჯახისთვის რა სასარგებლოა, რმე, ყველი და კარაქი მუდამ გექნება, ყოველ წლიურად ხბოს გაგიჩენს, გაზრდი, გაყიდი... ცხენს კი... და ა.შ.

ბიჭებმა ცხენის გამყიდველს ისეთი მომხიბვლელი სურათებით დაუხატეს ძროხის სიკეთე რომ, როცა გაცვალეს, შინ მათი დიდი მადლობელი წავიდა და ძროხაც თან გაიყოლა.

ბევრი იარა თუ ცოტა, ახლა ცხვრების გამყიდველები შემოხვდნენ. მგზავრები ერთმანეთს გამოელაპარაკნენ. როცა ცხვრების გამყიდველებმა ცხენის გამყიდველის ამბავი შეიტყვეს, ახლა მათ გაუჩნდათ „სარფიანი გარიგების“ სურვილი;

ძროხა კი კარგია, მაგრამ ძალიან ძნელი მოსავლელია, მარტო მისი თავლის გასუფთავება რა რთულია!

- საკვები? ზამთრისთვის უნდა მოუმარაგო, მერე ცოტა კი არ უნდა! - მისი შეჯვარება რა ხათაბალაა! ერთმანეთს არ აცდიდნენ ცხვრების გამყიდველები ძროხის მოვლის სირთულეებზე ლაპარაკს.

- ცხვარი სულ სხვაა! საკვებიც ცოტა ჭირდება, სადგომიც პატარა! - მინდორშიც, სხვა ცხვრებთან ისე მშვიდობიანად მო-

ვენ მთელი დღის განმავლობაში, რომ... - თან, რმესაც გაძლევს, ყველსაც, ხორცსაც, მატყლსაც და ნამატსაც... - ორ-სამ ბატკანს წელიწადში... და ა.შ.

გამყიდველებმა ისე ლამაზად დაუხატეს ცხვრის სიკეთე, რომ კაცმა თავად თხოვა - ძროხაში ხომ არ გამიცვლითო?

გაცვალეს და ცხენის გამყიდველი შინ გახარებული გაეშურა.

გზაში დაიღალა და დაისვენა. გამოიარეს ბატების გამყიდველებმა; ახლა მათ გამოელაპარაკა; ბატების გამყიდველებმა ცხენის გამყიდველის ამბავი რომ შეიტყვეს, ერთმანეთს თვალებით რაღაც ანიშნეს და ახლა მათ დაიწყეს თავიანთი ბატების ქება;

რა მალე მრავლდებიან . . .

ახლა ის ნახე ბატის ჭუკები, რა ლამაზები არიან!

მერედა როგორ ყიდულობენ მათ მდიდრები, ბავშვების გასართობად!

რა გემრიელია შებრაწული ბატი ბრინჯის სატენით!..

ამასობაში მოშიებულ ცხენის გამყიდველს სული „აუკანკაწდა“; ცხადია ცხვარი სიამოვნებით გაცვალა ბატში და შინისაკენ გზა განაგრძო.

სახლში მისვლას ბევრი აღარაფერი უკლდა, გზისპირას მოთამაშე პატარა ბიჭებს რომ წააწყდა. კაცი კეთილი იყო და მათაც სიამოვნებით გამოელაპარაკა. ისინი ცეცხლის საჩხრეკით გზისპირას ორმოს თხრიდნენ, მერე შორიდან შიგ კენჭებს ისროდნენ და ყოველ ჩვარდნილ კენჭზე მხიარულად ყიჟინებდნენ. კაცმა ერთხანს უყურა, მერე თავადაც სცადა კენჭის ორმოში ჩაგდება, მერე იქვე დაგდებული ცეცხლის საჩხრეკი შეათვალიერა, მოეწონა, წარმოიდგინა რა მოხერხებულად გამოიღებდა ამით მისი ცოლი ბუხრიდან დაბრაწულ პურებს და დღევანდელი გამოცდილებით წაქეზებულმა, ბიჭებს თხოვა

- ბატი ცეცხლის საჩქრევში გამიცვალეთო!

გაცვალეს. ცხადია ცოლმა „დიდად გაიხარა“ ქმარმა რომ შინ ცეცხლის საჩხრეკი მიუტანა, მაგრამ „დაბრაწული პურის გამო-ღების“ მაგიერ, ზურგში ერთი-ორი მაინც უთავაზა (ამ ცოლებს ხომ ვერაფრით ასიამოვნებს კაცი!).

ახლა იმის გარკვევა ვცადოთ - რას გვასწავლის ეს ზღაპარი, გარდა იმისა, რომ ის ყოველი ჩვენგანისთვის ნაცნობ განცდებს გვთავაზობს, გვართობს და გვახალისებს?

თანამედროვე ფსიქოლოგიამ ბევრ „საიდუმლოს“ ახადა ფარდა, მათ შორის - ყიდვა-გაყიდვის „საიდუმლოსაც“; დღეს რეკლამის ფსიქოლოგიაში ასწავლიან თუ როგორ უნდა განათავსონ მაღაზიაში საქონელი, ისე, რომ მომხმარებელმა ნაკლებ მტკივნეულად განიცადოს მისი მაღალი ფასი;

ერთ-ერთი ასეთი „საიდუმლოა“ - მომხმარებლისთვის ახალი პროდუქტის შეთავაზება ძვირადღირებული საქონლის შემდეგ; ვთქვათ, სვიტერი ღირს 45 ლარი; ის მყიდველს ძვირად ეჩვენება, თუ მას მანამდე პერანგში 15 ლარი აქვს გადახდილი; მაგრამ თუ მან ჯერ 120 ლარად ღირებული პიჯაკი შეიძინა ან სიძვირის გამო ვერ შეიძინა, 45 - ლარი იაფად ეჩვენება (აღიქმება).

ეს და მსგავსი „საიდუმლოები“ სულ რაღაც ნახევარი საუკუნის „აღმოჩენილი“ ძვირადღირებული „საიდუმლოებია“ (იხ. წიგნები „რეკლამის ფსიქოლოგიაში“) არადა ჩვენი წინაპრები მას სრულიად უანგაროდ „არიგებდნენ“ ზღაპრების, ანდაზების თუ ანეკდოტების სახით. თუ დავაკვირდებით, ამ ზრაპარში იგივე „ტექნოლოგიაა“ ჩვენი ზღაპრის „გმირისთვის“ ვნმეს ცხენის მაგიერ თავიდანვე ბატი რომ შეეთავაზებინა (მითუმეტეს საჩხრეკი), რაც უნდა ბრიყვი ყოფილიყო, ამას არასგზით დათანხმდებოდა, მაგრამ მისი „დათანხმება“ ისე თანდათან-

ნობით მომზადდა, რომ ვერც კი შეამჩნია რა აფიორაში გაეხვა.

ანუ, რაიმე ფაქტის თუ მოვლენის აღქმა და მისი განცდა იმაზეა დამოკიდებული, მანამდე რა განცდები ჰქონდა ადამიანს; თუ მას ჯერ წიწილა მოუკვდა, მერე - ხბო, ცხადია ეს უკანასკნელი სერიოზულ ზარალად განიცდებდა; მაგრამ თუ ჯერ ხბო ეზარალა, ამის შემდეგ კი წიწილა, ბოლო ზარალი თითქმის აღარც კი განიცდებდა.

მაშასადამე, ერთი და იგივე ფაქტის (ან მოვლენის) ემოციური ეფექტი თანდათანობით მზადდება.

იგივე ეფექტს, პრაქტიკაშიც ხშირად იყენებენ გამოცდილი ადამიანები;

ერთმა ქალმა მიაშო - ჩემმა შვილმა სკოლაში ერთ დღეს ორი ორიანი მიიღო; შევშინდი - ამას რომ ჩემი ქმარი გაიგებს, გადაირევა, მოკლავს ბავშვსთქო! მთელი დღე ვნერვიულობდი, როგორ მეთქვა ეს ამბავი ჩემი ქმრისთვის. ბოლოს, სათქმელი უცბათ მოვიდა: საღამოს, მეუღლე რომ შინ დაბრუნდა, სერიოზული და ფიქრიანი გამომეტყველებით ვკითხე

- შეგიძლია მშვიდად მომისწინო?

- რაშია საქმე?

„საქმე“ ჩვენ შვილს ეხება; ვთქვი და მოღუშული, კარგახანს ვდუმდი;

შევატყვე, რომ მეუღლე რაღაც ავის მოლოდინში შეშინებული შემომაცქერდა;

- შენ არ ინერვიულო, ვეცდები მე გამოვასწორო საქმე;

- აღარ იტყვი რა მოხდა? ჩაწყვეტილი ხმით მითხრა;

- ორიანი მიიღო!

- ოჰ! მე გული გამისკდა! ორიანის გამოსწორებას რა უნდა, ბავშვი დღეს ორიანს მიიღებს, ხვალ - ხუთიანს, მაგის დარდი გაქვს? გამამხნევა ჩემმა მეუღლემ და მოსალოდნელი კონფლიქტიც ჩაქრა. სხვა დროს ასეთ რამეებს მტკივნეულად განიცდიდა.

თანდათანობის ეფექტი ანელებს (ამცირებს) ან ზრდის ემოციების ინტენსივობას; ეს ერთნაირედ ეხება პოზიტიურ ემოციებსაც და ნეგატიურსაც;

თურმე ჯალათების მომზადებისასაც თანდათანობის ეფექტს მიმართავენ: ახალგაზრდა ვაჟებს თავდაპირველად სისხლის სამართლის საქმეების სასამართლო გარჩევებს აყურებინებენ, მერე, ერთხანს ბაღრაგად ამუშავენ, მერე დასჯას აყურებინებენ, მხოლოდ ამის შემდეგ შეუძლიათ მათ თავად დასაჯონ ადამიანებიო, წერენ ფსიქოლოგები.

პიარ-სამსახურები (უცხოური) თანდათანობის ეფექტს, საზოგადოებაში კარგის თუ ცუდი იდეის ჩანერგვისთვისაც იყენებენ - თინეიჯერებს კომპიუტერში ან ტელევიზიით, ჯერ მომხიბვლელი და შიშველი ვაჟებისა და ქალიშვილების საინტერესო შოუებს აცქერინებენ, შემდეგ მათ უფრო „თავაშვებულ“ ქცევა-მოქმედებებს, ბოლოს, ახალი თაობა, „სექსუალური თავისუფლების“ მიმართ უფრო შემწყნარებლები არიან (სხვა საკითხია - კარგია ეს, თუ ცუდი)..

● ამასწინათ, ფეისბუქით, რომელღაც სერიოზული სოციოლოგიური კვლევის ცენტრის ექსპერიმენტი გაავრცელეს, სადაც ნაჩვენებია როგორ რეაგირებენ თინეიჯერები ერთნაირსქესიანთა სექსუალურ ურთიერთობებზე: ამ ასაკის 4-5 ვაჟს ტელევიზიით ახალგაზრდა, ლამაზი ვაჟების სასიყვარულო სცენებს აჩვენებენ; მაყურებლები (თინეიჯერი ვაჟები) ცნობისმოყვარე, აღფრთოვანებული თვალებით და გამამხნეველელი ყიჟინით შესცქეროდნენ ეკრანს. იგივე რეაქცია ჰქონდათ გოგონებს მსგავსი ექსპერიმენტის დროსაც; მნიშვნელობა არა აქვს მართლა ჩატარდა ეს ექსპერიმენტი თუ ვარაუდით, ხელოვნურად დაამონტაჟეს, თინეიჯერებზე ზემოქმედების ეფექტი („უბედურება“) თავად ამ ინფორმაციის გავრცელებას ახლავს - „აკრძალული ხილის“ ძალა ხომ ყველას მოგვეხსენება! შეჩვევა-

შეგუების ეფექტიც კარგად ვიცით! ჰო და, კარგად მეყოლეთ!

განათლებაც (ცოდნაც) ასე თანდათან შეიძინება, ზნეობაც და უზნეობაც;

ჩავთვალთ, რომ ზღაპარმა, ამ შემთხვევაშიც სასარგებლო დასკვნების საშუალება მოგვცა - კარგი ან ცუდი, თავისთავად, არ არსებობს: ცოდნა ხომ ძალაა! რწმენაც! შეგუებაც, მემამზეობაც, აზროვნებაც, ფანტაზიის უნარიც; მაგრამ გააჩნია მას როგორ გამოვიყენებთ; „ზოგჯერ თქმა სჯობს არა თქმასა, ზოგჯერ თქმითაც დაშავდებისო“ ამაზე უფრო დიდი ჭეშმარიტება მნელი წარმოსადგენია! ანუ, ადამიანის თავისუფალ ნებაზეა დამოკიდებული როგორ „მოიხმარს“ იმ უნარებს, რაც მას შემოქმედმა დაანათლა.

ჩვენი ზღაპრის გმირი აზროვნების უნარის და გამოცდილების უკმარობამ ჩააგდო სასაცილო მდგომარეობაში; თუმცა, ერთი კარგი საქმე მაინც გააკეთა - თავის მაგალითით ბევრს მისცა გაბრიყვებისგან თავდაცვის შანსი!

**ბოროტების კანონი ანუ - "არც შენ შერჩებაო!"**

ერთ ზღაპარში მებაღემ მეფეს მოახსენა - თქვენ საყვარელ ვარდის ბუჩქზე ჩიტს ბუდე გაუკეთებია, რას მიბრძანებ, დავუნგრეოთ თუ თავი დავანებო?

- შენ თავი დაანებე, მას კი ეს თავხედობა ისეც არ შერჩებაო, უპასუხა მეფემ;

გავიდა ხანი და მებაღემ მეფეს უთხრა - იმ ჩიტს გველმა ბარტყები შეუჭამაო;

ხომ გითხარი არ შერჩებათქო! არც იმ გველს შერჩება! უპასუხა მეფემ.

ერთხელ მებაღე ბალახს თიბავდა; ცელი რომ მოიქნია, შემ-

თხვევით გველს თავი წააცალა. მეფეს რომ უამბო რაც მოხდა, მან გიცინა და მებაღეს უთხრა - არც შენ შეგრჩებაო.

გავიდა ხანი. ერთხელ მებაღემ დაინახა - მეფის ქალიშვილები ბანაობდნენ; ბუჩქებს ამოეფარა და ჩუმად უცქეროდა. ეს რომ შეიტყო, მეფე განრისხდა და მებაღის სიკვდილით დასჯა მოითხოვა. სანამ დასჯიდნენ, მებაღემ მეფეს თავისივე სიტყვები შეახსენა და უთხრა - არც შენ შეგრჩება მეფეო!

ზღაპრის ერთ ვარიანტში, ამ სიტყვებზე მეფემ გაიცინა და მებაღეს დანაშაული აპატია; სხვა ვარიანტში - მებაღე სიკვდილით დასაჯეს. ამის შემდეგ დიდი დრო არ გასულა, კარისკაცებმა მეფეს შეთქმულება მოუწყვეს და მოწამლეს.

ზღაპარი აქ მთავრდება, მაგრამ ცხადია მეფის მოწამვლა არც კარისკაცებს შერჩებოდა!

ამ ზღაპარში, წინაპრების მიერ უძველეს წარსულში აღმოჩენილი - „ბოროტების კანონია“ გადმოცემული, ყველასთვის გასაგები და ხელმისაწვდომი ფორმით; ანუ, ესაა ის „ვარაუდი“, რის მიხედვითაც დანაშაულს (ცოდვას), ადრე თუ გვიან სასჯელი უსათუოდ, თავისთავად მოჰყვება შემოქმედის მიერ შექმნილი თვითრეგულაციის მექანიზმის შედეგად.

ამ საკითხთან ამგვარი კატეგორიულობა, კომუნისტური იდეოლოგიისთვის, მიუღებელი იყო, რაკი ადამიანთა უმეტესობამ კარგად იცის რა შეიძლება და რა არ შეიძლება, მაგრამ მაინც სჩადიან დანაშაულსო (ბოროტებასო).

ერთი შეხედვით ეს მართლაც ასეა, რის გამოც ბრძენი სოკრატეს დებულება - ადამიანმა რომ იცოდეს მის მიერ ჩადენილი დანაშაული პირველ რიგში თავად მისთვის რომ არის საზიანო და მხოლოდ მერე - სხვისთვის, არასოდეს მას არ ჩაიდენდაო! - მართლაც ულოგიკობად გვეჩვენება; მაგრამ თუ სიტყვა - „ცოდნას“ შევცვლით სიტყვა „შეგნებით“ ყველაფერი უეჭველი



გახდება; ე. ი., უნდა ითარგმნოს ასე: „ადამიანს შეგნებული რომ ჰქონდეს“ ... ( ანუ, არა - „რომ იციდეს ...“ არამედ, „შეგნებული რომ ჰქონდეს“ ან - „რომ იცოდეს და სწამდეს ...“ )

ე.ი. „ცოდნა“ და „შეგნება“ ერთი და იგივე არაა, რასაც ხშირად ვურევთ ერთმანეთში. ცოდნა - მეხსიერების „დამსახურება“ შეგნება - აზროვნების, ანუ ინფორმაციის ფლობა და მიხვედრის უნარი - აზროვნება, ერთი და იგივე არაა. თუ „ცოდნა“ ინფორმირებულობას გულისხმობს, „შეგნება“ იმ მიზეზის გაცნობიერება და მიხვედრაა თუ რატომაა ბოროტება „პირველ რიგში მისთვისვე საზიანო“.

არსებითად ბოროტების კანონს გვასწავლის ქართული ანდაზები: „ავს ნუ იზამ და ავის ნუ გეშინიაო“; „რასაც დათესავ, იმას მოიმკიო“; „რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო!“, „ნუ იქმ ავსა და ავის ნუ გეშინიაო“, „ნუ დასცინი სხვასაო, გადაგხდება თავსაო“, „კაცს თავისი ბრალი ზურგზე ჰკიდიაო“ და ა.შ.

„ბოროტების კანონის“ (და აქ მოტანილი ანდაზებისაც) ლოგიკური დასაბუთება კი ასეთია:

ადამიანის ფსიქიკაში იმთავითვე მოცემული თვითკონტროლის უნარი (თვითრეგულაციის მექანიზმი), რასაც წმიდა ილია მართალი „პატარა ღმერთს“ უწოდებს. მეტ-ნაკლები ინტენსივობით ის ყველა ადამიანშია („მე თქვენში ვარ“ - ეუბნება იესო ადამიანებს).

თვითკონტროლის (სინდისის) უნარის ინტენსივობა ადამიანის შეგნებულობის ხარისხზეა დამოკიდებული - ზოგს ის მაღალ დონეზე აქვს განვითარებული, ზოგს უფრო ნაკლებად, ზოგსაც - საერთოდ არა აქვს განვითარებული. საეკლესიო სწავლებანი, ადამიანებს, სწორედ მის გაცნობიერება-განვითარებაში ეხმარება; დღეს იგივე ფუნქციას უნდა ასრულებდეს ეთიკა და ფსიქოლოგიაც; ანუ, ადამიანს იმ „პატარა ღმერთის“ თავისთავში

აღმოჩენაში უნდა დაეხმარონ, რაც ყველა წამალზე უფრო საუკეთესო საშუალებაა მათივე ჯანმრთელობისთვისაც და ერთმანეთთან ურთიერთობისთვისაც.

სამართლებრივ სასჯელთან ერთად ბოროტებას თან ახლავს ურთიერთობების გაუარესება და ჯანმრთელობის პრობლემები, რასაც თან მატერიალური დანაკარგებიც ახლავს.

შესაძლოა ადამიანმა დამალოს ან დაივიწყოს მის მიერ ჩადენილი ცოდვა, მაგრამ ის მუდამ „ახსოვს“ „პატარა ღმერთს“ - სინდისს და ხან მეტად, ხანაც ნაკლებად აწუხებს (ტანჯავს) ცოდვილს, იმის მიხედვით, დიდია თუ მცირე მის მიერ ჩადენილი დანაშაული.

სამწუხაროდ, უცოდველი ადამიანი არ არსებობს.

ისიც საკითხავია - ცუდია ეს „თვითრეგულირებადი მექანიზმი“ თუ არა; ამის პასუხად მიიღია ისევ ხუთი წლის გელას „წამოცდენილი“ ფრაზა გავიხსენო - „სიკვდილი კაია, აპა რაა! ხო გეიმსებოდა ქვეყანა ბებრებით!“ ე. ი. ადამიანის ამ ქვეყნიდან „წასვლა“ აუცილებელია, რათა „ქვეყანა ბებრებით არ გაივსოს“. რაკი ასეა, ამ ქვეყანაზე ადგილი პირველ რიგში ისევ მისმა წინაპარმა უნდა დათმოს, ალბათ ეს უფრო სამართლიანია.

ანუ, უცოდველი ადამიანი არ არსებობს და ადრე თუ გვიან ჩვენივე ცოდვების გამო (ან მშობლების, წინაპრების, ახლობლების, ანუ იმათი ცოდვების გამო) ვისჯებით, ვავადდებით, ვბერდებით და საიქიოს მივემგზავრებით (სწორედ ესაა სიცოცხლის გაგრძელების თვითრეგულირებადი მექანიზმი).

ადამიანებს კი მხოლოდ ის შეგვიძლია რომ, თუ ცოდვებს შევამცირებთ (ან გულწრფელად მოვინანიებთ), ავადმყოფობებსაც შევამცირებთ, რითაც სიცოცხლეს მხოლოდ გავიხანგრძლივებთ (და არა - სამუდამოდ შევინარჩუნებთ).

ე. ი. თუ ანდაზებს - „ავს ნუ იზამ და ავის ნუ გეშინია“; „რა-

საც დათესავ, იმას მოიმკი“; „რაც მოგივა დავითა, ყველა შენი თავითა!“ და ა. შ. - გავიცნობიერებთ და ცოდვებს შეძლების-  
დაგვარად თავიდან ავიცილებთ, ამით ჩვენ შთამომავლობასაც  
ჯანმრთელობას ვუანდერძებთ და თავადაც სიცოცხლეს გავი-  
ხანგრძლივებთ.

### მითიურ „საიდუმლოებში“ დაშიფრული სიბრძნეები

ერთხელ 5 წლის გელას ბერძნულ მითებს ვუკითხავდი; ოიდიპოსის მითში სფინქსით დაინტერესდა; ის ქალაქის გალავანზე იჯდა და იქაურ მცხოვრებლებს თავზარსა სცემდა - ყოველ დღე საკვებად ახალგაზრდა ქალ-ვაჟებს ითხოვდა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ქალაქის აოხრებით იმუქრებოდა. მისგან თავდახსნის ერთადერთი საშუალება იმ გამოცანების ამოხსნა იყო, რასაც სფინქსი მასთან მოსალაპარაკებლად მისულ მოქალაქეებს აძლევდა.

დრო გადიოდა, გამოცანებს ვერავინ ხსნიდა, ქალაქი თანდათან ნადგურდებოდა.

სწორედ ამ დროს მიადგა ქალაქს ლტოლვილი ოიდიპოსი; როცა ქალაქელების გასაჭირი შეიტყო, გამოცანების ამოსახსნელად სფინქსთან მივიდა; გამოიცნო; სფინქსმა ერთი საზარლად დაიჩხავლა და პირობისამებრ - გაფრინდა (მითის ზოგიერთ ვარიანტში - სხვა ქალაქ-სახელმწიფოს გალავანზე დაჯდა).

ამბის დასასრულს ხუთი წლის გელამ მკითხა - შენ ხო თქვი მითებში ჭკვიანურობებიანო (სიტყვა „ჭკვიანურები“ მან მიკარნახა) აქ რა არის ჭკვიანურობა, გოგოებს და ბიჭებს რო ყლაპავდა?

ამის პასუხი მზად არ მქონდა, დავიბენი; მცირე პაუზის შემდეგ ესლა მოვახერხე

გამოცანების გამოცნობა „ჭკვიანურობა“ არ იყო?

სფინქსი ხო ღონიერი იყო, გამოცანები რათ უნდოდა, როცა მოშვიდებოდა ისეც ხო ჭამდა ვინც უნდოდა, ვითამ რაიო? არ დააკმაყოფილა ჩემმა პასუხმა ჩემი შვილი.

საქმე იმაშია რომ, ისაოოო... ოდიპოსს იმ ქვეყნის მეფობა უნდოდა, ქალაქელები დაპირდნენ თუ სფინქსს თავიდან მოგვაშორებ, გაგამეფებთო. რომ ვერ გამოეცნო, ხომ არ გაამეფებდნენ!

ვითამ რაიო, მეფე ჭკვიანი უნდა იყოსო?

დამასწრო პასუხი შვილმა, რითაც გასაჭირიდანაც მიხსნა - მითის სიბრძნის ამოხსნაშიც დამეხმარა (რაზეც მე არასდროს მიფიქრია) და თავისი გონიერებითაც გამახარა.

„სფინქსის მისტერიის“ დედააზრიც, ალბათ, მართლაც ესაა - ქვეყნის მეთაურს „დაფარული სიბრძნეების“, „საკრალური საიდუმლოების“ ამოხსნის უნარი უნდა ჰქონდეს! თუ ქვეყანაში ერთი ჭკვიანი კაციც კი არაა, ვისაც ეს შეუძლია, ის რა ქვეყანაა!

მაგრამ ჩვენი დიალოგი ამით არ დასრულებულა;

- კი, მარა, ხალხის შეჭმა რათ უნდოდა, გამოცანას ისე ვერ ეტყოდა? ვითამ რაიო!

ეს უკვე ისეთი შეკითხვაა, რომლისგან „თავის დაძვრენა“ აღარ შეიძლებოდა და ჩემ ვაჟთან „ფილოსოფოსობა“ დავიწყე: - ამ მითის შემქმნელ ხალხს იმის თქმა სურდა, რომ დიდი თუ მცირე ბოროტება (სფინქსი) ადამიანის გააქტიურებას იწვევს, რასაც თან ახლის შექმნა-აღმოჩენები ახლავსთქო და მისი ახსნაც ვცადე.

**„ჯვრის მისტერია“ მითოლოგიის საკაცობრიო ოკეანეში**

გამოთქმა „ჯვრის მისტერია“ შტაინერის წიგნიდან - „ვარდისა და ჯვრის საიდუმლოება“ - ვისესხე, სულ რაღაც ოციოდე

წლის წინ. რასაც ეს „საიდუმლო“ გულისხმობს, სტუდენტობისას, დიალექტიკის ერთ ერთი კანონის სახელით გვასწავლეს (ფლოსოფიაში); ესაა „დაპირისპირებულ ძალთა ბრძოლისა და ერთიანობის კანონი“, რაც ძველისძველ სიბრძნეს გამოხატავს და რაც ჰეგელმა, ძველი სამყაროს მოაზროვნეებთან ერთად, სამყაროული წესრიგის არსებობა-განვითარების პირობად („წონასწორობის პრინციპი“) მიიჩნია.

შტაინერის ფრიად რთულსა და დახლართულ ფილოსოფიაში ეს სიბრძნე დაახლოებით ასეა გადმოცემული: ჯვარი არის ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ ხაზთა გადაკვეთა, რაც სიმბოლიურად დადებითის, კარგისა და მისი უარყოფის - ცუდის ერთიანობას გამოხატავს; სიცოცხლე (ჰორიზონტალური ან პირიქით - ვერტიკალური ხაზი) - სიკვდილი (ვერტიკალური ან პირიქით, ჰორიზონტალური ხაზი); სიყვარული (ჰორიზონტალური ან ვერტიკალური ხაზი) - სიძულვილი (ვერტიკალური ან ჰორიზონტალური ხაზი); სიკეთე (ჰორიზონტალური) - ბოროტება (ვერტიკალური) და ა. შ. უსასრულოდ.

ანუ, ეს ნიშნავს, რომ კარგი და ცუდი უერთმანეთოდ არ არსებობენ (ისინი შესაძლოა დროში არ ემთხვეოდნენ ერთმანეთს); თუ უარყოფითი (ცუდი) არ იარსებებს, განვითარება შეწყდება; ანუ, ხან სიკეთე (კარგი) სძლევს ბოროტს, ხან - ბოროტი (ცუდი) - კარგს (სიკეთეს); ისინი მონაცვლეობენ და ამის გამო წუხილი უაზრობაა, რაკი წინ მას ვერაფერი აღუდგება (ფრანკლინს უთქვამს „თავისუფლება არის შეცნობილი აუცილებლობა!“).

სამაგიეროდ მის საფუძველზე ახალი, უკეთესი, უმჯობესი წარმოიშობა, ანუ, რაც აუცილებელია და რისი შეცვლაც ჩვენ არ შეგვიძლია, მას გაგებით უნდა მოვეკიდოთ, მის დაძლევას კი უკეთესის შეთავაზებით უნდა შევეცადოთ, რაც განვითარების

მექანიზმია (იხ პატარა გელას „აღმოჩენა“ - სიკვდილი კაია აპა ღმერთი გლაზა რამეს გამეიგონებდა? აპა ხო გეიმსებოდა ქვეყანა ბებრებით! მერე ჩვენ ვეღარ დევეტუოდით!).

მითიური „სფინქსის მისტერია“, ალბათ ამით უნდა აიხ-სნას - მის სისასტიკეს ოიდიპოსის გამეფება და ქვეყნის გადარ-ჩენა მოჰყვა, თუმცა „გამეფება და სხვა სიკეთეები“ დროებითია და მას კვლავ მისი უარყოფელი რაიმე უბედურება უსათუოდ დაემუქრება (ამ მითში მართლაც ასე მოხდა ქვეყანაში მოუსავლიანობა, შიმშილი, ეპიდემიები და სიკვდილიანობა დაიწყო, რის გამოც ორაკულთან ქვეშევრდომები გაგზავნეს, მიზეზის საკითხავად და ა. შ. და ა. შ.).

## თავი 6. ანეკდოტების ფსიქო-თერაპიული ფუნქციები

ანეკდოტებში, როგორც ფოლკლორის ერთ-ერთ ჟანრში, ხშირად ხალხური სიბრძნეებია გადმოცემული, სადაც სახელმწიფო პოლიტიკის აკრძალული კრიტიკა ისე იყო/არის გამოთქმული, რომ ანონიმ ავტორებზე ზემოქმედება არ ხერხდება, სწორედ მათი ანონიმურობის გამო.

როგორც წესი, ანეკდოტი მსმენელის ღიმილს, სიცილს და კარგ განწყობილებას იწვევს, რის გამოც ის ფსიქოთერაპიის ფუნქციასაც ითავსებს; მისი გავრცელების მექანიზმი გვაფიქრებინებს, რომ ის ხალხის სათქმელს გამოხატავს, რაკი ანეკდოტებს თავად, საკუთარი ნებით და ხალისითაც ავრცელებენ.

ხუმრობა-ანეკდოტები „ნაკლოვანებების გამოვლენის ყველაზე დახვეწილი ფორმაა“ და ის ადამიანების ფსიქიკაზე, ჯანმრთელობასა და მორალურ შეგნებაზე დიდ გავლენას ახდენს;

უთუოდ ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, ანეკდოტების მოფიქრების სამსახურებიც კი არსებულა (ზოგჯერ მას პიარ-ტექნოლოგიადაც მოიხსენიებენ), რითაც თურმე, ზოგიერთი სახელმწიფო უწყებაც კი სარგებლობს, რაკი ამ გზით ხელისუფლებითვის სასარგებლო ინფორმაციის (იდეის) გავრცელება შეუძლიათ; იუმორით (ხუმრობით) მიღებულ ინფორმაციას (სიახლეს) ხალხი გაცილებით უფრო ადვილად (ხალისით) აღქვამს, ვიდრე დიდაქტიკურ-დამრიგებლური პროპაგანდით.

ახლა ზოგიერთი ასეთი ანეკდოტის გახსენება გვინდა:

**"სიბრძნეები" - პოლიტიკურ ხუმრობებში:**

**კურიოზების ქვეყანა**

ერთმა ამერიკელმა სენატორმა სხვადასხვა ქვეყნებში იმოგ-

ზაურა; როცა შინ დაბრუნდა, თავის თანამშრომლებს შეხვდა; მიკითხვა-მოკითხვისა და მსუბუქი საუბრის შემდეგ მოგზაურობის შთაბეჭდილებების მოყოლა დაიწყო.

ერთ-ერთი ქვეყანა, რომლის სახელიც თავად არ დაუსახელებია, მსმენელებს თავად უნდა გამოეცნოთ, იყო კურორტების ქვეყანა;

კურორტი 1. იქ, სადაც მე ვიმოგზაურე, არაა უმუშევრობა! (ამ ცნობას დარბაზი გაოცების გამომხატველი ხმაურით შეხვდა);

კურორტი 2. იქ ყველა მუშაობს, მაგრამ არავინ არაფერს აკეთებს (დარბაზში ჩოჩქოლია!).

კურორტი 3. არავინ არაფერს აკეთებს, მაგრამ ხელფასს ყველა იღებს (ჩოჩქოლი!);

კურორტი 4. ხელფასს ყველა იღებს, მაგრამ ამ ფულით ვერავინ ვერეფერს ყიდულობს (ხმაური დარბაზში).

კურორტი 5. ხელფასით ვერავინ ვერაფერს ყიდულობს, მაგრამ სახლში ყველას ყველაფერი აქვს (დიდი ხმაური დარბაზში!);

კურორტი 6. სახლში ყველას ყველაფერი აქვს, მაგრამ მთავრობას ყველა ლანძღავს (დარბაზში იცინიან);

კურორტი 7. მთავრობას ყველა ლანძღავს, მაგრამ ტაშს მაინც ყველა უკრავს! (დარბაზი ხარხარებს!)

აბა გამოიცანით სად ვიმოგზაურე? სწორია, საბჭოთა კავშირში! დაასრულა სენატორმა თავისი შთაბეჭდილებების გაზიარება.

ცხადია ყველამ დასაწყისშივე გამოიცნო, რაკი საბჭოთა კავშირი, მაშინ, ალბათ ერთადერთი ქვეყანა იყო, სადაც უმუშევრობა არ არსებობდა.

მაშინ, ერთი ცნობილი ქართველი ფილოსოფოსი ამბობდა - ამერიკაში სოვეტოლოგების საკმაოდ დიდი არმია მუშაობს, მაგრამ საბჭოთა კავშირის ასე ზუსტი, მოკლე და ამომწურავი დახასიათება ჯერ არავის მოუცია!



## დიდი პოლიტიკოსები საიქიოში

საიქიოში ჰიტლერი ყელამდე სიბინძურეში დგას, ლამის დაიხრჩოს; იქვე სტალინი დგას იმავე სიბინძურეში, ოღონდ მუხლებამდე;

ჰიტლერი: - ვითომ შენზე მეტი დანაშაული მაქვს ჩადენილი, მე რომ სიბინძურეში ვიხრჩობი, შენ კი მხოლოდ მუხლებამდე გწვდება?

სტალინი: - მე ლენინზე ვდგევარ, ლენინზე! მშვიდი ღიმილით პასუხობს ბელადი.

ამ ანეკდოტის ანონიმ ავტორს/ავტორებს გაცნობიერებული აქვს საბჭოთა კავშირის პოლიტიკურ წარსულში ვის რა როლი აქვს შესრულებული, სოციალიზმის დამახინჯებაში ვინც იყო მთავარი „დამნაშავე“, ამიტომ სასჯელიც „სამართლიანადაა“ განაწილებული.

## სტალინი ლენინის ანდერძის მოლოდინში

სიკვდილის წინ ლენინი წუხს - მე მივდივარ, მაგრამ არ ვიცი ხალხი ვის ჩავაბარო;

სტალინი: - ვლადიმერ ილიჩ, ნუ სწუხართ, მე ჩავიბარებ!

ლენინი: - შენ რომ ჩავაბარო, ხალხი არ გამოგყვება, ქართველი ხარ!

სტალინი: - შენ ჩამაბარე და, ვინც მე არ გამომყვება, იმას შენ გამოგაყოლებ!

როგორც სტალინის გარდაცვალების შემდეგ ითქვა, სტალინმა ვლადიმერ ილიჩს დანაპირები პირნათლად შეუსრულა, საიქიოში მას მართლაც ბევრი „ურჩი“ გააყოლესო იცინიან ანეკდოტის ავტორებიც დ მსმენელებიც.

## უდანაშაულო დალაქები

სტალინი ბოლთას სცემს თავის კაბინეტში შეკრებილი პოლიტბიუროს წევრების თვალწინ; ღრმად ჩაფიქრებული ჩიბუხს ეწევა, აშკარაა, რომ გუნებაზე არაა. პოლიტბიუროს წევრები შიშით ძრწიან და ბელადის მორიგ მითითებებს ხმაგაკმენდილი ელოდებიან.

სასწრაფოდ დახვრიტეთ დეპუტატები და დალაქები!  
გაისმა კაბინეტში სტალინის ფოლადივით ხმა;  
დალაქები რატომ? ხმის კანკალით იკითხა ვილაცამ  
სწორია! დალაქები არ დახვრიტოთ, ისინი დამნაშავეები არ არიან!

ანეკდოტი ვილაც ჭკვიანმა მოიფიქრა, ხალხმა კი აიტაცა და გაავრცელა, რაკი მან ადამიანების სულში ჰპოვა გამომახილი;

ამ ანეკდოტში აშკარაა, რომ - არსებულ პოლიტიკურ ცხოვრებაში დეპუტატებიც დამნაშავეები არიან ანუ. შეკითხვა - „დალაქები რატომ?“ ყველას უჩნდება; ანუ ქვეყნის პოლიტიკურ კურსზე, ცნობიერად თუ გაუცნობიერებლად, ყველანი ერთნაირად პასუხისმგებლები არიან, ეს ყველამ იცის, თუმცა შესაძლოა „არც იცის რომ იცის!“ (როგორიც ერიო, ისეთი ბერიო!“ - ხალხური; „ყოველი ქვეყანა თავისი მთავრობის ღისია!“ - ჰეგელი).

## მოტყუებული „აკროლებული ბავშვი“

სტალინის შესახებ მრავალი მითი არსებობდა, მათ შორის ერთერთია მისი სიყვარული ბავშვებისადმი (თუმცა, რატომ „მითი“! სავსებით შესაძლებელია, რომ ადამიანს, რაც უნდა სასტიკი იყოს, ბავშვები მაინც უყვარდეს).

ამ "მითის" დასტურად დიდი ბელადი გადაღებული იყო 8-

9 წლის ტაჯიკ გოგონასთან ერთად, უზარმაზარი თაიგულით ხელში; სტალინს ის ხელში აყვანილი ეჭირა; თეთრ ბაფთიან გოგონას, ბელადისთვის ყელზე ხელები შემოეხვია და ბედნიერი ილიმებოდა.

ეს სურათები მთელს საბჭოთა კავშირში იყო გავრცელებული წარწერით - „სტალინი და ნათელა“, რაც მაშინდელი საბჭოთა მოსწავლეების მეხსიერებაში მყარად იყო ჩანერგილი.

დაპირებული ანექდოტი კი სტალინის გარდაცვალების შემდეგ გავრცელდა:

თურმე, ჯერ კიდევ ბელადის სიცოცხლეში, მთლს საბჭოთა კავშირში ის გოგონა დიდი პატივით სარგებლობდა - სხვადასხვა ქალაქში შეხვედრებს უწყობდნენ, მის საპატივცემულოდ კონცერტებს მართავდნენ, საჯაროდ შეკითხვებს უსვამდნენ.

უკვე ქალბატონი ნათელა ყვებოდა როგორ სიყვარულით შეხვდა ბელადი ბავშვებს, როგორ წაუკითხეს მას ლექსები, რომელიც ბელადს ძალიან მოეწონა, როგორ აიყვანა ხელში მან ნათელა; ისიც კი ახსოვდა რა უთხრა ბელადმა თავის მშობლიურ ენაზე გვერდით მდგომ ქართველ ძიას, როცა ხელში აყვანილი თავს უბედნიერეს ბავშვად გრძნობდა და ა.შ. ერთი სიტყვით, იმ პატარა გოგონამ მთელი საბჭოთა კავშირის მოსახლეობის სამუდამო სიყვარული და პატივისცემა იმით დაიმსახურა, რომ ოდესღაც ის დიდმა ბელადმა ხელში აიყვანა და მასთან სურათი გადაიღო.

ამ საყოველთაო აჟიოტაჟის შემხედვარე ქართველებმაც მიბამეს სხვებს - ბოლოს და ბოლოს სტალინი ხომ ჩვენია, ჩვენ რით ვართ სხვებზე ნაკლებიო და უკვე ასაკოვანი ქალბატონი ნათელა საქართველოში დაპატიჟეს.

საზეიმო ვახშამზე, რასაც მთელი პოლიტიკური ელიტა ესწრებოდა, ქალბატონმა ნათელამ დიდიხნის წინანდელი შეხ-

ვედრა და ის ფრაზაც ამაყად გაიხსენა, რაც დიდმა ბელადმა მის გვერდით მდგომ ქართველ ძიას თავის მშობლიურ ენაზე გადაუჩურჩულა - მომასორეც ეს აკროლებული ბავშვი!

მხედველობაში მივიღოთ, რომ ესაა ანეკდოტი და სიმართლესთან მას საერთო არაფერი აქვს. ანეკდოტით ხალხმა იმ ცრუ ატმოსფეროს მიმართ დამოკიდებულება გამოხატა, რაშიც ხელისუფლება ხალხს აცხოვრებდა.

ზოგჯერ, სიცრუე ხომ არ ჯობია სიმართლეს?

## ვინ ეგულებოდა ხალხს პრეზიდენტიში

სოციალისტურ წარსულში ქალთა საერთაშორისო დღეს - რვა მარტს განსაკუთრებული გულმოდგინებით აღნიშნავდნენ. ჩვენი ანეკდოტიც ერთ-ერთ ამ დღესასწაულს ეხება:

სარვამართო დღესასწაულზე სააქტო დარბაზში შეკრებილ პუბლიკას ორგანიზატორი აწესრიგებს, ყველას შესაფერ ადგილს მიუჩენს - ქალბატონებო, ქალიშვილები მარჯვნივ, გათხოვილები კი მარცხნივ მოთავსდით და გათხოვთ სიჩუმე დაიცვათ, ზეიმი რამდენიმე წამში დაიწყებაო!

ერთი ქალი ხან მარჯვნივ, ხანაც მარცხნივ აწყდება რიგებს და სად დაჯდეს, ვერ გადაუწყვეტია; მერე მასთან დასახმარებლად მისულ ორგანიზატორს კითხვით მიმართავს უკაცრავად, მე გათხოვილი არა ვარ და არც ქალიშვილი გახლავართ, არ ვიცი სად დავჯდე!

– თქვენ პრეზიდენტიში დაბრძანდით!, მცირე ყოყმანის შემდეგ მიასწავლა ორგანიზატორმა.

ამ ხუმრობაზე ორმოცდაათიოდე წლის წინ გულიანად იცინოდნენ მსმენელები, ახლა კი, ალბათ სულაც არაა იუმორის საგანი თუ გაუთხოვარი ქალები ქალწულები არ არიან, მაგრამ მაინც პრეზიდენტიში სხედან.

## “დამპალი კაპიტალიზმის სუნი”

ამ ანეკდოტსაც ჯერ კიდევ მაშინ ყვებოდნენ, როცა კაპიტალიზმის ხოტბა სასტიკად ისჯებოდა; მაშინ ცნობილი ქართველი დიპლომატი - ბატონი მელიორ სტურუა ამერიკის საელჩოში მუშაობდა; მოსკოვში ჩასვლისას აეროდრომზე ოფიციალური შეხვედრისას პროვოკაციული კითხვა დაუსვეს

- როგორაა საქმე ამერიკაში, მართლა ლპება „ძირმომპალი“ კაპიტალიზმი?

ოფიციალური სტუმარი არ დაიბნა და შეკითხვაზე ისეთი ორაზროვანიპასუხი გასცა, რაზე შედავებაც შეუძლებელი იყო

- ლპება, ლპება! თანაც ისეთი სუნი ასდიიის... დიპლომატმა თვალები ნეტარებით მილულა და წარმოდგენილი სუნი სიამოვნებით შეიყნოსა.

მსგავსმა ანეკდოტებმა მოსახლეობას ეჭვი გაუჩინა სოციალიზმის, როგორც მოძღვრებაში „ერთადერთი სამართლიანი საზოგადოებრივი წყობილების“ შესახებ.

კუთხური თავისებურებები და ფსიქოთერაპიული ფუნქციები ანეკდოტებში

იაკობ გოგებაშვილს „ბუნების კარში“ საქართველოს სხვადასხვა კუთხის მცხოვრებლები (გურულები, მეგრელები, კახელები, იმერლები, რაჭველები, სვანები) მათი განსაკუთრებული თავისებურებებით ჰყავს დახასიათებული.

საბჭოთა იდეოლიგიას, როგორც ჩანს, არ მოსწონდა კუთხური გამორჩეულობისთვის ხაზგასმა; ალბათ ამის გამო, სანამ საბჭოთა იდეოლოგიას წყალი სერიოზულად არ შეუდგა, „ბუნების კარი“ ჩვენთვის, არასპეციალისტებისთვის, თითქმის უცნობი იყო.

თუმცა, ეს „ხარვეზი“ ხალხურმა შემოქმედებამ თავად შეავსო ეს ხაზგასმულად თვალშისაცემი თავისებურებები ანეკდოტების სახით ასახა და გაავრცელა.

ახლა გავიხსენოთ ზოგიერთი მათგანი:

## გურულების წკიპურტები

ანეკდოტების ეს მცირე კოლაჟი კოლექტივიზაციის პერიოდის გურულებს ეხება, როცა საბჭოთა კავშირის შემქმნელებმა სოფლის მეურნეობის მოწყობის ფორმად საერთო-სახალხო საკუთრება აირჩიეს - სოფლის სავარგულები ყველას საკუთრებად გამოცხადდა; გლეხები მიწას ერთად ამუშავებდნენ (ცხადია შრომის პროცესში ყველაფერი სათანადოდ აღირიცხებოდა), მოსავალსაც ერთად იღებდნენ, საერთო ბელლებში ინახავდნენ, მერე კი თანაბრად ინაწილებდნენ იმის მიხედვით, ვინ რამდენი შრომადღე გამოიმუშავა.

თავდაპირველად, სანამ ამ იდეის ავტორები და განმხორციელებლები საქმეს თავად უძღვებოდნენ, თითქოს არაუშავდა, მაგრამ როცა ახალი თაობა მოვიდა, არ მოეწონათ საკუთრების ინსტინქტის ჩახშობის მცდელობა და ცხოვრების სტილის არჩევანის უფლების უკიდურესი შეზღუდვა; კოლექტივიზაციის იდეამაც და პრაქტიკამაც ნელნელა კრახი განიცადა; მაგრამ მანამ, სანამ ეს მოხდებოდა, დიდი დრო გავიდა.

კოლექტივიზაციის რღვევის რთულსა და მტკივნეულ პროცესს არც ხალხური იუმორი აკლდა; ზოგიერთ ნიმუშზე დღესაც იღიმებიან, მაშინ კი ხალხი ხარხარებდა - ეს ანეკდოტები მათ გულებს „მალამოსავით ედებოდა“, რაკი მატერიალური თვალსაზრისით გლეხური ცხოვრების გაუმჯობესების მიუხედავად, „ზემოდან დაგეგმილი კეთილდღეობა“ არავის სურდა.

კოლექტივიზაციის თემაზე ერთნაირად იცინოდნენ - შეძ-

ლებულებიც და ნაკლებად შეძლებულებიც, ინტელიგენციაც და მუშათა კლასიც (მაშინ, სანამ ქვეყანას საბჭოთა კავშირის შემქმნელები ხელმძღვანელობდნენ, მოსახლეობა, ცხოვრების დონის მიხედვით ერთმანეთისგან მხოლოდ მცირედით განსხვავდებოდა; ბევრი ხელოვნების ნიმუშიც შეიქმნა), მაგრამ იმის გამო, რომ ადამიანებს შეზღუდული ჰქონდა გამოხატვის თავისუფლება, ანეკდოტები კი კონტროლს არ ექვემდებარება, ხალხი ანეკდოტებს თხზავდა, ავრცელებდა და იცინოდა, რამაც ერთგვარი „კოლექტიური ფსიქოთერაპიის“ ფუნქციაც შეასრულა და „შეზღუდული თავისუფლების“ კომპენსაციის ფუნქციისაც.

ახლა გავიხსენოთ ზოგიერთი „ფსიქოთერაპიული“ ფუნქციის მატარებელი ანეკდოტი:

**გურულს უცხოელი სტუმარი ეკითხება:**

თუ შეიძლება ამიხსენით რას ნიშნავს ეს თქვენი „კოლექტივი?“

- რასა და, აი შეხედე! შენ რო მითხრა მე - მამე მაი ჭადი და მოგიტეხავ პაწას-ო! ეეე, ეს არის კოლექტივი!

სხვა დროს, როცა ისევ უცხოელი სტუმარი ეწვიათ, გურული წინასწარ გააფრთხილეს - აბა შენ იცი, უცხოელთან ცუდი არაფერი წამოგცდეს, თორე, ხომ იცი რაც მოგელისო!

უცხოელთან საუბარი მართლაც კორექტულად შედგა:

შრომის როგორი ანაზღაურება გაქვთ, კმაყოფილები ხართ ხელფასით? იკითხა უცხოელმა;

ხელფასი ნამეტანი კაი გვაქ, მარა თვეია ძაან გძელი! უპასუხა გურულმა;

**გურულო, ხელფასს რამდენს იღებო?**

- ათას მანეთსო;

- დაქვითვების მერე ხელზე რა გრჩებაო?

- ხელზე? ხელზე მაზოლიო!

• გურულს, მხარზე თოხი გაუდევს და დღის 12-საათზე კოლექტიურ ყანაში მიდის. წინ შრომის პროცესის შესამოწმებლად რაიკომიდან მომაგრებული წარმომადგენელი შემოხვდა; გაუკვირდა - ამ დროს გლეხს ყანაში მუშაობა თითქმის დასრულებული აქვს, ეს კი ახლა მიდისო?

შუბლშეჭმუხნული სტუმარი უკმაყოფილო გამომეტყველებით გურულს წინ გადაუდგა და უფროსის შესაფერი ხმითა და გამომეტყველებით კკითხება

- რა დროა ახლა!? გურულმა დაუფიქრებლად და ალაღად შეუბრუნა კითხვა - რავა ბატონო, არც შენ მოგწონს აი დროო?

სტუმარმა არ გაიცინა, უკმაყოფილოდ რაღაც ჩაიბურღლუნა.

ბოდიში, ბატონო, თქვენ ვინ ბრძანდებით? იკითხა გურულმა

მე მომაგრებული ვარ!

აგაშენა ბიბიკო ღმერთმა! ხოდა, თუ მომაგრებული ხარ, მე მოფამფალებული ვარ, აიღე აგი თოხი და ერთი დღე შენც იმუშავეო!

• გურული მატარებლით მიემგზავრება. გვერდით უცხოელი უზის. მალე დაძმაკაცდნენ; გურულმა „ბუზის არაყი“ ამოიღო - თქვენ ასეთი გაქვენ? ჰკითხა და უცხოელს გაუმასპინძლდა; უცხოელს არაყი მოეწონა და დანანებით თქვა - არაო.

ახლა უცხოელმა ამოიღო ვისკი და გურულს ჰკითხა თქვენ თუ გაქვთ ასეთი?

- არა გვაქვს, მარა მალე გვექნება!

უცხოელმა ჰამბურგერი ამოიღო

- თქვენ გაქვთ ასეთი?

- არა გვაქვს, მარა გვექნება!



შემდეგ უცხოელმა დოლარები ამოიღო და ისევ იკითხა

- თქვენ გაქვთ დოლარები?

- არა გვაქვს, მარა გვექნება! ისევ უთხრა გურულმა.

გურულს აღარაფერი ჰქონდა ისეთი, უცხოელი რომ გაეოცებინა და რაც ხელთ მოხვდა - პარტიულის ბილეთი ამოიღო, უცხოელს თვალწინ აუფრიალა და ჰკითხა

- თქვენ გაქვენ ასეთიი?

არა გვაქვს, მაგრამ გვექნება! დარწმუნებით უპასუხა უცხოელმა;

- ჰო და, როცა გექნებათ, ვისკები, ჰამბურგერები და დოლარები მაშინ დაიტრაბახეთ! ნიშნის მოგებით უთხრა გურულმა უცხოელს და ანეკდოტიც დასრულდა.

\* გურულს ჰკითხეს - საზღვარი რომ გახსნან რას გააკეთებო?

- ხეზე გავალო!

- ხეზე რატომო?

- ხალხმა რო არ გადამჯეგოსო!

ამის გამო გურული დაასმინეს - ასე და ასე თქვაო.

მიიყვანეს გურული „სადაც ჯერ არს“; დამსმენები ხალისობენ - ახლა აჩვენებენ სეირს, ნახოს თუ უშველის „ხეზე გასვლაო!“.

რა გითქვამს შე უმადურო? აბა ახლაც გაიმეორე ხეზე რატომ უნდა გახვიდე?

- რატომ და, იქედან რო ხალხი მოაწყდება, აქეთ შემომსვლელები, თუ ხეზე არ გავედი, გადამჯეგავენ!

იდეოლოგიის დამცველები შეცბენ, რაღას იზამდნენ!

- წადი! ახლა თავისუფალი ხარ, მარა... სხვა დროს ჰკვირანად იყავიო.

გურული წავიდა, კარებში რომ გადიოდა, შემობრუნდა და ირონიული ღიმილით იკითხა - აბა თქვენ რა იფიქრებო?

\* კაცს კბილი ტკივა და გამწარებული ტირის. მივიდა

გურული და კითხა

- გინა მოგიჩინო?

- მინდა, როგორ არ მინდა!

ეტაკა გურული და ყური მოაქამა; აკივლდა ის კაცი - ვაი ყურო, ყურო... ეს რა მიყავიოო, შეუტია გურულს;

- ხო გტკიოდა კბილი? - კი, მტკიოდა! - ახლა გტკივა? - კბილი არა, მარა ახლა ყური მტკივა! - რა გინა ძამა, მე კბილის მორჩენას დაგპირდი, ყური ჩემი საქმე არააო, მშვიდად უპასუხა გურულმა.

მაშინ გურულს დასცინოდნენ, ახლა, სევდიანად ამბობენ - რას ვერჩოდით გურულს, მართლა ასე არაა? ექიმებს, ყველას თავთავისი საქმე აქვს, გულის სპეციალისტი გულის წამალს იძლევა, წნევის - წნევისას, სულ არ აინტერესებს რავა იმოქმედებს ის ღვიძლზე, თირკმელზე...

იმედია ექიმებზე ხუმრობაც ისევე შეიტანს თავის წვლილს მკურნალობის ვიწრო სპეციალიზაციაში, როგორც პოლიტიკურმა ანექდოტებმა თავისი წვლილი შეიტანა „საერთო საკუთრების ტრაგედიის“ დასრულებაში.

მეგრელების შესაშური სოლიდარობა

ბუკუ მოსკოვში ჩავიდა; ვაგზლის წინ, უადგილო ადგილზე ქუჩაზე რომ გადადიოდა, უკან მილიციელი დაედევნა სტვენით და განწირული ყვირილით

- НАЗАААД !

თითის წვერებზე შემდგარმა ბუკუმ ქუჩა ფრთხილად გადაჭრა და - ამაზე ნაზად როგორ გავიარო, ნეტავი თქვა გაკვირვებულმა.

სანამ მილიციელი დასაჯარიმებლად წამოეწეოდა, უზარ-

მაზარი შენობის თავზე წარწერა დაინახა „БАКАЛЕЯ ГАСТРОНОМИЯ“. ბუკუმ აღფრთოვანებით უყურა, უყურა და მერე გახარებულმა ჩაილაპარაკა - ყოჩაღ ბაკალაია! რამხელა შენობა წამოუჭიმავს მოსკოვის ცენტრში! (БАКАЛЕЯ - საბაყლო საქონლის მაღაზიას ნიშნავს).

ამ სიხარულის მერე ჯარიმა აღარაფრად ჩაუგდია.

• მეგრელმა დედაქალაქში მაღალი თანამდებობა მიიღო (კომუნისტების დროს). მეორე დღეს დედას წერილი გაუგზავნა - დედა! მე აქ დიდი გავლენა მაქვს; უთხარი მუკუს, ტუკუს, კუკუს, ნაპოს, ჩამოვიდნენ აქ, სამსახური, მანქანა, ბინა - ჩემზე იყოსო!

მაღალ თანამდებობაზე ახლა კახელი დანიშნეს; მანაც, თელავში, დედას წერილი გაუგზავნა - დედიი! მე ახლა აქ დიდი გავლენა მააქ! იმ ჩემ მძღნერ ძმაი უთხარი, ი ლოზე თავი ადგილზე გადაწიოი თვარააა! რო ჩამოვალ, დედაი . . . ო!

• ბუკუ დედაქალაქში ჩვიდა და „გავლენიან“ ნათესავთან მივიდა - ერთი კარგი სამსახური მიშოვნეო.

ნათესავი „ყოვლის შემძლე“ და აკვარგიანი კაცი იყო მაინც რა შეგიძლია, რა მოგწონსო? ჰკითხა.

- მე აი ის მომწონს, ოპერაში, ყველაზე წინ რო დგას და ჯოხს რო იქნევსო!

ანეკდოტში არაა ნათქვამი, უშოვნა თუ არა ნათესავმა ის სამსახური, „ჯოხს რომ იქნევენ“, მაგრამ ის კი ნათლად არის გამოხატული, რომ მეგრელებს ურთიერთ მხარდაჭერისა და ურთიერთ სოლიდარობის შესაშური გრძნობა ახასიათებთ, თუმცა მათ შემდეგ, არც სხვა კუთხის ხალხის მიმართ არიან გულგრილები.

## კახური გულახდილობის ღირსება-ნაკლოვანებები

მიხოს იმერელი ნათესავი ესტუმრა. მიხომ გაიხარა, სტუმარს უხვი სუფრა გაუშალა, მაგრამ მარტო სასმელ-საჭმელი რა სათქმელია - სტუმარი კიდეც უნდა გაამხიარულოს! იცის, რომ იმერელ სტუმარს თავპატიჟი უყვარს, რაც უნდა მშვიერი იყოს, მაინც უნდა ეხვეწო - მიირთვი შენი ჭირიმეო!

მიხო ამას კახურად აკეთებს - ჭამე, ამი დედა...! - დალიე, ნახე რა ღვინოა ე დედა....ო! იმერელი აიმრიზა, დუმს, არც ჭამს, არც სვამს, მცირე ხანს არც ხმას იღებს.

მიხო მხიარულადაა, თავისებურად აგრძელებს - ვაჟოო! რას გაჩერებულხარ, ჩვენებიანთ ვირივითა, ჰააა!!

აქ კი აევსო იმერელს მითმინების ფიალა, წამოხტა, სუფრას ხელი აჰკრა, ამოაყირავა და - შენი ვირიც, შენი დედაც და შენი პურ-ღვინოცაო... შეუკურთხა.

- ეგრე, რაღაა! გამხიარულდი, კაცოოო! დასჭექა მიხომ და პურობაც „ნორმალურ კალაპოტში“ ჩადგა.

\* მიხოს პირველი ცოლი იმერელი ჰყავდა. თავდაპირველად მეგობრული ოჯახი ჰქონიათ, მაგრამ საქმე იმერეთში სტუმრობის შემდეგ არევიათ. ეს ასე მომხდარა:

მოყვრებში მიმავალ მიხოს გზაში ცოლი არიგებდა - იქ შენებურად არ დაიწყო, იქ იმერეთია, ზრდილობიანი ხალხი ცხოვრობს, რო ჩახვალ, ყველას უნდა მიესალმო, ხელი ჩამოართვა, უნდა მოიკითხო - როგორ ხართ, ოჯახში ხო ყველანი კარგად ბრძანდებით... და ა. შ.

ჩავიდნენ. ეზო სტუმრებითაა სავსე. მიხომ რომ დაიწყო სათითაოდ ყველას მოკითხვააა... მიდიოდა და ნაცნობს თუ უცნობს, ქალსა თუ კაცს, ხელს ართმევდა და ყველას ერთსა და იმავეს ეკითხებოდა; შეწუხდა ყველა, სტუმარიც, მასპინძელიც...

„გულშეწუხებულმა“ იმერელმა ცოლმა ალერსიანი სახე მიიღო, მიხოს სახელოზე დაქაჩა და - კარგი, რაღა დაგემართა, შეწუხდა ხალხიო, წასჩურჩულა.

მიხომ არც აცია, არც აცხელა და კახური უეშმაკობით, ხმა-მალლა, ყველას გასაგონად შეჰყვირა - ზდილობითვინ თვარა ამათი დედაც . . . ო!

ამბობენ, მაშინ აირია ამათი საქმეო.

ამ ანეკდოტში იუმორითაა ნაჩვენები ადამიანების მიერ შემოღებული „მეტისმეტი“ ზრდილობის გაფეტიშების „საფრთხე“.

ეს ერთი შეხედვით უწყინარი ანეკდოტები ჩვენი დროის ერთერთ უმნიშვნელოვანეს პრობლემას ადამიანის გაუცხოების პრობლემას ეხმიანება.

საქმე იმაშია, რომ ადამიანთა შორის ურთიერთობების აუცილებელი მარეგულირებელი ნორმები, რაც ადამიანს ცხოვრებამ უკარნახა, დროთა განმავლობაში თავად ადამიანმა ზედმეტი ნიუანსებით ისე გაართულა რომ, „უაზროდ ამკრძალავი ან დამავალდებულებელი“ ნორმები ადამიანს მძიმე ტვირთად ექცა და ცხოვრება დაუმძიმა, რაც ზოგს მეტად, ზოგსაც ნაკლებად აწუხებს. „საწყალ“ მიხოს მისთვის უცნობი ადამიანებისთვის „უნდა“ დაესვა მისთვის (სხვისთვისაც) სრულიად არასაინტერესო და „არაფრის მაქნისი“ კითხვები. მისი საქციელი წესით იმ საზოგადოებისთვის უფრო სამარცხვინოა, ვინც მისგან ეს აბსურდამდე მისული „თავაზიანობის ხარკი“ მოითხოვა.

ამ „მეტისმეტმა“ თავაზიანობის („ზრდილობის“) ნორმებმა, ის შედეგი გამოიღო, რომ საზოგადოების „ელიტურმა“ ნაწილმა ლამის ყოველგვარ ამკრძალავ ნორმებს შეუტოს. არსებობს საფრთხე, როცა ამბობენ - არიქა, „ნაბან წყალს ბავშვიც თან არ გადააყოლონო“.

ანუ - უსათუოდ უნდა დავიცვათ ღვთის მიერ დადგენილი

ამკრძალავი ქცევის ნორმები! ის, რაც თავად ჩვენნივე მოგონი-  
ლი და ნაკლებად საჭიროა - მათ დავუთმოთ, ვისაც ეხალისება;  
ვისთვისაც ის ზედმეტი და უაზრო ტვირთია - დაე უარი თქვან  
მასზე, ნურც გავკიცხავთ და ნურც დავავალდებულებთ!

ისე, კაცმა რომ თქვას, რა საჭიროა „ღია კარის მტკრევა“,  
ისეც ასე არაა?

• მიხოს გურიაში ადესის ღვინო მოსწონებია; ნაქეიფარს  
უზარმაზარ ხეზე ასულ-ახვეული ვაზი აჩვენეს ამ ვაზის  
ღვინო იყო, შენ რომ მოგეწონაო, უთხრეს. მიხომ ხეს ახედა,  
თვალი ძლივს აუწვდინა, - აქ ან როგორა სხლავთ, ან როგორა  
რწყავთ, ან დასაკრეფად როგორ ადიხათო, გაუკვირდა.

- ამას არც გასხვლა ჭირდება, არც მორწყვაო, უპასუხეს და  
როცა ნაყოფის დაკრეფის ტექნოლოგიაც გააცნეს, მიხო  
ჩაფიქრდა; მერე დანანებით ჩაილაპარაკა

- მა რა ნამუსითა სვამთ მაგ ღვინოს, თქვე კაი ხალხოო!

ამ ანეკდოტში ღვთის მიერ ნაკურთხი - შრომით მოპოვე-  
ბული „ლუკმის“ სიკეთეზეა მინიშნება (სამოთხიდან გამოძევე-  
ბულ პირველ ადამიანებს უფალმა ხომ დაანათლა - შრომითა  
შენითა მოიპოვე პური შენო); ღვთისნიერი ადამიანის ფსიქი-  
კაში „ძვალ-რბილშია გამჯდარი“ შრომით მოპოვებული  
„ლუკმის“ სიკეთის რწმენა;

ცხადია, „უშრომელობა“ გურულ „ადესასთან“ არაფერ შუაშია!

მიხოს „მოღალატე არაგნობიერი“ ანუ „რი ატამი, რა ატამი“

ზოგი ანეკდოტი, ყველაზე მარტივი და პრიმიტიული ფორ-  
მით, ღრმა ფსიქოლოგიურ „საიდუმლოს“ გვიმხელს, თუკი  
მისი გააზრების სურვილი (და უნარი) გვექნება.

ამ ანეკდოტში მიხომ მეზობელს ატამი მოპარა; მეორე დღეს,

დილით, ყანაში რომ მიდიოდა, იმ „გაქურდული“ მეზობლის ეზოს ჩაუარა.

მიხოს გაუმარჯოს! ალაღად გამოსძახა „გაქურდულმა“, როგორც ჩანს ჯერ არ გაეგო ვილაცამ რომ მისი ატმები მოიპარა. მიხომ ნაბიჯს აუჩქარა, მეზობელს ხელი დაუდევრად აუქნია და მართალი კაცივით მიაძახა

- რი ატამი, რა ატამი!

ნათქვამია - ანეკდოტს ახსნა არ სჭირდებაო! მართალია; ანეკდოტზე უნდა იხალისო - გაიცინო, თუ იუმორის გრძნობა გაქვს; მაგრამ ახლა ანეკდოტის კი არა, იმ ხალხური ცოდნა-სიბრძნის ახსნას ვცდილობთ, რაც ამ ანეკდოტის მომფიქრებლებმა კი იცოდნენ, მაგრამ შესაძლოა „არც იცოდნენ რომ იცოდნენ“.

ფსიქოლოგებმა ექსპერიმენტებით დაადგინეს, რომ ადამიანის მიერ სამყაროს აღქმა მის სუბიექტურ მდგომარეობაზე ბევრად არის დამოკიდებული; მისი განცდები - ემოციები ხშირად „ამახინჯებს“ რეალობას, რაც მცდარი აღქმის მიზეზი ხდება.

მიხოს განცდები მისივე წინა დღით ჩადენილი „ქურდობით“ იყო განსაზღვრული, დაახლოებით ისე, ნათქვამი რომ არის - „ქურდს ქუდი ეწვისო“. მან მისალმებისას ის სიტყვები „გაიგონა“ რაც წესით, უნდა მოესმინა, ანუ ის, რის მოლოდინიც ჰქონდა.

ფსიქოლოგიაში ცნობილი ფაქტია - „ჩვენი მოლოდინები ჩვენივე აღქმებზე ახდენს გავლენას“; ეს გავლენა კი ზოგჯერ მთლიანად ცვლის აღქმის შინაარსს.

ფსიქოლოგებმა იურიდიული ფაკულტეტის დამამთავრებელი კურსის სტუდენტებთან ასეთი ექსპერიმენტი ჩაატარეს: საგანგებოდ მოწვეულ კონფერენციაზე, პრეზიდენტობაში მსხდომმა პროფესორებმა „ჩხუბი გააჩაღეს“. დარბაზი შეშფოთდა. „ჩხუბი“ ლამის ხელჩართულ ბრძოლაში გადაიზარდა, პროფესორები ერთიმეორეს უხეში და სალანძღავი სიტყვებითაც უმას-

პინძლებოდნენ, ერთიმეორეზე საცემადაც კი მიიწევდნენ, კო-  
ლეგები კი აშველებდნენ; დარბაზი აიშალა, ახმაურდა;

მალე სხდომა დაიხურა; სამი დღის შემდეგ კი „გამოძიება“  
დაიწყო; ცხადია „ჩხუბს“ მოწმე-თვითმხილველები ბევრნი  
ჰყავდნენ - ისინი დამამთავრებელი კურსის იურისტები, სტუ-  
დენტები იყვნენ!

მოწმეთა ჩვენებები განსაცვიფრებელი აღმოჩნდა - მომავალმა  
იურისტებმა ერთიმეორისაგან განსხვავებული ისეთი „ფაქტები“  
გაიხსენეს, რასაც სინამდვილეში ადგილი არ ჰქონია.

განცვიფრებამ კულმინაციას მაშინ მიაღწია, როცა სტუ-  
დენტებს ჩაშლილი კონფერენციის ვიდეოჩანაწერი აჩვენეს -  
მათი ნაამბობი (ჩვენებების დიდი ნაწილი) სინამდვილეს არ  
შეეფერებოდა.

ამ ექსპერიმენტით (რაშიც უნივერსიტეტის პროფესურა,  
სტუდენტები, გადამღები ჯგუფი და კინოაპარატურა მონაწი-  
ლეობდა) სტუდენტებს ის დაუმტკიცეს, რაც ჩვენს მიერ აქ  
მოტანილ ექვს სტროფიან ანეკდოტშია ნათქვამი მიხომ ის  
„გაიგონა“, რისი მოლოდინიც ჰქონდა.

• სხვადასხვა კუთხის ქართველები „საცივის“ წარმომავლო-  
ბაზე კამათობენ: გურული ამბობს - საცივი, პირველად, გურუ-  
ლებმა გააკეთესო; მეგრელი ამბობს - არა, მეგრელებმაო; რაჭ-  
ველმა დიდხანს მშვიდად უსმინა მათ კამათს, მერე კი ორივენი  
„რკინის არგუმენტით“ გააჩუმა თქვენ ქვე არც ერთი არ  
დააცდიდით გაციებას, „საცივი“ ქვე რაჭველებმა მოიგონესო!.

ეს ანეკდოტი ხალხმა უთუოდ იმიტომ მოიწონა და გაავ-  
რცელა, რომ ახლო იყო „სიმართლესთან“; კერძების მომზადე-  
ბას ხელმისაწვდომი ინგრედიენტების გარდა პიროვნული ფსი-  
ქიკური ფაქტორებიც ხელს უწყობს - რამდენად შრომისმოყ-  
ვარე, მომთმენი, გურმანი, გულუხვი, მოსიყვარულე, უანგარო



და გამმეტებელია მზარეული, ცხადია, სათანადო პირობებში.

• მიხომ დიდი სახლი აიშენა, მდიდრულად გააწყო და ახალსახლობაზე მეგობრები მიიპატიჟა; სანამ საქეიფოდ დასხდებოდნენ, მეგობრებს სახლი დაათვალიერებინა; მეორე სართულზე რომ ავიდნენ, სტუმრებს აჩვენა - ეს ჩემი საძინებელი ოთახია, ეს „ზალაა“, ეს ჩემი შვილების, ესეც ჩემი ცოლის საძინებელიო.

სტუმრებმა გაიკვირვეს

ცოლის საძინებელი ასე შორს რატომ გაქვს, ცოლი რომ მოგენატროს, რა უნდა ქნა?

- დავუსტვენ და მოვა!

- კი, მარა მას რომ მოენატრო?

- მოვა და მკითხავს - მიხო, ხომ არ დაგისტვენიაო?

ეს ანეკდოტი რაღას უნდა დასცინოდეს? ალბათ იმას, რომ დღეს უკვირთ ცოლ-ქმრისთვის ცალ-ცალკე საძინებელი ოთახი; არადა, დიდმა მწერალმა (ჩეხოვმა) ხომ თქვა - მეუღლეებს ყველაფერი შეიძლება საერთო ჰქონეთ, გარდა საძინებელი ოთახისაო!

რაშია საქმე, არ იცოდა დიდმა მწერალმა „სიყვარულის საიდუმლოები“?

საქმე იმაშია, რომ, „სიყვარული“ კლასიკური გაგებით სხეულებრივის (გრძნობა-ემოცია-ვნება) და სულიერის (ურთიერთ შესაბამისი ინტერესები-ნდობა-ერთგულება-მეგობრობა, ნათესაობა) ერთიანობას გულისხმობს. როცა წყვილების ურთიერთობას „სულიერი სიყვარული“ აკლია და ქორწინების სტიმული მხოლოდ ვნებაა, „სიყვარულს დიდი დღე არ უწერია“, რაკი „ფიზიკური სიახლოვე კლავს ვნებას“. ამაში მთავარი „ბრალი“ ადაპტაციის უნივერსალურ მექანიზმს მიუძღვის, რაც შეჩვევას გულისხმობს. სულიერი „შეჩვევა“ კი - პირიქით, ამ-

ლიერებს მეუღლეებს შორის კარგ ურთიერთობებს. ვისაც სიყვარული გამოუცდია, ყველამ იცის - ვნება მით უფრო ინტენსიურია, რაც უფრო მეტი დაბრკოლებები ახლავს (აკრძალული ხილის ფაქტორი!). ამის „საბუთია“ ქორწინების შემდეგ, დაბრკოლებების გარეშე რომ ვნება მალე ქრება (ვნების გახანგრძლივებას მარხვის ტრადიცია უწყობს ხელს).

აქ ძალზე „საჭირბოროტო“ საკითხს მივადექით, რაზე საუბარიც ახლა ჩვენი მიზანი არაა, ამიტომ, მოკლედ „მოვჭრათ“ - თუ „ცოლქმრული სიყვარული“ მხოლოდ ვნებაზე, სხეულებრივზეა დაფუძნებული და წყვილებს შორის ინტერესთა და ღირებულებათა ურთიერთშესაბამისობაც არაა (ურთიერთშესაბამისობა და არა „ერთნაირობა“), როცა ადაპტაციის მიზეზით „სიყვარული“, უფრო სწორად - ვნება მალე ქრება, მაშინ განქორწინებისთვის უამრავი საბაზი გამოჩნდება ხოლმე, რაც ყოფილ „შეყვარებულებს“ ნამდვილი მიზეზი ჰგონიათ. „სულიერების“ გარეშე, ქორწინების „გადარჩენა“ კი ტანჯვა-წამების სინონიმი უფროა, ვიდრე „სიყვარულის“. როგორც ჩანს ცალცალკე საძინებელი ოთახი ადაპტაციის პროცესს ახანგრძლივებს, რის საჭიროება თანამედროვეობამ ეჭვქვეშ დააყენა დღეს ის იუმორის საგანი გამხდარა და „სწყალი მიხოს“ გარდა ის აღარავის ახსოვს!

### იმერულ ანეკდოტებში „გაპარული კომპლექსები“

საქართველოს სხვა კუთხეებს შორის, სოციალიზმამდე, ყველაზე ღარიბი რეგიონი ზემო იმერეთი იყო (მგონი ახლაც ასეა); ამიტომ, ხალხმა იუმორის „სამიზნედ“, ძირითადად, სწორედ ეს სფერო აირჩია, რამაც „შედარებითი სიღარიბე“ უფრო ასატანი გახადა.

იმერული იუმორი (არა მარტო იუმორი) ძირითადად ამ კუთხის მოსახლეობის „სიღარიბის კომპლექსებით“ არის ნაკარნახევი, რის გამოც ამ თემაზე ხუმრობებმა „ფრთები შეისხა“ და მთელს იმერეთს (არა მარტო იმერეთს) მოეფინა:

• **ჭიათურელი** ჟორია საბარგო მანქანის მძღოლი იყო; სამუშაო დღის დამთავრების შემდეგ პატარპატარა კერძო შეკვეთებსაც ასრულებდა, რასაც თან ასევე პატარპატარა სახალისო თავგადასავლები ახლდა, რაზეც მეორე დღეს მთელი ქალაქი იცინოდა.

ერთხელ მან ჭიათურის ერთ-ერთ სოფელში გლეხს მაღაროდან გამოღებული, წარმოებისთვის უვარგისი ბიგა მიუტანა. დიასახლისმა „მადარიჩად“ კლდიაშვილის სოფელს რომ ეკადრებოდა, ისეთი სუფრა გაუშალა, თან მოუზოდინა - წიწილები პატარები მყავს, ვერ შემოგკადრეთო...

- არაუშავს, დეიდა, სემიჩკას ვჭამ და იმაზე პატარა ხო არ იქნება! "ანუგეშა" ჟორიამ დიასახლისი.

• ჟორიამ წარმოებისთვის გამოუსადეგარი ბიგა ამჯერად სხვა ოჯახს მიუტანა (სხვათაშორის, რუსულმა ბიგამ დიდი შეღავათი მისცა იმერეთის ბიუჯეტს, ტყეებს და მოსახლეობის გათბობის პრობლემებსაც); დიასახლისმა ამჯერად წინასწარ კითხა სტუმარს

- შვილო, ვარია შევწვა თუ მოვხარშო?

- ერთი შეწვი, ერთი მოხარშე! უპასუხა ჟორიამ.

• ჟორია სტუმრად; სუფრას ხიზილალაც არ აკლია;

ჟორიამ ხელი არაფერს ახლო, მხოლოდ ხიზილალეზიანი თევზები მოაცარიელა. მასპინძელმა წასჩურჩულა - რას შვები, ჟორია, ეგ ლობიო ხო არ გგონია, იკრა არის ეგ, იკრა!

- იკრა უთხარი შენ! კაი კია და!

• ამ ანეკდოტის სხვა ვარიანტში მასპინძელი ეუბნება

- რას შეგები ჟორია, მაგ ლობიო ხო არ გგონია, იკრა არი, 150 მანეთი ღირს!

- ეღირება, ეღირება! საქმიანად პასუხობს ჟორია და ჭამას ენერგიულად განაგრძობს.

\* კიდევ სხვა ვარიანტში ჟორია ამხანაგს ეუბნება:

- საჭმელებიდან ყველაზე უფრო გემრიელია ხიზილალა!

- შენ რა იცი?

- მეზობელმა მითხრა;

- მეზობელმა რა იცის?

- მან თავად ნახა, ებრაელი ჭამდა, ოდესაში!

\* ჟორიას მგზავრები გადაჰყავდა ჭიათურიდან რომელიღაც ახლო სოფელში;

მგზავრებმა საფსური წვრილი ფულით გადაუხადეს, ვისაც რამდენი შეეძლო; ერთმა მოხუცმა ქალმა ჩანთიდან მოზრდილი, ლოყაწითელი ვაშლი ამოიღო, გაუწოდა და ჟორიას ხათრინად უთხრა

- ფული არა მაქვს შვილო, ჩემგან ეს აიღეო და წასვლა დააპირა;

ჟორიამ, ისე, რომ წამითაც არ დაფიქრებულა, მიაძახა - მეიცა, მეიცა დეიდა! ხურდა დაგრჩა, ხურდა! და გაოცებულ „დეიდას“ პატარა, დამჰკნარი ვაშლი ჩაუდო ხელში.

## იმერული „კომპლექსები“ ქართულ ანდაზებში

„იმერელს მჭადის სახელი დააეიწყდაო“;

„იმერელმა ნალი იპოვა და - ახლა ერთი ცხენისა და სამი ნალის მეტი აღარა მინდა რაო“;

„იმერელს ჰკითხეს - ყველაზე მძიმე რა არისო და - ცარიელი კუჭიო“;

„იმერელს უთქვამს - სტუმარს რომ შემწვარი ხახვი მივართვა, მწვადად ჩამეთვლებათ“.

ალექსანდრე დიუმას (მამას), როცა კავკასიაში იმოგზაურა (1816-1864 წლის კავკასიის ომის პერიოდში), იმერელი თავადი დაემგზავრა („იშვიათი სილამაზის კაცი“), ვისთან ერთადაც მან შორაპნიდან ფოთამდე იმგზავრა; ერთგან ის წერს: "ამ გაკოტრებულ მემამულეებს შეხვდებით გზაზე ცხენით მიმავალთ, მხარზე შევარდნით... უკან მოსდევთ თავით ფეხებამდე ოქროვერცხლსა და საუცხოო იარაღში ჩამჯდრი ორი მსახური, ერთს კალათში რამდენიმე მარილიანი თევზი უწყევია სამარხვო დღეებისათვის, მეორეს - ქათამი, სახსნილო დღეებისთვის... ჩვენი ნაცნობი იმერელი ვახშამზე მოვიპატიჟეთ... თვითონ ორი დამარილებული თევზი ჰქონდა და ერთი ისე ძმურად შემოგვთავაზა, რომ უარი ვერ ვუთხარი, მეორე კი თავის მსახურებთან ერთად გაიყო... სადილზე სამივენი ნახევარ თევზს ან ნახევარ ქათამს შეჭამენ, ზედ დააყოლებენ ღვინოს და მეორე დღემდე ეს არის მათი საჭმელი... ორ დღეში ორმოცი ლიე გაიარეს და ორმოცდაათი კაპიკის მეტი არ დაუხარჯავთ", გაოცებას ვერ მალავს გემრიელი სმა-ჭამის მოყვარული ფრანგი“.

ანუ, მინდა ვთქვა, რომ ანეკდოტები იმერლებზე კვების თავშეკავებული სტილითაა „შთაგონებული“.

სხვათაშორის, ფსიქოანალიზის თვალსაზრისს თუ გავიზიარებთ, იმერლების სტუმრისადმი „გადაჭარბებულად გამოვლენილი სიყვარული“, ეკონომიკური სიღარიბის კომპენსაციაა; ფსიქოანალიზის მიხედვით ხომ ყოველი სათნოება მისი საწინააღმდეგო მანკიერებიდან იღებს სათავეს; მაგალითად, გმირობა არის მშიშარობის კომპენსაცია, გულუხვობა - სიძუნწის და ა. შ. ამ სადაო და არც თუ სასიამოვნო ინტერპრეტაციის აქ მოტანა, ანეკდოტების სფეროს არ მოუხდება, რის გამოც მისგან თავშეკავებას ვამჯობინებ.

## რაჭული სიღინჯის ღიმბილის მომგვრელი ეპიზოდები

რაჭველი ვაჟკაცი, ომის დროს, სხვა დესანტებთან ერთად, მტრის ზურგში გადასხეს. მას პარაშუტიანი ზურგჩანთა აჰკიდეს და თან აუხსნეს - ათამდე რომ დათვლი, ზონარს ხელი გამოჰკარი და პარაშუტი გაიხსნებაო (ის რაც მტრის ზურგში უნდა გაეკეთებინა, ზეპირად ჰქონდა ნასწავლი).

დესანტი რომ თვითმფრინავიდან გადასხეს, რაჭველის პარაშუტი არ გაიხსნა, დედამიწისკენ ქვასავით დაეშვა და რაჭველი ჭაობში თავით ჩაერჭო ისე, რომ მტრის ტერიტორიამდე ვერც მიაღწია.

მისიანები მისამველებლად გაქანდნენ; ლაფში თავით ჩარჭობილი რაჭველი რის ვაივაგლახით ამოათრიეს - ქვე ააათი! ძლივს ამოთქვა რაჭველმა და გონი დაკარგა, ძლივს მოასულიერეს!

\* ერთხელაც, რაჭველები ონიდან შოვში სამუშაოდ მიდიოდნენ. მეორე მხარს რიონზე დაკიდული (ბეწვის) ხიდით უნდა გადასულიყვნენ. შეყოყმანდნენ, ხიდი ნაკლებ საიმედოდ გამოიყურებოდა და მისი გამძლეობის შემოწმება მოინდომეს; ვილაცამ თქვა - ქვე დავაზანზაროთ, თუ არ ჩაწყდა, ქვე გადავიდეთო!

შედგნენ რაჭველები დაკიდულ ხიდზე და რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ მისი „დაზანზარება“ დაიწყეს, მანამ აზანზარებდნენ, სანამ ხიდი არ ჩაწყდა და რაჭველები ზედ მძივებივით დაეკიდნენ.

\* ერთ გოლიათ რაჭველს, მდინარეზე, სადაც ხიდი წყალს წაეღო, ხალხი გადაჰყავდა - თითო კაცს ორივე მხარეს ამოიღლიავენ და ორ-ორ მანეთად მეორე მხარეს უპრობლემოდ გადაყავდა.

ერთხელაც, შუა წყალში, რაჭველმა ცხვირი მოიფხანა, ერთი

ამოღლიავებული კაცი კი გაუვარდა და წყალმა წაიღო. ნაპირი-  
დან უყვირიან - არიქა უშველე, წაიღო, წყალმა კაცი წაიღო...

- ქვე ორი მანათის დედაც... ო, დარდიმანდულად ჩაიბურ-  
დღუნა რაჭველმა და გზა განაგრძო.

იქ რომ ხალხი არ ყოფილიყო, ეს სახუმარო ამბავი ტრაგი-  
კულად დამთავრდებოდაო.

• თბილისიდან ონში დაბრუნებულმა რაჭველმა თავის  
მეზობლებში დაიტრაბახა

- თბილისში ტაქსის მძღოლი დავატყუანეო! (მოვატყუეო); -  
როგორაო?

- როგორ და, ფული მივეცი და შიგ არ ჩავჯექიო!

ერთხელ კი, რაჭველი თბილისიდან თავის სოფელში  
მაგრად გალახული ჩავიდა. - ქვე რა დაგემართა შე კაცო, ქალა-  
ქელი კინტოები ე მთა კაცს რავა მოგერიენო!

ქვე გულის მოსვლა არ დამაცადესო, გაიმართლა თავი  
რაჭველმა.

ამ ანეკდოტების სიცილის ობიექტი რაჭველების შენელებუ-  
ლი რეაქციებია, რაც მათი დაგვიანებული მიხვედრილობის  
მიზეზად არის მიჩნეული. დაგვიანებული რეაქციები - ფლეგ-  
მატური ტემპერამენტის მქონე ადამიანებს ახასიათებთ.

ფსიქოლოგების თქმით ფლეგმატური ტემპერამენტის ადა-  
მიანებს სიმშვიდე-სიწყნარისკენ მიდრეკილება აქვთ და შენე-  
ლებული მოქმედებები ახასიათებთ; შეუძლიათ სტრესულ  
სიტუაციებს კარგად გაუმკლავდნენ; არ უყვართ გადაწყვეტი-  
ლებების სწრაფად მიღება; მოწესრიგებულები და მტკიცე  
ხასიათისანი არიან; არ ახასიათებთ ლიდერობისაკენ სწრაფვა;  
საზოგადოების წინაშე თავისი აქტიურობის დემონსტრირების  
აუცილებლობისას დისკომფორტს განიცდიან; ბეჯითითები და

შეუპოვრები არიან, რაც თავისი უნარების რეალიზების აუცილებელი პირობაა.

ამგვარი თვისებების გამო რაჭველები პირველობაში თითქმის არასოდეს არავის ეცილებიან, ნაკლებ კონფლიქტურები არიან და სულაც არ სწყინთ, როცა მათზე ხუმრობენ.

**ამაყი სვანების ანეკდოტები და სიამაყის „საფრთხეები“**

რომელიმე ხალხის სიამაყეზე როცა ვლაპარაკობთ, პირველ რიგში ამაყი სვანები გვახსენდება, ხოლო სვანებზე საუბარი იმ ანეკდოტებს გვახსენებს, რაც გასული საუკუნის ბოლოს და ახალი საუკუნის დასაწყისში ჩვენში ინტენსიურად „წამოვიდა“.

სვანებზე ანეკდოტები მოდაში „დანგრატის ინცინდენტით“ შემოვიდა:

ტრასაზე სვანს მანქანის საბურავმა უმტყუნა; სვანმა შემხვედრი მანქანა გააჩერა და მძღოლს დანგრატი თხოვა; უცნობი მძღოლი შეწუხდა - დანგრატი არამაქესო;

- მაიტა დანგრატი! ბრაზი გაურია ხმაში სვანმა;

- რაც არ მაქვს, როგორ მოგცე! უკვირს იმ უცნობ მძღოლს;

მათ შორის ბრაზიანი დიალოგი ჩხუბში გადაიზარდა; გამვლელი მანქანა გაჩერდა - რაშია საქმეო?

გაჭირვებაში ჩავარდნილ მძღოლს გაეხარდა, იფიქრა მეშველაო, მაგრამ იმ მანქანაშიც სვანები მსხდარან; რომ გაიგეს საქმე რაშიც იყო, ახლა ისინი აშარდნენ - მიეცი ჩქარა დანგრატიო! გადაირია ის უცნობი მძღოლი - ვააა! ეს ვის გადავეყარე, ამ ხალხს ვერ გავაგებინე, რომ დანგრატი არ მაქვსო!

დაერივნენ სვანები იმ მძღოლს და ისე სცემეს, სასწრაფო დახმარება დასჭირდათ;

სასწრაფოს ექიმმა რომ ჩხუბის მიზეზი გაიგო, პაციენტს



საყვედურით უთხრა - შე კაი კაცო, მიგეცა ეგ დანგრავი და ის იქნებოდა, ჩხუბიც არ აგორდებოდა და შენც შინ მშვიდობით დაბრუნდებოდიო!

მძლოლი ისე მაგრად იყო ნაცემი, რომ მალე გარდაიცვალა; დაკრძალვაზე დედა ტიროდა - შვილო, შვილო, ნეტავი მიგეცა ეგ დანგრავია თუ რაღაც ჯანდაბა! ახლა ხო ცოცხალი მეყოლე-ბოდიოო!

• სვანმა ქორწინების მესამე დღეს ცოლი მოკლა; რათ მოკალიო?

- ქალიშვილი არ იყოო!

თუ ქალიშვილი არ იყო, რატო პირველ ღამეს არ მოკალიო?

- მაშინ იყოო! „გაიმართლა“ თავი სვანმა.

• სვანმა მეგობარი თავის სოფელში დაპატიჟა, სვანეთში; ჯერ თვითმფრინავით იმგზავრეს, მერე ავტობუსით, მერე ცხენით, მერე ფეხით. მერე სვანმა სტუმარს ორსართულიან სახლზე მიუთითა, გვერდს კოშკი რომ უმშვენებდა;

- აი ეს ჩემი სახლია, კოშკიდან რომ ქალი იცქირება, ის ჩემი ქალიშვილიაო! ამაყად აუხსნა სტუმარს;

- ქალიშვილი იქნება, აბა რა! ამ სიშორეზე რომელი კაცი ამოვიდოდა მის შესაცდენადო! დაუდასტურა სტუმარმა.

• სვანი ცხენს მიაჭენებს. ხედავს, ენგურის პირას მეგრელი დამბაჩით ხელში ზის; დამბაჩას შუბლთან მიიტანს, ჩამოიღებს, მიტანს, ჩამოიღებს, თან ტირის;

- რაშია საქმე? ეკითხება სვანი;

- რა და, თავის მოკვლა მინდა, მაგრამ ვერ ვბედავ, მეშინიაო!

სვანი მეგრელს დამბაჩას გამოსტაცებს

- თქვენ ვინ მოგცათ მაგის ვაჟკაცობა! დაცინვით ეტყვის, - აი, მიყურე, ისწავლეთ მეგრელებმა ეს როგორ უნდა! დამბაჩას

შუბლთან მიიტანს, სასხლეთს თითოს გამოჰკრავს და მეგრელს ვაჟკაცობის მაგალითს უჩვენებს ასწავლის როგორ უნდა დაიხალოს ტყვია!

• სვანებზე გამოთქმული ანეკდოტების უმრავლესობაში მთავარი „გმირები“ სიამაყე მოჰარბებული სვანები არიან, რაც თავის მხრივ „ზომიერების პრინციპის“ დარღვევის და პატივ-მოყვარეობაში გადაზრდის საფრთხეს შეიცავს (ხშირად ამპარტავნებასაც).

საქმე იმაშია, რომ თვითპატივისცემის მოთხოვნილება მეტ-ნაკლები ინტენსივობით ყველა ადამიანს აქვს. შესაბამისად, მის გამოვლენებს ხალხმა (ჩვენმა წინაპრებმა) „თავმოყვარეობა“ დაარქვა, უფრო ინტენსიურს - „პატივმოყვარეობა“, კიდევ უფრო ინტენსიურს - „ამპარტავნება“.

როგორც წესი, „თავმოყვარეს“ ისეთ ადამიანს ვუწოდებთ, ვინც იმის გამო, რომ თავი უყვარს „ცუდს არ იკადრებს“; მაგრამ როცა თავი „კიდევ უფრო მოჰარბებულად“ ანუ ამპარტავნულად უყვართ (ამპარტავნება - „თავისი ნაქმნარის მამწონემელი და სწავლების მოთაკილე“), ის მუდამ ეჭვშია ხომ არავინ ეშუქრება მის (ან წინაპრების) თავმოყვარეობას?

„უზომოდ თავმოყვარე“ (პატივმოყვარე) ადამიანების კონფლიქტური სიტუაციები, პატარპატარა გაუგებრობებს და სიცილს იწვევს, რაც ერთგვარი გაფრთხილებაა და პრევენციაც, უფრო დიდი ცოდვის ჩადენისგან თავშეკავების საჭიროებას რომ მიაწინებს, „უზომო პატივმოყვარეობა“ კი ამპარტავნებაში გადადის და უფრო დიდი ცოდვის ჩადენის საფრთხეს ქმნის.

„მომეტებულად თავმოყვარე“ (პატივმოყვარე) ადამიანი აიკვიატებს მტანჯველ ეჭვს. ეჭვი, ახალ ეჭვს ბადებს, რაკი ის თავის თავში გაზრდა-გამრავალფეროვნების ტენდენციას შეიცავს, რასაც შეუძლია „მოთმინება დააკარგვინოს“ ადამიანს და

დანაშაულიც კი ჩაადენინოს; ანუ, ეკვი ფსიქიკას "ხურავს" და ადამიანს გაგების უნარს უჩლუნგებს; რაც უფრო მომეტებულად თავმოყვარეა (ამპარტავანია) ადამიანი, მით მეტად აღარ ესმის მისი ეკვის გამაბათილებელი არგუმენტები.

ხშირად ეკვი იუმორის გრძნობასაც კლვს; რაიმე დეტალის ასახვის ანეკდოტური ფორმა - ცალკეული ნაკლის თუ კომპლექსის უზომო გაზვიადება-იუმორი კი მას უფრო რეალურად აღსაქმელს და გასაგებს (მისაღებს) ხდის. იუმორისტული სიტუაციის წარმოდგენის (ხელოვნურად შექმნის) ხერხი კონფლიქტის პრევენციის საუკეთესო საშუალებად ითვლება, რასაც ანეკდოტური ასახვის ფორმით ზოგჯერ სტიქიურად, ზოგჯერ კი გამიზნულადაც მიმართავენ ბრძნულად მოაზროვნე ადამიანები.

თავის მხრივ სიცილიც შველის „ფსიქიკის გახსნას“ - გაგების უნარს ამაღლებს, რაც შვებას გვრის, განწყობას უუმჯობესებს, შრომისუნარიანს, მოსიყვარულეს და ხალისიანს ხდის ადამიანს, რის გამოც ის (იუმორი) ფსიქოთერაპიის კარგ საშუალებად არის მიჩნეული.

ამიტომ, ხშირად გაიგონებთ გამოთქმას იუმორი გადაარჩენს კაცობრიობასო! „გადარჩენისა“ რა მოგახსენოთ, მაგრამ, ალბათ, ცხოვრება უფრო აუტანელი იქნებოდა იუმორი რომ არ იყოს!

## თავი 7. „ჭკვიანურები“ საერთო-სახალხო ანექდოტებში

ადუღებულ კუპრში მოთუხთუხე ცოდვილების ეთნიკურ-ფსიქიკური თავისებურებები ჯოჯოხეთში

ამ ანექდოტში, ჯოჯოხეთში, ადუღებულ კუპრში, სხვადასხვა ეთნიკური კუთვნილების ცოდვილები იხარშებიან.

სომხების ქვაბთან ორი ეშმაკი დგას, ერთი - ცეცხლს დარაჯობს, როცა მიინავლება, შეშას უმატებს; მეორე ეშმაკს ხელში ფიწალი უჭირავს და ქვაბს მეთვალყურეობს; სომხები ერთმანეთს ქვაბიდან ამომდრომაში ეხმარებიან, ფიწლიანი ეშმაკი კი მას ისევ უკან, ადუღებულ კუპრში აბრუნებს;

ქართველების ქვაბთან ერთი ეშმაკი დგას, ის მხოლოდ ცეცხლს უმატებს, ხოლო თუ ვინმე თავად მოახერხებს კუპრიდან თავის ამოყოფას, კუპრში მოთუხთუხე სხვა ქართველი მას ფეხში ხელს ჩაავლებს, დაქაჩავს და უკან ჩააბრუნებს ისე, რომ მეორე, ფიწლიანი მეთვალყურე საჭირო აღარაა.

რუსების ქვაბს არც ერთი ეშმაკი არ დარაჯობს; ისინი ადუღებული კუპრიდან რიგრიგობით ამოდიან, ცეცხლს შეშას შეუკეთებენ, მერე უკანვე ჩაბრუნდებიან და იხარშებიან.

ამ ძველისძველი ანექდოტზე გულიანად ვიცინოდით; სიცილი განსაკუთრებით მაშინ იფეთქებდა, როცა რუსების „კანონმორჩილებას“ რიგრიგობით ადუღებული კუპრიდან ამოსვლას, ცეცხლის შენთებას და ისევ საკუთარი ნებით შიგ ჩასვლას წარმოვიდგენდით.

ამ ანექდოტში, „ეთნიკური სულისთვის“ დამახასიათებელი თვისება ისე გაზვიადებულად, ზოგადად და აბსტრაქტულად, იუმორითაა გაჯერებული, რომ რეალურობისგან შორსაა: თუმცა აშკარად ჩანს ყველასთვის ნაცნობი ნაციონალური სული ისე, რომ კონკრეტული ადრესატი არ ჩანს; ამიტომ, ის

არც არავის წყინს. მიუხედავად ამისა, სამწუხარო დასკვნის გაკეთებაც შეიძლება - ქართველებს, თურმე, ერთმანეთის გატანაზე მეტად შური გვახასიათებს. სულხან-საბას მიხედვით შური არის „წუხილი სხვათა სიკეთესა ზედა“; ადუღებული კუპრიდან საკუთარი მცდელობით ამობობლებულ ქართველს რომ ქართველივე უკან ჩააბრუნებს, სხვა არაფერია, თუ არა შური.

სომხებს სოლიდარობის, ერთმანეთზე ზრუნვის და „ურთიერთდახმარების სული“ უფრო ჰქონიათ, ხოლო რუსებს კანონისადმი მორჩილების, რაც, ხშირად, ქართველისთვის სასაცილოდ უფრო აღიქმება, ვიდრე ღირსებად (მალიან მინდა ვივარაუდო, რომ ეს შური კი არა, სამართლიანობის გრძნობაა - თუ ჯოჯოხეთშია, თუ კუპრში იხარშება, ე. ი. დამნაშავეა და მისი სასჯელისგან გათავისუფლება უსამართლობაა! მაგრამ?).

ვისაც მოსკოვში მცირე ხანს მაინც უცხოვრია, თვალში უსათუოდ მოხვდებოდა საოცარი წესრიგი - რიგები მაღაზიებში, ავტობუსის ან ტაქსის გაჩერებებზე, მატარებლების და მეტროს სადგურებში... რუსი მოქალაქეების რეპლიკებიც ეხსომება - როცა ვინმე ამ რიგს არღვევდა, მაღაზიაში ურიგოდ მიძვრებოდა, ავტობუსში ბილეთს არ იღებდა, ქუჩას უადგილო ადგილას გადაჭრიდა ან სულაც წითელ შუქზე გადადიოდა, ვინმე უსათუოდ წამოიყვირებდა - ქართველი იქნებო!

არც ის ანეკდოტი ლაპარაკობს ქართული სულის სასარგებლოდ, როცა „კანონმორჩილებას“ დავცინით.

მაგალითად, არის ასეთი ანეკდოტი: დაჯდა ქართველი სკამზე; შეერჭო ქინძისთავი; გაჯავრებული წამოხტა - ვინ ეშმაკმა დაარჭო აქ ქინძისთავი! - დაიღრიალა და ქინძისთავი შორს მოისროლა;

დაჯდა სომეხი; შეერჭო; - ვაა! ქინძისთავიი? გაოცებით თქვა და ქინძისთავი გულისპირში გაირჭო (გამომადგებაო; სომხური წინდახედულება);

დაჯდა რუსი; შერქო; ვა! ქონძისთავიი? ზნაჩიტ ტაკ ნუჟნა! (ესე იგი, ასეა საჭიროო) თქვა, ისევ დაარქო და ისევ ზედ დაჯდა! (რუსული კანონმორჩილება).

კიდევ ერთი ანეკდოტის მიხედვით, გოგონა დგას ქუჩაზე, გადასასვლელთან და ტირის; - რათ ტირიო, ეკითხება უცნობი ძია;

მამამ მითხრა მანქანა რომ გაივლის მერე გადადიო; რამდენი ხანია ვუცდი და მანქანა არ გამოჩენილა!

ამ ანეკდოტებს ჩვენი, ქართველების გულიანი სიცილი ახლავს. რუსები კი ამ ანეკდოტებში სასაცილოს ვერაფერს ხედავენ (ვროპელები?), რაკი მათთვის „ჯერ წესია საქმე და მერე საქმეა საქმე“, გამონაკლისის გარეშე.

რომელი ჯობია, ქართული დაუდევრობა, თავისი მავნე შედეგებით თუ რუსული - თუნდაც უაზრო კანონის ერთგულება?

### ფიქრის აკრძალვის უაზრობა და ანეკდოტი თეთრ დათვებზე

ამ ანეკდოტის მთავარი პერსონაჟი ალქიმიკოსია, რომელიც ხელოვნურად ოქროს მიღებას ამოდ ცდილობს. ის, ერთ-ერთმა მისმა ავის მსურველმა მეფე ლუდოვიკო რომელიდაცასთან დაასმინა ხელოვნურად ოქროს მიღების საიდუმლო იცის, მაგრამ არ გიმხელთო!

ლუდოვიკო (რომელიდაცა) გადაირია რას ქვია არ მიმხელს, საჩქაროდ აქ მომგვარეთო!.

მოჰგვარეს; მეფემ უბრძანა სამ დღეში თუ ოქროს მიღების ფორმულას არ მომიტან, გილიოტინაზე დაამთავრებ სიცოცხლესო.

ალქიმიკოსი შეშინდა, მაგრამ არ დაბნეულა, დავალების მიცემიდან მესამე დღეს ფორმულებით აჭრელებული ეტრატი მეფეს მიაართვა და „ინსტუქცია“ დაურთო

როცა თქვენი ქიმიკოსები ოქროს მიღებას შეუდგებიან, არავითარ შემთხვევაში თეთრ დათვებზე არ იფიქრონო!

ეს იყო და ეს! როგორც კი ალქიმიკოსები „საქმეს“ შეუდგებოდნენ, მაშინვე თეთრი დათვები ახსენდებოდათ! ცხადია, ოქროც ვერ მიიღეს!

ასე გადაარჩინა ფსიქიკის „საიდუმლოების“ ცოდნამ ალქიმიკოსი!

ეს ანეკდოტი შუასაუკუნეების სიუჟეტზეა მოფიქრებული. მისი სადაურობის დადგენას, ამჟამად, არ აქვს დიდი მნიშვნელობა; ამ შემთხვევაში მთავარი ისაა, რომ ის კაცობრიობის ფსიქიკისთვის ერთნაირად დამახასიათებელ საერთო „საიდუმლოზე“ მიგვანიშნებს, კერძოდ, „აკრძალვის წინააღმდეგ წასვლის სურვილზე“; ესაა ფსიქიკური ფაქტორი, რომელსაც შეიძლება ვუწოდოთ როგორც „თავისუფლების ინსტინქტიდან“ გამომდინარე „მეამბოხეობა“ (რომლის მანკიერი ფორმა სიჯიუტეა), ისე ცნობისმოყვარეობა და აქედან მომდინარე ცოდნისმოყვარეობა!

ანუ, ეს ის „ემშაკია“ რომელმაც დაგვარწმუნა, რომ რაიმეს აკრძალვა მისი დარღვევის სურვილის სტიმულია, განსაკუთრებით ეს აზროვნების სფეროს შეეხება. სწორედ მან უკარნახა „პირველ ადამიანს“ „დაუმორჩილებლობის ცოდვა“, რის გამოც ამბობენ - კაცობრიობის ისტორიას სამოთხიდან განდევნას უნდა ვუმადლოდეთო (ერიხ ფრომი).

### ექვსი გენიოსი ებრაელის ანეკდოტი

ეს ანეკდოტი კაცობრიობის მამოძრავებელი სტიმულის ძიებას ეხება; ანუ, ესაა ანეკდოტური პასუხი კითხვაზე - რა ამოძრავებს კაცობრიობას, საიდან იღებს იმ ენერგიას, რომელიც მას

შრომის, ძიების, ბრძოლისა და საერთოდ აქტივობისათვის  
ჭირდება?

ამ კითხვის ან ეკდოტური „პასუხი“ ასეთია:

ადამიანს აქტივობისთვის საჭირო ენერგიას აძლევს:

ღმერთი (მოსე);

გონება (სპინოზა);

გული - კეთილი და ბოროტი ემოციები (იესო);

კუჭი (მარქსი);

კუჭის ქვემოთ რომ სართულია (ფროიდი);

ყველაფერი შეფარდებითია (აინშტაინი).

ესაა ანეგდოტური პასუხები, რომელიც ძალიან (ანეგდოტუ-  
რად) ჰგავს მეცნიერების მიერ შემოთავაზებულ თეორიებს,  
„მცირე“ დაზუსტებებით;

მოდით დავაზუსტოთ:

რომელი გენიოსის პასუხია არასწორი? ცხადია ვუპასუ-  
ხებთ, რომ ყველა სწორია, ამ ჩამონათვალიდან ვერც ერთს ვერ  
ამოვიღებთ; მაგრამ თუ მათი სასიცოცხლო მნიშვნელობებსაც  
გავითვალისწინებთ, ვნახავთ, რომ ამ მხრივ განსხვავებებთან  
გვაქვს საქმე; განვიხილოთ ყველა მათგანი ცალცალკე:

კითხვაზე - თუ რა აძლევს ადამიანს აქტივობისთვის საჭი-  
რო ენერგიას, ბიბლიური მოსეს პასუხია - ღმერთი, რაკი ყვე-  
ლაფერი, რაც ადამიანის თავს ხდება, ღვთის ნებითაა; რამდენ  
ხანს შეუძლია ადამიანს „უღმერთოდ“ არსებობა? ჩემმა თაობამ,  
ასე ასე თუ ისე, 70 წელი იარსება.

გონება? სპინოზას აზრით ადამიანს გონება კარნახობს და  
აიძულებს იშრომოს, იღვაწოს და თავად შეიქმნას არსებობის  
საშუალებები; რამდენად აუცილებელია გონება, აზროვნება,  
მეცნიერება ადამიანის არსებობისთვის? ალბათ უმისოდ წარ-  
მოუდგენელია თანამედროვე ადამიანური ცხოვრება, მაგრამ



ხომ იყო პერიოდი, როცა უმისოდ ადამიანი ცუდად, მაგრამ მაინც არსებობდა?

**გულიო** (იესომ); მართალია, გული სისხლის მიმოქცევის მარეგულირებელი „უბრალო“ ანატომიური ორგანოა, მაგრამ ყველა ემოცია „მასზე გადის“, სიკეთე აშენებს, ამშვიდებს, ატკბობს, იზიდავს; ბოროტება - ანგრევს, ტანჯავს; თავდაცვას, გაქცევას, ბრძოლას აიძულებს და თუ ამის გარეშე ადამიანს წარმოვიდგენთ, ცუდად, მაგრამ ერთხანს მაინც იცოცხლებს, ცხოველური სიცოცხლით.

**კუჭიო** მარქსმა; მართალია მარქსი მთლად ასე უხეშად ამას არ ამბობს (ესაა ვულგარულ-მატერიალისტური გაგება), მაგრამ თუ ამ ანეკდოტურ პასუხს ბოლომდე მივყვებით, უთუოდ დავეთანხმებით; ყველა ამ ჩამონათვალში, დროითი განზომილების გათვალისწინებით, კუჭი ყველაზე უფრო პრეტენზიულია, რამეთუ, ზოგიერთი მონაცემებით ადამიანი, უსმელ-უჭმელად სამ თვეზე მეტხანს ვერ ძლებს (ხანდახან წერენ ექვს თვემდე შეიძლება რომ იცოცხლოს, მაგრამ ეს აღარაა ადამიანური არსებობა, ესაა უმარტივესი ჭიაყელას მაგვარი სიცოცხლე).

„კუჭის ქვემოთ“ არის გამრავლების ორგანოები. მათი ფუნქციონის გარეშე, ალბათ, ასე თუ ისე, კაცობრიობა ას წელს მაინც იარსებებდა.

ამგვარად, აქტივობის წყაროებს შორის კუჭი და მისი მოთხოვნები იმდენად უფრო აუცილებელია, რომ უმისოდ, დიდი დიდი სამ თვეს იცოცხლოს ადამიანმა, ისიც ისე, როგორც უმარტივესმა ცოცხალმა არსებამ.

რაც შეეხება აინშტაინის ვარაუდს - ყველაფერი შეფარდებითიაო, იმას ნიშნავს, რომ ადამიანებისთვის მართალია ყველა ამათგანი აუცილებელი მამოძრავებელი სტიმულია, მაგრამ,

ზოგისთვის თუ გონების კარნახით აქტივობაა მთავარი (მაგალითად, იმანული კანტისთვის), სხვისთვის ღვთის ნებაა წარმმართველი. მაგალითად, განდევნილებისთვის ვილაციისთვის - კუჭის პრობლემები დომინირებს (ლუარსაბ თათქარიძისთვის), ვილაციისთვის კი - კუჭის ქვემოთა სართული (მაგალითად ვინ გამოდგება? კაზანოვა?).

გამოდის, რომ კუჭის (ეკონომიკის სინონიმად იხმარება) პრობლემები ყველაზე ადრე მოუღებს ბოლოს კაცობრიობას, თუ მან, ღვთის ნებით და ადამიანების მცდელობით, მისი გადაჭრის საშუალებების მოპოვება-გამრაველფეროვნება ვერ მოახერხა.

### თანამედროვე ანეკდოტი

ამ ანეკდოტში ბებია დგას მეტროს ვაგონში, ცალი ხელით თავს ზემოთ სახელურს ჩაკიდებული და იქეთ-აქეთ იყურება - იქნებ ვინმემ მოიფიქროს და ადგილი დაუთმოს;

მაგრამ ეს აზრად არავის მოსდის. ბებია აშკარად შეწუხებული ჩანს, მაგრამ მისთვის ადგილის დათმობას არავინ აპირებს.

ამ დროს პატარა გოგონა, რომელიც თავადაც საკუთარი ბებიის გვერდით ზის, უცხო ბებიას ინტერესით ასცქერის და როცა ფეხზე მდგარი უცნობი ბებიის მზერას შეხვდა, თამამად ეკითხება

- ბებო, ფეხები გტკივაა?

- ხო, შვილო, მტკივა! სწრაფად უპასუხა იმით გახარებულმა უცნობმა ბებიამ, რომ ვილაცამ შეამჩნია მას რომ ფეხები ტკივა და უთუოდ ადგილის დათმობას აპირებს;

ბებო, თქვენ რომ ბავშვი იყავით, უთმობდით ხოლმე ადგილს?

ხო, შვილო, ვუთმობდი ხოლმე, უპასუხა კიდეც უფრო გახარებულმა ბებიამ;

- ხო, და იმიტომ გტკივათ ახლა ფეხები!

უტიფრად მიუგო ბავშვმა და მგზავრების თვალიერება განაგრძო.

ეს ანეკდოტი თანამედროვეობის შესაფერი მორალისა და ფსიქიკის მიერაა ნაკარნახევი. ენამოსწრებული ბავშვის საქციელს ე.წ. „ძველებურად მოაზროვნეები“ მწუხარებანარევი ღიმილით ისმენენ, „ახალებურად მოაზროვნეები“ თამამი ბავშვის გაბედულებით კმაყოფილი ღიმილით.

ბუნებრივია ცხოვრების ახლებური წესი, ახლებურ მორალსა და ზნეობრივ ნორმებს კარნახობს ადამიანს, რაც ძველ თაობას ნაკლებად აწყობს; ორივეს აქვს თავის გასამართლებელი „საბუთი“ - ძველი თაობა მუდამ უთმობდა ადგილს უფროსებს, ისინი ახლა ახალ თაობას უთმობენ ადგილს, ყველგან - ოჯახში, სამსახურებში, ტრანსპორტში, ანუ, მათ სულ „ფეხზე დგომამ“ მოუწია, რასაც უსამართლობად განიცდიან.

ახალგაზრდებიც, თავისი „გადასახედიდან“ მართლები არიან - ყოველ დილით სკოლაში მიყავთ სახლიდან შორს, მეტროთი მგზავრობას თითქმის ერთი საათი ჭირდება, მთელ დღეებს „მჯდომარეები“ ატარებენ - სკოლაშიც, სახლშიც, გაკვეთილების მომზადებისას, ტელევიზორთან ან კომპიუტერთან; ეზოში იშვიათად ან საერთოდ არ ჩადიან, იქ ან მოზრდილი ბიჭები „აბირჟავებენ“ და ამიტომ მშობლები იქ არ უშვებენ, ან მანქანებს აქვთ დაკავებული მთელი ტერიტორია და მათთვის ადგილი აღრაა, ან ფასიანი სპორტული მოედნები და დარბაზები მათთვის ხელმიუწვდომელი, ძვირი სიამოვნებაა, ან ოჯახის წევრებს დრო არ აქვთ, რომ იქ ატარონ, ან ყველა მიზეზი ერთად; მოძრაობას გადაჩვეული გაუვარჯიშებელი სხეულები კი მათ ისევ უძრაობისკენ უბიძგებთ; როცა ამდენი პრობლემაა, რა დროს ზრდილობაა, თავადაც ფეხზე ძლივს დგანან! აი რას გვეუბნება ანეკდოტი, თუკი მის „გაშიფვრას“ მოვინდომებთ.

## დაფიქრებული "ასფეხას" და "ბურიდანის ვირის" ტრაგედია

„ასფეხა“ ბუქი-ყავისფერი 3-4 სანტიმეტრიანი ჭიაა, უამრავი ფეხით; არ ვიცი ვინ დათვალა ან მართლა ასი ფეხი აქვს თუ მეტი ან ნაკლები, მაგრამ ისე სწრაფად ამოძრავებს თავის აბრეშუმით მოლივლივე უამრავ (ას) ფეხს, თითქოს მისრიალებს.

სწორედ ამ უამრავ (ას) ფეხას ჰკითხეს - კი, მაგრამ, როგორ ათანხმებ ერთმანეთთან ამდენ ფეხს, რა იცი როდის რომელი უნდა გადადგა, არასოდეს რომ არ გეშლებაო?

ასფეხა დაფიქრდა და . . . ველარ გაიარა!

ეს ანეკდოტი-ხუმრობა მეტისმეტად ფიქრიანი ადამიანის ტრაგიზმზე მიგვანიშნებს. ვინ არ ვიცნობთ დაუფიქრებლად გადამებული ნაბიჯით უკმაყოფილო ადამიანს (ადამიანებს) და მათ ტრაგიკულ ბედს! მათი მაგალითი დაფიქრებისკენ, გონივრულობისკენ და სიდინჯისკენ მოგვიწოდებს; მაგრამ მეტისმეტი რომ არაფერი ვარგა, ესეც კარგად ვიცით - „მეტისმეტი - რეტისრეტიო“ - უთქვამს ჩვენს წინაპრებს („რეტი“ - უგონოდ ყოფნაა. „რეტის დასხმა“ - უგონო მდგომარეობაში ჩავარდნა). ამ ანდაზის სათქმელი ანტიკურ ფილოსოფიაში „ოქროს შუაგულის“ ცნებით გამოხატეს.

„ოქროს შუაგული“ - ორ უკიდურესობას შორის სწორი არჩევანი ისევე რთულია, როგორც წრის ცენტრის მოძებნა სპეციალური ხელსაწყო დაუხმერებლადო, წერენ სპეციალისტები.

ამგვარად ორ უკიდურესობას შორის არჩევანის პრობლემას მივადექით, რაც თავის მხრივ აგრეთვე რთული ამოცანის წინაშე აყენებს ადამიანს, რაც მხოლოდ ბრძენს შეუძლია, ისიც - მეტ-ნაკლები სიზუსტით!

იგივეს გვასწავლის „ბურიდანის ვირის“ ანეკდოტიც:

ფილოსოფოსს, ვინმე ბურიდანს ვირი ჰყოლია, რომელიც თი-  
ვით სავსე თავლაში შიმშილით მოკვდა; იქ, სადაც ვირი იყო  
დაბმული, ორ კუთხეში თივა ეწყო; მოშიებულ ვირს ერთ-  
ერთის ამორჩევა შეეძლო, მაგრამ ეს იმ უბრალო მიზეზით ვერ  
მოახერხა, რომ თივის ორივე გროვა - მარჯვნივაც და მარ-  
ცხნივაც, ორივეგან ერთი ფერის, მოცულობის და სურნელის  
იყო; ვირმა ბევრი იფიქრა რომელი ამოერჩია, მაგრამ ასარჩე-  
ვებს შორის განსხვავების საპოვნელად იმდენი იფიქრა, რომ  
ამასობაში შიმშილით მოკვდა. აქაც „მეტისმეტი ფიქრის“ ტრა-  
გიკულობაზეა აქცენტი.

ამ ანეკდოტებით ნათქვამია, რომ სწორი არჩევანი შემოქმე-  
დებითი პროცესია და შეუძლებელია ის წიგნებში ამოიკითხო,  
ვინმეს რჩევით გააკეთო, ან „მეტისმეტმა“ დაფიქრებამ გიშველოს.

არჩევანს ბევრი რამ განსაზღვრევს, რის გათვალისწინება,  
წინასწარ, მხოლოდ ბრძენს შეუძლია (მინდა აქაც გავიხსენოთ,  
ბევრი ინფორმაციის ფლობა რომ სიბრძნეს არ ნიშნავს); ამიტომ  
შეცდომები მრავალი ინფორმაციის მქონე ადამიანებსაც მოს-  
დით. „ზომიერება“ კი ის იშვიათი განძია, რასაც მხოლოდ  
ბრძენი ფლობს.

დიდ ადამიანებს უთთქვამთ: „არა ვარგა უსაზომო...“ (რუს-  
თაველი); „ვინც უარი თქვა ზედმეტობაზე, ის აკრძალვებისგან  
გათავისუფლდა“ (იმანუილ კანტი); „ზომიერება ნაკლოვა-  
ნებებისგან საიმედო დამცველია“ (ლენარდო და ვინჩი);  
„ზომიერი ხასიათის ადამიანებს ცხოვრება მოწყობილი აქვთ“  
(დემოკრიტი).

## თავი 8. ქართულ ანდაზებში „დამალული“ ფსიქოანალიზური საიდუმლოები

ფოლკლორი აზროვნებას გვასწავლის,

მეცნიერება - გამზადებულ პასუხებს  
გვთავაზობს (რ.გ.).

ფროიდი - „ოიდიპოსის კომპლექსის შესახებ“ და ქართული

ანდაზა - „სადაც არის ბედი შენი...“

ადამიანის ფსიქიკის „საიდუმლოების“ ახსნა ქცევის არაც-ნობიერი სტიმულების გაცნობიერებას მოითხოვს, რის შესახებ მოძღვრება ზიგმუნდ ფროიდის სახელს დაუკავშირდა; თუმცა, როგორც ჩანს, კაცობრიობამ ოდითგან იცოდა არაცნობიერი ფსიქიკის („აისბერგის წყალქვეშა ნაწილის“) „საიდუმლოები“ რაც ფოლკლორში აისახა - მითოლოგიაში, ანდაზებში, ზღაპრებში, ანექდოტებში, თქმულებებში და თვით ცრურწმენებშიც კი; სწორედ ბერძნული მითოლოგიის პერსონაჟი დაიმოწმა ფროიდმა „ინცესტის“ და სხვა „საიდუმლოების“ ასახსნელად:

„ოიდიპოსის მითის“ მიხედვით, ორაკულმა თებეს მეფეს თავისი ვაჟის ხელით სიკვდილი უწინასწარმეტყველა; ამის გამო, მითის ერთ-ერთი ვარიანტის მიხედვით, როდესაც უფლისწული დაიბადა, მამამ იგი მონას გადასცა, მოსაკლავად (სხვა ვარიანტში - გადასაგდებად); მან კი ბავშვი სხვა სახელმწიფოს (კორინთოელ) მწყემსებს მიჰყიდა, რომლებმაც იგი თავიანთ უშვილო მეფე-დედოფალს მიჰგვარეს; ბავშვს ოიდიპოსი დაარქვეს და როგორც საკუთარი შვილი, ისე გაზარდეს.

როცა ოიდიპოსი დავაჟვაცდა, სამისნომ მას საშინელი ამბავი უწინასწარმეტყველა - შენ მოკლავ მამას, ცოლად შეირ-

თავ საკუთარ დედას და გამეფდებიო. თავზარდაცემული ოიდიპოსი "შინიდან" გაიქცა, მაგრამ ბედისწერის ძალით, რასაც ახლა "ბიოლოგიურ მაგნიტს" უწოდებენ, სწორედ იმ მხარეს წავიდა, საითაც მისი ნამდვილი სამშობლო იყო და სადაც მისი ბიოლოგიური მშობლები ცხოვრობდნენ. გზად მას ვიღაც დიდებული შემოხვდა; მასთან დავა მოუვიდა, კამათი ჩხუბში გადაიზარდა; ახალგაზრდა ოიდიპოსმა სძლია ასაკოვან კაცს და შემოაკვდა კიდეც.

"გამარჯვებულმა" ოიდიპოსმა გზა განაგრძო და თებეს მიაღგა; ქალაქის შესასვლელს, სფინქსი დარაჯობდა გამვლელებს გამოცანებს ეუბნებოდა; პირობის თანახმად, თუ ვინმე მის გამოცანებს გამოიცნობდა, სფინქსი ქალაქს დაეხსნებოდა; მანამდე კი ახალგაზრდა ქალ-ვაჟებით იკვებებოდა. ქალაქი განადგურების პირას იყო მისული, რაკი გამოცანების გამოცნობა ვერავინ მოახერხა.

ოიდიპოსმა გამოცანები ამოხსნა და ქალაქი სფინქსისგან იხსნა; მადლიერმა ხალხმა, უსახლკარო და უთვისტომო ოიდიპოსი, თავიანთ ახლად დაქვრივებულ დედოფალზე დააქორწინა.

მოგვიანებით გამჟღავნდა - დიდებული, რომელიც ოიდიპოსს შემოაკვდა, მისი მამა იყო; დედოფალი, ვისზეც დაქორწინდა - დედა, ხოლო ოთხი შვილი, რომელიც თავის დედასთან შეეძინა, მისი და-მძებნი.

ამ მითში, ფსიქოანალიზის თვალთახედვით, ინცესტის სისხლის აღრევის ცოდვის არაცნობიერი, ბიოლოგიურად კოდირებული ლტოლვაა ნაგულისხმევი, რაც მეცნიერებამდელ იდეოლოგიაში ბედისწერის ცნებით გამოიხატებოდა.

ზოგიერთი ფილოსოფოსის აზრით, იმ გენეტიკურად კოდირებულ ლტოლვებს, რასაც კულტურამ ტაბუ დაადო და არაცნობიერში "ჩაკეტა", ახსნა-გაცნობიერება არ სჭირდება

ბრძენი მას თავად ამოიცნობს და კულტურის მოთხოვნების ადექვატურადაც მოიქცევა; ხოლო ვისაც მისი გაცნობიერება სხვადასხვა მიზეზის გამო არ შეუძლია (ასაკის, უგულისყურობის, გაუწვრთნელი გონების და ა.შ.), მან არც უნდა გაიგოს რა "უბედურებაც" ადამიანის არაცნობიერ ფსიქიკაში იმალება, რადგან, შტაინერის აზრით "საკრალურ საიდუმლოებათა ნაადრევი გაცხადება" (მანამ, სანამ ადამიანის მის ადექვატურად აღსაქმელად მზად არ იქნება), „დალუპავს კაცობრიობას“; მიაჩნიათ, რომ დღეს საზოგადოება იმდენად გათვიცნობიერებულია ანუ მომზადებულია „საკრალური საიდუმლოებებისთვის“ თვალის გასასწორებლად, რომ მასზე ღიად საუბარი უკვე შეიძლება (ინცესტის თემამ ქართულ პოეზიაშიც, მითოლოგიასთან შედარებით, უფრო ვულგარული ფორმით, არა ეთხელ გაიჟღერა).

ამავე მითში, ფსიქოანალიზური გაგებით, მამრთა შორის იმთავითვე არსებული დაპირისპირების არაცნობიერად არსებობაც არის ნაგულისხმევი, რაც მითის დასაწყისშივე, მეფემამის მიერ ვაჟიშვილის მოკვდინების ბრძანების გაცემითაა გამოხატული (იხ. მამათა და შვილთა ბრძოლა - განვითარების მექანიზმი). თავის მხრივ არც სფინქსის მისტერიაა ალეგორიულობას მოკლებული, რის შესახებაც საუბარი ზემოთ გვქონდა (იხ. „ჯვრის მისტერია მითოლოგიის საკაცობრიო „ოკეანეში“).

რაც შეეხება ბიოლოგიური მამის მიერ სასიკვდილოდ განწირული და შემთხვევით გადარჩენილი ყრმა ოიდიპოსის გაქცევას „თავისი ქვეყნიდან“ რათა ბედისწერისთვის თავი დაეღწია, მან ეს ბიოლოგიური "მაგნიტის" გამო ვერ მოახერხა; ეს „მაგნიტი“ იყო, რაც ახალგაზრდა ვაჟს სწორედ იმ მხარეს არაცნობიერად იზიდავდა, სადაც მისი ბიოლოგიური მშობლები "ეგულებოდა".



ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით (რაც მითოლოგიურმა აზროვნებამ ბედისწერად აღიქვა), „ბიოლოგიური მაგნიტი“ სხვა არაფერია, თუ არა ადამიანის ფსიქიკაში კოდირებული ინცესტუოზური ლტოლვა საპირისპირო სქესის სისხლით ნათესავისასადმი, თუნდაც ის მშობელი იყოს. იგი იქ იჩენს თავს, სადაც კულტურის დეფიციტია.

ფსიქოანალიზი უფრო მეტი ვარაუდის შესაძლებლობას გვაძლევს - „ოიდიპოსის კომპლექსის“ გვერდით შეიძლება მოვიხსენიოთ მედეას, ელექტრას, კაენის, ჰეროსტატეს და ა.შ. კომპლექსის ცნებები.

მითების „საიდუმლოებით“ ფსიქოლოგიის დაინტერესებას, როგორც ვიცით, დიდი რეზონანსი ჰქონდა. ამგვარი ინტერპრეტაციებისადმი საზოგადოების თავდაპირველი პროტესტის მიუხედავად, იგი ხელოვნების (და მედიცინის) თითქმის ყველს დარგმა გაიზიარა და მეთოდოლოგიად გაიხადა. უფრო მეტიც, ფსიქოანალიზური თვალთახედვით ისტორიული მოვლენებისა და პერსონაჟების ნამოქმედარის გადასინჯვაც კი მოხდა (ხდება).

მაშასადამე მითოლოგიაში, ზღაპრებსა და თქმულებებში, „ცრურწმენებსა“ და ანეკდოტებში, ალეგორიული ფორმით ის „საკრალური“ საიდუმლოებია „დაშიფრული“, რომლებსაც კულტურამ ტაბუ დაადო (ტაბუ - აკრძალვა, რის დარღვევაც მისტიკური ძალების მიერ ისჯება), ფსიქოანალიზში ის მეოცე საუკუნეში გაცნობიერდა; თუმცა, როგორც ჩანს, ეს „საიდუმლოები“, კაცობრიობამ, მათ შორის ქართულმა ცნობიერებამაც, ფსიქოანალიზამდე უფრო ადრე იცოდა.

ქართულმა ფსიქოლოგიამდელმა ცნობიერებამ ადამიანის ამგვარი გაუცნობიერებელი (ხშირად საბედისწერო) ლტოლვის რეალურობა ანდაზით გამოხატა - „სადაც არის ბედი შენი, იქ

მიგიყვანს ფეხი შენი"; იგი, ფაქტიურად იგივე - არაცნობიერ ლტოლვას გულისხმობს, რაც ადამიანს მაგნიტივით („ბიოლოგიური მაგნიტი“) იქ იზიდავს, საიდანაც აღუქმელი საპასუხო სიგნალი მოდის, ანუ სადაც არაცნობიერი ლტოლვის ობიექტი იმყოფება.

**„კოკასა შიგან რაცა დგას...“**

კოკა - თიხის ჭურჭელია, რომლის გადმოპირქვევებამდე არ ჩანს რაც შიგ ასხია. ვფიქრობთ, რომ ამ ანდაზაში ადამიანის ფსიქიკაში გაუცნობიერებლად არსებულ მოთხოვნილებებზე და მიდრეკილებებზეა მინიშნება.

ამ ვარაუდის ასახსნელად ადამიანის ფსიქიკის მოდელის გახსენება დაგვჭირდება, რაც ფროიდმა და მისმა მოწაფეებმა თეორიის სახით ჩამოაყალიბეს: ფსიქიკა სამი შრისაგან შედგება; ესაა - ცნობიერი „მე“ (ლათინურად „ეგო“), არაცნობიერი - „იგი“ (ლათინურად „იდ“), რომელიც - კოლექტიური და პიროვნული არაცნობიერისგან და მათ შორის არსებული - „შინაგანი ცენზორისაგან“ შედგება, რომელსაც „ზე-მე“ („სუპერ ეგო“ ანუ ის, რაც „მე-ზე“ უფრო მაღლა დგას) უწოდეს და რომლის ფუნქციაც არაცნობიერი ფსიქიკის კონტროლია (ქართულად - სინდისი; ილია-მართალი მას უწოდებდა - „პატარა ღმერთი ჩემში“).

კოლექტიურ არაცნობიერში საკაცობრიო გამოცდილებაა „შენახული“, რაც მთელ კაცობრიობას საერთო აქვს და რითაც ადამიანები ერთმანეთს გვანან, ერთმანეთს ენათესავენებიან მიუხედავად სქესობრივი, რასობრივი, კულტურალური, ეროვნული თუ ინდივიდუალური განსხვავებულობებისა.

პიროვნულ არაცნობიერში - ინდივიდუალური გამოცდილე-

ბა იგულისხმება, რაც, მართალია, „ამჟამად დავიწყებულია“, მაგრამ მისი გახსენება ყოველთვის შეიძლება, რაშიც მას მეხსიერების უნარი ეხმარება.

რაც შეეხება კოლექტიური არაცნობიერის „გახსენებას“ აქ მეხსიერების ფსიქიკური ფუნქცია უუნაროა; მისი „გახსენება“ მხოლოდ სიზმრებში, „წამოცდენილ სიტყვებში“ და „ასოციაციების მეთოდით“ ფსიქოანალიტიკოსებს შეუძლია.

ადამიანის კოლექტიური არაცნობიერი ფსიქიკის შესასწავლად, კარლ გუსტავ იუნგმა სიზმრების შესწავლის მეთდს მიმართა; მან სამ მილიონამდე სიზმარი ჩაიწერა და გააანალიზა. აღმოჩნდა, რომ აფრიკელმა ზანგმაც იგივე სიზმარი ნახა (ვინც თავისი ტომის საცხოვრებელ ტერიტორიას არასოდეს გასცილებია და არც წერა-კითხვა იცოდა ინფორმაცია სხვა წყაროებიდან რომ ჰქონოდა მიღებული), რაც ინგლისელმა დიდგვაროვანმა; ეს იყო ბორბალზე გაკრული კაცი, რაც წმიდა გიორგის წამებას გამოსახავს.

სხვადასხვა ხალხების სიზმრების ამგვარი მსგავსებების აღმოჩენის საფუძველზე იუნგმა დაასკვნა, რომ კაცობრიობას „ერთი ძირი აქვს“; მათ შესახებ ინფორმაციას ადამიანის თავის ტვინი ინახავს; მასში რასობრივად, კულტურალურად, ეროვნულად, კუთხურად და პიროვნულად ურთიერთგანსხვავებული ხალხის გამოცდილებათა „შენახული“; მისი გაცნობიერება (გახსენება) სპეციალური მეთოდების გამოყენების გარეშე შეუძლებელია.

ადამიანის „კოლექტიური არაცნობიერში“ ის ინფორმაცია ინახება, რაც „საერთო წინაპრების“ გამოცდილებით არის ნაკარნახევი.

კოლექტიური არაცნობიერისგან განსხვავებით, პიროვნულ არაცნობიერში „შენახულია“ ცალკეული ადამიანის პიროვნული

ნული გამოცდილება, რაც ადამიანებს შორის კულტურალურ ფსიქიკურ განსხვავებულობებს ქმნის.

„ზე-მე“ კულტურის მიერ მიუღებელ, ინსტინქტური ლტოლვებით ნაკარნახევ ქცევა-მოქმედებებს ბლოკავს და ცნობიერებაში („მე-ში“) მათ „ამოსვლას“ (გაცნობიერებას) ხელს უშლის.

მაგრამ არაცნობიერიდან წამოსული იმპულსები მუდმივად „ცდილობენ“ ცნობიერებაში ამოსვლას: „ზე-მე“ („შინაგანი ცენზორი“, ანუ სინდისი) მუდამ „სადარაჯოზეა“ (ან უნდა იყოს); ისინი მხოლოდ იშვიათად - ფსიქიკის შეცვლილ მდგომარეობებში (სიზმარში, ოცნებაში, ფანტაზიაში, ჰიპნოზურ მდგომარეობაში, ალკოჰოლის ან ნარკოტიკული ზემოქმედების დროს) ახერხებენ ცნობიერებაში შეღწევას (ისიც მეტწილად შენიღბული ფორმით); მხოლოდ აქ ჩანს ის, რაც „კოკასა შიგან“ დგას.

აქ მოტანილ ანდაზაში არაცნობიერი ფსიქიკის მთელი ეს „ანატომია“ გაანალიზებული არაა, მაგრამ მთავარი - ნათქვამია! კერძოდ ის, რომ ადამიანი ერთი შეხედვით არ/ვერ გამოიცნობა; ის, ბუნებრივი სახით მხოლოდ სიზმარში, ალკოჰოლურ მდგომარეობაში ან მაშინ, როცა ფსიქოანალიტიკოსის მიერ დასმულ მაპროვოცირებელ კითხვებს დაუფიქრებლად პასუხობს და თავს არ/ვერ აკონტროლებს („გადმოპირქვავებული ფსიქიკა“).

ამიტომ ვფიქრობთ, რომ ქართული ფოლკლორი იმ საკაცობრიო ცოდნას ეხმიანება რაც მეცნიერებამ რამდენიმე საუკუნის წინ აღმოაჩინა.

## „ფუყე თავთავის“ „ალეგორია“

ერთხრლ, სტუდენტებთან, თავმდაბლობის სათნოებაზე ვსაუბრობდით. ამის მაგალითი აინშტაინის ცხოვრებიდან მოვიტანე: მას მეგობარმა წერილით აცნობა ფიზიკის ენციკლოპედია მომზადდა, სადაც ფარდობითობის თეორია სხვისი ავტორობითაა შეტანილიო და სთხოვდა ზომები მიეღო და სამართლიანობა აღედგინა.

აინშტაინმა დაახლოებით ასე უპასუხა - ნუ სწუხხარ ჩემო მეგობარო! ხალხისთვის და ისტორიისთვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს ვისი გვარი იქნება მიწერილი თეორიის ქვეშ. ამ ფაქტით ცრუ ავტორის მეტი არავინ დაზარალდება, რითაც თავადვე დაისჯება. რაც შემეხება მე, ჩემი წილი სიამოვნება უკვე მივიღე, როცა ამ თეორიაზე ვმუშაობდიო . . .

ჩემი ნათქვამი ქართული ანდაზით - „ფუყე თავთავი თავს მაღლა ასწევს, სავსე კი მუდამ თავდახრილიათი“ „შევამაგრე“.

ერთმა სტუდენტმა, რომელიც დიდ ყურადღებით მისმენდა, ჩემ ნააზივს ასეთი კომენტარი გაუკეთა:

- ის აინშტაინი იყო და ამ დათმობაზე ადვილად წავიდოდა; მე? მე რა ვქნა, უმნიშვნელო არსებამ! შევძლებ ასე დიდსულოვნად დავთმო ჩემი რაიმე ფასეულობა?

ცხადია მის კომენტარს სიცილი მოჰყვა, მე კი ლექცია იმ კომკომპლექსებზე გავაგრძელე, რაც ადამიანის არაცნობიერ ფსიქიკაში წარსულის გამოცდილებით იქმნება და მოზრდილობისას მის ქცევა-მოქმედებებს ისე განსაზღვრავს, რომ ადამიანმა ამას არ, ან ვერ აცნობიერებს.

ანუ, „მაღლა თავაწეულში“ ის ადამიანი იგულისხმება, ვისაც საამაყო არაფერი აქვს - არც თანდაყოლილი ნიჭი და არც შეძენილი სიბრძნე. ამიტომ ცდილობს საზოგადოების პატივის-

ცემა ყოყოჩობით, ტრაბახით, ან ფულით დაიმსახუროს. სამწუხაროდ, შედეგი საპირისპიროა; მის საქციელს, საუკეთესო შემთხვევაში ღიმილი, უარეს შემთხვევაში კი კონფლიქტები ახლავს. ანუ, თვმდაბლობა - სიბრძნის შედეგია და თუ ადამიანს „თავ აღერილი ყოყოჩას“ რეპუტაცია არ სურს, სიბრძნის დაუფლებას უნდა ეცადოს თქო და საუბარი ამით დავასრულე.

ერთხელ ჩვენმა უსაყვარლესმა ლექტორმა - ბატონმა კოტემ თქვა - თუ გინდა გამოიცნო კაცი ჭკვიანია თუ არა, მას თანამდებობა უნდა მისცე; თუ გაყოყოჩდა ესეიგი, ჭკვიანი არააო!

„თვითპატივისცემის მოთხოვნილება“ და წარმატებების მიღწევის „შანსი“ ყველა ადამიანს აქვს, თუ სწორად „მიაგნებს“ და თავდადებული შრომით განივითარებს მას, რისი უნარიც აქვს (რაშიც, ცხადია მშობლები, მასწავლებლები, მეგობრები, კონკურენტები და ა.შ. ეხმარებიან). მაშინ მას ყოყოჩობა აღარ დასჭირდება და პატივისცემას ღირსეულად დაიმსახურებს.

აინშტაინის შემთხვევაში რეალიზებულ პიროვნებასთან გვაქვს საქმე, ვისაც რაიმე დამსახურების დათმობის აღარ ეშინია, ამიტომ ის „სავსე“ და „მუდამ თავდახრილია“. არარეალიზებული, „შეუმდგარი“ პიროვნება კი, როგორც წესი, „ცარიელია“; ის თვალშისაცემი მცდელობით, სიცრუით, ძალადობით, ნაცნობობით ან ყოყოჩობით ცდილობს ავტორიტეტის მოპოვებას, შესაბამისად, „მუდამ თავაწეული“, ღიმილის მომგვრელი და ყოყოჩაა.

სათნოებათა ასეთი ანალიზი შედარებით „ახალგაზრდა“ მეცნიერებების - ეთიკისა და ფსიქოლოგიის სფეროს განეკუთვნება, არადა ქართულ გონს ის ჯერ კიდევ მეცნიერებამდელ პერიოდში აღმოუჩენია და ასე სხარტად, გასაგებად და ყველასთვის ხელმისაწვდომად (უფასოდ) გაუვრცელებია:

„ფუყე თავთავი თავს მაღლა ასწევს, სავსე კი მუდამ თავდახრილია!“; „ვინც თავს მაღლა წაიღებს - ფეხს წაიკრავს“; „უფხო კაცს ტრახხი საქმე ეგონაო“; „თავმდაბლობას მთებიც მოუდრეკიაო“ და ა. შ., გვასწავლის ქართული ხალხური სიბრძნე.

მაშასადამე, მიუხედავად იმისა, რომ დღეს "თავდახრილობა-თავმდაბლობა" სათნოებად აღარ ითვლება, ანდაზის დედააზრი მაინც დიდ ფსიქოლოგიურ მიხვედრილობად (აღმოჩენად) შეიძლება ჩაითვალოს, რამდენადაც იგი სხვა არაფერია, თუ არა ფსიქიკის ისევ ფსიქონალიზური „საიდუმლო" - არასრულფასოვნების კომპლექსის კომპენსაცია; ანუ ესაა „მაღლა თავაწეული“, ყოყოა ადამიანის მცდელობა, სხვებთან შედარებით თავისი უპირატესობის წარმოჩენის სურვილი, ადამიანის უსაფუძვლო, მოჩვენებითი და ხშირად გაუცნობიერებელი ლტოლვა, რაც ჭეშმარიტად ღირსეულ, სიბრძნით "დამამბეზულ" ადამიანს არც სჭირდება და არც ნაღვლობს, როცა მის „სისავსეს" ვერავინ ხედავს და ვერევიან აფასებს.

ამ ანდაზის გაცნობიერება (მისი დედააზრს გაგება-შეგნება) ბევრ ხელმოცარულს გადაარჩენს დაცინვისა და კონფლიქტებისგან.

### „შარო, საიდან მოდიხარო“

ძველთაგანვე ცნობილია, რომ ზოგიერთი ადამიანი განსაკუთრებულად აგრესიულია; ამის გამო, ერთხანს, დამნაშავედ დაბადებულთა წინასწარ ამოცნობასაც კი ცდილობდნენ, მათი საზოგადოებისაგან იზოლაციის მიზნით, რაც გარკვეული დროის შემდეგ კაცობრიობამ დაგმო.

მოგვიანებით ადამიანის სისხლში აგრესიის ჰორმონი

ტესტოსტერონი აღმოაჩინეს (სხვაგვარად მას მასკულინური, მამაკაცური ჰორმონი უწოდეს). აგრესიისკენ მიდრეკილება (ტესტოსტერონი) გარდატეხის ასაკის ვაჟებში უფრო მაღალი ყოფილა.

ეს ჰორმონი ქალების სისხლშიცაა აღმოჩენილი, იმ განსხვავებით, რომ ქალებში მისი მაჩვენებელი გცილებით უფრო დაბალია; მეორე გარდატეხის ასაკიდან, რასაც ხალხი კლიმაქსს უწოდებს, პირიქით ხდება - კაცების სისხლში აგრესიის ჰორმონის შემცველობა კლებულობს, ქალებთან მატულობს. (ამიტომ, რომ მოხუცებულობაში, როგორც წესი, საქმე გვაქვს „ბუნჩულა ბაბუებთან“ და „ქოფაკ დედამთილებთან და სიდედრებთან“ - იცინიან ფსიქოლოგები).

ანუ, ადამიანს აგრესიისკენ ტესტოსტერონი უბიძგებს და სურს თუ არა „საწყალ კაცს“ ბრაზიანი რომ იყოს, მისგან თავშეკავება უჭირს.

თავის მხრივ სისხლში ამ ჰორმონის მეტ-ნაკლებობას ის ინსტინქტები განსაზღვრავს, რაც სიცოცხლის შენარჩუნება-გარბელების მექანიზმის სახით კაცობრიობას შემოქმედმა უანდერძა. რაკი ადამიანს სოციალური გარემო, ანუ კულტურა ინსტინქტების ბუნებრივ ფუნქციობას უზღუდავს, ის იძულებულია თავი შეიკავოს; „თავშეკავებული ადამიანი“ კი „უმიზეზოდ“ აშარებულია - გაღიზიანებულია, რაც „აღქმის დამახინჯების საფრთხეს“ ქმნის; ასეთი ადამიანი ეჭვიანია, ეჩვენება, რომ უსამართლოდ ეპყრობიან, რაშიც, ცხადია „დამნაშავე“ სხვები არიან (შინაურები, მეზობლები, ხელმძღვანელები, მთავრობა და ა. შ.). ცხადია მას წარმოდგენაც არა აქვს სინამდვილეში რა ხდება, რაკი „ნამდვილი მიზეზი“ არაცნობიერია და ის „ნამდვილ“ მიზეზს მეტწილად სხვაში „პოულობს“ და კონფლიქტის მიზეზიც „სახეზეა“.



ჩვენს წინაპრებს შეუმჩნევია - როცა „აშარების“ „ნამდვილი“ მიზეზი არ ჩანს, ის „სადღაც“ უსათუოდ „იმალება“, უჩინარია, ამიტომ დასვა კითხვა ჩვენმა წინაპარმა „შარო, საიდან მოდიხარო?“

აქ მიხოს ანეკდოტის გახსენება შეიძლება: მიხო აშარე-  
ბულია და ცოლს სცემს;

- მიხო, რად მირტყამ, „პრიჩინა“ (რუს. - მიზეზი) მაინც  
მითხარიო, ბრაზობს თავის მხრივ მარო;

„პრიჩინა“ რო ვიცოდე, დედას გიტირებდიო!  
კახური ტერმინოლოგიით პასუხობს მიხო.

ეს ანეკდოტიც ადასტურებს, რომ აზროვნების განვითარების  
ფოლკლორულ საფეხურზე, არაცნობიერი ფსიქიკის არსებობა,  
უკვე გაცნობიერებულია

არაცნობიერი ფსიქიკის შესახებ მრავალ ფილოსოფოსს  
აქვს მინიშნებები, მაგრამ როგორც ზემოთაც ითქვა, მოძღვრე-  
ბის სახით ის მეოცე საუკუნეში ჩამოყალიბდა ფსიქონალიზის  
სახით.

## „ტყუილად შრომის“ სიკეთე

ჩვენმა წინაპრებმა რომ არაცნობიერი ფსიქიკის შესახებ  
იცოდნენ იქედანაც ჩანს, რომ მისი „მართვის“ ერთგვარ საშუა-  
ლებებს გვთავაზობდნენ.

ჯერ ვნახოთ რას გვირჩევენ აგრესიის პრევენციის საშუალე-  
ბად თანამედროვე ფსიქოლოგები: ჩვენ „თავშეკავებას“ კულ-  
ტურის მიერ ტაბუდადებული ან შეზღუდული ბუნებრივი მო-  
თხოვნილებების მართვას ვუწოდებთ; იგი იმ ენერგიის წყაროა,  
რაც ადამიანს აქტივობისთვის ჭირდება (ფსიქონალიზში, ამ  
ენერგიას, „ლიბიდოს“ უწოდებენ); ანუ, თუ არის „შეზღუდ-

ვები", ესე იგი არის აქტივობის მოთხოვნილებაც, ანუ პოტენციური ენერგია - ლიბიდოც, რაც აქტივობის მოთხოვნილებად ცნობიერდება, რის „დახარჯვა“ კონსტრუქციულ (შექმნა-შენება) ან დესტრუქციულ (ნგრევა-განადგურება) საქმიანობაშია შესაძლებელი; მაგრამ ის, ვინც ამ ენერგიას კონსტრუქციულ საქმიანობაში „დახარჯვას“ ვერ უხერხებს, ორმაგად ისჯება, როგორც კაცის, ისე „შინაგანი ცენზორის“ მიერ. ამიტომ, ჰუმანიზმი, პირველ რიგში ადამიანისთვის ამ ენერგიის კონსტრუქციულად „დახარჯვის“ პირობების შექმნას - დასაქმებას გულისხმობს და არა „ჰუმანიტარული დახმარების“ სამსახურების გააქტიურებას.

ანუ, ადამიანს უნდა ჰქონდეს საქმე, რაშიც ის ფიზიკურ ენერგიასაც „დახარჯავს“ და სასარგებლო პროდუქტსაც შექმნის; თუ ადამიანი, განსაკუთრებით ახალგაზრდა ჯანმრთელია, მაგრამ ვერც ერთ ამათგანს ვერ ახერხებს, ის ან „აშრებულია“, ან „უკვე შარშია“ - ანგრევს, ჩხუბობს, ან ამისთვის ემზადება ისე, რომ მან ამის ნამდვილი მიზეზის შესახებ არაფერი იცის და მიზეზს გარეთ, სხვაში ეძებს.

ჩვენმა წინაპრებმა რომ ფსიქიკის ეს საიდუმლოები იცოდნენ, ამის „საბუთად“ სათაურად არჩეული ანდაზა მიმაჩნია - „ტყუილად ყოფნას, ტყუილად შრომა ჯობიაო“ იგივე ქვეტექსტი შეიძლება ჰქონდეს ძველქართულ გამოთქმას „წყლის გაშოლტვა“. რატომ? იმიტომ, რომ „დაუხარჯავი ენერგია“ არის „აშარების“ მიზეზი, თავისი არასასურველი შედეგებით. „დახარჯვის“ შედეგი კი რაღაც უბედურების თავიდან აშორებას და მატერიალური ღირებულებების შექმნის შესაძლებლობას გულისხმობს (იმას, რსაც უსაქმური კაცი აკეთებდა, ისევ „წყლის გაშოლტვა“ ან „ტყუილად შრომა“ ჯობია). ანუ, ჩვენ წინაპრებს „შრომა“ ფსიქოთერაპიის ერთერთ მეთოდად მიაჩნდათ!

ამასვე ადასტურებს ბრძნული გამონათქვამები - „შრომა აკეთილშობილებს ადამიანს“ (ქართული ფოლკლორი); „შრომამ შექმნა ადამიანი“ (ენგელსი); „შრომა აუცილებელია ჯანმრთელობისთვის“ (ჰიპოკრატე); „ნაკლოვანებები შრომით დაიძლევა“ (სენეკა); „შრომა არის ყველა უბედურებისგან თავის დაღწევის საშუალება“ (ჰემინგუეი) და ა.შ.

### „ცოდვა - გამხელილი . . .“

ცოდვა - საეკლესიო სწავლებათა დარღვევას ნიშნავს, რასაც მონანიების გარეშე, თავისთავად ახლავს სასჯელი.

ვინც საეკლესიო ცხოვრებით ცხოვრობს, მან იცის, რომ, როცა ნებით თუ ნებლიედ სცოდავს, ეკლესიაში მიდის და მოძღვარს ამ შეცოდების შესახებ უამბობს; თუ გულწრფელად მოინანიებს, ცოდვა მიეტევება;

იოანე ნათლისმცემელს უთქვამს როცა წარუმატებელი ხარ, არაფერი გამოგდის, დამარცხებული ხარ, მიმართე სინანულს; მოინანიე, გულწრფელად აღიარე ცოდვები, შეინანე ბტრის წინაშეც და მოგეტევება და წარმატებებიც მოვაო.

აღნიშნული მოსაზრების ჭეშმარიტებაში შემდეგი დაკვირვება დაგვხმარება: ბევრ ჩვენგანს გამოუცდია, ან თავად შესწრებია საზოგადოებრივ ტრანსპორტში ახლადშემოსულმა მგზავრმა ვიღაცას ფეხი უნებლიედ დაადგა; ის „დაზარალებულს“ მიუბრუნდა და გულწრფელად მოუბოდიშა. როგორც წესი, ამ დროს „დაზარალებული“, ასევე თავაზიანად „მიუტევებს“ არაუშავს, არაუშავსო! თუმცა, შესაძლოა მის სახეზე ფიზიკური ტკივილი იკითხებოდეს. მაგრამ თუ „დამნაშავე“ თავის მართლებას მოჰყვება და იქეთ დადანაშაულებას შეეცდება - „წესიერად დაჯექი და აღარავინ დაგაბიჯებს“, ან, „თუ

გინდა არავინ შეგაწუხოს, ტაქსით წაბრძანდიო“, ასეთ შემთხვევაში, დიდი ალბათობით, მინი-კონფლიქტი ჩაღდება, რაშიც მგზავრების ურავლესობა ჩაერთვება ხოლმე.

მონანიება და მოზოდინება დანაშაულის ან რაიმე უზნეობის გამო წუხილს, სინანულს ნიშნავს; ჩადენილი დანაშაულის თუ უზნეობის აღიარება უკვე ერთგვარი სასჯელია, დამნაშავის მიერ ნაბაყოფლობით მიღებული, რის განმეორებაც მოსალოდნელი ნაკლებადაა. ამიტომ მიეტევება ის მის ჩამდენს, რაც „დამნაშავის“ რეაბილიტაციის ერთგვარი ფორმაა (ცხდია ეს მას მძიმე ცოდვის ჩადენის შემთხვევაში კანონმდებლობისგან არ ანთავისუფლებს).

დანაშაულის სიმძიმეზეა დამოკიდებული რა დროით იმსახურებს ადამიანი თავისუფლების აღკვეთას; ამ დროში მან უნდა შეიგნოს თავისი სასჯელის სამართლიანობა, რათა „სულის ხსნას“ ჭეშმარიტ თავისუფლებას მიაღწიოს, უამისოდ ცოდვა არ ეპატიება („სულის ხსნა“ ანუ პატიება სუფთა სინდისის სახით განიცდება, რაც ჭეშმარიტ თავისუფლებას ნიშნავს და ის ადამიანს ნევროზებისგან იცავს; ნევროზი კი თავის მხრივ, ყველა დაავადების საფუძველია).

დამნაშავის საპატიმროში იძულებითი გამოკეტვა, თუ პატიმარი ვერ შეიგნებს დანაშაულს (თუ თავის თავს არ გამოუტყდება, რომ დანაშაული ჩაიდინა, რასაც ნანობს), თუ თავი მართალი ჰგონია, თუ მას თავი უსამართლოდ დასჯილად მიაჩნია, საქმე ძალადობის განცდასთან, ფსიქიკურ დაძაბულობასთან გვექნება და არა შვებასთან, „სულის ხსნასთან“; ანუ, სასჯელი, ადამიანს, სულის ხსნასა და სიმშვიდის მოპოვებაში უნდა დაეხმაროს; ხოლო თუ დანაშაულისთვის სასჯელის მიღების აუცილებლობას თავად ვერ ხვდება, კარგი იქნება თუ ამაში მოძღვარი ან ჰკვიანი გულშემატკივარი დაეხმარება. შემ-

თხვევითი არაა, რომ ზოგიერთ კულტურულ ქვეყანაში, პატიმრებს, ამ მიზნით სასულიერო პირები ემსახურებიან, რომლებიც მათ დანაშაულის გაცნობიერებაში ეხმერება.

დანაშაულის ეს „ფილოსოფია“ კარგად აქვს ნაჩვენები დოსტოევსკის, თავის გენიალურ რომანში - „დანაშაული და სასჯელი“, რომლის საბოლოო დასკვნა ასეთია - „სასჯელი არის დამნაშავის უფლება“, ხოლო დაუსჯელი დანაშაული - ყველაზე დიდი სასჯელია, დედამიწის ზურგზე!

მთელი ამ ფილოსოფიის დედააზრი კი, ჩვენმა წინაპარმა ერთი მოკლე ფრაზით გამოთქვა - „ცოდვა გამხელილი ჯობიაო!“, „დამალულმა ჭირმა მოკლა კაციო“ და ა.შ.

ბერძნულ მითოლოგიაში ე. წ. შურისძიების ქალღმერთები - ერინიები „ცხოვრობენ“. ისინი მოხუცი, მახინჯი ქალბატონები არიან გველის თმებით, რომლებიც მუდმივად სხმარტალებენ, თავზარს სცემენ და მანამ სდევნიან დამნაშავეებს, სანამ ჭკუიდან არ შეშლიან და დაილუპებიან (სწორედ ასე დასაჯეს ტროას ომის ერთ-ერთი გმირის - აგამემნონის მკვლელი ვაჟი ერინიებმა) უდანაშაულო ადამიანები კი მათ ვერ ხედავენ.

როგორც ქართული ეთიკის ფუძემდებელი - გელა ბანძელაძე შენიშნავს, ეს მითი იმ პერიოდშია შექმნილი, სანამ ძველი ბერძნები სინდისის - ამ „სასტიკი შინაგანი ცენზორის“ ცნებას და ფუნქციას გააცნობიერებდნენ.

მოგვიანებით მითოლოგიური ერინიების ადგილი სინდისის ცნებამ დაიკავა, რასაც ფსიქოანალიზში „შინაგანი ცენზორი“ ჰქვია, ილია ჭავჭავაძესთან კი - „პატარა ღმერთი ჩემში!“

ფსიქოლოგების აზრით, ბავშვის ნამდვილი, ბუნებრივი სახე 5-6 წლის ასაკამდე ჩანს, შემდეგ, აღზრდის პროცესში, მას სოციალური როლების თამაშს ვასწავლით და ისეთ ადამიანებს ვზრდით, როგორიც ჩვენ გვსურს - გაუცხოებულებსო.

ამ თვალსაზრისის მიხედვით ადამიანი, როგორც პიროვნება - როგორიც დაიბადა, ისეთივე, უცვლელი რჩება.

მაგალითად, თუ ადრეულ ასაკში ბავშვი - დამკვირვებელი, ფიქრიანი, ინტერესიანი, მშვიდი და დამოუკიდებელია, დიდი ალბათობით მოზრდილობაშიც ისეთივე დარჩება. მაგრამ თუ დაუფიქრებელია, ცეტი, ნერვიული, ჭირვეული, სხვებზე დამოკიდებული, ან აგრესიული, მეტ წილად დიდობაშიც ისეთივეა; თუმცა, არც ისაა გამორიცხული, რომ მან ისე მოქცევა ისწავლოს, როგორც მისგან მოითხოვენ და ელოდებიან; სხვაგვარად საზოგადოებისგან გაირიყება; მაგრამ ამგვარი "თამაში" მას ბევრად უჯდება, რაკი "თავისი ბუნებრივი ცხოვრებით არ ცხოვრობს"; როგორც ფსიქოლოგები ვარაუდობენ, მისი "ბედი" ნევროზები და ავადმყოფობებია.

მაშასადამე, კულტურული ანუ „კარგად აღზრდილი“ ადამიანი „გაუცხოებული“, თავის თავისთვისაც უცხოა.

ეს ძნელად მისაღები, სადაო მოსაზრება ქართული ანდაზით მეტად მარტივად და ზუსტად გამოითქმის - "რაც აკვანში, ის საფლავშიო"; ეს სწორედ იმას ნიშნავს, რომ ადამიანი (ბავშვი) არ იცვლება!, ის ისეთივე "მიდის" ამ ქვეყნიდან, როგორიც "მოვიდა!"

ერთი შეხედვით ამასვე ამბობენ ჩვენი წინაპრები ანდაზით: „ყვავს შევარდნად ზრდიდნენ და ისევ „ყვას“ იძახდაო“; „ძალდი რაც უნდა გაწვრთნა, ყეფას არ მოიშლისო“; „ძალდის კუდი არ გასწორდებაო“; და სხვა.

მაგრამ ამ ანდაზების გვერდით ასეთებიცაა: „წნელი სანამ ნედლია, მანამ უნდა მოიგრიხოსო“; „ხარი ხართან დააბი, ან ზნეს იცვლის, ან ფერსაო“; „შვილი მტრულად გაზარდე, მოყვრულად გამოგადგებაო“, და ა.შ. ეს ანდაზები კი აღზრდის საჭიროებას გვასწავლიან.

ანუ აღზრდის საკითხებზე ქართულ ფოლკლორშიც ისეთი-ვე აზრთა სხვადასხვაობებია, როგორც პედაგოგოკასა და ფსიქოლოგიაში; თუ ზოგი თანამედროვე ფსიქოლოგი პიროვნების უცვლელობის იდეას იცავს და ეჭვს გამოთქვამს აღზრდის მართებულობის შესახებ (პიროვნების გაუცხოების თეორიით „შეშინებულები“) ზოგიერთი ცნობილი ფსიქოლოგი, თავს ჰუმანისტური ფსიქოლოგიის წარმომადგენლად იმის გამო მიიჩნევს, რომ არა მარტო აღზრდის შესაძლებლობას, მის აუცილებლობასაც კი უჭერს მხარს და ამტკიცებს, რომ ადამიანს შეუძლია ისეთი გახდეს, როგორიც მას სურს რომ იყოსო!. სწორედ ესაა მიჩნეული ჰუმანისტური ფსიქოლოგიის მთავარ ღირსებად!

ცნობილ სოციალ-ფსიქოლოგს, დევიდ მაიერსს ამის მაგალითად ერთი ცნობილი ქალბატონის წერილი მოაქვს, სადაც ის ქალბატონი აღიარებს, რომ ახალგაზრდობაში, ის, თავისუფალ ცხოვრებას ეწეოდა. მერე ერთი ტრადიციული ოჯახის შვილი, კონსერვატიულად მოაზროვნე ვაჟი შეუყვარდა და მის მოსახიბლავად მისი ღირებულებებით ცხოვრება გადაწყვიტა. „დროთა განმავლობაში მივხვდი, რომ „მე“ ვარ ეს „ახალი“ ლედი და არა ის, რომელიც ადრე ცხოვრობდა; მე ვიპოვე ჩემი ნამდვილი „მე“, რისთვისაც ბედის დიდი მადლობელი ვარ“ - წერდა ფსიქოლოგს ის ქალბატონი.

თანამედროვე ფსიქოთერაპიის ერთერთი პოპულარული დარგის - ბიჰევიორალური მედიცინის წარმატებული პრაქტიკის ერთერთი საიდუმლოც ისაა, რომ ის (ბიჰევიორალური მედიცინა) ადამიანებს არწმუნებს - თუ ისინი სასურველ ქცევამოქმედებებს რწმენით შეასრულებენ, ის ქცევა-მოქმედებები მათთვის არა მარტო სასარგებლო და სასურველი, არამედ მათი ხასიათის ნიშანი გახდება, ანუ ამ დროს გარეგანი, ფსიქიკური,

გადადის შინაგანში, რაც მოწმობს, რომ და ადამიანს შეუძლია ისეთი გახდეს, როგორი თავად სურს რომ იყოს. ამ თეორიას ჰუმანისტურიც ამიტომ ჰქვიაო. ხალხურ სიბრძნეში ვკითხულობთ "დათესავ ქცევას, მოიმკი ჩვევას; დათესავ ჩვევას, მოიმკი ხასიათს; დათესავ ხასიათს - მოიმკი ბედს!"

ანუ, ადამიანს შეუძლია თავისი ფსიქიკის მართვა, ცხადია გარკვეულ ჩარჩოებში, რაც იმას ნიშნავს, რომ ამის მიხვედრას (თუ ადამიანს რა შეუძლია და რა არა), სიბრძნე და გაბედულება სჭირდება.

ხომ არ ჯობია დავიჯეროთ, რომ „აღზრდა ამაო გარჯაა“ და იძულებითი აღზრდით ჩვენი შვილების გაუცხოებას, მისი სულის „დამახინჯებას“ ვუწყობთ ხელს? ამით რამხელა პასუხისმგებლობას ავიცილებდით თავიდან! სხვებიც მშვიდად იქნებოდნენ, რაკი ჩათვლიდნენ, რომ „ასეთი დაიბადა და რა მისი ბრალია თუ...“ დაე, პასუხი თავად შვილებმა აგონ, თუ სათანადო ადგილს ვერ დაიჭერენ ცხოვრებაში? ანუ, როგორც ანდაზა გვასწავლის „ურჩი მიუშვი ნებასაო?“

არადა რა საშინელებაა, ისევ უცხოელი ფსიქოლოგების მიერვე „დახატული ბუნებრივი ადამიანის სურათი“; ესაა ინსტინქტებისამარა დარჩენილი ადამიანი თავისი აგრესიით, ინცესტუოზური ლტოლვებით, უპირატესობისაკენ სწრაფვისა და საკუთრების ინსტინქტით, ბუნებრივ მოთხოვნილებათა შეუზღუდველი დაკმაყოფილებისაკენ სწრაფვით და სისხლის აღრევის ცოდვიდან გამომდინარე ავადმყოფი ახალი თაობის გაჩენის საფრთხით!

მინდა მათ „ოიდიპოსის კომპლექსი“, „მედეას კომპლექსი“, „კაენის კომპლექსი“, საკუთრების, თავდაცვის, კვების და ა. შ. ინსტინქტებიც შევვახსენო, რაც ნაირ-ნაირი კონფლიქტების და აგრესიული ქცევების სტიმულებს წარმოადგენენ; თუმცა აქ



ამის გამეორება საჭიროდ არ მიმაჩნია, რაკი ვინც „გაუცხოებული ადამიანის“ განსჯას ბედავს, მათ მშვენივრად იციან (უნდა იცოდნენ) რა კორექტივი შეიტანა (რა „შეცვალა“) აღზრდამ (რელიგიამ, მორალმა, სამართალმა და ა. შ. კულტურამ) ადამიანის ფსიქიკაში (შესაძლოა არ შეუცვლია, მაგრამ რომ ჩანაცვლა, ფაქტია); „ბუნებრივი ადამიანის“ ნახვას ნამდვილად არავის ვუსურვებდი. ანუ, კაცობრიობის გადარჩენისთვის ნამდვილად „გაუცხოებულად ყოფნა“ სჯობს; აღარაფერს ვამბობთ კულტურული ადამიანის მიერ შექმნილ სულიერ და მატერიალურ სიკეთეებზე.

გადრა ამისა ისიც საკითხავია - რა არის „ბავშვის ბუნებრივი მონაცემები?“ არსებობს იმის გარანტია, რომ ყველა მშობელს შეუძლია მისი „ამოცნობა?“, ანუ, აღზრდაზე უარნათქვამი ბავშვი თვითონ მიხვდება რაც მას შეუძლია და განივითარებს? იმ ნორმებს, რაც ურთიერთობებს უსათუოდ ჭირდება, მოზარდი უფროსების დაუხმარებლად, თავად მიაგნებს და შეასრულებს?

ვფიქრობ მათ, ვინც „ბუნებრივ ადამიანზე“ ოცნებობს, ასეთად ბავშვივით „უცოდველი“ მოზარდილი ადამიანი (ადამიანები) ჰყავთ წარმოდგენილი; მათ ავიწყდებათ ფსიქოანალიზმა რა საშინელებები აღმოაჩინა „ბუნებრივი ადამიანის“ არაცნობიერ ფსიქიკაში.

მაგრამ მაინც ვეცადოთ „გაუუცხოებელი“, „ბუნებრივი ადამიანი“ წარმოვიდგინოთ; თვალწინ საშინელი სურათი დაგვიდგება; აი მაშინ ნახეთ ძალადობები! მაშინ, ალბათ, ადამიანებიც გაზონებში გამრავლდებოდნენ; თუმცა ვილა გააშენებდა გაზონებს, ალბათ ტყეში მოგვიწევდა გამრავლების პროცესის ნახვა, იქვე ჭამდნენ და კიდევ მოინელებდნენ; აღარავინ წავიდოდა სამუშაოდ (ბედნიერებაა?), საკვების გამო დახოცავდნენ ერთმანეთს, რაკი... თუმცა, სამაგიეროდ, აღარ

იქნებოდა ტანჯვა საყვარელ ადამიანზე ეჭვიანობის გამო - თუ კონკურენტს მოერეოდი, სიყვარულის ობიექტიც შენი იქნებოდა, მტანჯველი გრძნობების გარეშე; არც მედიცინა დაგვტანჯავდა, რაკი სიცოცხლევ აღარ გვენდომებოდა, თუკი ავად გავხდებოდით; აღარც კომფორტული ავტომანქანების, ძვირფასი სამკაულების და მოდური ჩაცმა-დახურვის დაუკმაყოფილებელი ვნებები...

ერთ იტალიურ ფილმში (სამწუხაროდ რეჟისორი აღარ მახსოვს), ჩელენტანოს მიერ განხორციელებული „გმირი“ მთაში, მწყემსებთან ერთად გაიზარდა. მას არ ესმის ქალაქში მცხოვრები ნათესავების საჭიროებები, ამიტომ, ცხოვრება ტყე-ველად, მწყემსებთან ერთად ურჩევნია, სადაც არავინ არაფერს ავალდებულებს და მუდამ იმას აკეთებს, რაც მოესურვება (ბუნებრივი ადამიანია). ერთხელ ის რაღაც „საქმეზე“ ქალაქში გააგზავნეს; გზად, მთის ფერდობზე, ბარში მცხოვრები მოსახლეობის ბოსტნებში ქალები მუშაობდნენ. მთაში, ტყესა და ველებზე გაზრდილმა „ბუნებრივმა“ ახალგაზრდა ვაჟმა რომ ისინი დაინახა, გადაირია, აწიოკებულ ქალებს დაედევნა და ვისაც სად დაეწია იქ...

ვფიქრობ, რომ რეჟისორმა ამ ფილმით „ბუნებრივობას“ მონატრებულ იდეოლოგიას აჩვენა რა საფრთხეებს შეიცავს ურთიერთობების მარეგულირებელი მექანიზმების გარეშე ცხოვრება.

იმავე ფილმში რელიგიური და მორალური ნორმების მიერ არაკონტროლირებული, საკუთრების ინსტინქტისადმი თავაშევრებული ლტოლვის საშინელებებიც ნაჩვენებია, რაც კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს, რა ბედნიერებაა ადამიანი რომ „გაუცხოებულია!“ ამიტომ, „შორს ადამიანი-ცხოველისაგან!“ ძალიან გვიყვარან „გაუუცხოებელი ადამიანებიც“ და ცხოველებიც, მაგრამ არავინ ვისურვებდით მათთან და მათსავით ცხოვრებას;

ადამიანს ცხოველისაგან სინდისი განასხვავებს! - წერს დარვინი; სუფთა სინდისი ჰკლავს ჭკუამსუბუქი გართობების წყურვილს! - ამბობს ჟან ჟაკ რუსო.

თავის დროზე ჟან-ჟაკ რუსოს დევიზი იყო "უკან, ბუნებისაკენ!" დღეს კი ამ დევიზის პერიფრაზი - უკან, კულტურისაკენ - უფრო უპრიანია.

ამიტომ უკან, კულტურისაკენ, „გაუცხოებისაკენ“, რწმენისაკენ! რელიგიური, ზნეობრივი, სამართლებრივი და თუ გნებავთ - პოლიტიკური წესრიგისკენაც!

### **„ყურძნის სიყვარულით მელია ღობეს კოცნიდაო“**

ამ ანდაზაში ის დაკვირვებაა გადმოცემული, რაც, როგორც წესი, სიყვარულის ყოვლისმომცველ გრძნობას ახლავს. სიტყვა "ყოვლისმომცველი" უკვე გვეუბნება, რომ ეს გრძნობა ყველაფერს მოიცავს სხეულებრივ (ბიოლოგიურ) სიყვარულსაც და სულიერ (კულტურალურ) სიყვარულსაც - საყვარელი ადამიანის მშობლიურ ქვეყანას, კულტურას, ხალხს, მის ეზო-გარემოს, მეგობრებს, საყვარელი ადამიანის მშობლებს (ქორწინებამდე მაინც, მანამ, სანამ სიყვარულია!).

რას ნიშნავს „სანამ სიყვარულია?“ თუ ის იყო, მერე რა მოხდა, სად „წავიდა?“

ამ კითხვას მრავალმა მოაზროვნემ უპასუხა და მეც ჩემებურად ვეცდები ვუპასუხო (ცხადია სპეციალისტების დახმარებით ჩამოყალიბებული თვალთახედვით):

სულ რაღაც ნახევარი საუკუნის წინ ჩვენს კულტურაში სწამდათ, „სიყვარული“ რომ სულიერ-ხორციელი გრძნობაა; ისინი უსათუოდ გულისხმობენ ერთმანეთს.

თანამედროვეობამ, სამწუხაროდ, სულიერება „გვერდზე

გასწია“ და უპირატესობა ხორციელ ფაქტორს მიანიჭა, რაც საზოგადოებამ „სიხარულით“ აიტაცა; შედეგი სავალალო; როცა სიყვარული ხორციელ ლტოლვასთან ანუ „ერთად დაწოლის“ სურვილთანაა გაიგივებული, ის, სპეციალისტების აზრით მალე ქრება და 3-4 თვემდე გრძელდება (აქედან წარმოსდგა სიტყვები - „თაფლობის თვე“); ამის მიზეზი ადაპტაციის უნივერსალური კანონია. სიყვარულის ფილოსოფია (რაც ადრე დიდ ყურადღებას იმსახურებდა) გვასწავლის, რომ სიყვარულის ბიოლოგიური საფუძველი - შთამომავლობის გაჩენაა, რაც ქალს, არაცნობიერად, საიმედო პარტნიორის ძიებისკენ უბიძგებს.

„საიმედოობაში“ მრავალი რამ იგულისხმება, როგორც ბიოლოგიური, ისე კულტურალური ღირებულებები - პარტნიორების ჯანმრთელობა, ურთიერთ შესატყვისი ხასიათები, გემოვნება, შეფასებათა სისტემა; „თაფლობის თვის“ შემდეგ შეყვარებულებს ერთად ცხოვრება უძნელდებათ, როცა ერთერთი ზარმაცია ან მეუღლის მიმართ ზედმეტად ექვიანია, ძუნწია ან პირიქით ზედმეტად ხელგაშლილია; თუ ერთისთვის მეუღლის სულიერი ინტერესებია მთავარი, მეორის ცხოვრების სტილი კი - გართობა-დროსტარება, ქონებრივი მდგომარეობა, მეუღლის გარეგნობა, სოციალური სტატუსი, მორალური, რელიგიური, ესთეტიკური და ა.შ. ღირებულებები (ამ სიის გაგრძელება უსასრულოდ შეიძლება) მაშინ ოჯახის საიმედოობა ექვევშე დგება..

ცხადია, „საიმედოობა“ ერთადერთი სტიმული არაა ისეთი დიდი მოვალეობისთვის, როგორიც ახალი სიცოცხლის გაჩენა, მოვლა-აღზრდა-განვითარებაა; შემოქმედმა, ადამიანს „ჯილდოდ“ სხეულებრივი სიამოვნებაც „დაანათლა“ რის გამოც ადამიანი ახალი თაობის გაჩენა-აღზრდის „მძიმე მოვალეობას“ სიამოვნებით მაშინ ასრულებს, როცა დაწყვილების საფუძველი

სულიერობა და ხორციელიც (გასათვალისწინებელია, რომ ადამიანი სიცოცხლის გაგრძელებისთვის შეიქმნა და არა სხე-ულუბრივი ტკბობისთვის).

რაც შეეხება „მელიას სიყვარულს“, მართალია „შეყვარებული მელია“ არავის უნახავს, მაგრამ ის კი ცხადია, შეყვარებულია რომ საყვარელი ადამიანის გარემოცვაც უყვარს - ესაა: სადაც „ის“ ცხოვრობს, სახლი, კარი, მზე, ჰაერი, რითაც „ის“ სუნთქავს და თვით ღობეც კი, სანამ უყვართ! მაგრამ როცა „სიყვარული“ მხოლოდ „ხორციალია“, ის „სასიკვდილოდაა“ განსაზღვრული, ადაპტაციის უნივერსალური კანონის გამო და მის „სიკვდილს“, ამ ყველაფრის „სიკვდილიც“ თან ახლავს.

ცხოვრებაში კი, დღეს, გამოთქმას - „მელიას სიყვარული“, როგორც წესი, ანგარებიანი სიყვარულის სინონიმად ხმარობენ და მას „დიდ დღე არ უწერია“.

ახლა მინდა „საქმე გავიიოლო“ და ამ თემაზე საუბარი აქ დავამთავრო; ანდაზა კი გაფრთხილებად მივიღოთ - თუ სიყვარულის საფუძვლები (კულტურალურიც და ბიოლოგიურიც) მელიის სიყვარულს ჰგავს, ნამდვილ სიყვარულთან მას არაფერი აკავშირებს!

**მიუღწეველ „კარგში“ „ცუდის“ აღმოჩენის თერაპიული მელოდი**

ერთხელ, სტუდენტობისას, უზომოდ შეყვარებული ქალი გვეწვია; მას ჩვენი ლექტორი ისე უიმედოდ შეყვარებოდა, რომ ტარილი დაიწყო - თუ შველა არ შეგიძლიათ როგორმე შემადგულებით, თორემ თავი უნდა მოვიკლაო.

ჩვენ რა უნდა გვეშველა, თავადაც გამოუცდელი სტუდენტები ვიყავით! ზედად, ჩვენმა ერთმა „ხულიგანმა“ მეგობარმა

ვულგარული ხუმრობა წამოიწყო

- გოგო, რა უნდა იმის შეძლებას, წარმოიდგინე შიშველი და მისკენ მიხედვაც აღარ მოგინდებაო, და ა.შ.

შეყვარებული ქალი ჯერ გაოცებული შეაშტერდა „ხული-განს“, მერე ისტერიული სიცილი აუვარდა; მერე ნელნელა დამშვიდდა, მაგრამ მხიარული განწყობილება არ განელებია. როცა ჩვენგან მიდიოდა, ბედნიერადაც კი გამოიყურებოდა.

ასე „აღმოვაჩინეთ“ ჯერ კიდევ პირველი კურსის სტუდენტებმა, მართალია ვულგარული და არც თუ უსაფუძვლოდ გალანძღული ფსიქოთერაპიის ერთერთი აპრობირებული ხერხი; თუმცა, მაშინ, ამგვარ „ემშაკობებს“ ჩვენი ფსიქოლოგიის მასწავლებლები არასოდეს გვასწავლიდნენ. ჩვენ წინაპრებს კი საამისოდ მეტად მორალური ხერხი - არაკებით და ანდაზებით სწავლებები სცოდნიათ, თუკი მის პრაქტიკულ გამოყენებას თავად მივხვდებოდით.

მაგალითად, ანდაზა - "კატა ვერ შეწვდა ძეხვსაო, პარასკევია დღესაო" - გამოხატავს ფსიქიკის დამცავ მექანიზმს; იგი არაცნობიერად, ზოგჯერ ცნობიერადაც, მაშინ ამოქმედდება, როცა ადამიანს, წარუმატებლობისას სასოწარკვეთის საფრთხე დაემუქრება.

იგივე აზრია გამოთქმული ცნობილ არაკში „მელია და ყურმენი“, სადაც სულწასული მელია ამაოდ ცდილობს მაღლარ ყურმენს შეწვდეს, „იხტიბარს არ იტებს“ და ამბობს - „მკვახე იყო ის ყურმენი, მომკვეთავდა კბილებსაო“. მსგავს „დამცავ მექანიზმებს“ სთავაზობენ დღეს თანამედროვე ფსიქოლოგები რაიმე მიუღწეველი სურვილებით (მიზნით) განერვიულებულ ადამიანებს

## უმაღურობა თუ ფსიქკის დამცავი მექანიზმი?

ერთხელ მეზობელმა ჩემგან ორი დღით 20 ლარი ისესხა. ერთი კვირის შემდეგ ქუჩაში ჩემთვის თვალის არიდება სცადა; მაშინ მას ოპერაცია ახლად გაკეთებული ჰქონდა და ვიფიქრე - ალბათ გაუჭირდა, ფულს ვერ მიბრუნებს და ამიტომ ცდილობს წაიპოს. შემეფეთოსთქო და მისი გამხნევება გადავწყვიტე.

რაც მას ჩემთვის თვალის არიდება არ გამოუვიდა, გვერდით ჩავლისას მოკრძალებით გამიღიმა და სალამთან ერთად, მომადიშება დაიწყო - ვერ მოვიცალე თქვენთან რომ მოვსულაყავი და ვალი დამებრუნებინა, როგორ მრცხენიაო!

გულწრფელად ვანუგეშე - ეგ თანხა წუხილად არ ღირს, თავადვე გადაწყვეტილი მქონდა არ გამომერთმია, წესით, ოპერაციისგაკეთებულისთვის ფული ისეც უნდა მეჩუქებინა, ალბათ უფრო მეტიცთქო; მადლობა გადამიხადა და ჩემი შეთავაზებაც სიამოვნებით მიიღო, რაც იმით ახსნა, რომ ბევრი გაუთვალისწინებელი ხარჯი ჰქონდა და ბევრი უიმედო ვალიც „აიკიდა“.

ერთმანეთს კეთილად დავშორდით.

მას შემდეგ ის ქალბატონი, როცა ჩემთან შეხვედრის „საფრთხე“ აქვს, უსათუოდ შეუხვევს მაღაზიაში, შესახვევში, სადარბაზოში და ყველგან, სადაც შესაძლებლობა მიეცემა; თუ ამას ვერ ახერხებს, მესალმება, მაგრამ ისეთი ტანჯული სახე აქვს, რომ თავი დამნაშავე მგონია ასეთ უსიამოვნებას რომ ვაყენებ. აკი ნათქვამია „ავადმყოფი რომ მორჩება ექიმი შეძულდებაო!“

მისთვის რომ „გამეგო“ და უმაღურობაში ბრალი არ დამედო, ჩემი „თავის დადანაშაულებას“ შევუდექი, ვეცადე მაშინდელი ჩემი თანაგრძნობით მიღებული გადაწყვეტილებისთვის მისი თვალით შემეხედა: ფული (ვალი) რომ შევაწიე, იქნებ

ამით უნებლიედ, ჩემი უპირატესობა ვაგრძნობინე, რამაც მისი თავმოყვარეობა შეზღავნა? მსგავს შემთხვევებში ეს გრძნობა მათ უჩნდებათ, ვისაც გამახვილებული თავმოყვარეობა კი აქვთ, მაგრამ ცხოვრება ისე ვერ ანებივრებთ, როგორც თავად სურათ (ანუ კომპლექსიანებს, შინაგანად შეზოჭილებს; არ მინდა ვთქვა - ძუნწებსთქო). გულუხვ, ხელგაშლილ, გულგახსნილ ადამიანს, ეს არ შეაწუხებს, მას სხვისგან მიღებაც ისევე ალალად შეუძლია, როგორც გაცემა (უსინდისობა არ იგულისხმება, ის სხვა „ჭირია“).

იქნებ ახლა ის მეზობელი ჩემგან თავს „დავალებულად“ გრძნობს და აწუხებს სანამ „სამაგიეროს“ რითიმე არ გადამიხდის?

ერთხელ, მოსკოვში, კვალიფიკაციის ამაღლების ინსტიტუტში ყოფნისას, იქაურმა მკვიდრმა თანაჯგუფელ მეგობრებს თეატრის ბილეთები მოგვითანა, რასაც მაშინ, იქ ახლად-ჩასულები ძნელად ან საერთოდ ვერ ვახერხებდით (მაშინ ბილეთები ძალიან იაფი იყო, მოთხოვნები კი - დიდი).

მე, ჩემი ქართული ფსიქიკიდან გამომდინარე, ვერ მოვი-საზრე მისთვის ფული შემეთავაზებინა - მეგონა, ამით შეურაცხოვას მივაყებდი.

მაშინვე თბილისში დავრეკე (რაც 70-იან წლებში ასევე საკმაოდ რთული იყო) - არიქა, რაიმე „მაგარი“, ეროვნული სუვენირი გამომიგზავნეთ საჩუქრადთქო (რისი შერჩევაც, გამოგზავნაც და მიღებაც კიდევ უფრო რთული პროცედურა იყო). რამდენიმე დღიანი ნერვული გადარეკვა-გადმორეკვების შემდეგ უეცრად ერთი „ცოდვილი“ აზრი დამებადა - არ ჯობდა ამაღენ დავიდარაბას ბილეთის ფული გადამეხადათქო? მერე „ემშაკმა წამჩურჩულა“ მერედა ვინ გითხრა ამაზე უარიო? ამოვისუნთქე! მეორე დღესვე იმ „მასკვიჩკას“ ფული უხერხუ-



ლად მომდიმარმა გავუწოდე და თან „დიიდი, დიიდი მადლოზაც“ დავურთე. მან, ყოველგვარი „კომპლექსების“ გარეშე, ფული ალალი ღიმილით ჩამომართვა და სალამოს, სპექტაკლის დაწყებამდე 10 წუთით ადრე შეხვედრაც დამინიშნა სხვა ჩასულებთან ერთად.

მაშინ გავაცნობიერე „გერმანული ანგარიშის“ სიკეთე, რაც მანამდე მე (ჩვენ, ქართველების უმეტესობას) არ გვესმოდა. - თურმე, როცა გერმანელი გეუბნება „ლუდი ხომ არ დავლიოთ“, იგულისხმება, რომ შენი დანახარჯი თვითონ უნდა გადაიხადო, მისი მან! ვჩურჩულებდით ქართველები და ამგვარი მასპინძლობით განცვიფრებული ვიყავით. თურმე რა დიდი ბედნიერებაა, როცა შენ დანახარჯს თავად იხდი!

ახლა კი, როცა ამერიკელი ფსიქოლოგის, საზოგადოებასთან ურთიერთობების სპეციალისტის წიგნში ვკითხულობ „მეგობარმა თუ რესტორანში ორჯერ ზედიზედ დაგპატიჟათ, ჩათვალეთ, რომ თქვენ უკვე მისი მეგობარი აღარა ხართ“, - აღარ მიკვირს, პირიქით, ჩემ გამოცდილებას მათ ვუზიარებ, ვისაც მსგავს სიტუაციაში „გერმანული ანგარიშის“ სიკეთე არ გამოუცდია!

მთელი ამ ფილოსოფიით (თუ ფსიქოლოგიით) იმის თქმა მინდა, რომ „ავადმყოფის მიერ ექიმის სიბუღვილი“ იმ შემთხვევებს უკავშირდება, როცა ექიმებს მომსახურეობისთვის ფულს ვერ უხდიან, რის გამოც ადამიანს „შინაგანი მსაჯული“ - სინდისი აწუხებს“, რაც ყოველთვის არაა გაცნობიერებული; იგი ადამიანს „აიბულებს“ სხვისი ღვაწლი დაამციროს, რათა თავმოყვარეობა „გადაირჩინოს“. ფსიქოლოგიაში ამას „ფსიქიკის დამცავ მექანიზმს“ უწოდებენ, ცხოვრებაში - უსინდისობას, უმადურობას.

ამიტომ, როცა ვინმე ჩვენს მიმართ უმადურობას გამოხა-

ტავს, თავი შეურაცხოფილად არ უნდა ვიგრძნოთ; პირიქით „მას“ უნდა თანავუგრძნოთ, რაკი ესაა მისი შინაგანი სულიერი ტკივილით გამოწვეული, ფსიქიკის დამცავი ფუნქციით ნაკარნახევი, ფსიქიკურად სუსტი ადამიანის სულიერი მდგომარეობა. მათთან ურთიერთობის საუკეთესო ფორმა „გერმანული ანგარიშია“, რათა მის „თავმოყვარეობის კომპლექსს“ ანგარიში გავუწიოთ.

საბედნიეროდ, ამგვარი „უმაღურობა“ ყოველთვის როდი ახლავს სიკეთეს. სულით ძლიერ ადამიანებს „არ ეშინიათ“ „მიღების“, სხვისი ამაგი ახსოვთ და მუდამ მზად არიან უკუგებისათვის. მათ მაგალითზე ამბობენ ჩვენი წინაპრები - „მაღლი ჰქენი ქვას დაღევი, გაივლი და წინ დაგხვდებაო“.

ზემოთ მოტანილ საკუთარ გამოცდილებაზე საუბრისას, იმ „საცოდავმა თეატრის ბილეთმა“ რომ შემაწუხა, ჩემი სისუსტე ვაღიარე - „მიღება“ მათ აწუხებთ, ვისაც ქვეცნობიერად იმის განცდა აქვთ, რომ „გაღება“, თავად უძნელდებათ ან საერთოდ არ შეუძლიათ; მათი „სასჯელი“ თავიანთივე განცდებია. ამიტომ მათ მხარდაჭერა და გაგება-პატიება უფრო ჭირდებათ. ძლიერი სულის ადამიანებს კი (დიდსულოვანთ), სხვა ანდაზა ასე მოუწოდებს „მაღლი ჰქენი, ქვას დაღევი, გაიარე და შედეგს არ დაელოდო“.

### **„კარგ მთქმელს კარგი გამგონი უნდაო“**

ძველი სიბრძნეა - მოძღვარი მაშინ მოდის, როცა შეგირდის სული მზადაა სიბრძნის მისაღებადო; შტაინერი ამბობს საკრალურ ჭეშმარიტებათა ნაადრევი გაცხადება დალუპავს კაცობრიობასო.

როგორც ისტორიკოსები წერენ, აინშტაინმა, თურმე, თავისი

გამოკვლევების ერთი ნაწილი დაწვა - ეს კაცობრიობას ჯერ არ ჰქირდება, ხოლო როცა დაჰქირდება, თავად აღმოაჩენსო.

მსგავსი ფაქტები (თუ გამონაგინი?) აღქმის სუბიექტურობას გულისხმობს ჩვენს ირგვლივ არსებული სინამდვილიდან ადამიანი მხოლოდ იმას აღიქვამს, რაც მისი არსებობისთვის აუცილებელია, რაც მას ჰქირდება, რისი მოთხოვნილებაც მას გაუჩნდება (პრაგმატიზმი).

დროთაგანმავლობაში იზრდება „მისი არსებობისთვის აუცილებელი“ საჭიროებები, რაც ახალახალი აღმოჩენების სტიმულია; ასე ნელნელა და თანდათანობით „იხსნება“ და ფართოვდება სამყაროს შეცნობის (აღქმის) უსასრულო საზღვრები; მომავალი თაობები ისეთი საოცარი და საინტერესო აღმოჩენების მოწმენი გახდებიან, რაზეც თანამედროვეობას ჯერ წარმოდგენაც კი არა აქვსო, ამბობენ ფსიქოლოგები (კარლ გუსტავ იუნგი).

ახლა ჩვენს ანდაზას დავუბრუნდეთ, რომლის ღრმა აზრის გასაგებად ფსიქოლოგიაში კარგად ცნობილი აღქმის სუბიექტურობა დაგვეხმარება, რაც გვასწავლის, რომ ჩვენი ფსიქიკური ფუნქციები - აღქმა, ყურადღება, მეხსიერება და აზროვნებაც კი, ჩვენს სუბიექტურ განწყობებზე, აღზრდაზე, გამოცდილებაზე, ჯანმრთელობის მდგომარეობებზე და ა.შ. ბევრად არის დამოკიდებული (ცხადია ობიექტურ პირობებთან ერთად).

ალბათ ყველას ჰქონია შემთხვევა, როცა ერთიდაიგივე მოვლენა, ფაქტი, ნივთი თუ საქციელი სხვადასხვა ადამიანს სხვადასხვაგვარად აღუქვამს (რის გამოც, ზოგჯერ, კონფლიქტიც კი „აგორებულა“. უცხოელი სოციალ-ფსიქოლოგები მსგავს ფაქტებს „აღქმის დამახინჯებას“ უწოდებენ). ამის მიზეზი სწორედ „აღქმის სუბიექტურობაა“, რასაც თავისი ღრმა-ფსიქიკური მიზეზები აქვს და ეს მიზეზები ზოგჯერ ცნობიერი, ზოგჯერ კი

არაცნობიერია; ამის მაგალითად რამდენიმე ეპიზოდს გავიხსენებ, რაც ჩემი სათქმელის უფრო გასაგებად გადმოცამაში დამეხმარება:

ერთხელ, დიდი ხნის წინ, როცა უმაღლეს სასწავლებლებში ესთეტიკას ასწავლიდნენ, ერთმა სტუდენტმა თავის ესთეტიკის ლექტორზე „იჭორავა“ - ტიტველი ქალების სურათები მოაქვს და გვიჩვენებს ხოლმეო. ჩავეძიე და აღმოჩნდა, რომ ლექტორს მათთან ლუვრში დაცული ცნობილ მხატვართა შედევერების ალბომი შეუტანია, რათა მაშინ მათთვის ხელმიუწვდომელი ხელოვნების ნიმუშები ეჩვენებინა. იმ სტუდენტმა აღორძინების პერიოდის მხატვრობა-შედევერები „ტიტველ ქალებად“ აღიქვა; ანუ, ის, რაც მრავალთათვის აღფრთოვანებისა და სულიერი ტკბობის ობიექტია, ვიღაცისთვის ის მხოლოდ „ტიტველი ქალია“

მსოფლიოს კულტურულ ქვეყნებში ცნობილმა კარიკატურისტმა - ჰერლუფ ბიდსტრუპმა, დიდმა მხატვარმა და ადამიანის ფსიქიკის კარგმა მცოდნემ, მთელი ეს ფილოსოფია წიგნის ერთ გვერდზე დაატია; მის შედევერებს შორის ერთ-ერთს ჰქვია - „ერთი და იგივე წიგნის მკითხველები“; წიგნმა ერთი მკითხველი მეტისმეტად ჩააფიქრა; იგივე წიგნმა მეორე - გააღიმა, გააცინა, აახარხარა; მესამეს - მთქნარება მოჰგვარა და დააძინა; მეოთხე - განარისხა!.

ჩარლი ჩაპლინის ერთ-ერთ შედევერში, ალასკაში ხელმოცარულ ორი ოქროს მამიებელი მეგობრის „ტრაგი-კომედიურ“ თავგადასავალში ასეთი ეპიზოდებია: ორი მშვიერი მამაკაცი (ჩარლი და მისი გოლიათი მეგობარი) ტრაგიკული სახეებით ცარიელ მაგიდას შემოსხდომიან; ჩარლის გოლიათი მეგობარი, რომლის ბრიყვული გამომეტყველება მთლიანად შიმშილს „ყვირის“, ოთახში ბოლთისცემას იწყებს; ჩარლი უყურებს,

უყურებს და მეგობრის ნაცვლად მსუქან ქათამს „ხედავს“. გაპუტული კურტუმითა და მსუქანი ბარკლებით... ანუ, „ხედავს“ - შიმშილი და არა ცივილური ადამიანი. ცხადია ესაა ასახვის მხატვრული ხერხი და რეალობისგან შორსაა, მაგრამ რაზეც ჩვენ აქ ვისაუბრეთ აღქმას რომ ადამიანის სუბიექტური მდგომარეობა განსაზღვრავს, ამის გათვალსაზიროებაში კარგად გვეხმარება.

მსგავსი მაგალითების მოტანა უსასრულოდ შეიძლება, მაგრამ ახლა, ისევ ბიდსტრუპის სხვა კარიკატურას მინდა დავუბრუნდე: დაღლილ-მოშიებული ნაშრომ-ნაჯაფი კაცი ხალხმრავალ სასაუზმეში შედის. ცარიელი მაგიდა არსადაა. მხოლოდ ერთგან ზის ასაკოვანი, მსუქანი ქალბატონი, რომელიც მოწყენილ-ჩაფიქრებული, იატაკს ჩასცქერის. კაცი ქალს უკმაყოფილო-უინტერესო გამომეტყველებით, მის მაგიდასთან დაჯდომის ნებართვას თხოვს. ოფიციანტს კაცისთვის ლანგრით საჭმელი და გრაფინით გამჭვირვალე-უფერული სითხე (ალბათ არაყი) მიაქვს. კაცი ჭამს; გრაფინში სითხე ნელნელა დაბლა იწევს და კაცსაც სიცოცხლის ხალისი უბრუნდება: „ამჩნევს“, რომ ასაკოვანი ქალი თანდათან „ლამაზდება“, მისკენ მაცდურად იყურება, ბოლოს, კაცის პირისპირ ულამაზესი ქალწული ზის, წელში გამართული, მოზრდილი მომხიბვლელი მკერდით და თვალებს ნაზად უყუჟუნებს... შექეიფიანებული მამაკაცი მის წინ მუხლს მოიყრის და სავარაუდოდ ცოლობას სთხოვს. ბოლოს, ჩანს როგორ გადიან კარებში ხელგადახვეული კაცი და სქელი, ბებერი ქალბატონი. ანუ - ალკოჰოლმა „იმუშავა“, კაცის აღქმა მისი სურვილის შესატყვისად შეცვალა, თუმცა რეალურად, ხელთ ბებერი ქალბატონი შერჩა.

ხალხური თქმულება: ერთი ატირებული ქალი მოხუც კაცს შესჩივის ხბო დავკარგე, ჩემი კაცი შინ რომ დაბრუნდება,

უთუოდ მომკლავს ან სახლიდან გამაგდებსო; მოხუცი ქალს აშშვიდებს - დანაკარგის შესახებ ქმარს მანამ არაფერი უთხრა, სანამ „ტკბილი წუთები“ არ დაგიდგებათ. აი მაშინ კი ის ყველაფერს გაპატიებსო! მართლაც, ქალმა ამ დარიგებით ისარგებლა და პასუხად ნუგეში და მოფერება მიიღო.

ახლა ქართველი ფსიქოლოგის, ბატონი შალვა ნადირაშვილის ექსპერიმენტი გავიხსენოთ: ცდის პირებს ხუთბალიანი სისტემით შესაფასებლად ეძლევათ ცნობილი ისტორიული პირების მიერ სახელმწიფოს ძლიერებისთვის განხორციელებული დიდი ღონისძიებების ჩამონათვალი. ერთ შემთხვევაში ესაა დავით აღმაშენებელი. ცდის პირების ასი პროცენტი მას უმაღლესი ქულით აფასებს; მეორე შემთხვევაში, იგივე ღონისძიებების გამტარებელი შაჰ-აბასია. ქართველი ცდის პირების ასი პროცენტი მას უარყოფითად აფასებს.

სპარსელ ცდისპირებთან პირიქითაა - დავით აღმაშენებლის მიერ გატარებულ ღონისძიებებს ისინი უარყოფითად, ხოლო შაჰ-აბასის მიერ იგივე ღონისძიებებს უმაღლესი ქულით აფასებენ.

ანუ, ჩვენს აღქმებზე გავრცელებული სტერეოტიპებიც ახდენენ გავლენას.

აღქმის სუბიექტურობას ნიშნავს სხვადასხვა ვარიაციებით გამოთქმული ერთი და იგივე აზრი, რაც ჩვენს წინაპრებს ფსიქოლოგიამდელ პერიოდში გაუცნობიერებია და რაც ანდაზების სახით დაგვიტოვებს: „კარგ მთქმელს კარგი გამგონი უნდაო“; „ყვავსაც თავისი ბახალა მოსწონსო“; „ვისაც ვინ უყვარს, მისი ლამაზიც ის არისო“; „ვისაც ვინ უყვარს, მისი ჭაპა-ჭუპი ნაზ ჭამად ესმის, ბრაგა-ბრუგი - კეკლუც გავლადო“; „კაცს თუ კაცი სძულს, მისი ლაპარაკი რახა-რუხად და ჭამა - ჭყაპა-ჭყუპად ეჩვენებაო“.

მაშასადამე, ზოგჯერ, ჩვენს აღქმებს ჩვენივე სუბიექტური

განცდები, აღზრდა-გამოცდილება და სხვა ფაქტორები განსაზღვრავს და დიდ სარგებლობას ვნახავთ, თუ ამ ცოდნას ურთიერთობებში გავითვალისწინებთ.

„ურჩი მიუშვი ნებასა...“

ეს ანდაზა უთუოდ იმ გაბრაზებული კაცის მოფიქრებულია, ვისაც ახლობლის ურჩობა-სიჯიუტემ გული უსაზღვროდ ატკინა. არადა ზოგჯერ ის კარგიც კი არის, რაკი ზოგჯერ არც ყველაფრის დამჯერი ადამიანი ვარგა! მას, ფსიქოლოგიაში – კომფორმულს უწოდებენ, რაკი საკუთარი აზრი და საკუთარი ნება არ გააჩინა.

სამწუხაროდ ურჩობა-ჯიუტობა ახალი თაობის ერთერთი გამორჩეულად დამახასიათებელი თვისებაა, რაც უფროსი თაობის მუდმივ საწუხარს წარმოადგენს (უფრო იშვიათად არც „ძველგაზრდების“ ურჩობა-სიჯიუტეა გამორიცხული და ნაკლებ გულსატკენი).

ჯერ გავნიხილოთ ახალგაზრდებში „ურჩობა-ჯიუტობის“ მიზეზები და შედეგები და მერე განვსაჯოთ - მივუშვათ ურჩი ნებას თუ არა.

ამის ასახსნელად ექსისტენციალიზმის ფილოსოფიის ავტორიტეტს გამოვიყენებ: საქმე იმაშია, რომ თითოეული ადამიანი უნიკალური, განუმეორებელი, დამოუკიდებელი ინდივიდია. რაკი ადამიანი სოციალური არსებაცაა, ურთიერთობების გარეშე მას არ შეუძლია, რაც ერთგვარ „მსხვერპლს“ - თავისი ინდივიდუალური მისწრაფებების დათმობას და სხვისი უფლებების პატივისცემასაც მოითხოვს. ამის აუცილებლობის გაცნობიერებამ ადამიანს ქცევის მარეგულირებელი ნორმების დაწესება უკარნახა. ადამიანს უფლება აქვს თავის თავზე იზრუნოს,

მაგრამ მას „უფლება არა აქვს“ მხოლოდ თავის თავს ხედავდეს (იყოს თავხედი), ანუ, რაკი მას „არ შეუძლია მარტოს“, ისე უნდა მიიღოს „სხვა“, როგორც მეორე „მე“, ანუ „მე“ და „შენ“ არის დიალექტუკური მთელი (ეგზისტენციალიზმში ადამიანი ერთსა და იმავე დროს სოციალურიცაა და ასოციალურიც); ადამიანთა შორის ურთიერთობები მაშინ არის ეფექტური, როცა მათ გაცნობიერებული აქვთ სად მთავრდება „მე“ და სად იწყება „სხვა“, როდისაა გონივრული „მე მიიწიდა“ და როდის „შენ გინდა“ ან „მას უნდა“, რის მისახვედრადაც ნორმის ცოდნასთან ერთად სიბრძნე და გამოცდილებაა საჭირო.

ეს ფილოსოფოსობა საკმარისი არ იქნება, თუ ისიც არ აღვნიშნეთ, რომ ყოველი ადამიანი, როგორც უნიკალური არსება, თავისუფალ არსებად იბადება. თავდაპირველად მას აქვს მკაფიოდ გამოხატული სწრაფვა ფიზიკური თავისუფლებისაკენ - ახალშობილი სუსტად და გაუცნობიერებლად, მაგრამ მაინც ცდილობს წინააღმდეგობა გაუწიოს აღმზრდელებს, როცა მას სახვევებით ხელ-ფეხს უკრავენ, მაგრამ ის „მალე წყვეტს ბრძოლას თავისუფლებისათვის“ და „ბედს ეგუება“. ამ „ბრძოლის“ და „შეგუების“ ხარისხი ინდივიდის თანშობილ ბრძოლისუნარიანობაზეცაა დამოკიდებული - თავისუფლებათვის ზოგი სუსტად „იბრძვის“, ზოგი ენერგიულად, ზოგიც ისტერიული ტირილით გამოხატავს „პროტესტს“.

ინდივიდს კიდევ უფრო მეტი „მსხვერპლის“ გაღება უხდება მოზრდილობისას, როცა მისი ცხოვრების არეალი ფართოვდება; მაშინ მას წინ ეღობება უამრავი აკრძალვები და მოვალეობები, რაც მის სურვილებსა და მოთხოვნილებებს ზღუდავს. არადა „ცხოვრებასაც აქვს თავისი მოთხოვნები და უფლებები“, რაც ადამიანს ბავშვობიდანვე მოვალეობებს უწესებს; ადამიანს აქვს არჩევანის უფლება - შეეგუოს, შეეწყოს იმ მოთხოვნებს,



რაც ამქვეყნად მოვლენილს დახვდა (ამას „სოციალიზაციის პროცესს“ უწოდებენ) ან უარი თქვას მასზე და ცხოვრებას „ომი“ გამოუცხადოს.

ცხადია აქ „არჩევანზე“ საუბარი პირობითია, რაკი ახლად-მოვლენილობის ასაკში ყოველგვარი „არჩევანი“ გამორიცხულია, მის მაგიერ ამას სხვები - მშობლები, სოციალური გარემო აკეთებენ. აღზრდის შედეგად, ზოგი „მეტად დამჯერი“, ზოგი „გონივრულად დამჯერი“, ზოგიც „ურჩ“, „ჯიუტ ადამიანად“ ყალიბდება; ეს დამოკიდებულია როგორც აღზრდის სტილზე, სოციალური გარემოს ზემოქმედებაზე, ისე თავად ინდივიდის თანშობილ შთაგონებადობის უნარზე; ეს კი, თავის მხრივ ინდივიდის ბუნებრივ, თანშობილ, საწყისზე სასიცოცხლო პოტენციალზეა დამოკიდებული.

ხოლო ის, რაც „მეტისმეტად ბევრია“ ან „მეტისმეტად მცირეა“ ყველაფერი მანკიერებაა და გადახრად მიიჩნევა; „მეტისმეტად დამჯერი“ ადამიანები უპიროვნო, უინტერესო, არარეალიზებულ ადამიანებად ყალიბდებიან, რომელთაც საკუთარი არაფერი გააჩნიათ (ცხადია მატერიალური კეთილდღეობა არ იგულისხმება); როგორც წესი, ისინი ხელმოცარულად ითვლებიან, თუმცა შესაძლოა გარკვეულ მატერიალურ კეთილდღეობასაც კი მიაღწიონ. ასაკის მატებასთან ერთად, მათ განუხორციელებელი მიზნებისა და ოცნებების გამო, იმედგაცრუებისა და დაუკმაყოფილებლობის განცდები და ნევროზები ემუქრებათ, რაც სხვადასხვა დაავადებების მიზეზად არის მიჩნეული.

ასევეა, მეტისმეტად ურჩი და ჯიუტი მოზარდები; ხშირად მათი სიჯიუტე ამპარტავნების ცოდვიდან იღებს სათავეს; სულხან-საბას ლექსიკონის მიხედვით „ამპარტავანი არის სწავლების მოთაკილე, თავისი ნაქმნარის მამწონებელი“, რასაც ხშირად მსხვერპლად ეწირება მოზარდის აზროვნების უნარი;

აზროვნება ვერ ვითარდება, რაკი ამპარტავანს არ სურს ვინმეს მოუსმინოს, გაიაზროს რასაც ასწავლიან, რაკი მხოლოდ თავისი აზრი მოსწონს და სხვისგან ნასწავლებს ვერ ჰგუობს, ეჩვენება, რომ ამთ მისი „ამპარტავანი თავმოყვარეობა“ შეი-ლახება; ურჩები (ჯიუტები) ხშირად მშობლებთან, ახლობლებ-თან, თანამშრომლებთან და საერთოდ საზოგადოებასთან კონ-ფლიქტში აღმოჩნდებიან ხოლმე; მეტ წილად ვერც ისინი ახდენენ თვითრეალიზაციას, ცალკეული გამონაკლისების გარ-და. მათი სახით ხშირად იკარგება ის ნიჭი და უნარი, რაც მათ შემოქმედმა უბოძა.

ამას გულისხმობს „ნებას მიშვებული ურჩი“, რომელიც უსა-თუოდ ისჯება თავისი მანკიერების გამო (გავიხსენოთ „ბორო-ტების კანონი“, რაც სიკეთე-ბოროტების რეგულირების ბუნებ-რივი მექანიზმია).

იგივე ითქმის „დედის წინ მორბენალ კვიცზეც“, რომელსაც, ხალხის აზრით „ან მგელი შეჭამს, ან მგლისფერი ძაღლი“; ანუ ის მოზარდი, რომელიც მშობლის, მეგობრის, მასწავლებლის ან სხვა „ჭკუადამჯდარი“ და გამოცდილი ადამიანის რჩევა-დარი-გებებს ყურად არ იღებს, აუცილებლად დაისჯება.

„ყურადღება“ ნიშნავს მოსმენას და სიბრძნის მიღებისათვის საჭირო მზაობას - განწყობას. თუ სიბრძნის მიღებისათვის მზა-ობა - განწყობა არ არსებობს, მხოლოდ მოსმენა იგივეა, რასაც ხალხური გამოთქმა გულისხმობს - „ერთ ყურში რომ შეუშვა, მეორედან გამოუშვაო“, „შეაყარე კედელს ცერცვიო“ და სხვ.

**„როგორიც ერიო, ისეთი ბერიო!“**

რომელიმე პოლიტიკოსის ქმედებები როცა არ მოგვწონს და მას რაიმეში ვადანაშაულებთ ეს ანდაზა მაშინ გვახსენდება, რაკი მომხდარში უნებლიედ, ბრალი ჩვენც მიგვიძღვის.

რელიგია „თავის დადანაშაულებას“ – „საკუთარ თვალში ძელის აღმოღებას გვასწავლის“; ჩვენ კი პასუხისმგებლობას, ხშირად, მხოლოდ ხელისუფლებას ვაკისრებთ, ზოგჯერ კი თავს ვიდანაშაულებთ ანუ პასუხისმგებლობას ვინაწილებთ, რისთვისაც ჰეგელის ცნობილ ფრაზას ვიშველიებთ - „ყოველი ხალხი თავისი მთავრობის ღირსიაო!“

ეს აზრი, ქართულ ცნობიერებას, შორეულ წარსულში გაუცნობიერებია და უთქვამს - „როგორიც ერიო, ისეთი - ბერიო!“

ხელისუფლებასა და ხალხს შორის პასუხისმგებლობის გადანაწილების „ტექნოლოგია“ კონფლიქტების მოგვარების ერთ-ერთი ნაცადი ხერხია, მითუმეტეს თავისუფალი, დემოკრატიული არჩევნებისას. თუ „ხალხი“ დაიჯერებს, რომ არასასურველი პოლიტიკური ვითარების შექმნაში წვლილი თავადაც მიუძღვის და მის შეცვლაზეც იზრუნებს, ბევრად უფრო ადვილია „უკეთესი სამოქმედო პროგრამის მიგნება-შესრულება“, ვიდრე ხელისუფლებაზე ყველაფრის გადაბრალება და ლოდინი, „როდის დადგება გაზაფხული“. რომელიმე პოლიტიკოსის ნათქვამია „ნამდვილი რევოლუციები მოედნებზე და ქუჩებში კი არ ხდება არამედ - ხალხის შეგნებაშიო!“ ჩვენ კი იმით მაინც შეგვიძლია ვიამაყოთ, რომ ეს ჭეშმარიტება, ჩვენმა წინაპრებმა, ძალიან დიდი ხნის წინ გააცნობიერა და თუ ამ ცოდნას პრაქტიკაში არ/ვერ ვიყენებთ, ისევ ჩვენს თავს უნდა ვუსაყვედუროთ, რათა მისი დაძლევა მოვახერხოთ.

## „აკრძალული ხილით“ ცდუნების „ბუმერანგის ეფექტი“

ყველას გვახსოვს ადამიანის სამოთხიდან გამოძევების მიზეზი აკრძალული ხილით ცდუნება რომ იყო; თავადაც ყველას გამოგვიცდია რა მომხიბვლელი ძალა აქვს ყველაფერს, რაც აკრძალულია; ფსიქოლოგები ამბობენ, რომ ამის მიზეზი ადამიანისთვის დამახასიათებელი ცნობისმოყვარეობა და თავისუფლების ინსტინქტია; მისი საზიანო შედეგის თავიდან აშორება მხოლოდ იმ „ხილის გასინჯვით“ ან თავად „ცნობისმოყვარეობის“ მავნეობის გაცნობიერებით/შეგნებით არის შესაძლებელი.

➤ თუმცა, შემჩნეულია, რომ 1-2 ბავშვს უკრზალავენ თითო პირში არ ცაიდო! ის კი თითს მაშინვე პირისაკენ გააქანებს; 2-3 წლის ასაკში, ის სწორედ იმას აკეთებს, რასაც უკრძალავენ; მაგალითად, მკაცრად ეუბნებიან - იცოდე, კარი არ დახურო! ბავშვი გარბის და კარებს ხურავს, თან, ამის გამო ძალიან მხიარულადაც გამოიყურება!

როგორც ფსიქოლოგები ამბობენ, ადრეულ ასაკში, ბავშვს ე. წ. „ჯიუტობის ხანა“ ეწყება (ზოგს ადრე, ზოგს - უფრო მოგვიანებით).

აღზრდის ადრეულ პერიოდში, ბავშვები „დაჯერებას“ სწავლობენ და ისინი მეტ-ნაკლებად მორჩილები ხდებიან;

კარგია თუ ცუდია ეს? ამ საკითხის შესახებ დიდი აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს, რის განხილვა ახლა ჩვენო მიზანი არაა, ახლა მხოლოდ ის აღვნიშნოთ, რომ ამ ასაკიდან ადამიანის გაუცხოების პროცესი იწყება, ანუ, ის თავის ბუნებრივ სახეს თანდათან კარგავს და შესაძლოა ბოლოს მისგან გაუცხოებული, ბუნებრივ სახედაკარგული - კომფორმული ადამიანი მივიღოთ, რის თავიდან აშორებას აღმზრდელების დიდი ცოდნა და გამოცდილება ჭირდება.

- თანამედროვეობა, იმ სიკეთეების გამო, რაც ცნობის-მოყვარეობას თან ახლავს, უარს არც მის უარყოფით შედეგებზე ამბობს, რაკი მას მრავალი სიკეთეც ახლავს, ისე როგორც ყველაფერს ამ ქვეყნად. „სიკვდილის შემდეგ სამოთხეში მოხვედრა კარგი კი იქნება, იქ კარგი ამინდი, სასმელ-საჭმელი, უსაფრთხო არსებობა და უსაქმურობა გველოდება, მაგრამ, საზოგადოებაა... საზოგადოება ჯოჯოხეთში უფრო საინტერესო იქნებაო“ - უთქვამს ჩარლი ჩაპლინს.

ისევ ძველისძველ სიბრძნეს და ჰეგელის მიერ ფორმულირებულ - „დაპირისპირებულ ძალთა ბრძოლა-ერთიანობის კანონს“ მივადექით. ანუ, ცნობისმოყვარეობა-ცოდნისმოყვარეობას ადამიანთა კეთილდღეობასთან ერთად მავნე შედეგებიც ახლავს! ბერძნული მითოლოგია „პანდორეს ყუთის“ მითში ადამიანს აკრძალვის დარღვევის საშიშროებაზე მიაწვდის, მაგრამ ალბათ გვახსოვს აკრძალვამ რა შედეგი გამოიღო:

ბერძნული მითის მიხედვით ზევსმა პანდორე ადამიანებს სასჯელად მოუვლინა; მას სილამაზე, მზაკვრობა, ცბიერება, სიცრუე და მჭერმეტყველება აჩუქა და ცოლად მისცა ეპითემეს, მზითევში თავდახურული ყუთიც გაატანა, რომელშიც დამწყვდეული იყო ყოველგვარი უბედურება; თან მკაცრად გააფრთხილა ყუთისთვის თავი არ აეხადა. მაგრამ ერთხელ, პანდორეს, ქალური ცნობისმოყვარეობის გამო (დაუმორჩილებლობის ვნებისა და აკრძალული ხილისადმი ინტერესის გამო) „სულმა წასძლია“ და ყუთი გახსნა. იქედან მაშინვე ამოფრინდა ყველა უბედურება და მთელს დედამიწას მოეფინა. ისინი ახლაც სტანჯავენ ადამიანებსო, მოგვითხრობს მითი. ყუთში მხოლოდ იმედიღა დარჩა, რომლის წყალობითაც დღემდე ცოცხლობს ადამიანი (ზოგჯერ ამბობენ, თუ ის ყუთი კიდევ

გაიხსნა, იმედიც გაფრინდება და კაცობრიობას სასოწარკვეთა მოიცავს).

მაგრამ ამ გაფრთხილების მიუხედავად კაცობრიობა სულ უფრო და უფრო „ფართოდ ხსნის პანდორეს ყუთს“; თუ მართლაც „ყოველი ახალი აღმოჩენა კარგად დავიწყებული ძველის ხელახალი აღმოჩენაა“, ფოლკლორული სიბრძნეებიც, ასევე კაცობრიობის „ძველისძველი და აწ კარგად დავიწყებული გამოცდილება“ ყოფილა, რის გათვალისწინებაც თანამედროვეობას არ აწყენდა; როცა ცნობისმოყვარეობა-ცოდნისმოყვარეობაზეა საუბარი, ალბათ „ზომიერების ოქროს პრინციპი“ არ უნდა დაგვავიწყდეს (არც ციციკორე მიას სიბრძნე გვაწყენდა - „ფრთხილად იყავით შვილოსა, ფრთხილად, ემანდ კატას არ წამოავლოთ ხელიო!“); ალბათ არც ქართული ანდაზა-გაფრთხილება უნდა დავივიწყოთ, რომელიც გვასწავლის - „მეტის-მეტი - რეტისრეთი“!

თანამედროვე სოციალურ ფსიქოლოგიაში, „ახალახალ აღმოჩენათა“ უარყოფით შედეგებზე საუბრისას „ბუმერანგის ეფექტი“ ახსენდებათ. მაგრამ „აკრძალული ხილის“ გასინჯვას ყოველთვის ცუდი შედეგი არ ახლავს! ჩვენი წინაპრები კიდეც „გვაცდუნებენ“ ის ხილი, რომელიც აკრძალულია, გემრიელიაო! ანუ, იმის ალბათობაც იგულისხმება - ვინც „გემოთმადიებელია“ ის აკრძალვას არ შეუშინდება, გასინჯავს მას, რასაც, მართალია რაღაც ხიფათი შეიძლება მოჰყვეს, მაგრამ... უცოდველობაზე პრეტენზიაც ხომ მკრებელობაა! შეცოდებას ხომ მონანიებაც ახლავს! ანუ ცოდვებისადმი ასეთი „ფარულად“ წაქეზება ერთგვარად ასტიმულირებს „საიდუმლოს ამოხსნის“, „დაფარულის გაცხადების“ ვნებას, რითაც წინსვლა-განვითარებისაკენ „მოზომილად“ სწრაფვის ვნებაც წახალისებულია.

ალბათ ამიტომ მოუწოდებენ ჩვენი დიდი მასწავლებლები - „პროგრესისაკენ ისწრაფე - ნელა!“

## "ემიებდე და ჰპოვებდეო"

ადამიანი თავისი ბუნებით მაძიებელი არსებაა; მას შემოქმედმა „მუდმივად მზარდი მოთხოვნილებები“ დაანათლა, ამიტომაც ის რომ მუდამ უკეთესის ძიებაშია, ამიტომაც, რომ მას „შეჩერება“ არ შეუძლია, უფრო სწორად - უჭირს შეჩერება.

მაგრამ „ძიება“ ყოველთვის როდია შედეგიანი, წინ მას უამრავი ობიექტური თუ სუბიექტური დაბრკოლება ელოდება.

ამ ანდაზაში მიზნის მიღწევის ერთ-ერთ მეთოდზე - ძიება-აქტიურობაზეა აქცენტი გაკეთებული (თავისთავად იგულისხმება, რომ მიზანი არავისთვის საზიანო არ უნდა იყოს!).

„მიზნის მიღწევის ძლიერ სურვილს“ თანამედრვე ფსიქოლოგების რეკომენდაციებში, ერთ-ერთი საპატიო ადგილი უჭირავს, მისი მიღწევისთვის „შეუპოვარ ბრძოლასთან“ ერთად. ამბობენ ედისონს, თავისი ელექტრო-ნათურა მეთასვე ცდაზე გამოუვიდაო!

იესო ქრისტეს იგავებში ვკითხულობთ: ღარიბ კაცს სტუმარი ეწვია - ღამე გამათევინეო; მასპინძელმა სტუმარი მიიღო, თან მოუბოდიშა - არაფერი მაქვს რომ გაგიმასპინძლდეო; სტუმარმა უთხრა - წადი და მეზობელს ესესხეო; მასპინძელი წავიდა და მალე ხელცარიელი დაბრუნდა კარი არ გამიღესო; - კიდევ წადი და დაუკაკუნეო, ასწავლა სტუმარმა; მასპინძელი ისევ წავიდა და ისევ ხელცარიელი დაბრუნდა - კარებს არ მიღებენო; სტუმარმა ისევ გაგზავნა მასპინძელი პურის სათხოვნელად და თან დაავალა - არ მოეშვა, სანამ არ გაგიღებენო! მასპინძელი კიდევ წავიდა და პურით ხელში დაბრუნდა. მაშინ სტუმარმა უთხრა, დაიმახსოვრე - დააკაკუნე და გაგიღებენო! ფსიქოლოგები გვასწავლიან - ქვეყნად არ არსებობს ისეთი რამ, რისი მიღწევაც ადამიანს თავად, საკუთარი ძალებით არ შეუძლია, თუ

საამისოდ ჭკუა, ნებისყოფა, შრომის უნარი და მიზნის მიღწევის ჟინი ეყოფაო.

ამასვე გვასწავლის ქართული ანდაზაც - ეძიებდე და ჰპოვებდეო!

არადა, ბევრი ჩვენგანი მიჩვეულები ვართ ყველაფერი სხვსგან - მშობლებისგან, ხელისუფლებისგან, ღმერთისგან ან ახლობლების დახმარებით მოვითხოვოთ!

**როდის არის „ჭირი მარგებელი“**

ამ საკითხს ჩვენ, ზემოთ, „მრისხანების ცოდვივის სიკეთეებში“, ნაწილობრივ უკვე შევეხეთ; ახლა ვნახოთ რას ამბობს ამ საკითხზე ქართული ანდაზები:

„ურიაშ თქვა ღმერთო, ჩემი შვილი, პირველად, აზარალო“;

„ურიაშ თქვა - ღმერთო, ჩემ შვილს, საქმეზედ რომ დადგება, პირველად ხელს ნუ მოუმართავ, თორემ გათამამდებაო“;

„სანამ ჭკვიანი დაფიქრდა, გიჟმა ხიდი გადაირბინაო“;

„სანამ ჭკვიანი მოიფიქრებდა, გიჟმა შვილი კიდეც დაასახლაო“;

„სანამ ჭკვიანი მოიფიქრებდა, სულელი ფონს გავიდაო“;

„ხარმა ხარს ურქინა და საძოვარზე მიაგდოო“;

„გაჭირვებამ პატარძალთან დამაწვინაო“;

„უცბილომ სამი ლუკმით აჯობა კბილიანსაო“.

მსგავსი სიბრძნეები „ზოგი ჭირის სარგებლიანობის“ შესახებ, ალბათ სხვაც ბევრია, რაკი არ არსებობს ცუდი, რისგანაც სულ ცოტა - ჭკუის სწვლა მაინც არ შეიძლებოდა. მაგრამ აქ მოტანილი ანდაზების გაანალიზება მაინც საინტერესოდ



მეჩვენება. ამიტომ, ჯერ ის ვიკითხოთ, რატომ თქვა ურიამ - „ღმერთო, ჩემი შვილი პირველად აზარალეო?“ (ურია სარფიანად მოვაჭრე ებრაელია).

როგორც ანდაზაშია ნათქვამი, „საქმის“ დასაწყისშივე წარმატებული ბიზნესმენი, ვისაც კონკურენტებთან ურთიერთობების მწარე გამოცდილება არ აქვს (ანუ „ჭირი“ არ გამოუცდია), როგორც წესი „თამამდება“, რაც „საქმის“ საიმედოობას საფრთხეს უქმნის. თანამედოვე წარმატებული ბიზნესმენები ახალბედებს ურჩევენ შემხვედრი დაბრკოლებები გამოცდილების მისაღებად გამოიყენონ, რაც, როგორც ჩანს, ჩვენ წინაპრებსაც უთუოდ „საქმემ“ (თუ ბიზნესის გამოცდილებამ?) უკარნახათ.

შემდეგი „ჭირის“ სარგებლიანობა „სიგიჟეს“ ეხება, რც თურმე, ანდაზის მიხედვით, ზოგჯერ „ჭკვიანობაზე“ უფრო სასარგებლოც კი შეიძლება იყოს.

საქმე იმაშია, რომ ჭკვიანის ერთ-ერთი მთავარი ღირსება მისი მოფიქრების, ფიქრის უნარია; წარმატებაც ხომ კარგად მოფიქრებულ საქმეს ახლავს! მაგრამ ქართველ ხალხს ისიც უთქვამს - „მეტისმეტი - რეტის რეტიო!“ (ამაზე ზემოთაც ითქვა); ამ ანდაზაში სწორედ მოფიქრებით ზედმეტად გატაცებული „ჭკვიანის“ უინიციაციურობაზეა საუბარი; წარმატებული საქმოსნები ახალბედებს რისკიანობასაც ურჩევენ „ვინც არ რისკავს, შამპანურს არ სვამსო“ - ამბობენ ისინი.

ზოგჯერ „სიგიჟეს“ სწორედ რისკიანობას უწოდებენ, რაც ზედმეტი ფიქრით და წინდახედულობით მეტისმეტად გართულ ადამიანებს წარმატებების მიღწევაში ხელს უშლის.

ამის მაგალითად ერთი ცნობილი ანეკდოტის გახსენება გამოგვადება:

ასფეხას (ასე უწოდებენ მრავალფეხა ჭიას) ჰკითხეს - კი მაგ-

რამ ამდენი ფეხის მოძრაობას ერთმანეთთან როგორ ათანხმებ, რა იცი როდის რომელი ფეხი უნდა გადადგაო? ასფეხა დაფიქრდა და - ველარ გაიარა! ანუ, ზოგჯერ დაფიქრება აქტივობის ხელისშემშლელი უფროა, ვიდრე საჭირო. არადა დაუფიქრებლად გაკეთებული საქმე არ გამოდის! ის, რაც ადამიანს (ჭიასაც) სიარულისთვის ჭირდება, არის - ჩვევა.

ჩვევა - ჩვენი აზროვნების „ეკონომიურობის“ მექანიზმია და ადამიანის ფსიქიკური ენერგიის ხარჯვას დიდ შეღავათს აძლევს. მაგრამ მას აქვს კონსერვატიზმის „საფრთხეც“, რაც „ხან კარგია, ხანაც ცუდი“.

კარგზე - უკვე ვთქვით; ცუდი კი, ფსიქიკის კონსერვაციის ნაკლია, რაკი ჩვევა ხელს უშლის სიახლეების შემოღება-დაფუძნებას; თაობათა შორის კონფლიქტის მიზეზებში ჩვევებს „ლომის წილი“ უჭირავს.

სოციალისტურ იდეოლოგიას შეჩვეულებს ძალიან გაგვიჭირდა „ახალ“ ცხოვრების წესთან შეგუება. არადა სოციალური რევოლუციების ბედი მოედნებზე კი არ წყდება, არამედ ფსიქიკაში, რასაც ფსიქიკის კონსერვატული ბუნება ხელს უშლის.

ასფეხას ანეკდოტი გვარწმუნებს, რომ ის, რაც ერთ შემთხვევაში სიკეთეა, შესაძლოა მეორე შემთხვევაში საზიანო იყოს; ერთიმეორისგან მის გარჩევას გულისხმიერება, გამოცდილება და ჭკუა, სჭირდება (ზოგჯერ ამბობენ - სიბრძნეო!).

რაც შეეხება „მარჯვე უკბილოს“ უპირატესობის მიზეზს, ისიც „ზოგიერთი ჭირის“ სარგებლიანობას ეხება, მან ხომ „სამი ლუკმით აჯობა კბილიანს“.

ამ შემთხვევის ასახსნელად თანამედროვე ფსიქოლოგიის მიერ დამკვიდრებული „კომპენსაციის“ ცნება გამოგვადგება, რაც, როგორც წესი, რაიმე ნაკლის შემთხვევაში ადამიანს იმ ხარვეზის შევსებაში ეხმარება, რაც მას ბუნებამ დააკლო.

ცნობილია, რომ ცუდი მხედველობის ადამიანს - სმენისა და შეხების შეგრძნებები მომეტებულად მგრძნობიარე აქვთ; ზოგიერთი ნაკლის მქონეთ ჭკუა-გონება მომეტებულად უვითარდებათ; კარგი მხესიერების მქონეთ შრომის უნარი ნაკლებად უვითარდებათ და პირიქით ვისაც ჩვენ „უნიჭობს“ ვუწოდებთ, ხშირად შრომის უნარი შველით და შრომის უუნარო ნიჭიერებზე უფრო დიდ წარმატებებსაც აღწევენ და ა.შ., მაგრამ „კომპენსაციის უნარი“ კანონის ძალის არაა; ანუ, ყველა უნიჭო შრომისუნარიანი არაა და ყველა ჭკვიანი - შრომის უუნარო. ამიტომ ვამბობთ - „როგორც წესი“, „ზოგი“ და არ ვამბობთ - „ყოველთვის!“

მაშასადამე, ამიტომაც ნათქვამი „ზოგი ჭირო“ და არა - „ყველა ჭირი“; „ჭირისგან ჭკუის სწავლა“ მხოლოდ ჭკვიანს, ბრძენს შეუძლია.

ის, რაც ხალხურ სიბრძნეებშია ასახული, ყველასთვის ხელმისაწვდომია, რაკი ის ზეპირსიტყვიერების სახით და თავისთავად, ვრცელდება; მაგრამ ამ სიბრძნეებით ყველა როდი ხელმძღვანელობს, რისთვისაც წარუმატებლობით ისჯება.

ცხადია მეცნიერული აღმოჩენებიც სხვა არაფერია, თუ არა კაცობრიობის პრობლემების გადაჭრის საშუალებების ძიება-აღმოჩენა-გამოყენების პროცესი. ამაში მას ხალხური „აღმოჩენები“, სხვათაშორის ცრურწმენებიც, ხელს სულაც არ უშლის, ვფიქრობ, რომ პირიქით!

**„საზიარო ყანა...“ ანუ „საერთო საკუთრების ტრაგედია**

**„საზიარო ყანა თაგვმა შეჭამა“, „საზიარო მამულს ან ჩიტი შეჭამს ან ჭიჭკავიო“** - უთქვამს ჩვენს წინაპრებს; ამ ძველისძველ ანდაზებში გამოთქმულ სიბრძნეებს თანამედროვე ფსიქოლოგია „საერთო საკუთრების ტრაგედიას“ უწოდებს.

ფსიქოლოგებმა საერთო საკუთრების შედეგების შესასწავლად მრავალი ექსპერიმენტი ჩაატარეს; ერთ-ერთი ასეთია: ას ფერმერს საერთო სამოვარი გამოუყვეს, რომელსაც ასი ძროხის გამოკვება შეეძლო. ფერმერებმა, ერთიმეორისგან დამოუკიდებლად, თითოეულმა სამოვარზე დამატებით კიდევ ერთი ძროხა გაუშვა იმ იმედით, რომ „ერთი ძროხის მიმატება“ სამოვარს ვერაფერს „დააკლებდა“ მაგრამ რაკი სხვა ფერმერებმაც იგივე ივარაუდეს, იქ ასის ნაცვლად ორასი ძროხა აღმოჩნდა. ამის გამო ფერმერებმა მოგების ნაცვლად - იზარალებს.

სოციალ-ფსიქოლოგებმა, „საერთო საკუთრების ტრაგედია“ შესასწავლად მოდელირებული საერთო საკუთრების სხვადასხვა ვარიანტი შექმნეს, როგორც ინდივიდუალისტური კულტურის, ისე კოლექტივისტური კულტურის ხალხებში; შედეგი ყველგან ერთი და იგივე იყო - ექსპერიმენტის ყველა მონაწილემ „მესაკუთრული“ ფსიქიკა გამოავლნა - მათ მოჭრეს და დაიტაცეს ხეები იმიტირებული „საერთო ტყიდან“, ქანჩები რომელთა თავისუფლად აღების შესაძლებლობა მათ ჰქონდათ და ა.შ.

სოციალ-ფსიქოლოგებმა მსგავსი გამოკვლევებით დაამტკიცეს, საკუთრების ინსტინქტის ყოვლისშემძლეობა და ადამიანთა ამო მცდელობა ამ ინსტინქტის ჩასახშობად.

შეუფასებლობასთან ერთად, როგორც ჩანს, „საბჭოური სოციალიზმის“ შემქმნელებმა საკუთრების ინსტინქტი სათანადოდ არ დაუფასებიათ და არც წინაპრების აქ მოტანილი ანდაზები და გენიოსების გაფრთხილებები გაითვალისწინეს; „ბუნება მზრდნებელიაო“ (ვაჟამ), „ბუნება შურს იძიებს მასზე ყოველი გამარჯვებისათვისო“ (ენგელსმა) და ა.შ.

მათ ნაცვლად გვქონდა ლოზუნგი - „ჩვენ ვერ დაველოდებით წყალობას ბუნებისაგან, ჩვენი ვალია - გამოვტაცოთ იგი მას“ (ტიმირიაზევი).

ჩვენ უკვე ვნახეთ რა შედეგები მოჰყვა ბუნების (მბრძანებლის) „საქმეებში“ უხეშ ჩარევას. - როგორც სოციალისტური რევოლუციის, ისე ზოგიერთი „წყალობის გამოტაცებების“ გამო.

სწორედ „ბუნებაზე გამარჯვების“ ერთერთი მაგალითი იყო საბჭოთა კავშირში კოლექტივიზაცია (საკუთრების ინსტიტუტი), ხოლო „ბუნების შურისძიების“ ერთ-ერთი მაგალითი - დროებითი წარმატებების მიუხედავად კოლექტიური მეურნეობების კრახი, რასაც მასების კოლექტიური იმედგაცრუება, უინიციატივობა და პესიმიზმი მოჰყვა.

### ფსიქიკის კონსერვატიული ბუნების საფრთხე

ცოდნის შეძენის საუკეთესო წლები ახალგაზრდობაა; ამ დროს ადამიანის ტვინი პირდაპირ ისრუტავს ინფორმაციას, მისი „გადამუშავების“ ანუ აზროვნების პროცესი შედარებით გვიან „მოდის“ - ზრდასრულობის ასაკში, როცა, როგორც წესი, ადამიანს ოჯახური ცხოვრების საზრუნავი უჩნდება და ინფორმაციის შეძენისთვის ნაკლები დრო რჩება - ძირითადად ადრე შეძენილი ცოდნის „ხარჯზე“ უხდება ცხოვრება.

ამასობაში ცხოვრება წინ მიდის, ძველის ადგილს ახალ-ახალი აღმოჩენები, მიღწევები, ღირებულებები, ცხოვრების სტილი იჭერს. ადამიანი კი, ვინც „დროს ფეხი ვერ აუწყო“, ძველი ღირებულებებით ცხოვრობს - უჭირს ახალთან შეგუება, ხშირად მასთან ბრძოლის სურვილიც კი უჩნდება, რაც განვითარებასაც აფერხებს და კონფლიქტური სიტუაციების ერთ-ერთი სერიოზული საბაზიკ ხდება.

ამის მიზეზი მხოლოდ ახალაბალი ინფორმაციის დეფიციტი არაა; როგორც ფსიქოლოგები ამბობენ, ამის მიზეზი ფსიქიკის კონსერვატიული ბუნებაა, ის სიახლეებს ნაკლებად ეგუებაო; მაგრამ მიზეზი ამ „შეუგუებლობასაც“ აქვს და ესაა

ჩვევა, რასაც შეიძლება „სიახლის მტერიც“ კი ვუწოდოთ.

როგორც ცნობილია ჩვევები ადამიანის ცხოვრებას აადვილებს; მისი წყალობით ადამიანს ეზოგება ფიქრისთვის საჭირო დრო და ენერგია, აღარ ჭირდება ნებისყოფის დამაბზვა, პირიქით, ჩვევით შესრულებული მოქმედებები სასიამოვნოდაც კი განიცდება (ბავშვებს, როგორც წესი, ეზარებათ ცივი წყლით პირის დაბანა, მაგრამ როცა ის ჩვევად ჩამოყალიბდება - კიდევ სიამოვნებთ).

- არისტოტელთან, რჩევის საკითხავად, ერთი ახალგაზრდა მისულა მოხუცებულები ოჯახში აუტანლები არიან, ვეღარ აზროვნებენ, ყველაფერი ავიწყდებათ ჰიგიენით დაწყებული პირადი ნივთების შენახვით დამთავრებული; არ მინდა მოხუცებულობამდე მივალწო; რას მირჩევთ, მანამდე თავი ხომ არ მოვიკლაო? არისტოტელს უპასუხნია - თავის მოკვლა საჭირო არაა, სანამ ამ ჭკუაზე ხარ, სრულყავი შენი ჩვევები და მოხუცებულობაში აზროვნება და მეხსიერება აღარ დაგჭირდება, ყველაფერს მექანიკურად გააკეთებ და აუტანელიც აღარ იქნებიო.

არისტოტელის ამ დარიგებაში დიდი სიმართლეა, რასაც თანამედროვე ფსიქოლოგიაც არ უარყოფს, რაკი ადამიანები, აღზრდის პროცესში, საჭირო ჩვევების გამომუშავებას დიდ დროს და ენერგიას ანიჭებენ.

მაგრამ ჩვევების გამომუშავების გაფეტიშება, ისე როგორც ყველაფერი „უზომო“, სხვა საფრთხეს შეიცავს, რასაც გაცნობიერება სჭირდება, რათა „ოქროს შუალედი“ არ დაირღვეს და ახალგაზრდობიდანვე უნდა „შევისისხლხორცოთ“ საჭიროების შემთხვევაში ზოგიერთ ჩვევაზე უარის თქმის „ჩვევა“.

პრობლემაც აქაა. რაკი „ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესია“,

ადამიანებს მასზე უარის თქმა უჭირთ; აქედან გამომდინარეობს ფსიქიკის კონსერვატიული ბუნება - ძველის გაფეტიშების საფრთხე და სიახლეების მიუღებლობა.

ჩვენ წინაპრებს, ფსიქოლოგიამდე ეს საფრთხეც სათანადოდ გაუცნობიერებია და შთამომავლობისთვის სიახლეების მიღებისადმი მზაობა ანდაზის სახით უანდერძებია და უთქვამთ - "სწავლა - სიბერემდეო!"

## **Psychoanalogi secrets in Georgian folklore**

**Human education must begin in folklore  
and must end in science  
(Seneca)**

Explanation of human's psychic "mysteries" requires understanding of unconscious impetus of behavior, doctrine of which is related to the name of Sigmund Freud; though, as we can see, mankind from the ancient times knew the "mystery" of unconscious psyche ("bottom part of iceberg") that has been reflected in folklore – mythology, proverbs, tales, anecdotes, legends etc.

In this regard the Georgian folklore, where we met information on unconscious impetus of human's activity several centuries prior to psychoanalysis, is interesting.

In order to substantiate this opinion we must turn to psychoanalysis of some proverbs:

In the proverb **"your feet will bring you where your fate is"** – Georgian pre-psychological conscience suggested presence of human's unconscious, sometimes fatal strive that was expressed by term "fate" by our ancestors. Similar to famous Oedipus myth it virtually implies the strive that like magnet attracts human where unperceived reply signal came, i.e. where the subject of unconscious strive is placed (namely the mythology was used by Freud as evidence for explanation of "incest" and other psychical "mysteries").

We have to remember the model of human's psyche (which belongs to Freud and its followers) in order to explain proverb **"what is inside jar that comes outside of it"**.



unconscious human psyche.

The proverb **"Empty ear always puts its head up, while full ear is always bows its head"**.

**"Human with its head high"** implies the man who has nothing to be proud of: neither natural ability, nor acquired wisdom. That's why he/she tries to deserve respect in society using bragging that is mentioned as **"wishful thinking"** in modern psychology. Smile at the best case and conflicts at the worst follow the action of such human. Implementation of **"self-respect demands"**, which are peculiar to human, accompanies only realistic estimation of own capacities and successes, if human is able to disclose and develop through hard-work the skill he/she has (in which parents, pedagogues, friends, competitors etc. will help him/her). In such case he/she will no longer need bragging and will worthily deserve respect.

**„One will lose footing who lifts his/her head up“;**

**"Spineless human counts bragging as business";**

**"Modesty moves mountains" – Georgian folk wisdom teach us.**

Thus, despite the fact that today **"modesty-humbleness"** no longer counts as virtue, the central idea of proverb can be anyway interpreted as big psychological guess (discovery), since it is pure and simple psychoanalytical **"mystery"** again – compensation for inferiority complex.

Understanding and perception of central idea of this proverb will save many disappointed person from jeers and conflicts.

The fact that our ancestors knew about unconscious psyche is seen from the fact that they offered us some tools for its **"management"**. For example, in proverb – **"Useless labor is better than blank existence"** is given the mechanism of abstention (prevention) from instinctive strives unacceptable for culture. It implies restriction (control) of actions and behavior inadmissible for

culture that makes it a source of potential energy and is perceived as activity need that is possible as a result of constructive (creation-building) or destructive (demolition-annihilation) activity; but the human who will not be able to spend this energy for constructive activity is condemned both by "the law" and "internal censor". That's why humanism first of all implies employment – arrangement of conditions for constructive "spending" of this energy.

The fact that our ancestors were aware of these mysteries of psyche is "evidenced" by the proverb **"Useless labor is better than blank existence"**. The same underlying idea may be found in ancient Georgian expression **"beat the air"**. Why? Because of the fact that "unspent energy" is the reason of **"groundless anxiety"**, accompanied with its undesirable effect. In its turn, result of "spending" implies getting rid of some troubles and opportunity of creation of material values, so our ancestors considered "labor" as one of the methods of psychotherapy!

The same is confirmed by the following wise saying – "Work ennobles man" (Georgian folklore); "Labor created man" (Engels); "Work is necessary for health" (Hippocrates); "Disadvantages are overcome by work" (Seneca); "Work is a way to avoid all troubles" (Hemingway) etc.

These proverbs are only small part of rich Georgian folklore that are quoted here as samples of pre-psychological psychology.

Psychological guesses of pre-psychology period are given not only in Georgian proverbs, but they also abundantly scattered in tales and legends; while in superstitions are given wonderful examples of introduction of values into human's psyche, psyche management and psychotherapy are given, familiarization of which could enrich folklore thinking of all countries and protect humans from many risks and hazards.

### **Bibliography:**

1. Gaprindashvili R., „Psychology“ in Georgian folklore, “Iverioni”, 2014 (p. 216).
2. Chikovani M., Georgian folklore, Tbilisi, 1946.
3. Freud S. Psychoanalysis, Publishing house of Tbilisi University, 2008.
4. Jung C.G. Fundamentals of analytical psychology, “Combine of printed word”, 1975.